

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARINDAN No. : 1380
HUKUK FAKÜLTESİ No. : 299

Doçent Dr. Ayferi GÖZE

KORPORATİF DEVLET

**XIX ve XX inci yüzyıllarda Avrupada Korporatif Devlet
Teorileri ve Korporatif Devlet Sistemleri**

Doçentlik Tezi

FAKÜLTELER MATBAASI
İSTANBUL — 1968

750

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARINDAN No. : 1380
HUKUK FAKÜLTESİ No. : 299

Doçent Dr. Ayferi GÖZE

KORPORATİF DEVLET

XIX ve XX inci yüzyıllarda Avrupada Korporatif Devlet
Teorileri ve Korporatif Devlet Sistemleri

Doçentlik Tezi

34212

FAKÜLTELER MATBAASI
İSTANBUL — 1968

*Babamın hatırasına
ve
Anneme*

A. G.

İÇİNDEKİLER

	Sahife
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
KORPORATİF DEVLETİN MAHİYETİ VE TARİFİ	
Birinci Başlık	
Sosyal bakımdan Korporatif Devlet, sosyal teşekküllere dayanan bir Devlettir	5
§ I. Korporatif Devlette Fert ve Toplum anlayışı	5
§ II. Korporatif Devlette Fert ve Devlet anlayışı	9
§ III. Korporatif Devlette Eşitlik, Adalet ve Hürriyet anlayışı	12
İkinci Başlık	
Ekonomik bakımdan Korporatif Devlet, "Korporatizm"e dayanan bir Devlettir	14
§ I. "Korporatizm"ın mahiyeti ve tarifi	14
§ II. "Korporasyon"un mahiyeti ve tarifi	15
Üçüncü Başlık	
Siyasî bakımdan Korporatif Devlet, "Korporatif Temsil sistemi" ne dayanan bir Devlettir	28
Dördüncü Başlık	
Hukukî bakımdan Korporatif Devlet, Totaliter ve Otoriter bir Devlettir	32

İKİNCİ BÖLÜM
KORPORATİF DEVLET TEORİLERİ

Birinci Başlık**Sahife**

"Korporatif Temsil" teorisi	38
§ I. "Korporatif Temsil" teorisinin genel olarak açıklanması	38
1 — "Korporatif Temsil" teorisinin dayandığı Sosyal, Ekonomik ve Tarihi nedenler	38
a) Sosyal nedenin açıklanması	38
b) Ekonomik nedenin açıklanması	39
c) Tarihi nedenin açıklanması	40
2 — "Korporatif Temsil" teorisinde, temsil edilmesi öngörülen sosyal teşekküller	40
a) Aile teşekkülünün temsili	41
b) Meslek teşekküllerinin temsili	42
c) Genel olarak bütün sosyal teşekküllerin temsili	44
3 — "Korporatif Temsil" teorisinde, "Korporatif Temsil" sisteminin yanında "Siyasi Temsil" sisteminin de kabul edilmesi	44
4 — "Korporatif Temsil" teorisinde, "Korporatif Temsil" lehinde ileri sürülen deliller	46
§ II. "Korporatif Temsil" teorisinin incelenmesi	48
1 — Almanya'da "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler	48
a) Georg Wilhelm Friedrich HEGEL	48
b) Heinrich AHRENS	50
c) Karl LEVİTA	52
d) Christian PLANK	52
e) Albert SCHAEFFLE	53
f) Walter RATHENAU	54
2 — Belçika'da "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler	54
a) Hector DENIS	54
b) Guillaume de GREEF	55

	Sahife
c) Baron de HAULLEVILLE	56
d) FRINS	56
3 — Fransa'da "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler	57
a) Simonde de SİSMONDİ	57
b) Emile DURKHEİM	59
c) De la TOUR DU PİN	60
d) "Sosyal Katolik" okula mensup düşünürler ...	61
e) Charles BENOİST	62
f) Léon DUGUİT	64
g) Etienne MARTİN SAİNT-LEON	64
h) René HUBERT	65
i) Bernard LAVERGNE	67
j) Henri de JOUVENEL	69
k) Jean BRETHER DE LA GRESSAYE	69
4 — İngiltere'de "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünür	70
5 — İsviçre'de "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünür	70
6 — İtalya'da "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler	70
7 — Türkiye'de "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler	70
a) Hüseyin Nail KUBALI	70
b) Recai Galip OKANDAN	71
c) Sıddık Sami ONAR	72
§ III. "Korporatif Temsil" teorisinin tenkidi	75
1 — "Korporatif Temsil" teorisinin, Milli Hâkimiyet, Demokrasi ve Eşitlik prensiplerine aykırılığı yönünden tenkidi	75
2 — "Korporatif Temsil" teorisinin fayda değil, mahzurlar yarattığı yönünden tenkidi	79
3 — "Korporatif Temsil" teorisinin uygulama alanında doğurduğu güçlükler yönünden tenkidi	82

VIII

İ k i n c i B a ş l ı k

	Sahife
"Siyasi Devlet" in yerini alacak "Ekonomik Korporatif Devlet" in kurulmasını öngören teoriler	83.
§ I. Cl. - H. de R. COMTE DE SAİNT-SİMON'un "Teknik Devlet" ve Pierre-Joseph PROUDHON'un "Federalizm" teorileri	84.
1 — Cl. - H. de R. COMTE DE SAİNT-SİMON'un "Teknik Devlet" teorisinin açıklanması ve tenkidi	84
a) Cl. - H. de R. COMTE DE SAİNT-SİMON'un "Teknik Devlet" teorisinin açıklanması	84
b) Cl. - H. de R. COMTE DE SAİNT-SİMON'un "Teknik Devlet" teorisinin tenkidi	88
2 — Pierre-Joseph PROUDHON'un "Federalizm" teorisinin açıklanması ve tenkidi	89
a) Pierre-Joseph PROUDHON'un "Federalizm" teorisinin açıklanması	89
b) Pierre-Joseph PROUDHON'un "Federalizm" teorisinin tenkidi	91
§ II. "Korporatif Teknik Devlet" teorisi	91
1 — "Korporatif Teknik Devlet" teorisinin açıklanması	91
2 — "Korporatif Teknik Devlet" teorisinin tenkidi	95
§ III. "İhtilâlcî Sendikalizm" teorisi	95
1 — "İhtilâlcî Sendikalizm" teorisinin açıklanması	95
2 — "İhtilâlcî Sendikalizm" teorisinin tenkidi	100

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

KORPORATİF DEVLET SİSTEMLERİ

B i r i n c i B a ş l ı k

"Saf Korporatif" Sistem	105
§ I. Tatbikatta "Saf Korporatif" Sistemi uygulayan Devletler	105
1 — 1922-1943 yıllarında İTALYA	106

	Sahife
a) Sosyal bakımdan İtalyan Devleti, Korporatif Devlet görüşünü benimseyen bir Devlettir ...	106
b) Ekonomik bakımdan İtalyan Devleti, Korporatif Ekonomi Sistemine dayanan bir Devlettir ...	111
aa) İtalya'da "Faşist Sendikalizm" Sisteminin kuruluşu	116
bb) İtalya'da "Korporasyon" sisteminin kuruluşu	115
cc) İtalyan Korporatif Ekonomi Sisteminin mahiyeti ve özellikleri	118
c) Siyasi bakımdan İtalyan Devleti, "Korporatif Temsil" sistemine dayanan bir Devlettir	126
aa) 17 Mayıs 1928 den sonra, Korporatif Meclis mahiyetini alan Milletvekilleri Meclisi ...	127
bb) Korporasyonlar Millî Meclisi	128
cc) Korporatif Ekonomi Mahallî Meclisleri ...	130
dd) Sendikalar Arası Komiteler	130
d) Hukukî bakımdan İtalyan Devleti, Totaliter ve Otoriter bir Devlettir	131
2 — 1926 yılından sonra PORTEKİZ	135
a) Sosyal bakımdan Portekiz Devleti, sosyal teşekküllere dayanan bir Devlettir	135
b) Ekonomik bakımdan Portekiz Devleti, Korporatif Ekonomi sistemine dayanan bir Devlettir	136
c) Siyasi bakımdan Portekiz Devleti, Korporatif Temsil sistemine dayanan bir Devlettir	139
d) Hukukî bakımdan Portekiz Devleti, Totaliter ve Otoriter bir Devlettir	141
3 — 1929-1945 yıllarında AVUSTURYA	143
a) 1929 Anayasasına göre, Avusturya Korporatif Devletinin özeliği	143
b) 1934 Anayasasına göre, Avusturya Korporatif Devletinin özeliği	145
4 — 1933 yılından sonra İSPANYA	147
a) Sosyal bakımdan İspanya Devleti, sosyal teşekküllere dayanan bir Devlettir	148
b) Ekonomik bakımdan İspanya Devleti, Korporatif Ekonomi sistemine dayanan bir Devlettir	150
c) Siyasi bakımdan İspanya Devleti, Korporatif Temsil sistemine dayanan bir Devlettir	151

	Sahife
d) Hukukî bakımdan İspanya Devleti, Totaliter ve Otoriter bir Devlettir	153
§ II. "Saf Korporatif" Sisteminin değeri	154
İ k i n c i B a ş l ı k	
"Karma Korporatif" Sistem	156
§ I. Tatbikatta "Karma Korporatif" sistemi uygulayan Devletler	157
1 — 1876 Anapasası ile İSPANYA	157
2 — 1923 Anayasası ile ROMANYA	159
3 — 1927 Anayasası ile YUNANİSTAN	160
4 — 1937 Anayasası ile İRLANDA	161
5 — 1946 Anayasası ile Alman Lander'lerinden BAV-YERA	162
6 — 1953 ve 1963 Anayasaları ile YUGOSLAVYA	163
a) 1953 Anayasası	163
b) 1963 Anayasası	166
7 — 1960 tarih ve 157, 158 sayılı kanunlarla TÜRKİYE	167
§ II. "Karma Korporatif" sistem kurulması lehinde girişilen teşebbüsler	168
1 — Türkiye'de İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonunun Anayasa Öntasarısı	168
2 — Fransa'da Başkan De Gaulle tarafından açıklanan tasarı	171
§ III. "Karma Korporatif" Sistemin değeri	172
Ü ç ü n c ü B a ş l ı k	
"Tâbi Korporatif" Sistem	174
§ I. Tatbikatta "Tâbi Korporatif" Sistemi uygulayan Devletler	176
1 — 1919 Anayasası ile ALMANYA	176
2 — 1920 Anayasası ile ÇEKOSLOVAKYA	179

	Sahife
3 — 1920 Anayasası ile SERBEST BREMEN ŞEHİRİ	179
5 — 1921 ve 1935 Anayasaları ile POLONYA	180
a) 1921 Anayasası	180
b) 1935 Anayasası	180
6 — 1921 Anayasası ile YUGOSLAVYA	180
7 — 1948 Anayasası ile İTALYA	181
8 — 1925 tarihli Kararname ve 1946, 1958 Anayasaları ile FRANSA	186
a) 1925 tarihli Kararname	181
b) 1946 Anayasası	183
c) 1958 Anayasası	185
§ II. Türkiye'de "Tâbi Korporatif" Sistemin kurulmasını ön- gören tasarılar	187
1 — Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsünün Anayasa öntasarısı	187
2 — İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonunun Ana- yasa öntasarısı	187
§ III. "Tâbi Korporatif" Sisteminin değeri	188
S O N U Ç	193
B İ B L İ O G R A F Y A	197

K I S A L T M A L A R

a.g.e.	: Adı geçen eser
An.	: Année
Ank.	: Ankara
Ann. du dr. et des sc. soc.	: Annales du Droit et des Sciences Sociales
Ann. de l'inst. inter. de dr. pub.	: Annuaire de l'Institut International de Droit Public
Ann. de lég. étran.	: Annuaire de Législation Etrangère
Arch. de phil. du dr. et de soc. jur.	: Archives de Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique
Bk.	: Bakınız
Bull. de la soc. de lég. com.	: Bulletin de la Société de Législation Comparée
c.	: Cilt
Cah.	: Cahier
Cah. lib.	: Cahiers Libres
Com. inter. de jur.	: Commission internationale de Juristes
Edit.	: Edition
Encyc. Fran.	: Encyclopédie Française
Fik. Harek.	: Fikir Hareketleri
İst.	: İstanbul
K.	: Kitap
Karş.	: Karşılaştırmamız
Mad.	: Madde
Nouv. édit.	: Nouvelle Edition

XIV

- Rech. inter.** : Recherches internationales
Rev. des sc. polit. : Revue des Sciences Politiques
Rev. du dr. pub. et de la sc. polit. : Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'Etranger
Rev. d'hist. polit. et cons. : Revue d'Histoire Politique et Constitutionnelle
Rev. mens. de polit. mond.: Revue Mensuelle de Politique Mondiale
Rev. polit. et parl. : Revue Politique et Parlementaire
s. : sahife
T. : Tome
vd. : Ve devamı
vs. : Ve sâire
-

KORPORATİF DEVLET

**XIX ve XX inci Yüzyıllarda Avrupada Korporatif Devlet
Teorileri ve Korporatif Devlet Sistemi**

G İ R İ Ő

Tezimizin konusu "Korporatif Devlet" tir. Bu konuyu, XIX ve XX inci yüzyıllarda Avrupa'da korporatif Devlet teorilerinin ve korporatif Devlet sistemlerinin incelenmesine inhisar ettirerek sınırlamış bulunuyoruz.

Korporatif Devlet konusunu seçmemizin sebebi, gerek doktrin ve gerek uygulama alanlarında değişik ve çeşitli şekillerde savunulan ve uygulanan korporatif Devlet kavramını aydınlatmak, korporatif Devletin nasıl bir Devlet sistemi olduğunu ortaya koymaktır. Çünkü, her ne kadar, "Korporatif Devlet" denildiğinde, XVIII inci yüzyılın sonlarına kadar Avrupa ülkelerinde uygulanan ve toplumun sosyal yapısını ve ekonomik düzeni ilgilendiren "Korporatizm Sistemi" veya birinci dünya savaşından sonra, faşist İtalya'da ve İtalya'yı taklit eden diğer Devletlerde uygulanan otoriter ve totaliter diktatörlükler hatıra gelirse de korporatif Devlet, günümüzde de tartışılan, leh ve aleyhinde görüşler ileri sürülen bir kavram olarak önemini korumaktadır.

Gerçekten, modern anayasalarda korporatif mahiyette organlara yer verildiği dikkati çektiği gibi, memleketimiz bakımından da, 1961 Anayasamız yapılırken "korporatif meclis" meselesinin üzerinde en fazla durulan ve tartışılan konulardan biri olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan korporatif Devlet kavramının açık ve seçik olarak neyi ifade ettiğini; dayandığı teorik temeli; sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî yapısını; doktrin alanında nasıl, ne için ve hangi amaçlarla savunulduğunu ve uygulamada ne şekillerde uygulandığını açıklamamın faydalı olacağını düşünmekteyiz. Memleketimizde bu konuda derinliğine yapılmış bir incelemeye rastlıyamamış olmamız da, bizi bu meseleyi incelemeğe yönelten nedenler arasındadır.

Tezimiz üç bölümden müteşekkil olup, birinci bölümde, korporatif Devletin mahiyetini açıklamaya, tarifini yapmaya çalışacağız. Gerçekten, korporatif Devlet teorilerini ve korporatif Devlet sistemlerini in-

celemeden önce, korporatif Devletin mahiyetini açıklamak, bu Devletin nasıl bir Devlet olduğunu belirtmek gerekir.

Korporatif Devletin mahiyetini açıklarken izliyeceğimiz metod şu olacaktır: Korporatif Devlet konusunda doktrinde ileri sürülen teorilerden herhangi biri ile bağlı kalmamağa ve aynı zamanda uygulamada korporatif mahiyet taşıdığı söylenen Devletlerin benimsedikleri sosyal, siyasî ve ekonomik sistemlerin etkisinde kalmamağa çalışacağız. Bununla birlikte, gerek korporatif Devlet teorilerinin ve gerek uygulamada korporatif Devlet sistemlerinin dayandıkları temel prensipleri göz önünde tutarak, korporatif Devletin mahiyeti hakkında bir sonuca varmağa gayret edeceğiz. Bunun için de, korporatif Devlet kavramını genellikle doktrinde yapıldığı şekilde tek bir açıdan, meselâ sadece ekonomik veya sadece siyasî yönden değerlendirmiyerek, korporatif Devleti sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî özellikleri ile bir bütün olarak ele alıp inceliyeceğiz ve bu şekilde korporatif Devletin mahiyeti hakkında tam ve kesin bir sonuca varmağa çalışacağız. Korporatif Devletin sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî bağımlardan mahiyeti konusunda elde edeceğimiz sonuç, tezimizin üçüncü bölümünde korporatif Devlet sistemlerini tasnif ederken kullanacağımız kriter olacaktır. Korporatif Devletin mahiyetini açıklarken, bu Devlet görüşünü, yer yer ferdiyetçi ve sosyalist Devlet görüşleri ile mukayese ederek inceleyeceğiz.

Tezimizin ikinci bölümünde korporatif Devlet teorilerini açıklayacağız. Korporatif Devlet konusunda çeşitli memleketlerde değişik sosyal eğilimli düşünürler tarafından savunulan çeşitli ve değişik görüşleri iki grup altında toplayacağız.

Bu iki grup teorileri birbirinden ayıracak kriter olarak da, bu teorilerin klâsik anlamdaki Devletin mevcudiyeti konusunda vardıkları sonuçları esas alacağız. Bu kritere göre yapacağımız ayırım sonucunda, birinci grupta, klasik anlamda Devletin varlığını öngören ve fakat korporatif temsil sisteminin kabul edilmesi ile, Devlete korporatif bir mahiyet tanıyan görüşleri "Korporatif Temsil Teorisi" başlığı altında toplayacağız. XIX ve XX inci yüzyıllarda Avrupa'da değişik sosyal eğilimli düşünürlerin birbirine az çok benzeyen ve fakat aynı zamanda birbirinden farklı "Korporatif Temsil Teorisi" ile ilgili görüşlerini incelerken izliyeceğimiz metod şu olacaktır: düşünürlerin korporatif temsil hakkındaki görüşlerini teker teker ele almadan önce, korporatif temsil teorisine dahil ettiğimiz görüşlerin hepsine ortak olan yanları belirtmeğe ve bu konuda bir senteze varmağa çalışacağız ve ancak bundan sonra, her düşünürün

korporatif temsil teorisini ne şekilde savunduğunu ortaya koyacağız ve bunu yaparken de, memleketimiz düşünürlerinin de korporatif temsil teorisini ile ilgili görüşlerini aksettirmeğe gayret edeceğiz.

Korporatif temsil teorisinin çeşitli yönlerden tenkidini yaptıktan ve korporatif temsil teorisini benimsemediğimizi açıkladıktan sonra, ikinci grupta topladığımız teorilerin incelenmesine geçeceğiz. Bu ikinci grupta topladığımız görüşler, klasik anlamda Devletin varlığına son verilmesini öngören ve ekonomiye dayanan korporatif bir toplum düzeninin kurulmasını savunan teoriler olacaktır. Üç talî grup içinde inceliyeceğimiz bu teorilerin de ayrı ayrı tenkitlerini yaparken, yıkıcı yönleri ile kuvvetli ve fakat yapıcı yönleri ile zayıf olan bu teorileri benimsemediğimizi belirteceğiz.

Tezimizin üçüncü bölümünde ise, Korporatif Devlet Sistemlerini yani korporatif Devlet kavramının uygulama alanında aldığı değişik şekilleri inceleyeceğiz ve bu sistemleri de üç grupta ele alacağız. Bunlar, "Saf Korporatif", "Karma Korporatif" ve "Tâbi Korporatif" sistemleridir.

Bu ayrımı, tezimizin birinci bölümünde korporatif Devletin mahiyetini açıklarken üzerinde duracağımız özelliklerin ve prensiplerin, bu sistemlerde tamamen veya kısmen gerçekleştirilmiş olmasına göre yapacağız. Şöyle ki, "Saf Korporatif" Devlet sistemine dahil edeceğimiz Devletler, korporatif Devlet görüşünü sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî yönleri ile benimseyen ve uygulamaya çalışan Devletler olacaktır. Her Devletin kendine özgü sosyal, ekonomik ve siyasî yapısından doğan özelliklerini göz önünde tutarak, Saf Korporatif Sisteme dahil Devletlerin sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî yapılarını ayrı ayrı tetkik edeceğiz. Otoriter ve totaliter diktatörlüklerin kurulmasını sağlayan bu sistemin değerini açıkladıktan sonra, siyasî temsil sistemi yanında korporatif temsil sistemini kabul ederek, "Karma Korporatif" Devlet Sistemi içine giren Devletlerin korporatif teşkilâtını inceleyeceğiz. Bu sistemin de değeri üzerinde durduktan ve bu sistemin uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerle değindikten sonra, son olarak, "Tâbi Korporatif" Sistemi ele alacağız. Devlet teşkilâtı içinde korporatif mahiyette bir istişare organına yer veren bu sistemi kabul eden Devletleri de inceledikten sonra, bizim de benimsediğimiz bu son sistemin değerini belirteceğiz.

Nihayet tezimizin sonuç kısmında da, korporatif Devlet konusunda vardığımız neticeleri açıklamaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

KORPORATİF DEVLETİN MAHIYETİ VE TARIFI

Tezimizin konusu “Korporatif Devlet” ve özellikle, “XIX ve XX inci yüzyıllarda Avrupa’da Korporatif Devlet sistemleri” dir. Bu konuyu incelemeğe başlarken, hiç şüphesiz aydınlatılması gereken ilk mesele, korporatif Devletin mahiyeti, korporatif Devletin nasıl bir Devlet olduğu meselesidir.

Hemen belirtelim ki, doktrinde korporatif Devletin mahiyeti hakkında çeşitli, değişik ve hatta birbirine zıt görüşler ileri sürülmüştür. Bunun sebebini iki noktada toplayabiliriz:

Bir defa, doktrinde, korporatif Devletin mahiyeti açıklanırken ve korporatif Devletin tarifi yapılırken, korporatif Devlet kavramı, sadece tek açıdan, meselâ yalnız ekonomik veya yalnız siyasi bakımdan ele alınarak değerlendirilmiş ve bu şekilde tek yönden yapılan incelemelerde, sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki yönleri ile bir bütün olarak korporatif Devlet kavramı üzerinde durulmamıştır. Korporatif Devlet kavramının değişik açılardan fakat tek yönden incelenmesi ise, korporatif Devletin mahiyeti hakkında birbirinden farklı sonuçlara varılmasına sebep olmuştur.

İkinci olarak, doktrinde, korporatif Devlet kavramı etrafında, değişik ve hatta birbirine zıt Devlet teorileri toplanmıştır. Değişik ideolojilerden hareket eden, değişik sosyal eğilimli düşünürler, korporatif Devlet kavramı üzerinde durmuşlar ve korporatif Devlet kavramını, ulaşmak ve gerçekleştirmek istedikleri amaçlara hizmet edecek bir vasıta olarak kullanmak istemişlerdir. Bu düşünürlerin hareket ettikleri ideolojiler ve varmak istedikleri sonuçlar değişik olduğundan, korporatif Devletin mahiyeti hakkında ileri sürdükleri görüşler de, değişik ve hatta birbirine zıt olarak ortaya çıkmıştır.

Doktrindeki bu duruma paralel olarak, tatbikat alanında korporatif Devlet mahiyetini taşıdığı söylenen Devletlerde de, korporatif Devlet kav-

ramı değişik şekillerde ele alınmış ve farklı siyasî, ekonomik ideolojilere dayanan bu Devletlerin hukuk, siyaset ve ekonomi sistemlerinin de farklı ve değişik şekillerde ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu durum karşısında, gerek doktrin ve gerek tatbikat alanlarında korporatif Devlet konusunda, sadece "korporatif Devlet" terimi üzerinde birleşildiğini ve fakat bu terim altında değişik kavramların toplandığını söyleyebiliriz. Bunun için, tezimizin bu birinci bölümünde, korporatif Devletin mahiyetini açıklamaya, tarifini yapmaya çalışacağız.

Korporatif Devletin mahiyetini açıklarken, tarifini yaparken, doktrinde korporatif Devlet konusunda ileri sürülen teorilerden biri ile ve tatbikatta korporatif mahiyet taşıdığı söylenen Devletlerden biri tarafından benimsenen siyaset ve ekonomi sistemleri ile bağlı kalmamağa gayret edeceğiz. Bununla birlikte, bu teorilerin ve korporatif Devletlerin siyaset ve ekonomi sistemlerinin dayandıkları esas prensipleri ve bu prensiplerden, kanımızca, doğması gereken sonuçları göz önünde tutacağız ve korporatif Devletin tek açıdan değil, fakat değişik yönlerden mahiyetini belirtmeğe çalışacağız. Bu bakımdan, açıklamamız, korporatif Devletin kısa bir tarifi şeklinde olmayacaktır. Amacımız, korporatif Devlet kavramının sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî açılardan özelliklerini belirtmek, korporatif Devletin mahiyetini etraflı bir şekilde açıklamaya çalışmaktır.

Kanımızca, korporatif Devlet, sosyal açıdan ele alındığı zaman, doğrudan doğruya ferde değil, fakat sosyal teşekküllere dayanan bir Devlet olarak görülmektedir. Ekonomik açıdan korporatif Devlet, korporatif bir ekonomi sisteminin uygulandığı bir Devlet olarak göze çarpmaktadır. Siyasî açıdan korporatif Devleti, korporatif temsil sisteminin uygulandığı bir Devlet olarak kabul etmek gerekmekte ve hukukî açıdan da, korporatif Devlet otoriter ve totaliter bir Devlet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şimdi bu hususları açıklamaya çalışalım.

B İ R İ N C İ B A Ş L I K

SOSYAL BAKIMDAN KORPORATİF DEVLET SOSYAL TEŞEKKÜLLERE DAYANAN BİR DEVLETTİR

Ş I. KORPORATİF DEVLETTE FERT VE TOPLUM ANLAYIŞI

Sosyal açıdan ele alındığında, korporatif Devlet, toplumun korporatif yapıya sahip olduğu fikrinin kabul edildiği ve Devletin doğrudan

doğruya fertlere değil, fakat sosyal teşekküllere dayandığı görüşünün benimsediği bir Devlet olarak görülür.

Korporatif Devlet görüşünde fert ve toplum anlayışının dayandığı esasları açıklamaya çalışalım:

Bir defa, korporatif Devlet görüşünde, toplumun meydana gelişi ve ferdin bu konuda oynadığı rol, sosyolojik ve tarihî gerçeklere dayanılarak açıklanmak istenmiştir. Şöyle ki, korporatif Devlet görüşüne göre, ferdi bir an için dahi, toplumun dışında ve toplumdaki ayrı olarak düşünmeğe imkân yoktur. Toplum, insanların tabiatlarında var olan sosyal eğilimin, sosyal içgüdünün tabii sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkan sosyolojik ve tarihî bir olaydır. İnsanlar, bu sosyal eğilimin, sosyal içgüdünün tabii bir neticesi olarak, zamanla gelişen, daha mükemmel şekilde teşkilâtlanan toplumlar içinde yaşarlar.

Bu noktadan hareket edilerek korporatif Devlet görüşünde, ferdin, toplumun teşekkülünden önce ve toplumun dışında değer ve varlığa sahip olduğu ve fertlerin serbest irade ve istekleri ile toplumu meydana getirdikleri görüşü kabul edilmemiştir.

Gerçekten, korporatif Devlet görüşünde, ferdiyetçi Devlet görüşünün toplumun meydana geliş şeklini açıklamak için dayandığı tabii yaşama hali faraziyesi ve ferdin, fert iradesinin toplumun meydana gelişinde oynadığı ileri sürülen önemli rol ve ferdin, fert iradesinin toplumun kaynağı olduğu görüşü, yani Sosyal Sözleşme fikri reddedilmiştir.

Korporatif Devlet görüşüne göre, ferde varlık ve değer kazandıran, ferdin vicdan ve düşüncelerine şekil ve yön veren, ferdin ahlâkî ve bilimsel değerler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayan, toplum olduğu gibi ferdin hak ve görevlerinin kaynağı da yine toplumdur¹.

Kısaca, korporatif Devlet görüşünde, toplumun, fert iradesinin eseri olarak ortaya çıkmadığı; aksine, insanların sosyal eğilimlerinin tabii sonucu olarak kendiliğinden teşekkül eden toplumun, ferde varlık ve değer kazandırdığı kabul edilmiştir.

İkinci olarak, korporatif Devlet görüşünde toplum, gelişi güzel yan yana yaşayan fertlerden kurulu bir insan yığını olarak kabul edilmemiştir. Başka deyimle, toplum, aralarında ilişki bulunmayan insanlardan mü-

¹) Bk. MANOILESCO, Mihaël. Le siècle du corporatisme. Doctrine du corporatisme intégral et pur, Paris 1934, s. 74; BREILLAT-MILHAUD, M. Les libertés publiques dans l'Italie fasciste, Paris 1939, s. 25-26.

teşekkül bir yığın, bir kitle değildir. Toplum, tabii, biyolojik, hissi, dini, coğrafi, mesleki ve sair yakınlıkların ve menfaatlerin yarattığı bağlarla birbirine bağlanmış fertlerin meydana getirdikleri çeşitli sosyal teşekküllerden, birliklerden, "corps" lardan kurulmuştur.

Korporatif Devlet görüşünde, ferdin, sosyal teşekküllerin ilki ve en eskisi olan aile içinde dünyaya geldiği, yaşamak için çalışmak ve emeğinin mahsullerini değerlendirmek zorunda olduğu, bunun için de, ferdin, meslek, iş ve menfaat ortaklığı esası üzerine kurulmuş teşekküllere katıldığı belirtilmiştir. Bunun gibi, fertlerin daha geniş ve daha yaygın ortak menfaatlerini sağlamak, çeşitli maddî ve manevî ihtiyaç ve menfaatlerine cevap vermek üzere daha geniş ve çeşitli amaçlar izleyen sosyal teşekküller içinde yer aldıkları açıklanmıştır. Ferdin maddî ve manevî şahsiyetini dilediği şekilde geliştirebilmesinin ve amaçlarını gerçekleştirebilmesinin, ancak bu teşekküller içinde ve diğer fertlerin yardımı ile olacağı kabul edilmiştir.

Bu mülâhazaların sonucu olarak, korporatif Devlet görüşünde, ferdin, insanlık camiası içindeki yerini, mensup olduğu bu çeşitli sosyal teşekküller vasıtası ile elde edebileceği fikri benimsenmiştir. Bu şekilde korporatif Devlet görüşünde, toplumun temeli olarak fertler değil, fakat sosyal teşekküller ele alınmış, toplumun bu sosyal teşekküllerin sentezi olduğu kabul edilmiştir².

Ancak burada, korporatif Devlet görüşünde sosyal teşekkül kavramına verilen anlamı kısaca belirtmek gerekir. Gerçekten, fertlerden kurulu her topluluğa sosyal teşekkül mahiyetini tanımağa imkân yoktur. Meselâ, bir haydut çetesi veya aynı ırktan geldiklerine inanan fertlerin meydana getirdikleri birlikleri veya aynı sosyal sınıfa mensup olduklarını düşünen fertlerin teşkil ettikleri topluluklara sosyal teşekkül mahiyeti tanınmaz. Bu durumda, bir sosyal teşekkülün teessüs edebilmesi için gerekli şartların hangileri olduğunu belirtmek zorunluğu vardır.

Bir sosyal teşekkülün meydana gelebilmesi için, fertlerin, toplum menfaatine, toplum düzenine aykırı olmayan ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş olmaları; bu amaca ulaşmak üzere teşkilatlanmaları ve bu amaca hizmet edecek organlar meydana getirmeleri gerekir.

²) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, Jean. La corporation et l'Etat. Histoire et doctrine, Arch. de phil. du dr et de soc. jur., 1938, cah. 1-2, s. 79; ABADAN, Yavuz. Amme Hukuku ve Devlet nazariyeleri, Ank. 1952, s. 197.

Üçüncü olarak, korporatif Devlet görüşünde "organik teori" ye yer verilmiştir. Gerçekten, bu Devlet görüşünde, toplumun temeli ve kaynağı olarak fertler değil, fakat çeşitli ihtiyaçları karşılamak ve çeşitli menfaatleri korumak üzere fertler tarafından meydana getirilen sosyal teşekküller ele alınmıştır. İşte bu düşünce tarzı, korporatif Devlet görüşünde, ilkçağdan bu yana zaman zaman bazı düşünürler tarafından savunulan "organik teori" nin benimsendiğini göstermektedir.

Organik teoriye göre, toplum tıpkı insan vücudüne benzer. İnsan vücudünde organların rolü, mahiyeti, fonksiyonları ve aralarındaki ilişkiler ne ise, sosyal teşekküllerin de, toplum hayatındaki rolü, mahiyeti, fonksiyonları ve aralarındaki ilişkiler odur. Fertler ise, bu organlar içinde birer selül, organik birer hücre niteliğindedirler. Esasen "korporatif" teriminin kökü de "corps", yani vücut teriminden gelir. Başka deyimle, toplum bir vücut, bir bütün, bir birimdir; sosyal teşekküller bu biolojik bütünün çeşitli fonksiyonlarını yerine getiren organlardır; fertler de, bu organlar içinde bu bütüne, bu birime "incorporer" olmuş, yani bu bütün içinde erimiş, bu bütüne karışmış atomlardır, selüllerdir.

Böylece, korporatif Devlet görüşünde, toplum, sosyolojik, tarihi bir gerçek, organik, biolojik bir bütün olarak kabul edilmiştir³.

Şimdi, toplumun biolojik bir bütün olduğu görüşünden doğan ve komumuzla ilgili bulunan sonuçları açıklamaya çalışalım:

Toplum organik bir birim, biolojik bir bütün olduğuna göre, her toplumun kendine özgü bir hayatı olduğunu kabul etmek gerekir. Buna göre, toplum canlı bir organizmanın geçirdiği safhaları aynen geçirir, yani doğar, gelişir ve sonra yıpranarak ölür. Fakat toplumun hayatının, o toplum içinde yer alan fertlerin ve sosyal teşekküllerin hayat süresi ile kıyaslanmayacak kadar uzun olduğunu kabul etmek zorunluğu vardır. Fertler ve çeşitli sosyal teşekküller, toplum hayatında gelip geçici unsurlardır; nesiller gelip geçer, sosyal teşekküller kurulur ve yıkılır, bu değişen ve yenilenen unsurların ötesinde toplum bir bütün olarak aynen kalır. Çünkü toplum, belli bir anda o toplum içinde yaşayan fertlerin toplamı değildir; toplum, sosyal birliği, sosyal bütünlüğü ifade eder, geçmiş ve gelecek nesillerin bir sentezi mahiyetini taşır.

Toplumun, fertlerin ve sosyal teşekküllerin üstünde bir birliği ve organik bütünlüğü ifade etmesi, toplumun amaçlarının da fertlerin ve sos-

³) Bk. PRELOT, Marcel. La Théorie de l'Etat dans le droit fasciste. Mélanges de Carré de Malberg, Paris 1933, s. 439.

yal teşekküllerin amaçlarından farklı olması gibi bir sonuç doğurur⁴. Toplumun organik bir birim olarak kendine özgü amaçları ve görevleri vardır ve varlığını korumak, geliştirmek, daha iyiye, daha mükemmelle yönelmek bunlar arasındadır. Toplumun amaçları, fertlerin amaçları ile çatışabilir, onlara aykırı olabilir; fakat, toplumun amaçlarının fertlerinkine kıyasla üstün olduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü açıklamaya çalıştığımız gibi, toplumun fertlerin hayat ve şahsiyetini aşan, onlara üstün hayat ve şahsiyeti olduğu kabul edilmiştir.

§ II. KORPORATİF DEVLETTE, FERT VE DEVLET ANLAYIŞI

Korporatif Devlet görüşünde, sosyolojik ve tarihî bir gerçek, organik bir bütün ve fertlere kıyasla üstün bir varlık olan toplumun ancak bir Devlet şekline girdiği, bir Devlet teşkilâtı ve düzeni içinde yer aldığı zaman gerçek bir hukukî-siyasî değer ifade edebileceği kabul edilmiştir; topluma hukukî-siyasî bir bütün olarak varlık ve değer kazandıran Devlet teşkilâtıdır⁵. Başka deyimle, toplum Devletin muhtevası, Devlet ise toplumun dış görünüşü, hukukî-siyasî kalıbıdır. Toplumu Devletten ve Devleti toplumdan, yani kalıbı muhtevadan ve muhtevayı kalıptan ayırmağa imkân yoktur.

Böyle olunca, toplum hakkında söylenenler, Devlet hakkında da söylenebilecektir. Başka deyimle, Devlet de kendiliğinden teşekkül eden sosyolojik ve tarihî bir gerçektir⁶; Devlet de organik, biyolojik bir bütün, bir birimdir; Devletin de kendine özgü hayatı, fertlerin amaçlarına kıyasla üstün ve farklı amaçları vardır.

Bu durumda, toplumun hukukî-siyasî ifadesi olan Devlet, fert için ve ferdin hizmetinde bir vasıta değildir; Devlet, ferdi aşan bir amacın, yani toplumun kendine özgü üstün amacının hizmetindedir.

Şimdi, bu Devlet anlayışı içinde ferdin durumunu daha açık şekilde belirtmeğe çalışalım.

Yukarıda açıkladığımız hususları özetlersek, şu sonuca varırız: Fert, Devletin meydana gelmesini sağlayan unsur ve Devletin amacı değildir. Devlet, fertlerin istek ve iradeleri dışında kendiliğinden meydana gelen

4) Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 74.

5) Bk. PRELOT, a.g.e., s. 441.

6) Bk. PRELOT, a.g.e., s. 444-445.

sosyolojik ,tarihi bir gerçek, organik bir bütündür. Devlet fertlere değil, fakat sosyal teşekküllere dayanır ve gerçekleştirmek zorunda olduğu kendine özgü amaçları vardır.

Bununla birlikte, Devlet içinde ferdin varlığını da inkâr etmeğe imkân yoktur. Ferdin müşahhas bir gerçek olarak toplum içinde önemi olduğunu kabul etmek zorunluğu vardır. Bu durumda ferdin, Devlet içinde hukukî durumunu ve Devletle olan ilişkisinin mahiyetini tesbit etmek gerekir.

* Bu meseleyi çözmek için, önce korporatif Devlet görüşünde mücerret ve genel bir kavram olarak fert anlayışına yer verilmediğini belirtmek lâzımdır. Buna göre, mücerret olarak fert, bir değer ve varlık olarak kabul edilmemiştir. Fert, toplum ve Devlet içinde yerine getirdiği fonksiyon veya fonksiyonlar açısından müşahhas bir şekilde ele alınmış ve Devlet içinde yerine getirdiği fonksiyonlara oranla bir değer ve varlık kazandığı kabul edilmiştir.

Gerçekten de, hiç bir fonksiyon ifa etmeyen, hiç bir toplum hizmetine katılmayan ufak bir fert grubu bir kenara bırakılacak olursa, her toplumda her ferdin bir veya bir kaç sosyal faaliyete katıldığı, bir veya daha çok sosyal fonksiyon ifa ettiği görülmektedir. Fertler iştirak ve ifa ettikleri bu çeşitli sosyal faaliyet ve fonksiyonlar dolayısı ile, bu faaliyet ve fonksiyonların organize edildiği çeşitli sosyal teşekküllere katılmaktadırlar.

İşte, korporatif Devlet görüşünde, fertlerin Devlet içindeki yerlerini, ancak dahil oldukları bu çeşitli sosyal teşekküller vasıtası ile elde edebilecekleri kabul edilmiştir. Bu durumda, başlı başına bir değer sayılmayan ferdin ifa ettiği bu sosyal fonksiyonlar sebebi ile, Devletin hizmetinde bir vasıta rolünü oynadığı ileri sürülmüştür.

Esasen, korporatif Devlet görüşünde, Devletin de, toplumun amacının gerçekleştirilmesine hizmet eden bir vasıttan başka bir şey olmadığı, kabul edilmiştir. Devletin, ferdî amaçları aşan üstün bir amacın hizmetinde bir vasıta olduğundan, fertlere görevler yükleyebilecek manevî güce sahip olduğu açıklanmıştır⁷.

* Gerçekten, korporatif Devlet görüşünde, fert için önemli olan hakları değil, görevleridir. Ferdin, Devlete karşı ileri sürebileceği tabii haklarının mevcut olmadığı, fakat yerine getirmekle zorunlu olduğu görev-

⁷) Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 77.

lerinin bulunduğu kabul edilmiştir. Öyleyse, hakları değil görevleri olan, Devletin hizmetinde bir vasıta sayılan ferdin, Devletin elinde esir durumunda bulunduğunu kabul etmek gerekecektir.

Fakat korporatif Devlet görüşünde genellikle, ferdin, Devletin bir vasıtası durumunda olmasının kötü bir şey olmadığı ifade edilmiş ve bu iddia şu şekilde isbat olunmağa çalışılmıştır⁸⁾:

Evet, denilmiştir, fert, Devletin bir vasıtası durumundadır; fakat, Devlet de üstün bir amacın hizmetindedir. Devletin hizmet ettiği bu amaç ise, ferde yabancı ve ferdin dışında bir amaç değildir. Çünkü, fertler de, bu amacın gerçekleşmesini isterler; bu amaç ile fertlerin vicdanlarında benimsedikleri ve gerçekleşmesini diledikleri amaç arasında aynıyet vardır. Böyle olunca, ferdin, Devletin hizmetinde bir vasıta olması, onun, kendi içinde duyduğu, benimsediği ve gerçekleşmesini istediği bir amaca hizmet etmesi demek olduğu ileri sürülmüştür. Başka deyimle, fert ile Devlet arasında manevî bakımdan bir birlik ve beraberliğin mevcut olduğu kabul edilmiştir. Bu durumda, Devlet ve fert arasında amaç birliği olduğuna göre, ferdin Devletin hizmetinde bir vasıta sayılmasının fert için hiç de mahzurlu olmayacağı savunulmuştur⁹⁾.

Fakat bu amaç birliğinden, Devlet ve fert arasında mutlak, tam ve organik bir aynıyetin bulunduğu sonucunu çıkartmak da doğru değildir. Çünkü bu takdirde ferdin, Devletin dışında özel bir hayatı, şahsiyeti ve istekleri bulunmayacak demektir ki, bu gerçeklere aykırıdır. Keza, yine bu takdirde, Devletin de fertlerin şahsiyet ve mâmelekenden ayrı şahsiyet ve mâmeleki olmadığını kabul etmek gerekecektir ki, bu da doğrudan doğruya korporatif Devlet görüşünün dayandığı prensiplere aykırı düşecektir¹⁰⁾.

Gerçekten, korporatif Devlet görüşünde fert ve Devlet arasında gerçek organik bir aynıyet olmadığı kabul edilmiş, fert ve Devlet arasında hiyerarşik organik bir münasebet bulunduğu ileri sürülmüştür. Bu hiyerarşinin alt basamağını ferdin ve üst basamağını Devletin işgal ettiği kabul edilmiş, ortada da, Devletin doğrudan doğruya dayandığı çeşitli sosyal teşekküllerin yer aldığı açıklanmıştır.

⁸⁾ Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 77-78 özellikle not 2 ve 3.

⁹⁾ Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 77.

¹⁰⁾ Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 79.

§ III. KORPORATİF DEVLETTE EŞİTLİK, ADALET VE HÜRRİYET ANLAYIŞI

Korporatif Devlet görüşünde ferdin mücerret bir varlık ve değer olarak ele alınmadığını, Devlet içinde ifa ettiği fonksiyonlara oranla bir varlık ve değer kazandığını yukarıda açıklamaya çalıştık. Bu tarz bir düşünce ise, fertlerin eşitliği prensibinin kabul edilmediği sonucuna götürür. Gerçekten de, korporatif Devlet görüşünde, ferdiyeci Devlet görüşünün temel prensiplerinden biri olan eşitlik prensibi benimsenmemiştir.

Korporatif Devlet görüşüne göre, önemli olan fertler arasında hukuki eşitliğin varlığını ifade etmek değil, fakat tam, mutlak ve fiili eşitliği sağlayabilmektir. Oysa, yine bu görüşe göre, böyle bir eşitliğin sağlanması imkânsızdır ve aynı zamanda böyle bir eşitliği gerçekleştirmeğe çalışmak da yersiz bir davranış sayılmak gerekir¹¹.

Çünkü korporatif Devlet görüşünde, fertlerin sırf insan olmaları sebebiyle başlı başına değer ve varlık ifade etmedikleri ve ancak toplumda ifa ettikleri fonksiyonlar ile değer ve varlık kazanabildikleri kabul edildiğinden, fertlerin tabiaten, yaradılışları itibari ile birbirlerinin aynı ve kanun önünde eşit olduklarını söylemenin bir anlamı yoktur. Korporatif Devlet görüşüne göre, fertlerin çeşitli sosyal teşekküller içinde ifa ettikleri fonksiyonların değerine göre bir tasnife tâbi tutulmaları gerekir; bu da, fertler arasında değer bakımından bir hiyerarşinin varlığının kabul edilmesini zorunlu kılar.

Fertler arasında eşitlik yerine, ifa ettikleri fonksiyonlar esas alınarak kurulacak bir hiyerarşinin varlığı kabul edilince, bu fonksiyonların hangi esasa, hangi kritere göre bir değer tasnifine tâbi tutulacağı sorusu ile karşılaşılır. İşte korporatif Devlet görüşünde, bu hususta kamu menfaati, toplum menfaati kriter olarak kabul edilmiştir.

Gerçekten her fert, dahil olduğu sosyal teşekküller içinde faaliyetlerde bulunmakta, hizmetler görmekte, fonksiyonlar yerine getirmektedir. Fakat bu hizmetler, faaliyet ve fonksiyonların kamu yararını, toplum menfaatini gerçekleştirme konusunda aynı derecede önemli olmadıkları görülür. Bu durumda, bir toplumda ifa edilen çeşitli fonksiyonlar arasında toplum menfaatine yararlı olmaları bakımından bir derecelendirme yapmak mümkündür. Aynı şekilde, fertler arasında da ifa ettikleri fonksiyonlara göre bir hiyerarşi kurmak kabildir.

¹¹⁾ Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 109.

Bu tarz düşüncenin sonucu olarak, korporatif Devlet görüşünde Adalet, her ferde, her sosyal teşekküle yerine getirmekle yükümlü bulunduğu fonksiyonu, hizmeti yapabilmesi için gerekli hakların ve yetkilerin tanınması şeklinde kendini gösterir.

Fonksiyonlar ve hizmetler arasında toplum menfaatini, kamu yararı gerçekleştirme bakımından bir denge ve derece farkı bulunduğuna göre, bunun zarurî sonucu olarak haklar arasında da bir fark ve eşitsizlik olacaktır.

Adalet, herkesin eşit haklara sahip olmasını değil, fakat ifa ettiği fonksiyona göre, eşit haklara sahip olmamasını gerektirecektir. Korporatif Devlet görüşünde, haklar yönünden eşitliğin anti-sosyal, anti-fonksiyonel bir kavram mahiyetini taşıdığı ve toplumda önemli olan hususun çşüliğı değil, fakat eşitsizliğı gerçekleştirmek olduğu kabul edilmiştir. Adaletin de, her ferde, her sosyal teşekküle sosyal fonksiyonunu yerine getirme, topluma yararlı olma imkânlarının sağlanması ile tahakkuk ettirileceğı açıklanmıştır¹². Korporatif Devlet görüşünde, adaletin, Devlet tarafından gerçekleştirileceğı, yani Devletin fertlere ve sosyal teşekküllere ifa edecekleri fonksiyonlara ve hizmetlere göre, onlara gerekli hakları ve yetkileri tanıyacağı kabul edilmiştir.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalarda ferdin Hürriyetinden hiç söz etmedik. Çünkü, korporatif Devlet görüşünde önemli olan fertlerin hür olmaları değil, fakat sosyal teşekküller içinde teşkilatlanmalarıdır. Fert bu sosyal teşekküller tarafından tesis edilen disiplin ve otoriteye tâbi olarak hareket etmek zorundadır. Hürriyet fertlere değil, fakat bu sosyal teşekküllere tanınmıştır ve bu hürriyet bu sosyal teşekküllerin sahip oldukları ottonomi, özerklik şeklinde kendini gösterir. Fert, önce bu sosyal teşekküllerin otorite ve disiplinine ve daha üst derecede de, Devletin kurduğu otorite ve disipline tâbidir. Hiç bir şekilde, korporatif Devlet görüşünde ferdin tabii hürriyetinden, bu hürriyeti Devletin haksız ve yersiz müdahalesine karşı koruyabilmesinden söz edilemez.

Bu şekilde, korporatif Devletin sosyal yapısı bakımından ferde değil, sosyal teşekküllere dayanan bir Devlet olduğunu ve korporatif Devlet görüşünde, fert, toplum ve Devlet anlayışını, eşitlik, adalet ve hürriyet kavramlarının taşıdığı anlamı belirtmeğe çalıştık. Şimdi, korporatif Devletin ekonomik açıdan nasıl bir mahiyet gösterdiğini incelemeye çalışalım.

¹²⁾ Bk. MANOİLESCO, a.g.e., s. 110-111.

İ K İ N C İ B A Ş L I K

EKONOMİK BAKIMDAN KORPORATİF DEVLET,
"KORPORATİZM"E DAYANAN BİR DEVLETTİR

Ş I. "KORPORATİZM"İN MAHİYETİ VE TARİFİ

Ekonomik açıdan korporatif Devlet, "Korporatizm" diye adlandırılan korporatif ekonomi sisteminin uygulandığı bir Devlettir. Burada, hemen korporatizm nedir? Korporatif ekonomi sistemi nasıl bir sistemdir? Sorularının cevaplandırılması gerekir. Doktrinde bu sorulara verilen cevaplar değişik ve çeşitlidir¹³.

Korporatizmin, geniş anlamda, kapitalist ekonomi içinde, bu sistemin aksayan yanlarını düzeltmek, bu sistemin yol açtığı suiistimalleri önlemek amacıyla, işçiler ve işverenler arasında işbirliğini organize eden ekonomik bir sistem olduğu söylenmiştir.

Dar anlamda ise, korporatizm, Korporasyonlara dayanan bir ekonomi sistemi olarak tarif edilmiştir.

Korporatizm kavramının bu dar ve geniş tarifleri dışında, başka tanımlamaları da yapılmıştır¹⁴. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Meslekî bağların dışında kalan maddî ve manevî bağlarla birbirlerine bağlanmış fertlerin meydana getirdikleri "sosyal gruplara", siyasî iktidar karşısında taleplerde bulunmak imkânı tanıyan bir sistemin, korporatizm sistemi olarak vasıflandırılabilceği ileri sürülmüştür. Bunun gibi korporatizmin, gerektirdiği şekilde teşkilatlanmış meslekî teşekküllerin, ekonomik, sosyal ve siyasî alanlarda tanzim yetkisine sahip buldukları bir sistem olduğu kabul edilmiştir¹⁵. Yine Korporatizmin üretimi arttırmağa matuf bir sistem olduğu belirtilmiş, kezâ, Korporatizmin, ekonominin siyasî iktidara tâbi kılındığı bir sistem olduğu açıklanmıştır. Korporatizmin, ekonomik krizleri önleyen bir vasita niteliğini taşıdığı iddia edilmiş¹⁶ ve yine, Korporatizmin, siyasî iktidarın sendikalar üzerinde hâkimiyet kurduğu bir sistem olduğu belirtilmiştir¹⁷.

¹³) Bu konuda Bk. BOUVIER-AJAM, Maurice. Le corporatisme en France, Arch. de phil. du dr. et de soc. jur., 1938, cah. 3-4, s. 163; BOUVIER-AJAM, Maurice. La doctrine corporative, 3. édit., Paris 1941, s. 216-217.

¹⁴) Bk. BOUVIER-AJAM, a.g.e., 1938, s. 163.

¹⁵) Bk. PİROU, Gaëtan, Le corporatisme et libéralisme, corporatisme et étatism, corporatisme et syndicalisme, Paris 1935, s. 19.

¹⁶) Bk. BAUDIN, Louis. Le corporatisme. Italie, Portugal, Allemagne, Espagne, France, Nouv. édit., Paris 1942, s. 16-20, 27-28.

¹⁷) Bk. BOTTAÏ, Guisepe. L'Etat corproatif, son organisation, ses

Biz, bütün bu çeşitli açıklamalar arasından, korporatizmin, korporasyonlara dayanan bir ekonomi sistemi olduğu şeklindeki tarifi üzerinde duracağız. Korporasyonun nasıl bir teşekkül olduğunu, bu teşekkül ile ekonomi sistemi arasında nasıl bir bağlantı kurulduğunu ve bunun sosyal, siyasî sonuçlarını incelemeye çalışacağız. Korporasyon kavramının özelliklerini bu şekilde belirtirken, aynı zamanda korporatizmin, yukarıda değindiğimiz diğer tarif ve açıklamalarında üzerinde durulan hususları da değerlendirmek imkânını bulacağız.

§ II. "KORPORASYON" UN MAHİYETİ VE TARİFİ

Korporasyon nedir? Sorusuna, genel ve geniş bir şekilde, bir sosyal teşekküldür diye cevap vermek mümkündür. Fakat bununla, korporasyonun nasıl bir sosyal teşekkül olduğunu, hukukî statüsünü, yetkilerini, şeklini¹⁸ açıklamış olamayız. Ancak hemen belirtelim ki, korporasyonun hukukî statüsü, nasıl bir sosyal teşekkül olduğu ve yetkileri konusunda gerek doktrinde ve gerek pozitif hukuk metinlerinde bir görüş birliğine rastlanmamaktadır¹⁹.

Korporasyonun nasıl bir sosyal teşekkül olduğu konusunda; korporasyonun, ekonomik fonksiyonlarla ve meslekî faaliyetlerle ilgili bir sosyal teşekkül olarak mütalaa edildiği veya, ekonomik fonksiyonlar ve meslekî faaliyetle dışında herhangi bir sosyal fonksiyon, sosyal hizmet ve faaliyet ile ilgili olarak kurulan teşekküllerin de, korporasyon teriminin kapsamı içine sokulduğu görülmektedir²⁰.

fonctions. Thomaso Sillani'nin "Etat Mussolinien et les réalisations en Italie" adlı eserinde, s. 38.

¹⁸) Korporasyonların şekilleri, teşkilâtı ve işleyişi geniş incelemelere konu olmuştur. Biz, konumuzu doğrudan doğruya ilgilendirmediği için, korporasyonların şekli, işleyişi, iç teşkilâtı üzerinde durmıyacağız. Bu konuda geniş bilgi için Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1938, s. 80 vd.; MANOÏLESCO, a.g.e., s. 179; Corporation paysanne, kollektif eser, Paris 1943.

¹⁹) Geniş bilgi için Bk. SALLERON, Louis. Naissance de l'Etat corporatif Dix ans de syndicalisme paysan, Paris 1942, s. 61 vd..

²⁰) Biz, herhangi bir sosyal faaliyet, sosyal hizmet ve fonksiyon ile ilgili olarak kurulan teşekküller için, korporasyon terimi yerine, sosyal teşekkül terimini kullanmayı tercih ettik. Bu şekilde, ileride açıklayacağımız niteliklere sahip, korporasyon mahiyetindeki meslekî teşekküller ile, herhangi bir sosyal teşekkülün birbirine karıştırılmasına meydan verilmemiş olacaktır.

Korporasyonun hukukî statüsü konusunda ise, korporasyonun bir hususî hukuk teşekkülü olarak ele alındığı; bunun aksine korporasyona bir kamu hukuku teşekkülü mahiyeti verildiği ve yine korporasyona hukukî şahsiyete sahip bulunmayan bir Devlet organı niteliği tanındığı dikkati çekmektedir²¹.

Korporasyonun şumulü ve yetkisi konusunda da, korporasyonun, aynı ekonomik fonksiyonu ifa eden bütün fertleri içine alan ve bunlar hakkında kanun kuvvetinde kararlar alma yetkisi bulunan bir teşekkül olarak kabul edildiği veya, korporasyonun, şumul bakımından bu derece geniş yetki alanına sahip bulunmadığı ve yetkilerinin bu derece geniş olmadığı noktası üzerinde durulduğu da görülmektedir.

Korporasyon kavramı etrafında bu şekilde değişik fikirlerin ileri sürülmesinin nedenlerini şöyle açıklayabiliriz:

Bir defa, korporasyon kavramı incelenirken, değişik siyasî ve ekonomik görüşlerden hareket edilmiştir. Hareket noktaları değişik olduğundan, varılan sonuçlar da farklı olmuştur.

İkinci olarak, korporasyon, bir sosyal teşekkül mahiyetini taşır. Sosyal teşekküllerin ise, kuruldukları ortamın sosyal, siyasî ve ekonomik yapısına uygun şekillere büründükleri görülür. Bu bakımdan farklı sosyal, siyasî ve ekonomik ortamlarda kurulan korporasyonlar da değişik şekillerde ortaya çıkmışlardır. İşte korporasyon kavramını inceleyen düşünürler, değişik ortamlarda kurulan korporasyonları göz önünde tuttuklarından, korporasyonun mahiyeti konusunda farklı sonuçlara varmışlardır.

Biz burada, korporasyonun varlığı için gerekli ve yeterli olduğunu kabul ettiğimiz şartları nazara alarak, korporasyonun mahiyetini açıklamaya çalışacağız. Bunu yaparken, korporasyon konusunda ileri sürülen belli bir görüşle bağlı olmayacağımız gibi, belli bir sosyal, siyasî ve ekonomik ortamda kurulmuş korporasyon şekli ve mahiyeti ile de bağlı kalmayacağız.

Yukarıda, korporasyonun bir sosyal teşekkül olduğunu söylemiştik. Bu çok geniş tarifi daraltarak, korporasyonun, bir meslek teşekkülü olduğunu açıklayabiliriz²². İşte şimdi, korporasyonun bir meslek teşekkülü olarak, mahiyetini, özelliklerini belirtmeğe çalışacağız.

²¹) Bk. MAX D'ARCIS. Les réalisations corporatives en Suisse, Neuchâtel 1935, s. 32 vd.; BONNARD, Roger. Syndicalisme, corporatisme et Etat corporatif, Paris 1937, s. 73-74.

²²) Burada korporasyonun tarifini yaparken kullandığımız "meslek teşekkülü" terimi yerine, "aynı sosyal ve ekonomik fonksiyonu ifa eden kimselerin meydana getirdikleri teşekkül" terimini kullanmak ve fonksiyon

Korporasyon kavramının tarihî kökü de, korporasyonun bir meslek teşekkülü şeklinde yapılan tarifini doğrulamaktadır. Çünkü, tarihî gelişme içinde, korporasyon terimi meslek teşekküllerine verilen addır.

Gerçekten, iş bölümünün ortaya çıktığı, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin değişik meslek kategorilerine ayrıldığı, meslekî dayanışma fikrinin uyandığı her toplumda, ilkçağdan bu yana, aynı meslek kolunda çalışan fertler arasında disiplin ve dayanışmayı, yardımlaşmayı, iş ve güç birliğini sağlamak, emek ve sermaye arasında doğacak anlaşmazlıkları çözmek gibi amaçlara hizmet etmek üzere meslek teşekküllerinin kurulduğu görülmüştür.

Meselâ, ilk çağdan bu yana Hint'te²³, Roma'da²⁴, Bizans'ta²⁵, Fransa'da²⁶, Osmanlılarda²⁷ ve diğer Avrupa Devletlerinde²⁸ meslek teşekküllerinin varlığı dikkati çekmiştir.

kavramı üzerinde durmak yerinde olurdu. Fakat, biz, "meslek teşekkülü" terimini kullanım kolaylığı sebebiyle tercih ediyoruz.

²³) Hint'te kast sisteminin yanı sıra kaynağını dinî inançlarda bulan meslek teşekküllerinin varlığı kaydedilmiştir. Bk. RIEDMATTEN, L. de. Le problème social à travers l'histoire, Paris 1945, s. 47; BOUGLE, C. et RAFFAULT, J. Eléments de sociologie, textes choisis et ordonnés, 2. édit., Paris 1930, s. 410.

²⁴) Roma'da meslek teşekkülleri toplum hayatında önemli rol oynamıştır. Roma meslek teşekküllerine hâkim olan sistem ortaçağda Fransa'da uygulanan sisteme benzemektedir.

Plutark Roma'da ilk meslek teşekküllerinin M.Ö. 715-672 yıllarında kral Numa Pompilius tarafından siyasî sebeplerle kurulduğunu kaydetmektedir. Plutark'ın bu görüşü hakkında geniş bilgi için Bk. Histoire des Institutions et des faits sociaux, I. Des origines au X. siècle, Paris 1957, kollektif eser, s. 146-147; MARTIN SAINT-LEON, Etienne. Histoire des corporations de métiers, depuis leurs origines jusque'à leurs suppressions en 1791, 4. édit., Paris 1941, s. 2-30; RIEDMATTEN, a.g.e., s. 48.

"Collegia" adı verilen bu teşekküllerden "collegia opificum" gerçek bir meslek teşekkülü idi. Bunun yanında "collegia tenuiorum" bir yardımlaşma sandığı, bir çeşit sosyal sigorta mahiyetini taşıyan bir teşekküldü. Roma'da Dominatus devrine kadar meslek teşekkülleri bir hususî hukuk teşekkülü mahiyetinde idi. Fakat, Dominatus devrinde "de colegiis" kanunu, bu alanda da Devlet müdahalesini gerçekleştirmiştir.

²⁵) Bizans'ta meslek teşekkülleri Devletin uyguladığı güdümlü ekonomi sisteminin vasıtaları olarak kurulmuşlardır. Meslek teşekkülleri ile ilgili hükümler kral altıncı Léon tarafından (886-911) kanunlaştırılmıştır. Buna göre, meslek teşekküllerine Devlet organı mahiyeti tanınmıştır. Ekonomiye hâkim olan Devlet, meslek teşekküllerine de hâkim olmuştur. Geniş bilgi için Bk. RIEDMATTEN, a.g.e., s. 51-54.

²⁶) Fransa'da ortaçağda meslek teşekkülleri, yani korporasyonlar, efendilerinin baskısından kaçarak senyörlerin yanına sığınan serfler tarafından

Fakat, korporasyonun bir meslek teşekkülü olarak yapılan tarifinin, tarihî gerçeğe uygunluğunu söylerken, incelediğimiz korporasyon kavra-

bir dayanışma ve yardımlaşma teşkilâtı şeklinde kurulmuştur (Bk. RİED-MATTEN, a.g.e., s. 55 vd.). Fakat zamanla bu teşekküller, karşı koydukları baskı rejiminin yerini almışlar ve XV inci yüzyıldan sonra sadece kendi çıkarlarını düşünen, sıkı ve sert kaidelerin uygulandığı, sert bir otorite ve hiyerarşi sisteminin hâkim olduğu birer kast şekli almışlardır (Bk. RİED-MATTEN, a.g.e., s. 55; İBRAHİM FAZIL, İktisat, C. I, İst. 1927, s. 123 vd.; BRETHER DE LA GRESSAYE, Jean. Le syndicalisme, l'organisation professionnelle et l'État, Paris 1930, s. 2 vd. ve özellikle COORNEART, Emile. Les corporations en France avant 1789. 7. édit., Paris 1941, s. 3 vd.).

1789 İhtilâli, bir yandan teknik ilerlemenin, öte yandan teşebbüs zihniyetinin geliştirdiği sosyal ve ekonomik ilerlemeyi engelleyecek manileri ortadan kaldırarak, ferde bütün imkânlarını kullanabileceği bir ortam hazırlamıştır. Bunun için de, ferdin iş ve üretim alanlarında faaliyetlerini kısıtlayan korporasyonların varlığına son vermek gerekiyordu. Bu amaçla 17 Mart 1791 de, Fransız Millî Meclisi ticaret ve çalışmanın serbest olduğunu ilân etmiş, yani iş ve çalışma hayatını ve ticareti korporasyonların tekeline kurtarmıştır. Her fert dilediği meslek, san'at ve hizmeti serbestçe icra edebilmek hakkını kazanmıştır. Millî Meclisin bu kararı çoğu zaman 14-17 Haziran 1791 tarihli Le Chapellier kanunu ile karıştırılır. 17 Mart 1791 tarihli karar, korporasyonların varlığına dokunmamış, sadece korporasyonların elinden tekel imtiyazını almıştır. Le Chapellier kanunu ise, dernek kurmayı yasaklamıştır. Bu kanun, korporasyonları ve her ne şekilde olursa olsun, —aile teşekkülü hariç— bütün sosyal teşekkülleri ortadan kaldırmış, ferdi menfaat ile millî menfaat arasında başka bir menfaat zümresinin varlığına yer vermemiştir. Ferdi, meslek teşekküllerinin baskısından kurtaran, iş ve çalışma alanında serbestî ve hürriyet tanıyan bu kanun çok cımlu karşılanmıştır.

Fakat kısa süre sonra, ferdi menfaat ile millî menfaat arasında başka bir menfaat zümresinin, kanunî yasağa rağmen, kendiliğinden yavaş yavaş teşekkül ettiği görülmüştür. Gerçekten, çeşitli ekonomik ve sosyal nedenlerin etkisi altında, Le Chapellier kanunu tarafından yıkılan teşekküllerden daha geniş ve daha güçlü —anonim şirketler, tröstler, karteller gibi— teşekküller kurulmağa başlanmıştır. Devlet de, bu menfaat birliklerinin teşekkülünü önlemek kuvvetini kendinde bulamamıştır.

21 Mart 1884 tarihli Waldeck-Rousseau kanunu ile meslekî teşekküller kurma ve daha sonra da, genel olarak, dernek kurma hürriyeti 1 Temmuz 1901 tarihli kanunla kabul edilmiştir.

27) Osmanlı İmparatorluğu kurulmadan önce, Anadolu Selçuklularında "zaviye" adı verilen dini karaktere sahip meslek teşekküllerinin mevcut olduğu ve XI-XII nci yüzyıldan sonra dinî bağlardan sıyrılan "lonca" ların kurulduğu görülmektedir. Sıkı disiplin ve otoritenin hâkim olduğu bu loncalar, ticarî ve ekonomik faaliyetleri tekellerinde tutmuşlardır. Osmanlılara intikal eden bu müesseselerin Tanzimattan sonra, ekonomik ve sosyal gelişmeye ayak uyduramıyarak fiilen tasfiye olunduğu görülmüş-

mının, ilk ve ortaçağda kurulmuş meslek teşekküllerine dönüşü ifade etmediğini belirtmemiz gerekir. Bu durumda bir meslek teşekkülü olarak korporasyonun yapısını ve mahiyetini açık olarak ortaya koymamız lâzımdır. Çünkü korporasyon, ortaçağ meslek teşekküllerine dönüş demek olmadığı gibi, günümüzün diğer meslek teşekkülleri ile de, aynı anlamı taşımamaktadır.

Korporasyonun mahiyetini belirtmeden önce, meslek teşekkülü kavramının taşıdığı anlamı kısaca açıklamaya çalışalım:

Meslek teşekkülü kavramı, bir meslek kolunda, meslek hayatını düzenleyen bir teşkilâtın kurulduğunu, o meslekte çalışanlar arasında birlik ve beraberliğin teessüs ettiğini ifade eder. Fakat meslek teşekkülü kavramı, meslek teşkilâtının ve kurulan meslek düzeninin şekli, nasıl kurulduğu, bu birlik ve beraberliğin derecesi, teşekkülün hukukî statüsü ve yapısı hakkında bir fikir vermez. Meselâ bugün, barolar, ticaret ve sanayi odaları, etibba odaları, ziraat odaları, sendikalar gibi teşekküllerin hepsi birer meslek teşekkülüdür. Fakat bu teşekküllerin her birinin kendine özgü özellikleri vardır. Yukarıda korporasyonun bir meslek teşekkülü olduğunu söyledik, işte, korporasyonun mahiyetini kesin olarak belirtebilmek için, onun diğer meslek teşekküllerine benzediği ve ayrıldığı noktalarını açıklamamız lâzımdır.

Korporasyonlar çeşitli meslek teşekkülleri arasından en çok sendikalarla benzerlik gösterirler, fakat korporasyonlar ile sendikalar arasında önemli ayrılıklar vardır. Bu yüzden biz, korporasyonun nasıl bir sosyal teşekkül olduğunu açıklarken, korporasyonu sendikadan ayıran ve aynı zamanda korporasyonun yapısını ve hukukî mahiyetini belirten özellikler üzerinde duracağız.

Şimdi, korporasyonun bir meslek teşekkülü olarak mahiyetini ve özelliklerini, —korporasyonun en çok benzerlik gösterdiği meslek teşekkülü olan sendikalarla mukayese ederek— açıklamaya çalışalım:

Bir defa, korporasyon teşekkül tarzı bakımından önemli bir özellik gösterir. Şöyle ki, korporasyon bir meslek kolunda çalışan bütün üretici-

tür. Geniş bilgi için Bk. İBRAHİM FAZIL, a.g.e., s. 126 vd. Osmanlılarda lonca teşkilâtı hakkında geniş bilgi için bk. GÖKALP Ziya. Türkçülüğün esasları, Ank. 1339, s. 142 vd.; SAYMEN, Ferit Hakkı, Türk İş Hukuku, İst. 1954, s. 47 vd.

²⁸⁾ İngiltere ve Almanya'daki meslek teşekkülleri için Bk. SAYMEN, a.g.e., s. 38.

leri, yani işçileri, işverenleri ve teknik elemanları aynı kuruluş içinde bir araya getiren bir meslek teşekkülüdür.

Korporasyonun, hem işçileri, hem işverenleri, hem de teknik elemanları bir araya getiren bir teşekkül olması, korporasyonun, sendikalardan ayırt edilmesini kolaylaştıran bir özelliktir. Fakat korporasyonun bu özelliği, onu sendikadan ayırmağa yetecek mutlak ve kesin bir kriter olmaktan da uzaktır. Çünkü, hem işçilerin, hem de işverenlerin bazen aynı sendika içinde —ki bu sendikaya “karma sendika” adı verilir— birleştikleri görülür²⁹.

Bununla birlikte, sendikaların hem işçileri ve hem işverenleri birleştiren bir meslek teşekkülü mahiyetini taşıması, sendikalar için varlığı gerekli bir özellik değildir. Aksine, sendikaların yalnız işçilerden veya yalnız işverenlerden kurulu olması, bu meslek teşekküllerinin kuruluş nedenlerine ve ruhuna çok daha uygundur²⁹.

* { Kısaca, korporasyonun bir meslek teşekkülü olarak birinci özelliği, bir ekonomik faaliyete katılan işçileri, işverenleri ve teknik elemanları MECBURÎ olarak, bir teşekkül içinde birleştiren bir kuruluş olmasıdır.

İkinci olarak, korporasyonun çoğu zaman, meslekler arası bir teşekkül mahiyetini taşıdığı görülür. Yani, birbiri ile ilgisi bulunan birden fazla meslek kolunda çalışan işçiler, işverenler ve teknik elemanlar aynı meslek teşekkülü içinde, yani korporasyon içinde toplanırlar.

Korporasyonun meslekler arası bir teşekkül mahiyetini taşıması, korporasyonu sendikadan ayırmağa yarayacak bir kriterdir³⁰. Çünkü her ne kadar yukarıda işaret ettiğimiz gibi, işçilerin ve işverenlerin “karma sendika”lar içinde birleşmeleri mümkün ise de, sendikalar, meslekler arası teşekküller mahiyetini taşımazlar.

Bununla birlikte, korporasyonun mahiyetini açıklayan bu kriter de kesin ve mutlak bir kriter olarak kabul edilemez. Çünkü, korporasyonun meslekler arası bir teşekkül niteliğini taşıması, korporasyon için varlığı mecburî bir karakter değildir. Şöyle ki, korporasyonun, sadece bir meslek kolunda çalışanları bünyesinde toplayan bir teşekkül olarak kurulması mümkündür. Ancak, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, korporasyon ÇOĞU ZAMAN meslekler arası bir teşekkül şeklinde kurulur³¹.

²⁹) Bk. BONNARD, Roger. Syndicalisme, corporatisme et Etat corporatif, Paris 1937, s. 68 .

³⁰) Bk. BONNARD, a.g.e., s. 69.

³¹) Korporasyonun meslekler arası bir teşekkül olarak kurulması, çözümlenmesi gereken teknik bir meseleyi ortaya çıkarmıştır: Bir korporasyon

Üçüncü olarak, korporasyonda teklik ve mecburilik prensipleri hâkim olduğu halde, sendikalarda çokluk ve ihtiyarîlik prensipleri hâkimdir. Bu prensipleri açıklamaya çalışalım:

Teklik prensibi şudur: bir meslek kolunda veya birbiri ile ilgili meslek dallarında çalışan bütün işçileri bir araya toplayan bir korporasyon kurulduğu zaman, bu korporasyon yurt çapında bir meslek teşekkülü mahiyetini taşır. Yani, o meslek kolunda veya o meslek kollarında başka bir korporasyon kurulamaz. Böylece korporasyon, millî karakterde bir teşekül olarak ortaya çıkar.

Mecburîlik prensibinin ise, iki yönü vardır: Bir defa, korporasyonun ilgili olduğu meslek kolunda veya kollarında çalışan bütün üreticiler — işçi-

çinde hangi meslek kolları toplanacaktır? Bu konuda çeşitli sistemler düşünülmüştür.

Bir sisteme göre, bir korporasyon içinde toplanacak meslekler, bu mesleklerin ilgili oldukları ekonomik faaliyetin mahiyeti göz önünde tutularak tesbit edilmelidir. Meselâ, tarım faaliyetleri ile ilgili mesleklerin bir korporasyon içinde, sanayi faaliyetleri ile ilgili mesleklerin, başka bir korporasyon içinde, ticari faaliyetler ile ilgili mesleklerin de diğer bir korporasyon içinde toplanması öngörülür. Buna, "kategori korporasyonları" adı verilir.

Bu sistem tenkit edilerek, bunun, bir malın üretimi sırasında geçirdiği çeşitli safhalarda yapılan çeşitli ekonomik faaliyetler arasındaki bağlantıyı bozduğu, oysa bu faaliyetler arasında işbirliğinin kurulmasının gerekli olduğu ileri sürülmüştür. Öte yandan aynı mahiyetteki bazı ekonomik faaliyetlerin konuları değişik olduğundan, bunlar arasında ortak menfaatlerin bulunmadığı açıklanmış ve mesleklerin, ilgili buldukları ekonomik faaliyetlerin mahiyetine göre, korporasyonlara ayrılmasının olumlu sonuçlar vermeyeceği belirtilmiştir.

Bu tenkitler karşısında, ikinci bir sistem ileri sürülmüştür. Bu sistemde bir korporasyon içinde toplanacak mesleklerin hangileri olacağını tesbit etmek için kriter olarak, ekonomik faaliyetlerin mahiyeti göz önünde tutulmayacak, fakat doğrudan doğruya üretilen mallar ele alınacak, her üretilen mal için bir korporasyon kurulacak, o malın üretimi ile ilgili bütün meslek dalları bir korporasyon içinde toplanacaktır.

Bu sistem de tenkit edilerek, her üretilen mal için bir korporasyon kurulmasının, korporasyonların sayısını sonsuz bir şekilde çoğaltacağı açıklanmıştır.

Bu iki sisteme yapılan tenkitler göz önünde tutularak, bu sistemlerin olumlu yanlarını birleştiren üçüncü bir sistem ileri sürülmüştür. Bu sistemde, bir korporasyon içinde toplanacak mesleklerin seçiminde, bir malın üretimi safhasındaki ekonomik faaliyetler arasındaki bağlantılar göz önünde tutulacak, fakat aynı zamanda bir kaç malın üretimi ile ilgili ekonomik faaliyetleri kapsayan meslekler aynı korporasyon içinde toplanacaktır. Bk. BONNARD, a.g.e., s. 70-71.

ler, işverenler ve teknik elemanlar— mecburî olarak, yani bunların korporasyona katılma konusunda istek ve iradeleri bulunsun veya bulunmasın, korporasyona dahil sayılırlar. İkinci yönü ise, birincinin normal bir sonucu olup, korporasyonun aldığı kararların, korporasyona dahil sayılan bütün üreticiler için, uyulması gereken kaideler niteliğini taşımasıdır. Bu kararlar, korporasyona dahil bütün üreticiler bakımından kanun kuvvetinde kurallardır.

Sendikalarda ise, korporasyonlarda olduğundan farklı bir durum gözle çarpır. Şöyle ki, bir defa, bir meslek kolunda birden fazla sendika kurulması mümkündür ve üreticilerin bir sendikaya katılıp katılmamaları, onların istek ve iradelerine bırakılmıştır. Sonra, sendikanın aldığı kararlar, ancak o sendikaya istek ve iradeleri ile dahil olan üreticiler hakkında hüküm ifade eder.

Bu suretle bir meslek teşekkülü olarak korporasyonun özelliklerini, benzerlik arzettiği sendikalar ile karşılaştırarak belirtmeğe çalıştık. Şimdi korporasyonun bu özelliklerinden doğan ve Devletin sosyal ve ekonomik yapısını etkileyen sonuçları açıklayalım:

Bir defa, korporasyonun bir meslek kolunda veya kollarında çalışan işçileri, işverenleri ve teknik elemanları bünyesinde toplamış olması, bu unsurlar arasında sıkı bir dayanışmanın, kuvvetli meslekî bağların mevcut olduğu faraziyesinin kabul edildiğini gösterir. Gerçekten, korporasyonun teşekkülü ile, işçilerin, işverenlerin korporasyon içinde, aynı amaç etrafında tek vücut oldukları, ayrılmaz, parçalanmaz bir bütün, bir birim teşkil ettikleri görüşü benimsenmiş olur³².

Korporasyon, bir meslek teşekkülü olarak, aynı sosyal ve ekonomik şartlara tâbi kimselerin, yani sadece işçi veya sadece işverenlerin meydana getirdikleri omojen bir birlik değildir, eterojen bir bütündür. Korporasyon üyeleri arasında mevcut olduğu farzedilen dayanışma ve amaç birliği, korporasyonun sosyal ve ekonomik bir bütün, organik bir birim olarak kabul edilmesini gerektirir. İşte, yukarıda açıklamağa çalıştığımız gibi, Devletin sosyal bakımdan, sosyal teşekküllere dayandığı kabul edilen korporatif Devlet görüşünde, toplumun, ekonomik yapısının korporasyonlara dayandığı ve toplumun ekonomik hayatının bu teşekküller tarafından düzenleneceği kabul edilmiştir.

İkinci olarak, korporasyonun, işçileri, işverenleri ve teknik elemanları bünyesinde toplaması, meslek ve sınıf menfaatlerini korumak için kurul-

³²⁾ Bk. BONNARD, a.g.e., s. 72; MANOÏLECSO, a.g.e., s. 191.

muş bir teşekkül olmadığı, tam aksine sınıf mücadelesi fikrinin kabul edilmediği bir sosyal ve siyasî ortam içinde kurulan bir teşekkül olduğu sonucuna götürür.

Gerçekten, meslek teşekküllerinin korporasyonlar şeklinde teşkilâtlandığı bir sosyal ortamda sınıf mücadelesinden, sınıflar arasında ziddiyetten —hiç olmazsa nazarı olarak— söz edilemez. Çünkü, korporasyon sınıflar ve sınıf menfatleri arasında mücadeleye değil, fakat bu sınıflar ve menfaatler arasında işbirliği esasına dayanır³³. Sınıflar arasında mücadele fikrinin kabul edildiği bir ortamda, korporasyonun varlığından söz edilemez. Böyle olunca, korporasyonların kurulabilmesi için, önce sınıf mücadelesi fikrini reddetmek ve eğer fiilî olarak sınıflar arasında bir mücadele varsa bu mücadeleye son vermek gerekir.

Üçüncü olarak, istek ve iradeleri olmadığı halde, bir ekonomik faaliyete katılan bütün üreticilerin korporasyona dahil oldukları ve korporasyonun bu kimseler hakkında kanun kuvvetinde ve uyulması mecburî kaideler koymağa yetkisi bulunduğu kabul edilmiştir. Bu şartlar altında ferdin hürriyeti, onun istek ve iradesi dışında sınırlanabilecektir³⁴. Gerçekten, korporasyon bir ekonomik faaliyete katılan bütün üreticilere nasıl hareket edeceklerini göstermek ve üreticiler adına hareket etmek sureti ile fertlerin serbest hareket güçlerini kısıtlamış olmakta ve fertler, korporasyon tarafından düzenlenen konularda ve alanlarda diledikleri gibi hareket imkân ve hakkını kaybetmiş bulunmaktadır ve üreticiler, istek ve iradeleri olmadan dahil sayıldıkları korporasyonun aldığı kararlara uymak zorundadırlar.

Dördüncü olarak, korporasyon, kanun kuvvetinde kaideler koyma yetkisinin tanınması ile, bu teşekküle, Devletin yerine getireceği fonksiyonlar yüklenmiş olmakta, yani korporasyona sosyal ve ekonomik alanlarda yüklenen görevler, korporasyonun yokluğu halinde, Devlet tarafından yerine getirilmesi gereken görevler olarak görülmektedir.

İşte, korporasyonun arzettiği bu özellikler ve korporasyona yüklenen bu görevler, modern çağda korporasyonların varlığını öngören korporatif ekonomi sistemine karşı gösterilen eğilimin nedenlerini açıklamaktadır.

Gerçekten, korporatif ekonomi sisteminin kabul edilmesi ve korporasyonların kurulması ile, aşırı liberal ferdiyetçiliğin ve ekonomi alanında

³³) B. PİROU, a.g.e., s. 57. Sınıf ve korporasyon anlayışı hakkında geniş bilgi için Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 106 vd..

³⁴) Bk. PİROU, a.g.e., s. 21.

devletçiliğin yarattığı krizlere bir çözüm yolu bulunacağı sanılmıştır³⁵. Şöyle ki:

Bir defa, XIX uncu yüzyılın sonlarından itibaren ekonomik ve sosyal alanlarda karşılaşılan güçlüklerin sebepleri, ekonomi sistemlerinin liberal ferdiyetçi bir esas üzerine kurulmuş olmasında aranmıştır.

Liberal ferdiyetçi ekonomi sisteminde, bilindiği gibi, her üreticinin kendi üretim alanında dilediği gibi, dilediği şekilde ve dilediği ölçüde üretimde bulunmak serbestisine sahip olduğu kabul edilmiştir. İşte, bu düzensiz ekonomi sisteminin, ekonomik krizlere sebebiyet verdiği ileri sürülerek, ekonominin düzen ve disiplin içinde gelişmesini sağlayacak bir sistemin kurulması gerektiği belirtilmiştir. Düzenli ve disiplinli bir ekonomi sisteminin kurulabilmesi için de, üretim kollarında çalışan bütün üreticilerin belli kaidelere uyararak faaliyette bulunmaları gerekli olduğu hususu açıklanmıştır. Belli bir üretim kolunda faaliyette bulunan bütün üreticilerin uymak zorunda olacakları kaideleri koymağa yetkili kimselerin ise, o üretim alanında çalışan üreticilerin kendi içlerinden seçecekleri teknik bilgi sahibi, üretim ve tüketim imkânlarını yakından bilen kimseler olması gerektiği konusu üzerinde durulmuştur³⁶.

İkinci olarak, XX inci yüzyılın başından bu yana Devletin, çeşitli nedenlerle, ekonomi alanına müdahalelerde bulunmak zorunda kaldığı görülmüştür. Hiç şüphesiz, Devletin bu müdahalelerinin pek çok olumlu sosyal ve ekonomik sonuçları olmuştur; fakat, ne var ki, ekonomi alanında devletçilik bir çok noktalarda da aksaklıklar doğurmuştur³⁷. İşte, bunun nedeni olarak, sırf siyasî meseleleri çözmek üzere kurulan bir Devlet teşkilâtının ekonomik meseleler karşısında yetersiz kaldığı ileri sürülmüştür. Aynı zamanda, Devletin bu müdahalesinin, ekonomi alanına dışarıdan yapılan bir müdahale niteliğini taşıdığından ve çoğu zaman zor kullanılarak yapıldığı için, beklenen olumlu sonuçları vermediği belirtilmiştir.

Bu yüzden, yukarıda özelliklerini belirtmeğe çalıştığımız korporasyonların kurulması ile, liberal ferdiyetçi ekonomi sisteminden ve devletçilikten doğan mahzurların ortadan kalkacağı düşünülmüş ve ekonomik meselelerin ehil kimseler ve doğrudan doğruya üreticiler tarafından düzenlenmesi uygun görülmüştür.

³⁵) Bk. PİROU, a.g.e., s. 23; DEAT, Marcel. Corporatisme et liberté. Arch. de phil. du dr. et de soc. jur., 1938, cah. 3-4, s. 39.

³⁶) Bk. PİROU, a.g.e., s. 22 vd..

³⁷) Bk. PİROU, a.g.e., s. 23.

Ekonomik hayatı düzenlemek, disiplin altına almak, sınıf mücadelesine son vermek ve aynı zamanda devletçilikten doğan mahzurları önlemek amacı ile kurulacak korporasyonların, üzerlerine düşen bu görevi nasıl yerine getireceklerini kısaca açıklamaya çalışalım.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, korporasyon bir ekonomik faaliyete katılan bütün üreticileri içine alan bir meslek teşekkülü olarak kurulacağı için, o ekonomik faaliyet alanı içinde karşılaşılan bütün ekonomik ve sosyal meseleleri çözmek durumunda ve zorunda olacağı kabul edilmiştir. İşte bu görevini yerine getirebilmesi için, korporasyonun geniş hak ve yetkilere sahip olması gerektiği ve bu ağır ekonomik ve sosyal fonksiyon karşılığı, korporasyona geniş tanzim yetkisinin tanınması lâzım geldiği ileri sürülmüştür. Korporasyon, ilgili olduğu ekonomik faaliyet alanındaki bütün menfaatleri temsil etmek ve korumak zorunda olduğundan, korporasyonun tanzim yetkisinin, o ekonomik faaliyet alanındaki bütün meseleleri kapsayacağı kabul edilmiştir.

İşte, korporasyonun meslekler arası bir teşekkül olarak kurulmasının sebebi de, burada ortaya çıkmaktadır. Gerçekten, korporasyon sadece sermaye ve emek ilişkilerini düzenlemek değil, fakat aynı zamanda bu ekonomik faaliyet alanındaki bütün meseleleri çözmek zorunda olduğundan, korporasyonun meslekler arası bir teşekkül mahiyetini taşıması gerekmektedir. Çünkü, korporasyon ancak, birbiri ile ilgili meslek kollarını içine aldığı, kapsadığı takdirde, kararlarının olumlu ekonomik sonuçları qlabilecektir³⁸.

Bu şekilde, korporasyonun, içine aldığı meslek kollarındaki ekonomik faaliyetlere katılan bütün üreticiler hakkında uyulması mecburî kanun kuvvetinde kararlar alma yetkisini kullanarak ekonomiyi düzenlemek, disiplin altına almak imkânına sahip olacağı belirtilmiştir. Bu geniş tanzim yetkisinin tabii ve normal sonucu olarak, korporasyonun, kanun kuvvetindeki kararlarını uygulamak, bu kararlara uyulmasını sağlamak ve gerektiğinde zor kullanarak bunu gerçekleştirmek yetkisine sahip olacağı kabul edilmiştir³⁹.

Korporasyonun hukukî statüsü, Devlet içinde ve Devlet karşısındaki durumu meselesine gince, korporasyonların hususî hukuk veya kamu hukuku teşekkülü mahiyetini taşıyabilecekleri gibi, hukukî şahsiyetten

³⁸) Bk. BONNARD, a.g.e., s. 75-76.

³⁹) Bk. GUY-GRAND, Georges. Vues sur le corporatisme, Arch. de phil. du dr. et de soc. jur., 1938, cah. 3-4, s. 9 vd.; MANOÏLESCO, a.g.e., s. 88.

yoksun bir Devlet organı mahiyetinde kurulabilecekleri de ileri sürülmüş ve uygulamada da korporasyonların böyle değişik hukukî mahiyet taşıdıkları görülmüştür⁴⁰.

Fakat, ekonomik açıdan korporatif Devlet mahiyetini taşıyan Devletlerde, korporasyonlar bir kamu hukuku teşekkülü veya bir Devlet organı olarak kurulmuşlardır. Bu şekilde, korporasyonlar Devletin ekonomi alanına müdahalesini sağlayan ve bu müdahaleyi kolaylaştıran vasıtalar şeklinde ortaya çıkmışlardır.

Bu yüzden, korporatizm de, siyasetin ekonomiye ve ekonomik ilişkilere hâkim olduğu, ekonomik ilişkileri düzenlediği bir sistem olarak kabul edilmek gerekir.

* } Kısaca, korporatizm, yani korporatif ekonomi sistemi, Devletin yani Devlet mekanizmasını elinde tutan bu azınlığın ve bu azınlığın dayandığı belli bir sosyal sınıfın, korporasyonlar vasıtası ile ekonomik hayata hâkim olduğu bir sistemdir.

Yukarıda, korporasyonun sınıf mücadelesine yer vermeyen bir meslek teşekkülü olduğuna işaret etmiştik, fakat, korporasyonun kurulabilmesi için önceden sınıflar arasındaki mücadeleye son verilmiş olması gerekir. Gerçekten, korporatif ekonomi sistemini benimseyen Devletlerde korporasyonların genellikle şu şekilde kurulduğu görülür: Bu Devletlerde sınıflar arasında mücadele fikrini reddeden siyasî iktidarlar, fiilî alanda çeşitli baskı yolları ile sınıflar arası mücadeleye son verdikten sonra, meslek teşekküllerini korporasyonlar şeklinde teşkilatlanmağa zorlamışlardır. Siyasî iktidarın iradesi, baskısı ve zoru ile kurulan bu meslek teşekkülleri birer kamu hukuku teşekkülü veya Devlet organı olarak kurulmuşlardır.

Korporatif ekonomi sistemini benimseyen, fakat sınıf mücadelesinin tamamen bertaraf edilmediği Devletlerde ise, korporasyonların kurulması yoluna gidildiğinde, siyasî iktidar, korporasyonları sınıf mücadelesine son vermek için bir vasita olarak kullanmış ve korporasyonlar bu durumda da, bir kamu hukuku teşekkülü veya bir Devlet organı olarak kurulmuşlardır.

Burada korporasyonların nasıl ve ne şekilde kurulduğu sorusuna karşı, korporatif bir ekonomi sisteminde korporasyonların, genellikle, Devlet tarafından ve Devletin isteği, iradesi ile daha doğrusu Devletin emri ve zoru, baskısı ile kurulduğunu, Devletin meslek teşekküllerini korporasyon-

⁴⁰⁾ Bk. BONNARD, a.g.e., s. 74.

lar şekliyle teşkilatlanmağa zorladığını ve korporasyonlar vasıtası ile ekonomik hayata hâkim olduğunu söyleyebiliriz.

Buna karşı korporasyonun, bir iş yerinde veya bir meslek kolunda çalışan üreticilerin yani işçilerin, işverenlerin ve teknik elemanların meslekleri ile ilgili ortak meseleleri çözmek, menfaat çatışmalarını önlemek üzere giriştikleri ortak çabaların bir sonucu olarak kurulmasının mümkün olabileceği ileri sürülebilir. Ancak bir iş yerinde veya bir meslek kolunda kendiliğinden kurulabilecek bir korporasyonun o meslek koluna veya işyerine inhisar edeceğini kabul etmek zorunluğu vardır. Bu durumda ise, o Devletin ekonomi sisteminin korporatif bir ekonomi sistemi olduğunu söylemeğe imkân yoktur.

Gerçekten, korporatif bir ekonomi sisteminden söz edebilmek için bütün meslek kollarında korporasyonların kurulmuş olması gerekir ve bütün meslek kollarında korporasyonların kurulabilmesi için de, Devletin bu yönde bir müdahalesine, emir ve iradesine ihtiyaç ve zaruret vardır.

Bu şekilde, korporatif ekonomi sistemi, korporasyonlar şeklinde teşkilatlanmış meslek teşekküllerinin ekonomik hayatı düzenledikleri bir sistemdir. Gerçekte ise, korporatif ekonomi sistemi, Devletin korporasyonlar vasıtası ile bütün ekonomik hayata hâkim olduğu, sınıf mücadelesi fikrinin reddedildiği bir düzendir.

Burada önemli bir meseleye değinmek gerekir. Şöyle ki, bir Devlette, ekonomi alanında korporatif bir sistemin kabul edilmiş olması, meslek teşekküllerinin korporasyonlar şeklinde teşkilatlanması, o Devletin siyasî bakımdan korporatif bir Devlet mahiyetini kazanması için yeterli değildir. Siyasî bakımdan korporatif bir Devletin varlığından söz edebilmek için —siyasî bakımdan korporatif Devletin özelliklerini biraz sonra açıklayacağız— bu korporasyonlara siyasî hayatta rol oynama imkânının tanınmış olması, yani korporasyonların temsilcilerinden kurulu bir organın Devletin siyasî teşkilâtı içinde yer alması gerekir. Başka bir deyimle, “korporatif temsil sistemi” nin, yani sosyal teşekküllerin ve bu arada korporasyonların Devlet teşkilâtı içinde temsil edilmesini öngören bir temsil sisteminin kabul edilmiş olması lâzımdır.

Fakat, bunun mefhum-u muhalifinden yani, korporatif temsil sisteminin kabul edildiği her Devlette, meslek teşekküllerinin korporasyonlar şeklinde teşkilatlandıkları sonucunu çıkartmak da yanlış olur. Çünkü, çeşitli sosyal teşekküllerin Devlet teşkilâtı içinde temsil olunmalarına rağmen, meslek teşekkülleri, korporasyonlar şeklinde teşkilatlanmamış ola-

bilir. Bu konuyu, tezimizin ikinci ve üçüncü bölümlerinde yeri geldikçe daha geniş bir şekilde açıklamak imkânını bulacağız. Şimdi, siyasî bakımdan korporatif bir Devletin özelliklerini belirtmeğe çalışalım.

Ü Ç Ü N C Ü B A Ş L I K

SİYASÎ BAKIMDAN KORPORATİF DEVLET, "KORPORATİF TEMSİL SİSTEMİ"NE DAYANAN BİR DEVLETTİR

Korporatif Devlet siyasî bakımdan, korporatif temsil sisteminin kabul edildiği bir Devlet olarak görülür. Acaba, korporatif temsil nedir? Korporatif temsil sistemi nasıl bir temsil sistemidir?

Bu soruları cevaplandırmağa çalışmadan önce, kullandığımız "korporatif temsil" terimi üzerinde bir açıklama yapmak istiyoruz. Doktrinde genellikle, "mesleklerin temsili", "menfaatlerin temsili", "aile teşekküllerinin temsili", "korporasyonların temsili", "sosyal teşekküllerin temsili", "organik temsil" gibi terimler kullanılmaktadır. Biz, korporatif Devlette temsil konusunda bütün bu terimlerle ifade edilmek istenen kavramları kapsayan "korporatif temsil" terimini kullanmayı tercih ettik.

Korporatif temsil nedir? Sorusuna karşı, korporatif temsil, korporatif Devlet görüşünde, toplumun ve Devletin temelini teşkil ettiği kabul edilen çeşitli sosyal teşekküllerin ve bunlar tarafından temsil edilen çeşitli menfaatlerin, Devletin siyasî yapısı, siyasî teşkilâtı içinde temsil edilmesidir, diyebiliriz.

Sosyal bakımdan korporatif Devletin sosyal teşekküllere dayanan bir Devlet olduğunu açıklamıştık. İşte, korporatif Devlet görüşünde, toplumun hukuken ve siyaseten teşkilâtlanmış şekli olan Devletin siyasî yapısının da, sosyal yapısına uygun olması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu uygunluğun ise, kendine özgü hayatı, şahsiyeti ve menfaatleri bulunan, çeşitli amaçlara hizmet eden, çeşitli fonksiyonları yerine getiren sosyal teşekküllerin Devletin siyasî teşkilâtı içinde temsil edilmesi ile sağlanabileceği kabul edilmiştir.

Gerçekten, korporatif Devlet görüşünde, Devletin siyasî teşkilâtı içinde fertlerin değil, fakat sosyal teşekküllerin ve bu teşekküller tarafından temsil olunan ve korunan menfaatlerin temsil edilmesi gerekmektedir. Çünkü, bilindiği gibi, bu Devlet görüşünde fertlerin hakları yoktur, fakat görevleri vardır. Korporatif Devlet görüşünde, yukarıda açıklamağa

çalıştığımız gibi, her hakkın kaynağı bir görev ve fonksiyon olduğuna göre. Devletin siyasî teşkilâtı içinde temsil edilme hakkı da, ancak bir fonksiyon karşılığı olarak tanınmak gerekir. Daha açık deyimle, bu görüşte, toplumdaki önemli fonksiyonların sosyal teşekküller tarafından yerine getirildiği kabul edildiğinden ve her hakkın kaynağı da bir fonksiyon olduğundan, Devletin siyasî teşkilâtı içinde temsil edilme hakkı da, bu sosyal teşekküllere tanınmıştır. Fertlerin ise, ancak bu teşekküller aracılığı ile ve bu teşekküller içinde yer almaları sebebi ile temsil olunacakları kabul edilmiştir.

Kısaca, korporatif Devlet görüşünde, bir hak ancak bir görev ve fonksiyon karşılığı tanındığına ve hak kaynağı olarak da sosyal teşekküller kabul edildiğine göre, temsil edilme hakkı da fertlere değil, fakat sosyal teşekküllere tanınmıştır⁴¹. *

Bu şekilde korporatif temsil sistemi, korporatif Devlet görüşünün dayandığı sosyal temelin, siyasî alandaki tabii ve mantıkî sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Öte yandan korporatif Devlet görüşünde, çeşitli sosyal teşekküller tarafından ifa edilen fonksiyonlar aynı derecede önemli sayılmadığından, çeşitli sosyal teşekküllerin yerine getirdikleri fonksiyonların önemi ölçüsünde temsil edilme hakkına sahip olmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bunun gibi, bu sosyal teşekküllerin temsilcilerinin bağlı oldukları sosyal teşekkülleri ve bu teşekküller tarafından korunan menfaatleri temsil edecekleri kabul edilmiştir. Başka deyimle, korporatif temsil sisteminde, menfaatlerin temsili söz konusudur.

Korporatif temsil sonucunda kurulacak korporatif meclisde ise, başta korporasyonlar şeklinde teşkilâtlanmış meslek teşekkülleri olmak üzere, bir fonksiyon yerine getiren, bir hizmet gören bütün teşekküllerin temsil edilmesi gerekmektedir.

Şimdi korporatif temsil ve bu temsil sisteminin tatbik olunması ile kurulacak korporatif meclis ile ve incelememizin başından beri açıklamağa çalıştığımız esaslarla yakından ilgili bazı meselelere değinmek istiyoruz.

Korporatif Devlette sosyal teşekküllerin temsilcilerinin seçimi bazı meseleleri ortaya çıkartmaktadır. Şöyle ki, bu sistemde çeşitli sosyal teşekküllerin temsilcilerinin her birinin kendi statülerine göre, yetkili organları tarafından seçilmeleri gerekir. Çünkü, bu temsil sisteminde önem-

li olan, seçim sonucunda kurulacak korporatif mecliste, çeşitli sosyal teşekküller içinde yer alan fertlerin değil, fakat bizathî bu sosyal teşekküllerin bir bütün, bir birim olarak temsil olunmalarıdır. Bunun için de, sosyal teşekkülleri hukuken temsil eden yetkili organların, o teşekkülleri Devlet teşkilâtı içinde temsil edecek üyeleri seçmeğe yetkili olduğunu kabul etmek zorunluğu vardır.

* Esasen meslek teşekküllerinin korporasyonlar şeklinde teşkilâtlandıkları bir toplum düzeni içinde, korporasyonları temsil edecek üyelerin, korporasyonlara dahil fertler tarafından değil de, doğrudan doğruya korporasyonların yetkili organları tarafından seçilmesi zorunluğu kendini gösterir. Şöyle ki, korporatif meclis üyelerinin sosyal teşekküllerin yetkili organları tarafından değil de, bu teşekküller içinde yer alan fertlerin oyları ile seçilmeleri kabul edildiği takdirde, korporasyonların temsili sırasında, çoğunlukta olan işçiler, işverenlerin mecliste temsil edilmelerini önlemek imkânına sahip olurlar ki, bu da korporasyonların kurulmasındaki amaca ve dolayısı ile korporatif Devlet görüşünün dayandığı temel esaslardan birine aykırı bir durum yaratır. Bu yüzden korporatif meclis üyelerinin sosyal teşekküllerin yetkili organları tarafından seçilmeleri gerektiğini kabul etmek zorunluğu vardır.

Bu sistemde korporasyonların temsili ile ilgili diğer bir mesele de, bir korporasyonun bünyesinde topladığı meslek kollarından her birinin, korporatif mecliste, o korporasyonun temsilcileri tarafından temsil olunmaları hususunun sağlanmasıdır.

Sosyal teşekküllerin her birine tanınacak temsilci sayısına gelince, yukarıda her sosyal teşekkülün yerine getirdiği fonksiyonun önemi ölçüsünde temsil edilme hakkına sahip olması gerektiğini söyledik. Fakat, bu esas, kesin bir kriter, ölçü olmaktan uzaktır. Çünkü, bir fonksiyonun önemini tayin etmek üzere ileri sürülecek her ölçü az veya çok keyfî kalmağa mahkûmdur. Ne var ki bu konuda prensip olarak, hiç bir sosyal teşekküle korporatif mecliste tek başına çoğunluğu sağlayabilecek sayıda temsilci bulundurmamak hakkının tanınmaması gerekir⁴². Çünkü yukarıda söylediğimiz gibi, bu temsil sisteminde korporatif meclis üyelerinin kendilerini seçen sosyal teşekkülleri ve bu teşekküllerin menfaatlerini temsil ettikleri kabul edilmiştir. Bu durumda, herhangi bir sosyal teşekkülün temsilcilerine mecliste çoğunluğu sağlama imkânı tanındığı takdirde, korporatif

⁴¹) Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 165-166.

⁴²) Bk. MANOÏLESCO, a.g.e., s. 326-330, 336.

meclisin kararlarının sadece o teşekkülün menfaatlerini sağlayacak şekilde alınması mümkündür. Böyle bir durumun ise, diğer sosyal teşekküllerin menfaatlerinin gerektiği gibi korunmaması bir sonuç doğuracaktır ki, bu takdirde de korporatif Devlet görüşüne aykırı bir durum yaratılmış olur.

Korporatif meclisin üyeleri, kendilerini seçen sosyal teşekkülleri ve bu teşekküllerin menfaatlerini temsil ettiklerinden, temsilciler ile sosyal teşekküller arasında emredici vekâletin bulunduğunu kabul etmek ve sosyal teşekküllerin gerektiğinde temsilcilerinin görevine son verebilecekleri görüşünü benimsemek gerekir.

Korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile kurulacak meclisin sahip olacağı yetki meselesine gelince, korporatif Devlet hakkında incelememizin başından beri yaptığımız açıklamaların normal sonucu olarak, bu korporatif meclisin yasama gücünü haiz bir meclis olarak kabul edilmesi zorunluğudur.

Korporatif temsil sisteminde karşılaşılan diğer önemli bir mesele de, siyasî partilerin durumudur. Başka deyimle, korporatif temsil sisteminin kabul edildiği bir Devlette siyasî partilerin yeri ve durumu ne olacaktır?

Bu soruya cevap verebilmek için meseleyi iki bakımdan ele almamız gerekir. Şöyle ki:

Ferdiyeci Devlet görüşü ile korporatif Devlet görüşünü telif etmeğe çalışan ve korporatif Devlet görüşünün dayandığı sosyal ve ekonomik yapı üzerinde durmayarak, sadece korporatif temsil sistemini benimseyen ve siyasî temsil sistemi yanında korporatif temsil sistemine değer veren Devletlerde ve böyle bir karma görüşü savunan teorilerde, siyasî partilerin varlığı tartışma konusu olmamaktadır.

Çünkü, korporatif ve siyasî temsil sistemlerinin birlikte kabul edilmesi halinde, fertlerin siyasî görüş ve inançlarının ve genel menfaatin siyasî partiler aracılığı ile temsil edileceği, bunun yanında sosyal teşekküllerin menfaatlerinin de, korporatif temsil sistemi ile temsil olunacağı kabul edilmiştir.

Buna karşılık, korporatif Devlet görüşünün dayandığı sosyal, ekonomik ve siyasî temel aynen kabul edildiği, yani Devletin sosyal yapısının fertlere değil, sosyal teşekküllere dayandığı görüşünün benimsendiği, korporatif ekonomi sisteminin ve siyasî temsil yerine, korporatif temsil sisteminin uygulandığı Devletlerde, siyasî partilerin toplum hayatında bir yeri olup olmadığı meselesi üzerinde durmak gerekir.

Korporatif Devlet görüşünün, prensip olarak siyasî parti fikrine karşı olmadığını söyleyebiliriz. Şöyle ki, incelememizin başından beri, bir çok defa tekrarladığımız gibi, korporatif Devlet görüşünde toplumun ve Devletin temel unsurları olan sosyal teşekküllerin her birinin Devlet içinde belli bir fonksiyonu yerine getirdiği kabul edilmiş ve her sosyal teşekkülün ifa ettiği fonksiyonun önemine göre bir değer taşıdığı görüşü benimsenmiştir.

Böyle olunca, korporatif Devlet içinde siyasî partilerin de, diğer sosyal teşekküllerle birlikte ve onlar kadar önemli bir fonksiyonu yerine getirdikleri isbat edildiği takdirde, siyasî partileri de, korporatif Devlet için varlığı gerekli unsurlar olarak kabul etmek zorunluğu vardır.

Gerçekten, çeşitli sosyal teşekküllerin ve bunlara dahil fertlerin aynı ülkü, ideal etrafında toplanmalarını sağlayan, aralarında sıkı dayanışmanın doğmasına yol açan, sosyal teşekküller arasında menfaat zıtlaşmalarını önleyerek, toplumun bir ülkü etrafında tek vücut, tek ruh halinde birleşmesini gerçekleştiren bir siyasî partinin, korporatif Devlet görüşü açısından, toplumda herhangi bir sosyal teşekkül kadar ve belki daha önemli bir fonksiyon ifa ettiğini kabul etmek gerekir.

Fakat hemen belirtelim ki, ancak tek bir partinin varlığı halinde, böyle birleştirici rolden söz etmek mümkündür. Çünkü ancak, tek partinin toplumu tek vücut, tek ruh haline getirici fonksiyonu ifa edebileceğini kabul etmek zorunluğu vardır. Bu durumda, korporatif Devlet görüşü, prensip olarak siyasî parti fikrine karşı değildir; ancak tek partili bir siyasî sistem, korporatif Devlet görüşüne en uygun olan sistemdir.

Bu şekilde, sosyal, ekonomik ve siyasî bakımlardan korporatif Devletin özelliklerini belirtmeğe çalıştık. Açıklamağa gayret ettiğimiz hususları özetlersek, korporatif bir Devletin varlığından söz edebilmek için, gerek sosyal, gerek ekonomik ve gerek siyasî bakımlardan Devletin korporatif bir yapıya, korporatif bir teşkilâta sahip bulunması gerekir. Fakat, hemen belirtelim ki, gerek doktrin ve gerek uygulama alanlarında, genellikle, korporatif Devletin özelliğini yapan bu çeşitli hususlardan sadece biri veya ikisi üzerinde durulduğu görülmektedir. Tezimizin ikinci ve üçüncü bölümlerinde bu durumları belirtmeğe çalışacağız.

D Ö R D Ü N C Ü B A Ş L I K

HUKUKİ BAKIMDAN KORPORATİF DEVLET, TOTALİTER VE OTORİTER BİR DEVLETTİR

Yukarıda üç başlık içinde açıklamağa çalıştığımız ve korporatif Devletin dayandığı temeller olarak üzerinde durduğumuz hususları göz önün-

de tutarak, korporatif Devletin hukukî bakımdan totaliter ve otoriter bir Devlet olduğu sonucuna varırız.

Gerçekten, korporatif Devlet görüşü, ferdiyetçi Devlet görüşünü ve bu görüşün fert lehine olan temel prensiplerini reddetmektedir. Korporatif Devlet görüşünde, fert başlı başına bir değer ve varlık olarak ele alınmamıştır. Bu görüşte, ferde, toplum içinde ve Devlet dahilinde ifa ettiği çeşitli fonksiyonlara oranla bir değer ve varlık tanınmıştır.

Ferdin doğuştan hür ve eşit olduğu prensiplerine bu görüşte yer verilmemiştir. Ferdin Devlete karşı ileri sürebileceği ve Devletin ihlâl etmemekle görevli bulunduğu tabii hak ve hürriyetleri kavramı üzerinde durulmamıştır. Fert hak sahibi bir kimse olarak değil, fakat görevlerle yükümlü bir kişi olarak ele alınmıştır.

Fert, toplumun ve Devletin amacı değil, fakat aracı olarak⁴³ kabul edilmiştir. Ferdin toplumun ve Devletin kendine özgü ve fertlerin amaçlarına üstün olan amacına hizmetle görevli olduğu fikri savunulmuştur. Korporatif Devlet görüşü, ferdi toplum ve Devlet içinde eritmiş, ferdi maddî, manevî bütün değerleri ile, topluma ve Devlete tâbi kılmıştır.

Bu sebeplerden, korporatif Devlet görüşü, totaliter bir görüş olarak kabul edilmek ve bu görüşe dayanan korporatif Devlete de totaliter bir Devlet nazarı ile bakmak gerekir.

Öte yandan, korporatif Devlet görüşünde Devletin, sadece hukukî-siyasî hayata değil, aynı zamanda bir kamu hukuku teşekkülü veya bir Devlet organı olarak kurulan korporasyonlar vasıtası ile, ekonomik hayata da hükmetmek imkânına sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu durumda Devlet, ferdin bütün faaliyet alanlarına hükmeden, ferde görevler yükleyen ve fertten mutlak itaat bekleyen bir Devlet niteliğini taşımaktadır.

Bundan başka, korporatif Devlet görüşünün tek parti sisteminin kabulünü zorunlu kıldığı görülmüştür. Tek parti sistemini ise, antidemokratik, antiparlömanter ve otoriter bir yönetim şekli olarak kabul etmek gerekir. Tezimizin üçüncü bölümünde, "saf korporatif sistemi" kabul eden Devletleri incelerken, bu meseleyi daha geniş olarak açıklamak imkânını bulacağız.

Korporatif Devletin bu şekilde, çeşitli yönlerden tarifini yapmağa, mahiyetini açıklamağa çalıştıktan sonra, korporatif Devlet fikri etrafındaki teorik gelişmeyi belirtmeğe çalışalım.

⁴³⁾ Amaç ve araç olarak fert anlayışı için Bk. AKIN, İlhan. Temel hak ve özgürlükler. İst. 1964, s. 21-24.

İKİNCİ BÖLÜM

KORPORATİF DEVLET TEORİLERİ

Korporatif Devlet teorilerini incelemeğe başlamadan önce, bu teorilerin çeşitliliği karşısında, bunların tasnifinde karşılaştığımız güçlüğü de-
ğinmek istiyoruz. Gerçekten korporatif Devlet görüşü, değişik ideolojiler-
den hareket eden düşünürler tarafından savunulmuş ve korporatif Devle-
tin mahiyeti konusunda değişik sonuçlara varılmıştır. Korporatif Devlet
fikri değişik ideolojilere sahip düşünürlerin üzerinde durdukları bir
konu olması, korporatif Devlet fikrine verilen önemi gösterdiği gibi, de-
ğişik amaçlara hizmet edebilecek, değişik şekillere sokulabilecek bir fikir
olduğunu da ortaya koymaktadır.

Korporatif Devlet konusunda ileri sürülen bu çeşitli teorileri biz, iki
grup altında incelemeği denedik⁴⁴. Bu iki grup teorileri birbirinden ayıra-
cak kriter olarak da, bu teorilerin, Devletin mevcudiyeti konusunda var-
dıkları sonuçları esas aldık. Şöyle ki:

Birinci grupta, toplumun korporatif yapısı üzerinde duran ve çeşitli
sosyal teşekküllerin, özellikle meslek teşekküllerinin Devlet içinde temsil
edilmeleri fikrini savunan görüşleri topladık. Bu gruba soktuğumuz
teorilerde, Devletin varlığı kabul edilmekte, toplumun bir Devlet
tarafından yöneltmesi öngörülmekte ve fakat "korporatif temsil" siste-
mi kabul edilerek, Devlete korporatif bir mahiyet tanınmaktadır.

⁴⁴) Bu teorileri, tezimizin üçüncü bölümünde yaptığımız ayırımı
uygun olarak incelemeyi düşündük. Fakat, böyle bir ayırımın, bu alanda tat-
bikinin imkânsız olduğunu görerek bundan vazgeçtik.

Korporatif Devlet teorilerinin tasnifinde bize rehber olabilecek tek tas-
nif, B. Lavergne'in yapmış olduğu "sosyalist düşünürlerde ve sosyalist ol-
mayan düşünürlerde korporatif Devlet fikri" şeklindeki tasniftir ki, biz te-
zimizde bunu benimsemedik. Biz, doğrudan doğruya korporatif Devlet fikri
ile ilgili olan bir kritere göre teorileri tasnif etmeğe çalıştık.

Lavergne'in tasnifi konusunda Bk. LAVERGNE, Bernard. Le gouverne-
ment des démocraties modernes, Paris 1933, C. I, s. 125 vd.

İkinci grupta ise, klâsik anlamdaki Devletin varlığına son verilmesini ve Devletin yerine, meslek teşekküllerinin geçmesini, toplumun bu teşekküller tarafından —Devletin varlığına lüzum kalmadan— yöneltmesini savunan teorilere yer verdik.

Her iki grup içinde topladığımız teoriler de, birbirinden az veya çok değişik şekillerde savunulmuş olduğundan, her grup içindeki değişik görüşleri de ayırmak zorunluğu ile karşılaştık.

Fakat, birinci grup içinde topladığımız görüşleri, birbirlerinden kesin olarak ayırmamızı sağlayacak bir kriter bulamadık. Çünkü, bu görüşlerin hemen hepsinde, ortak bir esastan hareket edilmiş, fakat bu esasa dayanılarak kurulmak istenen korporatif Devlete değişik şekiller verilmiştir. Bu şekillerde ise, her düşünür, hayalindeki, idealindeki Devlet biçimini aksettirmiştir. Bu yüzden, bu birinci grupta incelediğimiz teorileri, bunları savunan düşünürlerin yaşadıkları memleketlere göre bir ayırma tâbi tutmayı denedik ve bu memleketleri de alfabetik sıraya göre ele aldık. Her memlekette korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerin görüşlerini de, bunların eserlerinin yayın tarihine göre sıraya koyarak incelemeğe çalıştık.

Bir çok düşünürün birbirine az çok benzeyen korporatif Devlet ve korporatif temsil sistemi ile ilgili görüşlerini arka arkaya incelemek, tezimizde uygulamayı arzu ettiğimiz bir metod olmamıştır. Ancak bu konuda başka bir metod tatbik etmeğe imkân bulamadığımız için, bu yola gitmek zorunda kaldığımızı da açıklamak isteriz.

Bununla birlikte, bu düşünürlerin görüşlerini teker teker ele almadan önce, bu görüşlerin ortak yanlarını açıklamaya çalıştık ve ancak bundan sonra, bu düşünürlerin görüşlerini ayrı ayrı aksettirme çabasına giriştik.

İkinci grupta inceliyeceğimiz teorileri ise, üç ayrı kategori içinde ele aldık. “Siyasi” bir müessese olarak Devletin varlığına son verilmesini öngören; “siyasi” Devlet düzeni yerine, “ekonomik” toplum düzeninin kurulmasını; “siyasi” Devletin yerine meslek teşekküllerinin geçmesini savunan bu görüşleri, kurulmasını istedikleri toplum düzeninin kuruluş şekline ve bu yeni düzen hakkında vardıkları sonuçlara göre, üç kısımda inceledik. “Siyasi” Devletin mevcudiyetini reddeden bu teorileri, korporatif Devlet teorileri arasında incelememizin nedeni ise, bunların toplumun temeli olarak sosyal teşekkülleri ve özellikle meslek teşekküllerini ele almış olmalarıdır.

Korporatif Devlet teorilerini incelemeğe başlamadan önce, bir noktaya daha işaret etmek istiyoruz: korporatif Devlet konusunda ileri sürülen

teorileri açıklarken, incelememizi XIX ve XX inci yüzyıl düşünürlerinin görüşlerine inhisar ettirmiş bulunuyoruz.

Bunun nedeni şudur: Her ne kadar, ilkçağdan bu yana toplumun organik ve korporatif yapısı üzerinde duran düşünülere rastlamak mümkün ise de, bir Devlet teorisi olarak korporatif Devlet görüşü, ancak XIX ve XX inci yüzyıllarda üzerinde durulan bir teori olmuştur. Bunun nedenlerini bu teorileri incelerken açıklamaya çalışacağız.

Gerçekten, her ne kadar ortaçağdan Fransız İhtilâline kadar uzanan dönem içinde, uygulama alanında hemen hemen bütün Orta Avrupa Devletlerinin sosyal yapılarına korporatif bir düzen anlayışı hâkim olmuş ve bu korporatif düzen, siyasî sonuçlar doğurmuş ise de⁴⁵, bu dönemde teori

⁴⁵) Gerçekten, XIII ncü yüzyıldan XVIII nci yüzyılın sonlarına kadar sosyal yapı bakımından, Avrupa ülkelerine korporatif bir düzen hâkim olmuştur.

Şöyle ki, bu dönemde Avrupa ülkelerinde "ordres" ların, "corps" ların çeşitli sosyal teşekküllerin varlığı dikkati çekmekte ve toplum düzeninin ferde değil, fakat bu teşekküllere dayandığı görülmektedir. Gerçekten:

Bir defa, toplumda asiller, ruhbanlar, burjuvalar, köylüler ve emekçiler gibi çeşitli sosyal sınıfların her birinin bir "ordre" veya bir "état" teşkil ettiği, herbirinin kendine özgü statüsünün bulunduğu kabul edilmiş ve bu sosyal sınıfların meydana getirdikleri bu "ordre" ve "état" lardan bazılarının siyasî meclislerde, meselâ Fransa'da "Etats généraux" ve "Etats Provinciaux" meclislerinde; Almanya'da "Landtogen" adını taşıyan mecliste temsil olunması öngörülmüştür (Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE a. g. e., 1938, s. 97; LAVERGNE, a. g. e., s. 131 vd.; MARTİN SAINT-LEON, a. g. e., 1930, s. 369).

İkinci olarak, öğrencileri ve öğretim üyeleri ile üniversitelerin ayrı bir "corps" teşkil ettikleri, kendilerine özgü statüleri, bağımsızlıklarını sağlayan mâmeleki bulunduğu ve bunların manevî şahsiyete sahip oldukları kabul edilmiştir.

Üçüncü olarak, kiliseler de ayrı birer "corps" olarak mütalâa edilmiştir.

Dördüncü olarak, meslek kollarında kurulan korporasyonlar da, bu dönemde sosyal düzenin korporatif yapısını tamamlamıştır. Bütün meslek kollarında ve bütün şehirlerde korporasyonlar kurulmamış olmasına ve korporasyonların şehirlerin dışında oturan zanaatkârları içine almamasına rağmen, korporasyonlar Fransız ihtilâline kadar Avrupa ülkelerinde ekonomi sistemini belirleyen, karakterize eden teşekküller mahiyetini taşımışlardır (Bu devirde korporasyonların özellikleri hakkında Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1938, s. 98 - 99; CROSET, A - L. La France pilote de l'Europe. Des corporations du Moyen-Age à l'Organisation professionnelle de l'ère nouvelle, Lyo n1941, s. 25 vd.; AUDOUİN, Raoul et LHOSTE - LA-

alanında toplumun sosyal yapısının korporatif mahiyeti ve bunun siyasi düzene etkisi üzerinde durulmamış ve Devlet meseleleri üzerine eğilen hukukçular, düşünürler uygulama alanında cereyan eden bu durumun teorisini yapmağa lüzum görmemişlerdir.

İşte bu yüzden biz, özellikle XIX uncu yüzyıldan bu yana ileri sürülen korporatif Devlet teorileri üzerinde duracağız.

CHAUME, P. Le corporatisme pseudo - remède contre l'étatisme, Paris 1962. s. 37 vd.).

Bu dönemde siyasi teşkilât da, bu korporatif sosyal yapıya uygun olarak kurulmuştur. Toplumun temel unsurlarını teşkil eden bu sosyal teşekküllerin Şehirlerin idari ve Devletin siyasi hayatına katıldıkları ve bunların idari ve siyasi teşkilât içinde söz sahibi oldukları görülmüştür.

Meselâ, orta çağda, İtalya'da şehir meclisleri üyeleri ve belediye magistraları bu "corps" lar tarafından seçilmiştir. Eski ailelere mensup fertlerin meydana getirdikleri aristokratlar'dan kurulu "corps"lar ve bir korporasyona kayıtlı olan burjuvalar bu seçimlere katılmışlardır Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1938, s. 100 - 101.

Bunun gibi, XV nci yüzyılda Bruxelles şehrinde iktidar aristokratların meydana getirdikleri "corps" lar ve korporasyonların temsilcileri arasında paylaşılmıştır.

Fransa'da ise, korporasyonların şehirlerin ve belediyelerin idaresinde önemli rol oynadıkları görülmüştür. Şehirlerin dışında küçük komünlerde ve kasabalarda, komünü ve kasabayı ilgilendiren önemli meseleleri tartışmak ve bunları çözmek üzere toplanan mahallî meclisler ise, sosyal bir teşekkül sayılan ailelerin reislerinden kurulmuştur. Çünkü, komün ve kasaba, ailelerin meydana getirdikleri organik bir bütün olarak mütalâa edilmiştir. Büyük şehirlerde ise, şehri ilgilendiren çeşitli meselelerin "Assemblée des Notables" adı verilen ve o şehri temsil eden bir meclis tarafından tartışılması ve çözülmesi öngörülmüştür ki, bu meclisin korporasyonların temsilcilerinden ve o şehrin mahallerini ve kilise çevrelerini temsil eden kimselerden kurulduğu görülmüştür. 1765 tarihinde Fransa'da belediye teşkilâtını yeknesak hale sokmak amacı ile çıkartılan kararname ile, "Assemblée des Notables" üyelerinin, o mahaldeki sosyal sınıflar ile (ruhbanlar, aristokratlar) korporasyonlar tarafından seçileceği kabul edilmiştir Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1938, s. 101.

Korporatif temsil sistemi, Fransa'da, "Etats Provinciaux" ve "Etat Généraux" gibi idari ve siyasi meclislerin teşkilinde de tatbik edilmiştir Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1938, s. 102.

1789 ihtilâli ile Fransa'da toplumun korporatif yapısı yıkılmıştır. Ferdietçi bir görüşten hareket eden, eşitlik ve hürriyet esası üzerine kurulan toplum düzeninde fertlerin sosyal durumları ve meslekleri göz önünde tutularak yapılacak bir ayırımı yer verilmemiştir.

BİRİNCİ BAŞLIK
“KORPORATİF TEMSİL” TEORİSİ

§ I. “KORPORATİF TEMSİL” TEORİSİNİN GENEL OLARAK
AÇIKLANMASI

Korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerin görüşlerini teker teker incelemeğe başlamadan önce, bu düşünürlerin görüşlerinin dayandığı temel ve genel esasları açıklamaya çalışalım.

1 — “Korporatif temsil” teorisinin dayandığı Sosyal, Ekonomik ve Tarihi nedenler

Korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerin, görüşlerini desteklemek üzere ileri sürdükleri nedenleri sosyal, ekonomik ve tarihî olmak üzere üç grupta toplayabiliriz. Bu nedenleri kısaca açıklamaya çalışalım:

a) *Sosyal nedenin açıklanması*

Düşünürlerin korporatif temsil teorisini savunurken üzerinde durdukları sosyal neden şudur:

Bir Devletin siyasî yapısının, siyasî teşkilât ve müesseselerinin, toplumun sosyal yapısına uygun olması ve sosyal yapının bütün özellikleri ile siyasî yapı içinde aksetmesi gerektiği belirtilmiştir⁴⁶.

Doktrinde bu genel görüş etrafında iki ayrı cereyan kendini göstermiştir. Şöyle ki, bazı düşünürler, toplumun fertlerden değil, fakat sadece sosyal teşekküllerden meydana geldiğini, Devlet'in temelini de, bu sosyal teşekküllere dayanması lâzım geldiğini ileri sürmüşlerdir. Bu durumda, Devlet'in siyasî teşkilâtı içinde ve özellikle yasama meclislerinde sadece sosyal teşekküllerin ve bu teşekküller tarafından temsil olunan ve korunan menfaatlerin temsil edilmesi gerekmektedir. Bu şekilde toplumun korporatif yapıya sahip olduğu fikrinden hareket edilerek korporatif temsil teorisini savunulmuştur.

Korporatif temsil teorisine taraftar olan diğer bazı düşünürler ise, toplumun sadece sosyal teşekküllerden değil, fakat fertlerden ve sosyal

⁴⁶) Bk. Emile Durkheim, Guillaume de Greef, René Hubert, Léon Duguit, Martin Saint - Léon. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 2, 3.

Teşekküllerden kurulu olduğunu belirterek⁴⁷, Devletin siyasî teşkilâtı içinde sosyal teşekküllerin ve aynı zamanda fertlerin de temsil edilmelerini mümkün kılacak bir temsil sisteminin uygulanmasını öngörmüşler ve bu fikrin sonucu olarak korporatif temsil sisteminin yanı sıra siyasî temsil sistemine de görüşlerinde yer vermişlerdir.

b) Ekonomik nedenlerin açıklanması

Korporatif temsil teorisini kabul eden düşünürlerin görüşlerini desteklemek üzere ileri sürdükleri ekonomik nedenler şu esaslara dayanır:

Modern Devlet anlayışına, ferdiyetçi görüş hâkim olmuştur. Devlet teşkilâtı da, liberal ekonomi sisteminin gerektirdiği şekilde, ekonomi ve siyaset ayrılığı esas alınarak kurulmuştur. Buna göre, Devlet, ekonomi alanına karışmayacak, sadece iç ve dış güvenliği ve adaleti sağlayacaktır.

Fakat, zamanla değişen ekonomik ve sosyal şartlarla birlikte liberal ekonomi sisteminden, güdümlü ekonomi sistemine ve Devlet müdahaleciliği sistemine geçilmek zorunluğu kendini göstermiş ve ekonomi ile siyaset artık birbirinden müstakil olarak mütalâa edilmemeğe başlanmış, Devletin yavaş yavaş ekonomi alanında da söz sahibi olduğu kabul edilmiştir. Ne varki, liberal ekonomi sisteminin gerektirdiği şartlara uygun olarak kurulan Devlet teşkilâtının ve müesseselerinin, Devletin, ekonomi alanına karışmak ve ekonomik meseleleri çözmek istediği zaman yetersiz kaldığı görülmüştür.

İşte, bu duruma çare bulmak gerektiği düşünülmüş ve korporatif temsil sisteminin kabul edilmesi ile, meselenin çözüleceği öne sürülmüştür. Korporatif temsil sistemi ile, ekonomik meseleleri yakından bilen teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin, Devletin siyasî teşkilâtı içinde yer alacağı ve ekonomik meselelerin çözümünde Devletin karşılaştığı güçlüklerin de, böylece ortadan kalkacağı belirtilmiştir.

Bundan başka, bu düşünürler, korporatif temsil teorisini savunurken ekonominin, Devlet hayatında siyaset kadar ve belki de daha önemli olduğu fikrinden hareket ederek, sadece siyasî ve hukukî temele dayanan Devlet

⁴⁷) Bk. Charles Benoist, Léon Duguit, René Hubert, Martin Saint-Léon, Waltér Rathenau, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Bernard Lavergne, Albert Schaeffle, Heinrich Ahrens, Hüseyin Nail Kubalı, Sıddık Sami Onar, Recai Galip Okandan. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1, 3, 7.

teşkilâtının değiştirilmesi gerektiğine ve bunun da korporatif temsil sisteminin uygulanması, ekonomik teşekküllerin Devlet teşkilâtı içinde temsil edilmeleri ile gerçekleştirilebileceğine inanmışlardır.

Yine bu düşünürler, modern toplumlara iş bölümü esasının hâkim olması ile birlikte, Devlet teşkilâtı içinde, özellikle yasama meclislerinde, ekonomik ve teknik meselelerin teknik bilgi sahibi elemanlar tarafından çözülmesi gerektiğini belirterek, korporatif temsil sisteminin kabul edilmesini öngörmüşlerdir.

İşte bütün bu nedenler göz önüne alındığı zaman, ferdîyetçi Devlet anlayışına göre kurulan Devlet teşkilât ve müesseselerinin yeni baştan düzenlenmesi gerektiği savunulmuş ve siyasî temsil sisteminin yerini alacak veya siyasî temsil sistemi ile birlikte işleyecek bir korporatif temsil sisteminin kurulması, yani Devlet teşkilâtı içinde sosyal teşekküllerin ve bu teşekküller tarafından temsil olunan menfaatlerin temsil edilmesi görüşü benimsenmiştir.

c) Tarihi nedenin açıklanması

Korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerin görüşlerini desteklemek üzere ileri sürdükleri tarihi neden ise şudur:

Bu düşünürler, korporasyonların, yani meslek teşekküllerinin tarih boyunca sosyal, siyasî ve ekonomik alanlarda oynadıkları önemli rolleri gözönünde tutarak, modern Devlet teşkilâtı içinde de, sosyal teşekküllerin ve özellikle meslek teşekküllerinin aynı derecede önemli rol oynayacakları ve oynamaları gerektiği sonucuna varmışlar ve bunun korporatif temsil sistemi ile gerçekleşeceğini savunmuşlardır⁴⁸.

2 — "Korporatif Temsil" teorisinde, temsil edilmesi öngörülen sosyal teşekküller

Korporatif temsil sistemini savunan düşünürler, Devlet teşkilâtı içinde, özellikle yasama meclislerinde, temsil edilecek sosyal teşekküllerin hangileri olacağı konusunda çeşitli ve değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Biz bunları üç grupta toplayabiliriz:

⁴⁸) Bk. Emile Durkheim, Guillaume de Greef. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II 2, 3.

Bazı düşünürler, korporatif temsil sisteminin tatbiki sonucunda, aile teşekküllerinin ve aile menfaatlerinin Devlet teşkilâtı içinde temsil edilmesi gerektiğini savunmuşlardır⁴⁹.

Diğer bazı düşünürler, korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile, meslek teşekküllerinin Devlet teşkilâtı içinde temsil edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir⁵⁰.

Diğer bazı düşünürler ise, ilk iki sistemi birleştirerek, korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile, aile teşekküllerinin, meslek teşekküllerinin ve bunların dışında kalan diğer sosyal teşekküllerin Devlet teşkilâtı içinde temsil edilmesini savunmuşlardır⁵¹.

a) Aile teşekkülünün temsili

Korporatif temsil teorisini benimseyen düşünürlerden bazıları, sosyal teşekkül olan ailenin, Devlet teşkilâtı içinde temsil edilmesi gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Bu düşünürlere göre, ferdiyetçi Devlet görüşünün dayandığı temel, yani ferdin sosyal birim olduğu ve Devletin fertlerden meydana geldiği fikri, sakat bir temeldir. Çünkü bu düşünürlere göre, toplumun ilk selülü fert değil, fakat ailedir⁵². Devlet de, ailerden meydana gelen bir bütündür⁵³.

Böyle olunca, Devlet ve toplum yönetimine aile şeflerinin hâkim olmalarına ve aile şeflerinin yasama meclislerinde çoğunluğu sağlamalarına imkân verecek bir temsil sisteminin kabul edilmesi ve uygulanması gerekir. Bunun için de, oy kullanacak kimselerin ve seçmen heyetine dahil sayılacak fertlerin yeni baştan tesbiti yoluna gidilmelidir⁵⁴.

⁴⁹) Bk. Bernard Lavergne, Martin Saint-Léon, Hilleret, Lemire, Roulleaux - Dugage. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 3; Not 53 ve 93.

⁵⁰) Bk. Christian Plank, Heinrich Ahrens, Karl Levita, Hector Denis Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1, 2.

⁵¹) Bk. Simonde de Sismondi, Charles Benoist, Léon Duguit, Bernard Lavergne, De la Tour du Pin, Heinrich Ahrens, Albert Schaeffle, Hector Denis, Guillaume de Greef. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1, 2, 3.

⁵²) Bk. CARPENTIER, Louis. L'organisation de la famille et le vote familial, Paris 1913, s. 9 vd..

⁵³) 11 Ocak 1920 de Lille şehrinde aile birlikleri kongresinde kabul edilen "Aile Hakları Bildirisi" nin sekizinci maddesi. Bu bildirinin tam metni için Bk. HAURIOU, Maurice. Précis de droit constitutionnel, Paris 1923, s. 67, not 1.

⁵⁴) Bu konu ile ilgili olarak Fransa'da yasama meclisine çeşitli kanun tekliflerinde bulunulmuştur: 1911 ve 1920 de din adamı Lemire'in teklifi,

Bu konuda ailelerin temsilini savunan düşünürlerin görüşlerini iki fikir etrafında toplayabiliriz:

Bazı düşünürler, örneğin Roulleaux-Dugage, aile şefine, aile içindeki fert sayısı kadar oy hakkı tanınması fikrini savunmuşlardır. Ancak bu fikir, bir sosyal teşekkül olarak ailenin temsilini değil, fakat aile şefi vasıtası ile aile için içindeki fertlerin temsili esasına dayanır ki gerçek bir korporatif temsil sisteminin ruhuna uygun değildir .

Diğer bazı düşünürler ise, örneğin Lemire, aile teşekkülünün aile şefi vasıtası ile temsil edilmesini istemişlerdir. Fakat bunlar, aile şefine tanınan oy hakkını tesbit ederken, aile fertlerinin sayısının değil, aile müessesinin ekonomik ve sosyal öneminin göz önünde tutulmasını ileri sürmüşlerdir. Bu durumda aile şefi, aile fertlerini değil, sosyal bir teşekkül olan aileyi temsil edecektir.

b) Meslek teşekküllerinin temsili

Korporatif temsil teorisini benimseyen düşünürlerin hemen hepsi, özellikle meslek teşekküllerinin temsili üzerinde durmuşlardır. Meslek teşekküllerinin ekonomik bakımdan toplum ve fert hayatında çok önemli yer işgal eden meslek menfaatlerini temsil ettiği göz önünde tutulursa bu meselenin önemi kendiliğinden ortaya çıkar.

Meslek teşekküllerinin, daha geniş deyimle mesleklerin ve meslek menfaatlerinin, meslek teşekkülleri vasıtası ile Devlet teşkilâtı içinde temsil edilmesi, çeşitli meselelerin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve düşünürler de, bu meselelere değişik ve çeşitli çözüm yolları teklif etmişlerdir. Bu meselelerden önemli saydığımız ve düşünürler tarafından ele alınan bazılarına işaret edelim.

Birinci mesele şudur: İleri bir toplumda mesleklerin sayıları ve çeşitleri çok fazla olduğundan, bütün meslek kollarındaki teşekküllerin temsili yoluna gidilmek istenmesi halinde, korporatif temsil sisteminin içinden çıkılmaz bir hal alacağı görülmüştür. Çünkü, bütün mesleklerin ayrı ayrı temsil edilmek istendiği takdirde, temsilcilerin sayısı çok fazla ola-

1920 de Roulleaux-Dugage'ın ve 1919'da Las-Caser'in teklifleri gibi. Bk. BARTHELEMY-DUEZ, *Traité élémentaire de droit constitutionnel*, Paris 1926, s. 291. Roulleaux-Dugage'ın teklifinin tam metni için Bk. HAURIOU a.g.e., s. 615, not 1 ve TOULEMON, André. *Le suffrage familial ou suffrage universel intégral, le vote des femmes*, Paris 1933, s. 125 vd., 202-203.

caktır ve bu sayı yeni mesleklerin ortaya çıkması ile devamlı olarak artacaktır.

Bu durum karşısında meslek teşekküllerinin temsili görüşünü savunan düşünürler, mesleklerin, bir kaç meslek grubu içinde toplanmasını öngörmüşler ve korporatif mecliste bu meslek gruplarının temsil edilmesini ileri sürmüşlerdir.

Ancak bu konuda da değişik görüşler ortaya çıkmıştır: bazı düşünürler, meslekleri, ilgili oldukları ekonomik faaliyetin mahiyetine göre, tarım, ticaret, sanayi meslek grupları gibi, gruplar içinde toplamışlar ve korporatif mecliste bu geniş meslek gruplarının temsil edilmesini ileri sürmüşlerdir. Diğer bazı düşünürler ise, bir malın üretimi ile ilgili bütün meslekleri bir araya toplayarak, mesleklerin ve meslek menfaatlerinin temsilinde kolaylık sağlamak istemişlerdir.

İkinci mesele şudur: Meslekler geniş gruplar içinde toplandıktan sonra, bu gruplara hangi esasa göre ve ne ölçüde temsil hakkının tanınacağı meselesi ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, bütün meslek gruplarının aynı önemi ve değeri taşımadıkları ileri sürülmüş ve meslek grupları arasındaki bu değer ve önem farkının, meslekler arasındaki kantitatif ve kalitatif ayrıktan doğduğu kabul edilmiştir.

Meslekler arasında kantitatif ayrılık şudur: Bir meslek kolunda çalışan üreticilerin sayısı, diğer bir meslek kolunda çalışan üreticilerin sayısı ile aynı değildir. İşte bu sayı üstünlüğünün meslek grupları arasında değer ve önem bakımından bir ayrılık yarattığı belirtilmiştir. Kalitatif ayrılık ise şudur: Bir toplumda bütün mesleklerin aynı sosyal ve ekonomik değeri ve önemi taşımadığı kabul edilmiştir.

İşte bu durumda, mesleklerin değer ve öneminin hangi kritere göre tesbit edileceği meselesinin çözülmesi gerekmiştir. Meseleyi demokratik açıdan ele alan düşünürler, kantitatif fark üzerinde durmuşlar, buna karşılık meseleyi sırf meslekî menfaat açısından ele alan düşünürler ise, kalitatif farka önem vermişlerdir.

Üçüncü mesele ise şudur: Bir meslek kolunda birden fazla meslek teşekkülü kurulabildiği takdirde, bu teşekküllerden hangisine o mesleği temsil hakkının tanınacağı meselesinin çözülmesi gerekir.

Düşünürler genellikle, o mesleği "en iyi şekilde" temsil eden teşekküle, bu hakkın tanınması gerektiğini ileri sürmüşler ise de, bir meslek teşekkülünün o mesleği "en iyi şekilde" temsil ettiğinin nasıl ve ne şekilde tesbit edileceği meselesini yeteri kadar aydınlatmamışlardır.

c) *Genel olarak bütün sosyal teşekküllerin temsili*

Korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerin pek çoğu, aileler ve meslek teşekküllerinin dışında kalan diğer sosyal teşekküllerin de, temsil edilmesi gerektiği görüşü üzerinde durmuşlardır. Fakat, sayıları binleri aşan, konuları ve amaçları bakımından çok çeşitli olan bu teşekküllerden hangilerinin ve nasıl temsil olunacağı sorusuna genellikle düşünürler, şahsî görüş ve eğilimlerine göre ve bu teşekküllerin ifa ettikleri fonksiyonların önemini ve korudukları menfaatlerin değerini göz önünde tutarak çok çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu meseleyi, düşünürlerin görüşlerini açıklarken ayrı ayrı belirtmeğe çalışacağız.

3 — “Korporatif Temsil” teorisinde, “Korporatif Temsil” sisteminin yanında “Siyasî Temsil” sisteminin de kabul edilmesi

Korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerden bazıları —ki bunlar azınlıkta kalmaktadır— sadece korporatif temsil sistemine taraftar olmuşlardır. Korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerin çoğunluğu ise, korporatif temsilin yanında siyasî temsil sistemini de kabul etmişlerdir. Daha açık deyimle, siyasî temsil sistemini korporatif temsil sistemi ile tamamlamak ve her iki sistemin olumlu yanlarını birleştirmek istemişlerdir.

Bu düşünürler genellikle, toplumun sadece fertlerden veya sadece sosyal teşekküllerden kurulu olduğunu kabul etmenin gerçeklere uymadığını, toplumun fertlerden ve aynı zamanda sosyal teşekküllerden kurulu olduğunu ve siyasî yapının da, sosyal yapıya uyması, bunun için de, siyasî temsil sisteminin yanında korporatif temsil sisteminin kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu şekilde siyasî temsil sisteminin boşluklarının doldurulacağını ve aksayan yanlarının düzeltileceğini belirtmişlerdir.

Korporatif temsil sisteminin yanında, siyasî temsil sistemi kabul edildiği takdirde, bu iki temsil sisteminin aynı anda nasıl tatbik edileceği meselesinin çözülmesi gerekmiştir. Düşünürler, bu konuda da çeşitli ve değişik görüşler ve savunmuşlardır.

Bazı düşünürler, siyasî temsil ve korporatif temsil sistemlerinin uygulanması sonucunda seçilen siyasî temsilcilerin ve sosyal teşekküller temsilcilerinin aynı meclis içinde toplanmalarını öngörmüşlerdir⁵⁵.

⁵⁵) Bk. Bernard Lavergne, Charles Benoist, Albert Schaeffle. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1, 3.

Diğer bazı düşünürler ise, siyasî temsil sistemine göre seçilecek temsilcilerin bir mecliste ve sosyal teşekküllerin temsilcilerinin ise, ikinci bir mecliste toplanmalarını kabul etmişlerdir⁵⁶. Bu iki meclis sisteminde, meclisler arasındaki ilişkilerin nasıl olacağı, yetkilerin nasıl bölüneceği meseleleri ortaya çıkmıştır.

Bazı düşünürler, örneğin Walter Rathenau, her iki meclisin de eşit yetkilere sahip olmasını savunmuşlardır. Bu durumda ise, iki meclis arasındaki görüş ayrılıklarının nasıl çözüleceğini aydınlatmak gerekir ki, düşünürler genellikle bu mesele üzerinde fazla durmamışlardır.

Diğer bazı düşünürler ise, korporatif temsil esasına göre sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulacak meclisin ekonomik ve teknik konularda istişari yetkiye sahip bir meclis mahiyetini taşımasını ileri sürmüşlerdir⁵⁷.

Korporatif temsil sisteminin tatbiki ile ilgili ve çözülmesi gereken diğer bir mesele de, sosyal teşekküllerin temsilcilerinin nasıl seçileceği meselesidir. Bu mesele de değişik şekilde çözülmüştür.

Şöyle ki, bazı düşünürler⁵⁸, korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile seçilecek sosyal teşekküller temsilcilerinin doğrudan doğruya sosyal teşekküller tarafından seçilmesini öngörmüşlerdir. Bu seçim sistemi konusunda da, değişik şekiller teklif edilmiştir. Bir defa, sosyal teşekküllerin statülerine göre yetkili organların temsilcileri seçmeleri ileri sürülmüştür. İkinci olarak, sosyal teşekküllerin yetkili organlarının değil de, sosyal teşekküllere dahil fertlerin doğrudan doğruya temsilcileri seçmeleri teklif edilmiştir. Üçüncü olarak, sosyal teşekküllere dahil fertlerin, sosyal teşekküllerin temsilcilerini seçecek kimseleri seçmeleri savunulmuş, yani iki dereceli bir seçim sistemi teklif edilmiştir.

Korporatif temsil teorisinde sadece meslek teşekküllerinin temsilini öngören bazı düşünürler ise⁵⁹, sosyal teşekküllerin temsilcilerinin seçiminde başka bir sistem ileri sürmüşlerdir. Buna göre, korporatif meclis üye-

⁵⁶) Bk. Martin Saint-Léon, Paul Boncour, Léon Duguit, Heinrich Ahrens, Simonde de Sismondi, Walter Rathenau. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1, 2, 3.

⁵⁷) Bk. G. W. Friedrich Hegel, Heinrich Ahrens. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1.

⁵⁸) Bk. Karl Levita, Christian Plank, Simonde de Sismondi, Léon Duguit. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1, 3.

⁵⁹) Bk. G. W. Friedrich Hegel, Guillaume de Greef. Bk. Bölüm II, Başlık I, § II, 1, 2.

leri, sosyal teşekküller tarafından değil, fakat meslek kollarına göre, seçmen heyetlerine ayrılacak fertler tarafından seçilecektir. Daha açık belirtmeğe çalışırsak, seçmenler, mülki taksimat esas alınarak seçim bölgeleri içinde toplanmayacaklar, fakat mesleklerine göre seçmen heyetlerine ayrılacaklardır. Fakat hemen belirtelim ki, bu sistem korporatif temsil sisteminin ruhuna uygun bir sistem değildir. Böyle bir seçim sistemi siyasi temsil sisteminin dayandığı genel oy esasına göre işleyen seçim sisteminin, değişik bir uygulanış şekline başka bir şey değildir.

4 — “Korporatif Temsil” teorisinde, “Korporatif Temsil” lehinde ileri sürülen deliller

Korporatif temsil teorisini savunan düşünürler, korporatif temsil lehinde bazı önemli deliller ileri sürmüşlerdir. Bunları altı noktada toplayarak açıklamağa çalışalım:

Bir defa, sosyal teşekküllerin toplumda ifa ettikleri fonksiyonlar, yaptıkları hizmetler sebebi ile, bu teşekküllerin Devletin yönetiminde rol oynamaya hakları olduğu ve bu hakkın meşru ve haklı nedene dayandığı belirtilmiştir. Bu düşünürlere göre, eğer, korporatif temsil teorisi kabul edilmeyecek olursa, bu teşekküllerin meşru menfaatlerini meşru yollardan korumak imkânları ortadan kaldırılmış olacağından, bu teşekküller kanun ve hukuk dışı yollardan Devlet yöneticilerine ve özellikle yasama meclisleri üyelerine maddi ve manevî baskı yaparak menfaatlerini korumak, istek ve dileklerini gerçekleştirmek yolunu seçmek zorunda kalacaklardır⁶⁰. İşte, korporatif temsil teorisinin kabulü ve korporatif temsil sisteminin uygulanması ile bu durumun önüne geçilmiş olacağı ileri sürülmüştür.

İkinci olarak, korporatif temsil teorisinin dayandığı korporatif temsil sisteminin, siyasi temsil sistemine nazaran üstün olduğu ileri sürülmüştür. Şöyle ki aralarında bir bağ ve ilişki bulunmaksızın değişik sosyal ve ekonomik şartlar içinde yaşayan bir kısım fertleri mülki taksimat esas alınarak bir seçim bölgesi içinde toplamanın ve bu fertlerden şu veya bu siyasi fikir ve siyasi program arasında tercih yapmalarını ve oylarını buna

⁶⁰) Modern terminolojide bunlara, “baskı grupları”, “menfaat grupları” adı verilmektedir. Bu grupların mahiyeti hakkında geniş bilgi için Bk. ABADAN, Nermin. Halk efkârı, mefhumu ve tesir sahaları, Ank. 1956, s. 36 vd.; TUNAYA, Tarık Zafer, Siyasi müesseseler ve Anayasa hukuku, İst 1966, s. 263 vd..

göre kullanmalarını istemenin tamamen sun'î bir sistem olduğu, sosyal ve ekonomik temele dayanmadığı, sadece sayı çoğunluğunu nazara aldığı belirtilmiştir.

Kezâ, bununla ilgili olarak, oy çokluğunun değişmesi ile iktidarın da el değiştirdiği ve değişen iktidarlar ile birlikte kamu hizmetlerinin görülmesinde, toplumun yönetiminde kesintiler ve aksamalar olduğu ve bundan da fertlerin ve toplumun zarar gördüğü açıklanmıştır.

Halbuki, korporatif temsil teorisinin kabulü ve korporatif temsil sisteminin tatbiki ile, kamu hizmetlerinin yönetiminde düzen, denge ve sürekliliğin sağlanacağı belirtilmiştir. Çünkü, korporatif temsil sisteminde, fertlerin zaman zaman değişen siyasî inanç ve görüşlerine paralel olarak değişen iktidarlara rastlanmayacak ve bu iktidarların değişik programlarının kamu hizmetlerinin görülmesini etkilemesi gibi bir durum ortaya çıkmayacaktır.

Üçüncü olarak, siyasî temsil sisteminin uygulanması sırasında siyasî partiler ve adaylar arasında çoğu zaman âdil olmayan üzücü mücadelelere meydan verildiği; siyasî partilerin ve adayların seçimleri kazanabilmek için, yerine getirilmesi imkânsız ve çoğu zaman da toplumun yararına olmayan vaatler yapmak zorunda kaldıkları ve seçimi kazandıktan sonra da, tekrar seçilebilmek endişesi ile, toplum yararına olmayan bu vaatlerini yerine getirmek çabasına giriştikleri belirtilmiştir.

Halbuki, korporatif temsil sisteminde, sosyal teşekküllerin menfaatlerini en iyi şekilde koruyacak kimselerin, bu teşekküllerin yetkili organları içinde yer alacakları ve bu kimselerin korporatif meclise seçilmeleri ile, bir yandan olumsuz siyasî seçim mücadelelerinin önlenmiş olacağı ve öte yandan, seçmen kitlesinin kaptislerine göre hareket etmeyecek kimselerin iş başına gelmelerinin sağlanmış olacağı ileri sürülmüştür.

Dördüncü olarak, korporatif temsil teorisinin kabul edilmesi ve korporatif temsil sisteminin tatbik olunması ile, yasama meclislerinin bilgi ve ehliyet sahibi kimselerden kurulacağı, teknik meselelerin ehil kimseler tarafından çözüleceği, ekonomik meseleleri yakından bilen bu kimselerin ekonomik menfaatler arasında uzlaştırıcı rol oynayacakları belirtildiği gibi, teknik elemanlar tarafından hazırlanacak kanunların daha mükemmel ve bunların uygulanmasının da daha kolay olacağı ve fertlerin bu kanunlara daha iyi itaat edecekleri ileri sürülmüştür.

Beşinci olarak, korporatif temsil teorisinin kabul edilmesi ve korporatif temsil sisteminin tatbik olunması ile, yasama meclislerinde sosyal

teşekküllerin ve özellikle meslek teşekküllerinin menfaatlerinin temsil edileceği ve bunun çok önemli olduğu açıklanmıştır. Bu görüşü savunanlara göre, söz konusu menfaatlerin temsil edilmesi zarurîdir. Çünkü, ancak bu takdirde ki, gelişen yeni ekonomik ve sosyal şartlara uyan bir siyasî teşkilât ve düzen kurulmuş olacaktır⁶¹.

Altıncı olarak, siyasî temsil sisteminde, seçmenlerin oylarının "sayıldığı" buna karşılık, korporatif temsil sisteminde, seçmenlerin oylarının "tartıldığı" ileri sürülmüştür. Başka deyimle, siyasî temsil sisteminde seçmenlerin sosyal ve ahlâkî değerleri, fikrî ve kültürel ehliyetleri nazara alınmaksızın her seçmenin oyunun aynı hukukî değeri taşıdığı kabul edilmesine karşılık, korporatif temsil sisteminde, her sosyal teşekküle toplumda oynadığı rolün önemi ve her sosyal teşekkül içinde yer alan fertlere de, ferdî değerleri oranında oy hakkı tanınacağından, bu ikinci sistemin birinciye nazaran daha iyi olduğu açıklanmıştır⁶².

§ II. "KORPORATİF TEMSİL" TEORİSİNİN İNCELENMESİ

1 — Almanya'da "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler

Almanya'da, XIX uncu yüzyılın başından bu yana toplumun korporatif yapısı ve çeşitli sosyal teşekküllerin —özellikle meslek teşekküllerinin— Devlet teşkilâtı içinde temsili üzerinde duran ve bu konuda çeşitli görüşler ileri süren düşünürlere rastlamak mümkündür. Bunlardan Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Heinrich Ahrens, Karl Levita gibi sosyalist eğilimli olmayan düşünürlerin yanında, Christian Plank, Albert Schaeffle, Walter Rathenau gibi sosyalist eğilimli düşünürler de yer almış bulunmaktadır. Şimdi, bu düşünürlerin korporatif temsil teorisi ile ilgili görüşlerini açıklamaya çalışalım:

a) *Georg Wilhelm Friedrich HEGEL*

Alman düşünürlerinden G.W.F. Hegel (1770-1931), fertlerin ve toplumların —kendi deyimi ile milletlerin— ancak organik bir Devlet içinde ve organik bir Devlet tarafından gerçek bir varlık ve değer kazanabileceklerini kabul etmiştir. Fertlerin ve milletlerin, organik Devlet içinde

⁶¹)B Bk. BRUNET, René La constitution Allemande du 11 Août 1919. Paris 1921, s. 106.

⁶²) Bk. Sıddık Sami Onar. Bölüm II, Başlık I, § II, 7.

varlık ve değer kazanmalarını ise, G.W.F. Hegel dialektik metod ile, yani "üçlü gelişme safhası" içinde açıklanmıştır.

Buna göre, toplumda ilk selül, ilk organik teşekkül ailedir. Karşılıklı sevgi esasına dayanan ve organik bir birim olan aile içinde fertler arasında organik bir bağ vardır. Bu safha, dialektiğin "tez" safhasını teşkil eder ve bu safhayı "antitez" safhası izler.

Ailenin antitezi "medenî toplum" halidir ki, buna klâsik anlamda Devlet safhası da denilebilir. Gerçekten, medenî toplum safhası, aile safhasının tam zıddı olan bir safhadır. Medenî toplumda, fertler arasındaki ilişkiler ailede olduğu gibi sevgi esasına dayanmaz. Medenî toplumda, fertlerin hareket ve davranışlarına menfaat endişeleri hâkim olmaktadır ve fertler arasındaki münasebetler de egoizm üzerine kurulmuştur. Medenî toplum hali, yani G.W.F. Hegel'e göre klâsik anlamda Devlet, organik bir bütün teşkil etmez. Medenî toplumda fertler organik bir birim, bir bütün meydana getiremeden, menfaat ilişkilerine dayanan gelip geçici ufak sosyal teşekküller kurarak, fakat hiç bir zaman organik bir bütün mahiyetini alamadan yanyana yaşarlar. Medenî toplum safhası, aile safhasının aksine inorganik bir safhadır⁶³.

Fakat bu safha da, birincisi gibi, geçici bir safhadır. Dialektiğin bu antitez safhasından sonra "sentez" safhası gelecektir. Yani gerçek Devlet, organik Devlet kurulacaktır. Bu organik Devlet, varlık sebebini kendi içinde izlediği amaçlarda, taşıdığı üstün değerde bulacaktır. Organik Devletin kuruluşunda ferdi iradelerin ve ferdi menfaatlerin hiç bir rolü olmayacaktır. G.W.F. Hegel bu Devleti, objektif ruhun en yüksek derecesi, aklın en mükemmel ve ahlâkiliğin en yüksek tezahürü olarak karşılamıştır⁶⁴.

Fert de, G.W.F. Hegel'e göre, gerçek varlığına, gerçek değerine bu organik Devlet içinde ve bu Devletin bir parçası olarak kavuşacaktır. Bu tarz düşüncenin sonucu olarak, fert, Devlete karşı bir hak ileri süremeyecektir. Fert, Devletin görevler yüklediği bir kimsedir; fert, Devlet içinde eriyecek ve Devlet denilen organik bütünün bir selülü durumuna düşecektir.

⁶³) Bk. CHEVALLIER, Jean-Jacques, Paris 1957-1958, s. 180 vd.; FREYER, Hans, Sosyolojiye giriş, Ank. 1963, s. 69-70; SERREAU, René, Hegel et Hégélianisme, Paris 1965, s. 47, 75-76.

⁶⁴) Bk. OKANDAN, Recai Galip, Umumî Amme Hukuku, Devletin doğuşu, pozitif ve teorik gelişmesi, unsurları, İst. 1966, s. 627-628; TOPÇUOĞLU, Hâmid, Hukuk sosyolojisi dersleri, C. I, Ank. 1963, s. 66-67.

Bu organik Devletin siyasî yapısının nasıl olacağı meselesine gelince, G.W.F. Hegel başta bir monarkın ve onun yanında hükûmetin ve korporatif yapıya sahip iki meclisin bulunduğu bir siyasî rejim düşünmüştür. Bizi burada ilgilendiren husus, korporatif yapıya sahip bu iki meclisin teşekkül tarzıdır.

Millî hâkimiyet ve genel oy prensiplerini red eden G.W.F. Hegel Devletin sosyal yapısını şu şekilde açıklamıştır⁶⁵:

Toplumda iki sosyal grup —buna sosyal sınıf da, demek mümkündür— vardır. Birinci sosyal grup —ki bu toplumun üst sınıfını teşkil eder— üç kategoriye ayrılmıştır. Birinci kategoride, mülk ve irad sahibi, zengin, aydın kişiler; ikinci kategoride, sanayiciler ve üçüncü kategoride de, memurlar yer alır. İkinci sosyal grup ise, —ki bu toplumun alt sınıfını teşkil eder— bütün emekçileri içine alır.

İşte, G.W.F. Hegel, Devlet teşkilâtı içinde bu sosyal grupların temsil edilmesini öngörmüştür. Şöyle ki, G.W.F. Hegel, birinci sosyal gruba dahil olan kimselerin oy kullanma hakkına sahip bulduklarını ve bu sosyal gruptaki fertlerin tek dereceli bir seçimle temsilcilerini seçme hakları olduğunu kabul etmiştir. Fakat, buna karşılık, ikinci sosyal gruba dahil emekçilerin oy kullanma hakları yoktur. G.W.F. Hegel, emekçilerin çeşitli meslek teşekküllerinde, sendikalarda ve korporasyonlarda toplanacaklarını kabul etmiş, emekçilerin meclislerde bu meslek teşekküllerinin temsilcileri vasıtası ile temsil edilmelerini öngörmüştür⁶⁶.

G.W.F. Hegel, korporatif yapıya sahip olan bu meclislere yasama yetkisini tanımamış, bu korporatif meclislerin istişarî yetkileri bulunduğunu kabul etmiştir. Bu meclisler, monark ve hükûmet tarafından yapılan kanunlar hakkında görüşünü bildirecektir.

b) Heinrich AHRENS

G.W.F. Hegel'den sonra Alman düşünürleri arasında, toplumun korporatif yapısı üzerinde duran ve sosyal teşekküllerin —özellikle meslek teşekküllerinin— Devletin siyasî teşkilâtı içinde temsili konusunu işleyen

⁶⁵) G.W.F. Hegel'in "Grundlinien der Philosophie des Rechtes" adlı eserinde açıkladığı bu görüşleri hakkında Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, C. I, s. 131 vd., MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., 1930, s. 371.

⁶⁶) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, C. I, s. 131-132.

düşünürlerden Heinrich Ahrens'in (1808-1874) görüşlerini belirtmek gerekir⁶⁷.

Alman asıllı olan, fakat uzun süre Almanya dışında sürgün yaşayan H. Ahrens, korporatif temsil teorisini savunmuş ve iki meclisli bir korporatif temsil sistemi üzerinde durmuştur.

Birinci meclis üyeleri, mülki taksimat esasına göre teşkil olunacak seçim bölgelerinde genel oy prensibinin tatbik edilmesi ile seçilecektir. Fakat H. Ahrens, bu seçimin dört dereceli bir seçim sistemi olacağını kabul etmiştir. Şöyle ki, birinci derecede, seçmenler "aile meclisleri" üyelerini seçeceklerdir; ikinci derecede aile meclisleri, "komün meclisleri" üyelerini seçeceklerdir; üçüncü derecede komün meclisleri, "eyalet meclisleri" üyelerini seçeceklerdir; dördüncü derecede ise, eyalet meclisleri "milli meclis" üyelerini seçeceklerdir. Bu dört dereceli seçim sonucunda kurulacak olan "milli meclis", incelediği meseleleri toplum menfaati ve genel menfaat bakımından değerlendirecektir. Bu şekilde H. Ahrens bu birinci meclisin teşekkülünde, mahalli teşekküllerin doğrudan doğruya değil, fakat dolayısı ile temsil olunacakları bir sistem düşünmüştür.

İkinci meclis ise, meslek teşekküllerinin ve ekonomik menfaatlerin temsil olduğu korporatif bir meclis mahiyetini taşıyacaktır. Buna göre, meslek teşekkülleri, kanunun her teşekküle tanıdığı sayıda, temsilci seçecektir. Meslek teşekküllerinin temsilcilerinden kurulu olan bu ikinci meclis, bir karar organı mahiyetini taşımayacak, sadece bir istişare organı olacaktır. Meslek teşekküllerinin menfaatlerini temsil edecek olan bu meclis, istişari mütalâasını bildirirken, meseleleri toplum menfaati, genel menfaat açısından değerlendirmeyecektir. Bu meclis mütalâasını, meslek çıkarları ve ekonomik menfaatleri göz önünde tutarak bildirecektir⁶⁸.

H. Ahrens'in öngördüğü bu sistemde fert, bağlı olduğu seçim bölgesi içinde birinci meclis üyelerinin seçimi için oy kullanacak ve ikinci meclis üyelerinin seçiminde ise, bağlı olduğu meslek teşekkülü içinde oyunu kullanacaktır.

⁶⁷) Bu arada korporatif temsil teorisine taraftar olan, fakat bu konuda özel ve kesin bir sistem kurmayan Mohl, Stahl, Holzendorff gibi düşünürler üzerinde durmayacağız. Bu konuda Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, C. I, s. 135; MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., 1930, s. 374-375.

⁶⁸) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, C. I, 133-135; MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., 1930, s. 371.

c) *Karl LEVİTA*

Korporatif temsil teorisini savunan K. Levita (1850) genel oy prensibini tenkit etmiş ve korporatif temsil sisteminin uygulanmasını istemiştir⁶⁹.

Genel oy prensibinin tatbik edilmesi ile sayı çoğunluğunun ve cahil halk kitlesinin Devlet yönetimine hâkim olması gibi bir durumun ortaya çıktığını belirten K. Levita, korporatif temsil sisteminin daha olumlu sonuçlar yaratacağına işaret etmiştir.

K. Levita, korporatif temsil sistemini, mahallî meclislerin seçiminde de uygulanmasını öngörerek, belediye meclisleri üyelerinin meslek teşekkülleri tarafından seçilmelerini ileri sürmüştür. Buna göre, meslek teşekkülleri mahallî idarelerin ve mahallî idareler de, Devletin temelini teşkil edecektir.

Düşününün öngördüğü korporatif temsil sistemi, şu şekilde işleyecektir: "Bezirk" adı verilen mahallî meclislerin üyelerinin yarısı, meslek teşekkülleri ve korporasyonlar tarafından ve diğer yarısı, komün temsilcileri tarafından seçilecektir. Eyalet meclisleri üyelerinin, yarısı meslek teşekkülleri ve korporasyonlar tarafından, dörtte biri, komün temsilcileri tarafından, geri kalan dörtte biri de, "bezirk" meclisleri üyeleri tarafından seçilecektir.

"Landtagen" meclislerinin üyelerinin yarısı, korporasyonlar tarafından ve diğer yarısı komün, "bezirk" ve eyalet meclisleri tarafından seçilecektir⁷⁰.

K. Levita'nın savunduğu korporatif temsil teorisinin ilginç yanı seçimlerin doğrudan doğruya sosyal teşekküller, korporasyonlar tarafından yapılmasını öngörmüş olmasıdır.

d) *Christian PLANK*

Almanya'da XIX uncu yüzyılın ortalarında (1852), bu devrin ekonomik düzenini, kapitalist rejimi sert bir dille tenkit eden sosyalist eğilimli düşünürlerden Ch. Plank, ekonominin, işçi ve işverenleri bir araya toplayacak korporasyonlar tarafından düzenlenmesi ve yönetilmesi görüşünü savunmuştur. Korporatif temsil konusunda ise, Karl Levita tarafından öngörülen sisteme taraftar olmuştur⁷¹.

⁶⁹) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., 1930, s. 373 ve not 2.

⁷⁰) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 373.

⁷¹) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 165-166; MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 374 .

Ch. Plank tarafından savunulan korporatif temsil sistemi, şu esasa dayanacaktır: Korporasyonlar, belediye meclisleri üyelerini, ve belediye meclisleri de, eyalet meclislerini seçeceklerdir.

e) *Albert SCHAEFFLE*

A. Schaeffle (1831-1903) genel oy prensibini, siyasî temsil sistemini tenkit etmekle birlikte, korportaif temsil sisteminin yanı sıra, genel oy prensibinin —siyasî temsil sisteminin— tatbikini de öngören düşünürlerden biridir. Düşünür, yasama meclisi üyelerinin meslek teşekkülleri ve mahallî teşekküller tarafından seçilmesini savunmuştur⁷².

A. Schaeffle tarafından savunulan korporatif temsil teorisi şu esasa dayanır: yasama meclislerinde genel oy prensibinin —siyasî temsil sisteminin— uygulanması sonucunda seçilecek temsilciler ile, korporatif temsil sisteminin tatbiki sonucunda seçilecek üyeler arasında bir denge kurmak gerekir. Buna göre, genel oy prensibinin tatbiki ile seçilecek üyeler, meclisin üçte ikisini teşkil etmelidir; bu suretle, yasama meclisinde sınıf ve meslek menfaatlerinin hâkim olması önlenmiş olacaktır. Geri kalan üçte bir üyelerin yarısı, meslek teşekkülleri ve diğer yarısı, mahallî teşekküller arasında bölünecektir.

Meslek teşekküllerine tahsis edilecek üyelikler ise, ticaret ve tarım odaları, işçi ve işveren sendikaları gibi ekonomik menfaatleri temsil eden kuruluşlar ile, akademiler, üniversiteler, barolar gibi aydın kişilerin menfaatlerini temsil eden müesseseler ve katolik, protestan kiliseleri gibi, dinî menfaatleri temsil eden teşekküller arasında bölünecektir. Ancak, ekonomik menfaat temsilcilerine daha geniş yer ayırmak gerekecektir. Çünkü, entellektüel ve dinî menfaatler genel oy prensibinin —siyasî temsil sisteminin— uygulanması ile seçilecek üyeler tarafından da temsil edilmiş olacaktır.

Ancak A. Schaeffle, savunduğu korporatif temsil teorisinde tek meclis veya iki meclis sistemleri arasında kesin bir tercih yapmamıştır. Bununla birlikte iki meclis sisteminin kabul edilmesi halinde, meslek teşekküllerinin ve diğer sosyal teşekküllerin bir mecliste, genel oy prensibinin tatbiki sonucunda seçilecek üyelerin de, ikinci mecliste toplanabileceklerini belirtmiştir. İkinci meclisin üye sayısının birincisine nisbetle bir misli

⁷²) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 166 vd.; MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., s. 376-377.

olmasını öngören A. Schaeffle, genel oy prensibinin tatbiki ile seçilecek üyelere sayı üstünlüğünü sağlamış bulunmaktadır⁷³.

f) *Walter RATHENAU*

XX inci yüzyıl Alman düşünürlerinden W. Rathenau, siyasi görüşlerinde iki meclis sistemine taraftar olmuş; meclislerden birinin üyelerinin siyasi temsil sistemine göre fertler tarafından, diğerlerinin ise, federe Devletler ve meslek teşekkülleri tarafından seçilmesini savunmuştur. Birinci meclis, toplumun genel menfaatlerini ve ikinci meclis ise, sosyal teşekküllerin menfaatlerini temsil edecektir. Her iki meclisin de, eşit yetkilere sahip olacağını öngören W. Rathenau, meclisler arasındaki anlaşmazlıkların Devlet başkanı tarafından çözüleceğini kabul etmiştir⁷⁴.

2 — Belçika'da "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler

Belçika'da XIX uncu yüzyılın ikinci yarısından sonra, Hector Denis, Guillaume de Greef, Baron de Haulleville, Prins, Heleputte, Errara, H. Lambert gibi⁷⁵ korporatif temsil teorisini savunan düşünürleri görüyoruz.

a) *Hector DENIS*

H. Denis, iki meclis sistemini kabul etmiş ve ikinci meclise korporatif bir mahiyet tanımıştır⁷⁶. Şöyle ki, ikinci mecliste işçi ve işveren sendikalarının, bilim ve san'at teşekküllerinin temsilini öngörmüştür. Korporatif meclisin bir kısmının —iki yüz üye kadar— ekonomik menfaatlerle ilgili teşekküllerin temsilcilerinden kurulu olmasını ve bu üyelerin meslek teşekkülleri, işçi ve işveren sendikaları tarafından seçilmelerini savunmuştur.

⁷³) Bk. MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., 1930, s. 377.

⁷⁴) Bk. MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., 1930, s. 377-378; LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 168.

⁷⁵) Biz, tezimizde, bu düşünürlerden önemli gördüklerimizden H. Denis, G. de Greef, B. de Haulleville ve Prins'in görüşlerini aksettireceğiz. Diğerleri hakkında bilgi için Bk. SPEYER, H. La réforme de l'Etat en Belgique, Paris 1927; Ek kısmı, s. 134 vd..

⁷⁶) Hector Denis görüşlerini 1872-1921 tarihleri arasında yayınladığı makalelerinde ve konferanslarında açıklamıştır (Bu konuda Bk. LAVERGNE a.g.e., 1933, c. I, s. 169). H. Denis'in 22 Ocak 1891 tarihinde Bruxelles halk evinde verdiği konferans hakkında geniş bilgi için Bk. SPEYER, a.g.e., s. 132 vd..

Korporatif meclisin diğ er kısmının ise —yüz üye kadar— çeş itli fikir faaliyetler ve fonksiyonlarla ilgili teş ekküller tarafından seç ilmesini ileri sürmüştür. Ş öyle ki, astronomiden sosyolojiye kadar bütün bilim dalları, bu mecliste, öğretim üyeleri ve bilim adamları tarafından temsil olunacak; güzel san'atlarla ilgili faaliyetler, akademiler tarafından seç ilen üyeler vasıtasıyla temsil edilecek; hayır cemiyetlerinin temsilcileri ise, yine bu mecliste yer alacaktır. Buna ek olarak, H. Denis, korporatif mecliste hâkimlerin, ordu mensuplarının ve memurların da temsilini öngörmüştür⁷⁷.

b) *Guillaume de GREEF*

XIX uncu yüzyılın sonlarında (1892) G. de Greef, korporatif temsil teorisine taraftar olmuş, yasama meclisinde sosyal teş ekküllerin ve özellikle meslek teş ekküllerinin temsil edilmesi görüşünü savunmuştur.

G. de Greef, korporatif temsil teorisini savunurken, görüşlerini tarihî ve biolojik delillere dayandırmıştır. Ş öyle ki, tarihte meslek teş ekküllerinin, korporasyonların sosyal ve siyasî alanda oynadıkları rol göz önünde tutularak, aynı şekilde, modern çağda da, meslek teş ekküllerine ve diğ er sosyal teş ekküllere siyasî meclislerde yer verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Toplumunu yaşayan bir organizmaya benzeten G. de Greef, insan vücudundeki çeş itli fonksiyonlara benzer fonksiyonların toplumda çeş itli sosyal teş ekküller tarafından yerine getirildiğine işaret ettikten sonra, bu sosyal teş ekküllerin temsil ettikleri menfaatlerin yasama meclislerinde temsil edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁷⁸. Tek meclis sistemini savunan G. de Greef, seç menlerin mesleklerine göre —tarım, sanayi, ticaret, güzel san'atlar, bilim ve hukuk— altı kısma ayrılmalarını teklif etmiştir.

Buna göre, tarımcılar kendi aralarında altmış, sanayiciler ellidört, tüccarlar ise yine ellidört temsilci seçeceklerdir. Bu üç kategori içinde işçiler ve işverenler de ayrı ayrı temsil edileceklerdir. Tarım, sanayi ve ticaret faaliyetlerinin ve fonksiyonlarının temsilcileri meclisin beşte üçünü teşkil edeceklerdir. Korporatif meclisin beşte ikisi ise, san'at, bilim ve hukuk ile ilgili faaliyetlerde bulunan kimselerin temsilcilerinden kurulu

⁷⁷) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 169-170; SPEYER, a.g.e., s. 133-134.

⁷⁸) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 171.

olacaktır. Kırk temsilci san'atı, kırkaltı temsilci bilimsel faaliyetleri ve kırkiki temsilci de hukukçuları temsil edeceklerdir⁷⁹.

c) *Baron de HAULLEVILLE*

B. de Haulleville (1894 de) korporatif temsil sistemini savunmuş, korporatif meclis üyelerinin, çeşitli sosyal teşekküllerin hazırlayacakları aday listelerinden seçilmelerini öngörmüştür⁸⁰.

B. de Haulleville'in kurulmasını istediği korporatif mecliste, büyük ve küçük mülk sahipleri, ağır ve hafif sanayiciler, büyük ve küçük tüccarlar, her kategori için dokuz temsilci hesabı ile ellidört temsilci vasıtası ile temsil olunacaklardır. Yine bu mecliste, tarım işçileri yirmiyedi temsilci, sanayi işçileri onsekiz, tüccar yanında çalışan işçiler ise dokuz üye ile temsil olunacaklardır. Bundan başka, bu korporatif mecliste hukukçuların, bilim adamlarının, yazarların, san'atkârların da otuzaltı üye ile temsil olunacakları kabul edilmiştir.

d) *PRINS*

Belçikalı hukukçulardan Prins, ilk defa 1884, daha sonra 1905 yıllarında korporatif temsil teorisini savunmuş ve Belçika Senatosunun teşekkül tarzında yapılması düşünülen reformu incelemek üzere kurulan komisyona bir tasarı teklif etmiştir⁸¹.

Prins, kurulmasını öngördüğü korporatif meclisin teşekkül tarzını tasarısında şöyle tesbit etmiştir: Her Eyalet halkı mesleklerine göre, altı seçmen heyetine ayrılacaktır. Sanayi, ticaret, tarım, serbest meslek, bilim ve güzel san'atlar meslek dallarında çalışanlar ayrı birer seçmen heyeti içinde toplanacaklar ve bu sayılan meslek dallarından birine dahil olmayan kimseler de, ayrı bir seçmen heyeti teşkil edeceklerdir. Korporatif meclisin üyeleri de, işte bu seçmen heyetleri tarafından seçilecektir. Prins tasarısında, dinî kuruluşlara, Üniversite ve ordu mensuplarına da korporatif mecliste temsil edilme imkânı tanımıştır.

Düşünür, her seçmen heyetinin de kendi içinde tali kısımlara ayrılmasını öngörmüş, meselâ, sanayi meslek kolunda çalışan fertlerin mey-

⁷⁹⁾ Bk. LAVERGNE, a.g.e., s. 172-173.

⁸⁰⁾ Bk. VILLEY, Edmond. Législation électorale comparé des principaux pays d'Europe, Paris 1900, s. 146.

⁸¹⁾ Prins'in 1884 ve 1905 yıllarında yayınladığı eserinde savunduğu korporatif temsil teorisi hakkında bilgi için Bk. SPEYER, a.g.e., ek kısım, s. 129 vd.

dana getirecekleri seçmen heyeti içinde, sanayi işletmeleri sahiplerinin, ücretlilerin ve işçilerin ayrı birer seçmen heyeti teşkil edeceklerini belirtmiştir. Birden fazla mesleki faaliyette bulunan bir ferdin ise, ancak bir seçmen heyetine katılabileceğini açıklamıştır.

Her seçmen heyetinin seçeceği temsilci sayısının ise, kanun tarafından, her mesleğin sosyal bakımdan arzettiği değer ve her seçmen heyetine dahil fertlerin sayısı göz önünde tutularak tesbit edileceğini kabul etmiştir.

Prins'in savunduğu bu korporatif temsil teorisi, gerçek bir korporatif temsil teorisi olmaktan uzaktır. Çünkü, korporatif meclisin üyeleri sosyal teşekküller tarafından değil, fakat mesleklerine göre seçmen heyetlerine ayrılan fertler tarafından seçilecektir. Başka deyimle, bu sistem genel oy prensibinin değişik bir şekilde tatbikinden başka bir şey değildir, şöyle ki, seçmenler coğrafi taksimata göre seçmen heyetlerine ayrılacakları yerde, mesleklerine göre seçmen heyetlerine ayrılacaklardır.

3 — Fransa'da "Korporatif Temsil" teorisini savunan düşünürler

a) *Simonde de SISMONTI*

Korporatif temsil teorisini savunan sosyalist eğilimli Fransız düşünürlerinden S. de Sismondi (1773-1842), ekonomi konusundaki görüşleri ile, liberal ekonomi sistemini tenkit etmiş; Devletin ekonomi alanına müdahalesi fikrini savunmuş; Devletin sanayi ve ticaret alanlarında söz sahibi olmasını müdafaa etmiş; toprak mülkiyetinin ve sermaye ile emek arasındaki ilişkilerin Devlet tarafından düzenlenmesini istemiştir⁸².

Siyaset hakkındaki görüşleri ile de, millî hâkimiyet ve genel oy prensiplerini tenkit etmiş, bu prensiplerin mücerret kavramlar olduklarını ve gerçekte bir şey ifade etmediklerini ileri sürmüştür⁸³.

S. de Sismondi, fertlerin eşit oy hakkına sahip olmaları esasının benimsendiği ve iktidarı kullanacak kimselerin oy çokluğuna dayanılarak tesbit edildiği bir toplum düzeninin, faraziyeler üzerine kurulmuş oldu-

⁸²) Bk. MICHÉL, Henry. L'idée de l'Etat. Essai critique sur l'histoire des théories sociales et politiques en France depuis la Révolution, Paris 1896, 2. édit., s. 257; LEROY, Maxime. Histoire des idées sociales en France de Babeuf à Tocqueville, 3. édit., Paris 1950, s. 293 vd., 296.

⁸³) Bk. Political economy the philosophy of government, a series of essays selected from the works of M. de sismondi, s. 287.

ğunu açıklamıştır. Şöyle ki, S. de Sismondi'ye göre, bu toplum düzeninde fertlerin eşit ve aynı derecede bilgili oldukları aynı şeyleri hissettikleri, aynı şeyleri istedikleri farzedilmektedir. Oy çokluğu ile alınan kararların da, toplum menfaatine en uygun kararlar olduğu düşünülerek, azınlıkta kalan fertlerden, çoğunluğun aldığı kararlara uymaları istenmektedir⁸⁴.

Halbuki, S. de Sismondi'ye göre, bu tarz düşünce yanlıştır. Çünkü, insanlar bilgi, ehliyet, kabiliyet, fazilet bakımlarından eşit olmadıkları gibi, toplum işlerine karşı aynı ilgiyi de gösteremezler. Bu şartlar altında, fertlere toplumun yönetiminde eşit haklar tanımak, anlamsız ve gereksiz bir davranış sayılmak gerekir. Bu mülâhazalara dayanılarak millî hâkimiyet ve genel oy prensiplerini red eden S. de Sismondi, fertlerin kendi kendilerini yönetebileceklerine inanmaz. Düşünürü göre, toplumun amacı —ki bu amaç toplumun iyiliğini sağlamak şeklinde ifade edilebilir— ancak fazilet sahibi fertler tarafından gerçekleştirilebilir.

Bundan başka, S. de Sismondi, genel oy ve millî hâkimiyet prensiplerinin ehliyet sahibi, kabiliyetli kimselerin iş başına gelmelerine engel olduğunu iddia etmiştir. Çünkü, bilgili, ehil ve kabiliyetli kimseler, bilgisiz, kabiliyetsiz çoğunluk içinde eriyip kaybolmaktadır. Daha kötüsü çoğunluk da istediğini yapmakta serbest değildir. Çünkü, kurnaz ve entrikacı bazı kimseler tarafından yanlış yollara sürüklenmekte, aldatılmakta ve bu kimseler, çoğunluğun bilgisiz, ehliyetsiz olmasından yararlanarak iş başına gelmektedirler⁸⁵. İşte, S. de Sismondi bu duruma bir çare olmak üzere korporatif temsil sistemini ileri sürmüştür.

Şöyle ki, S. de Sismondi, toplumdaki bütün kuvvetlerin temsil edileceği bir sistemin kabul edilmesini istemektedir. S. de Sismondi'nin öngördüğü Devlet düzeni içinde iki meclis bulunacaktır. Birinci meclis, beşyüzyirmibeş üyeden kurulu olacaktır ve üyeler şu şekilde seçilecektir:

Şehirlerde ve köylerde oturan halk ikiyüzon temsilci seçecek ve okuma yazma bilen ve belli miktarda vergi ödeyen her vatandaş bu seçime katılacaktır⁸⁶.

Şehirlerin aydın ve kültürlü fertlerinden kurulu burjuvazi de, ikiyüzon temsilci seçecektir. Seçmen olabilmek için lise tahsili yapmış bulunmak ve bir işçinin kazancından fazla gelire sahip olmak şarttır.

⁸⁴) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 322-323.

⁸⁵) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 323.

⁸⁶) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 324.

Geri kalan yüzbeş temsilci ise, toplumdaki aydın kimselerin temsilcileri olacaklardır. Seçmen olabilmek için yüksek tahsil ve doktora yapmış olmak gerekmektedir⁸⁷.

İkinci meclis ise, tamamen korporatif temsil esasına göre kurulmuş bir meclis olacaktır. Bu meclisin üyeleri, sosyal teşekküllerin yetkili organları tarafından seçilecektir. Bu korporatif mecliste temsil olunacak teşekkülleri S. de Sismondi şöyle sıralamıştır:

Bir defa, kilise ve dinî kuruluşlar; akademiler, üniversiteler ve öğretmenler tarafından kurulan müesseseler; barolar, san'atla ilgili teşekküller temsil olunacaktır. Bundan başka, çeşitli sanayi kollarında ve köylerde mülk sahipleri, yarıcılar, çiftçiler, gündelikçiler tarafından kurulan meslek teşekkülleri ayrı ayrı temsil edilecektir. Şehirlerde ise, ithalâtçıları, ihracatçıları, perakendeci tüccarları ve manifaturacıları temsil eden kuruluşlar ile, sanayi kolundaki işçi teşekkülleri de, ikinci meclis üyelerini seçmeğe hakları olan teşekküller arasında yer alacaktır.

Bu şekilde, S. de Sismondi, korporatif mecliste toplumdaki bütün sosyal teşekküllerin temsil olunmasını öngören bir sistem savunmuştur.

d) *Emile DURKHEİM*

Fransız sosyologlarından E. Durkheim (1858-1917), toplumu, aralarında hiç bir bağ bulunmayan, teşkilatlanmamış fertlerin meydana getirdikleri bir kitle olarak kabul etmenin ve Devleti de, böyle bir kitleyi, insan yığımını düzen içinde tutmağa çalışan bir teşkilât olarak görmenin sosyolojik bir hata olacağını açıklamıştır⁸⁸.

E. Durkheim, toplumda fert ve Devlet arasında, ferdin çeşitli ihtiyaçlarına cevap veren sosyal teşekküllerin yer aldığını ve bunların Devletin siyasî teşkilâtının temeli olduğunu kabul etmiş; bu sosyal teşekküllerde ve özellikle korporasyonlarda Devletin esas unsuru mahiyetini görmüştür⁸⁹. E. Durkheim korporasyonu, bir sanayi işletmesinde çalışan işçiler veya bir meslek kolunda çalışan sendikalı emekçiler tarafından meydana getirilen bir teşekkül olarak ele almıştır.

⁸⁷) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 324.

⁸⁸) Bk. DURKHEİM, Emile. De la division du travail social, 6. édit.

⁸⁹) Bk. DURKHEİM, a.g.e., s. XXXI.

Paris 1932, s. XXXII-XXXIII; AIMARD, Guy. Durkheim et la science économique, Paris 1962, s. 37.

Toplumdaki çeşitli menfaat ilişkilerinin aynen yasama meclislerinde temsil edilmesini öngören E. Durkheim, fertlerin mesleklerine göre korporasyonlar ve meslek teşekkülleri içinde toplanmalarını savunmuş, bu meslek teşekkülleri ve korporasyonların Devletin yönetimine hâkim olmalarını istemiştir. E. Durkheim, meslek teşekküllerinin hâkim olacağı bir toplum düzeninin tarihî gelişmeye uygun olacağını da işaret etmiştir.

c) *De la TOUR DU PIN*

XIX uncu yüzyılın sonlarında (1896), meşrutî monarşiye taraftar olan fransız düşünürlerinden De la Tour du Pin, toplumdaki çeşitli sosyal teşekküllerin ve bunların korudukları menfaatlerin yasama meclisinde temsilini öngören bir sistem savunmuştur. Düşünür, korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile, meclislerdeki olumsuz mücadelelerin son bulacağını, toplumun yönetiminde istikrar ve devamlılığın sağlanacağını ileri sürmüştür. Çünkü, düşünüre göre, sık sık değişen siyasî görüşlerin hâkim olduğu bir meclis ile toplum işlerinde istikrar ve devamlılığın sağlanmasına imkân yoktur.

Yasama meclislerinde temsil olunacak menfaatlerin ve sosyal teşekküllerin hangileri olacağı meselesine gelince, düşünür, Devletin varlığı bakımından gerekli olan unsurların temsilini öngörmüş ve bunları üç grupta toplamıştır⁹⁰: Mecliste, vergi mükelleflerinin, kilise ve üniversitelerin ve meslek teşekküllerinin temsilini ileri sürmüştür.

Düşünür, vergi mükelleflerinin, kilise ve üniversitelerin, meslek teşekküllerinin temsilcilerinden kurulacak meclisin, Devletin yönetiminde doğrudan doğruya söz sahibi olmayacağını, fakat vergi koymada ve Devlet gelirlerinin nasıl kullanıldığını denetleme konusunda yetkileri olacağını kabul etmiştir. Başka deyimle, korporatif meclis bir karar organı değil, fakat bir istişare organı mahiyetini taşıyacaktır⁹¹.

Bu korporatif meclisin teşekkül tarzını ve yetkilerini nasıl kullanacağını De la Tour du Pin şöyle açıklamıştır:

Komünler ve eyaletler gibi özerk mahallî kuruluşlar içinde toplanacak olan vergi mükellefleri, görevi vergi koymak olan —ve Millet Vekilleri Meclisi adı verilen— bir meclisin üyelerini seçeceklerdir. Fakat büt-

⁹⁰) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 146; MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 350-352.

⁹¹) Bk. MARTİN SAINT-LEON a.g.e., s. 351.

çe yıllık olmayıp çok daha uzun bir dönem için hazırlanacağından, bu meclisin görevi, normal zamanlarda, fevkalâde masrafları tasvip etmek olacaktır. Bu meclis Devlet gelirlerinin kullanılmasını da denetleyebilecek, fakat yasama yetkisine sahip olmayacaktır.

Meslek teşekkülleri, üniversiteler ve kiliseler gibi sosyal teşekküller ise, her eyalette bir "Eyalet Meclisi" tarafından temsil edilecektir. Eyalet meclisleri de şu dört meclisin birleşmesinden kurulacaktır: Birinci meclis, kilise, üniversiteler ve kamu hizmeti gören sosyal teşekküllerin temsilcilerinden; ikinci meclis, serbest meslek kollarında kurulan meslek teşekkülleri temsilcilerinden; üçüncü meclis, tarımla ilgili meslek teşekküllerinin temsilcilerinden; dördüncü meclis ise, sanayi alanındaki meslek teşekküllerinin temsilcilerinden teşekkül edecektir. Bu dört meclisin birleşmesi ile "Eyalet Meclisi" meydana gelecek ve bu meclis o eyalet ve o bölgeyi ilgilendiren meseleler hakkında karar verecektir.

Fakat, De la Tour du Pin bu Eyalet Meclislerinin üstünde, merkezî bir temsil organının da varlığını öngörmüş, genel menfaat ile ilgili meclelerde, bu meclisin iştiraki mütalâasına başvurulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Üyeleri hükûmet tarafından tayin edilen bu meclis, yine hükûmet tarafından hazırlanacak kanun tasarıları hakkında görüşünü bildirecektir.

d) "*Sosyal Katolik*" okula mensup düşünürler

XIX uncu yüzyılın sonlarında Fransa'da "Sosyal Katolikler okulu" adı altında bir okul kurulmuş, diğer Avrupa ülkelerinde de —meselâ Almanya'da, Belçika'da, Hollanda'da— taraftar toplayan bir okul mensuplarının "sosyal hafta" adı altında yaptıkları toplantılarda —ki ilk toplantı 1904 yılında Lyon şehrinde yapılmıştır— korporatif temsil teorisi savunulmuştur⁹².

Sosyal Katolik okul mensubu olan düşünürler, toplumun yapıcı unsurları ve Devletin temeli olarak aileleri, meslek teşekküllerini ve mahallî teşekküllerden de şehirleri ele almışlar, fakat özellikle meslek teşekkülleri üzerinde durmuşlardır.

⁹²) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1930, s. 257 vd.; BRETHER DE LA GRESSAYE, Jean. La représentation professionnelle et corporative, Arch. de phil. du dr. et de soc. jur., 1934, s. 70; LAVERGNE, a.g.e., s. 146-147; MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., s. 356; SPIRE, Alfred. Invertaire des socialistes français contemporains, Nouv. édit., Paris 1950, s. 28 vd., 39.

Bir meslek mensuplarının, yani aynı ekonomik faaliyet içinde iş ve güç birliği yapan, aynı meslekte hayatlarını kazanan işçi, işveren ve teknik elemanların, bir sosyal teşekkül meydana getirdikleri kabul edilmiştir. Bu sosyal teşekkülün toplumun menfaatini gerçekleştirecek şekilde teşkilatlanması gerektiği konusu üzerinde durulmuş, bunun ise, sendikalar ve korporasyonlar vasıtası ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

Şöyle ki, bir meslek kolunda işçilerin, işverenlerin, teknik elemanların ayrı ayrı kuracakları sendikaların bir korporasyon içinde birleştirileceği, bu korporasyonun bir kamu hukuku teşekkülü mahiyetini taşıyacağı ve o meslek kolunu temsil edeceği kabul edilmiştir. Korporasyonun, e korporasyona dahil sayılan bütün üreticiler hakkında uyulması mecburi kararlar alabileceği, ilgili olduğu alanda meslek disiplini sağlayacağı ve bu konuda kaza hakkına sahip olacağı belirtilmiştir.

Sosyal katolik okul mensupları, korporasyonların diğer sosyal teşekküllerle birlikte —aile müessesesi de bu teşekküllere dahil sayılmaktadır—⁹³ Devlet içinde temsilini savunmuşlardır.

e) *Charles BENOIST*

XIX uncu yüzyılın son yıllarında (1889); Ch. Benoist (1861-1939), siyasî temsil sistemini tenkit ederek, bu sistemin aksayan ve sakat yanlarını göstermiş ve siyasî temsil sisteminin korporatif temsil sistemi ile tamamlanması gerektiğine inanmıştır⁹⁴.

Ch. Benoist 1898 yılında iki meclisli bir siyasî sistemin kurulmasını öngörmüş ve bu sistemi şu esaslara dayandırmıştır:

Birinci meclis, kanunî şartları haiz fertler tarafından genel oy esasına göre seçilecek ve fertler eşit oy hakkına sahip olacaklardır. Oy hakkına

⁹³) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1934, s. 71.

Lemire, Roulleaux-Dugage, Hilleret gibi düşünürler ailelerin temsili konusu üzerinde durmuşlardır Bk. HAURIOU, a.g.e., 1923, s. 615 not 1. Aile teşekkülünün temsil edilmesi ile bütün ekonomik ve sosyal meselelerin kendiliğinden çözüleceğini iddia eden bu görüşün gerçeklere uymadığını kabul etmek gerekir. Aile teşekkülünün temsili ile sağlanacak faydalar konusunda geniş bilgi için Bk. HILLERET, Georges. Le problème de la population en France et le vote familial, Paris 1928, s. 23 vd. ve özellikle s. 27-29, 32, 43, 45, 50, 55.

⁹⁴) Bk. BENOIST, Charles, La crise de l'Etat moderne. De l'organisation du suffrage universel, Paris 1898, s. 152; DE LA CHAPELLE, Séverin. Représentation proportionnelle en politique. Représentation professionnelle sur le terrain social, Paris, s. 2-24.

sahip bütün seçmenler mesleklerine göre, bütün yurt yüzeyinde üç veya dört meslek grubu içinde toplanacaktır. Bu seçmen gruplarından her biri temsilcilerini seçeceklerdir ve bu temsilciler hem o seçim bölgesini, hem de bağlı oldukları meslek kolunu temsil edeceklerdir⁹⁵.

İkinci meclis üyelerinin bir kısmı, belediye meclisleri tarafından, bir kısmı da, kanunla tayin edilecek sosyal teşekküller tarafından ve bu teşekküller içinden seçilecektir. Ch. Benoist, korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile, mecliste ikiyüzyirmibeş üyenin tarımla ilgili meslekleri; yüzaltmışdört üyenin sanayi ile ilgili meslekleri; kırkdört üyenin tüccarları; onyedü üyenin nakliyecileri; sekiz üyenin idarecileri, onüç üyenin serbest meslek mensuplarını; yirmibeş üyenin de irad sahiplerini temsil etmelerini öngörmüştür⁹⁶.

Ancak daha sonraları, 1926 yıllarına doğru, Ch. Benoist demokrasiye, parlamenter yönetime karşı güvenini kaybetmiş ve buna paralel olarak da korporatif meclise olan inancı sarsılmıştır. 1926-1928 yıllarında Ch. Benoist, monarşiyi savunmuştur. Fakat buna rağmen, korporatif temsil sisteminin de tamamen bir kenara bırakmamış, ancak, korporatif meclisin yetkilerini kısıtlayan bir sistem öngörmüştür⁹⁷.

Şöyle ki, Ch. Benoist, başta bir monarkın bulunacağı bir yönetim sisteminin tatbikini savunmuş, bu sistemde bakanların yanında onları teknik meselelerde aydınlatacak, yol gösterecek ve onları uyaracak teknik elemanlardan kurulu bir meclisin varlığını öngörmüştür. Teknik elemanlardan kurulu bir meclisin dışında ikinci bir meclisin mevcudiyetini kabul eden Ch. Benoist, bu ikinci meclisin sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulu olacağını belirtmiş ve bu mecliste temsil edilecek sosyal teşekküllerin hangileri olacağını Devlet Şurasının tâyin edeceğini açıklamıştır. Bu meclislerin dışında ikiyüzelli kişilik bir başka meclisin varlığını öngören Ch. Benoist, bu meclis üyelerinin ise, mesleklere ve coğrafi taksimata göre seçim bölgelerinde toplanacak seçmenler tarafından seçileceğini kabul etmiştir. Monarşik bir yönetimin savunuculuğunu yapan Ch. Benoist, bu meclislere geniş yetkiler tanımaktan kaçınmış, bunların birer istişare organı olarak kalmasını istemiştir.

⁹⁵) Bk. BENOİST, a.g.e., 1898, s. 155.

⁹⁶) Bk. BENOİST, a.g.e., 1898, s. 155 vd., 275-276.

⁹⁷) Bk. BENOİST, Charles. Les lois de la politique française, Paris, 1928, Liv. III.

f) *Léon DUGUIT*

XX inci yüzyılın başlarında L. Duguit (1859-1928), gelecekte Devlet teşkilâtına meslek teşekküllerinin ve özellikle sendikaların hâkim olacağını ileri sürmüş, meclislerde meslek teşekküllerinin ve meslek menfaatlerinin temsil edilmesini savunmuştur.

L. Duguit, meclislerde siyasî partiler içinde ve etrafında toplanan fertlerin temsil olunması ile, o toplumun sosyal yapısı hakkında gerçek bir fikir edinmenin imkânsız olduğunu ve ancak menfaat ve iş birliği esasına dayanan sosyal teşekküllerin meclislerde temsil edilmesi ile, toplumun sosyal yapısının gerçek yüzünün ortaya çıkabileceğini belirtmiştir⁹⁸. "İşçi ve işveren sendikalarının, şirketlerin, şehirlerdeki küçük sanayi ve tüccar teşekküllerinin, tarım sendikalarının sosyal gücün birer unsuru"⁹⁹ olduklarına inanan L. Duguit, bu teşekküllere Devlet teşkilâtı içinde de yer verilmesi gerektiğini, ancak bu şekilde siyasî yapının sosyal yapıya intibak edebileceğini açıklamıştır¹⁰⁰.

Bu fikirlerin sonucu olarak da, siyasî partilerin temsil edildiği bir meclisin yanında, meslek teşekküllerinin ve özellikle sendikaların temsil olunacakları bir ikinci meclisin kurulmasını öngörmüştür.

L. Duguit'in sosyal teşekküller arasında özellikle sendikalar üzerinde durmuş olması, onun sendikalist teoriye taraftar olduğu fikrini uyardır. Gerçekten L. Duguit, sosyal sınıfların, sınıf şuuruna varmaları ve sendikalar için de teşkilâtları ile, sendikaların sosyal hayata hâkim olacağını ve sendikaların gelecekte toplumların siyasî ve ekonomik hayatlarında gerçek bir birlik ve bütünlüğü sağlayacağını belirtmiştir. Fakat L. Duguit, toplum hayatının doğrudan doğruya sendikalar tarafından değil de, iki meclis sisteminin tatbik olunacağı bir Devlet tarafından yönetileceğini kabul etmekle, sendikalist teoriden uzaklaşmıştır¹⁰¹.

g) *Etienne MARTIN SAINT - LEON*

Korporatif temsil teorisini savunan XX inci yüzyıl Fransız düşünürlerinden Martin Saint - Léon, iki meclis sistemine dayanan bir Devlet düzeninin kurulmasını öngörmüştür¹⁰².

⁹⁸) Bk. DUGUIT, Léon. Manuel de droit constitutionnel, 4. édit., Paris 1923, s. 183.

⁹⁹) Bk. DUGUIT, Léon. Traité de droit constitutionnel, 3. édit., Paris 1927, T. I, s. 667.

¹⁰⁰) Bk. DUGUIT, Léon. Souveraineté et liberté, Paris 1922, s. 197.

¹⁰¹) Bk. Bölüm II, Başlık II, § III.

¹⁰²) Bk. MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., s. 396 vd..

Şöyle ki, birinci meclis, dört yüzelli kişiden kurulu olacaktır. Bu üyeliklerin üçte biri, yani yüzellisi geniş meslek grupları içinde toplanacak tüccarlar, sanayiciler, tarımcılar ve serbest meslek mensupları arasında bölünecektir. Her meslek grubu içinde — serbest meslekler hariç — o meslek grubuna tahsis edilen üye sayısı, eşit olarak işçiler ve işverenler arasında bölünecektir.

Bu meclisin diğer üçte ikisi, yani üç yüz üyesi, genel oy prensibinin tatbik edilmesi ile seçilecektir. Fakat burada kalabalık ailelerin şeflerine imtiyaz tanınacak, aile menfaatlerinin mecliste temsil edilmesini sağlamak üzere aile şeflerine fazla oy hakkı verilecektir.

Martin Saint-Léon, bu şekilde, gerek korporatif temsil sisteminin ve gerek genel oy prensibinin olumlu bir tarzda birleştirilmesi ile iyi bir temsil sisteminin kurulacağına inanmıştır¹⁰³.

Düşünür, görevi, bu birinci meclisi denetlemek olan ikinci meclisin ise şu şekilde kurulacağını öngörmüştür:

İkinci meclis üç yüz üyeden kurulu olacak ve bu mecliste meslek menfaatleri değil, fakat toplum menfaati, genel menfaat temsil olunacaktır. Bu meclis şöyle teşekkül edecektir¹⁰⁴: Elli üyelik ekonomik ve sosyal amaç izleyen — ucuz ev inşaat şirketleri, üretim, tüketim ve kredi kooperatifleri, kiracılar ve ev sahipleri tarafından kurulan teşekküller gibi — kuruluşların temsilcilerine tahsis edilecektir. Bilim, edebiyat ve san'at ile ilgili teşekküllere elli üyelik verilecek; temyiz mahkemesi, da-nıştay, sayıştay, ordu, tıp akademisi, tarım akademisi gibi kuruluşlara da elli temsilci seçme hakkı tanınacaktır.

Yüzelli üye ise, coğrafi ve mülki taksimat esasına göre, mahallî teşekküller tarafından seçilecektir. Her coğrafi, mülki taksimata isabet edecek üye sayısı, o taksimatların büyüklüğü esas alınarak tesbit olunacaktır. Bu şekilde düşünür, karma bir sistemin tabikini öngörmüştür.

h) René HUBERT

XX inci yüzyılda, yasama meclislerinde, toplumun sosyal yapısının aynen aksettirilmesi gerektiği görüşünden hareket eden R. Hubert, fert ile Devlet arasında yer alan sosyal teşekküllerin temsil edilmesi gerektiği fikrini savunmuştur¹⁰⁵.

¹⁰³) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 397-398.

¹⁰⁴) Bk. MARTİN SAINT-LEON, a.g.e., s. 399-400.

¹⁰⁵) Bk. HUBERT, René Le principe d'autorité dans l'organisation démocratique, Paris 1926, s. 153.

R. Hubert, toplumun sadece fertlerden veya sadece sosyal teşekküllerden kurulu olduğunu söylemenin doğru olmadığına işaret ettikten sonra, toplumun fertlerden ve aynı zamanda sosyal teşekküllerden kurulu olduğunu açıklamıştır¹⁰⁶. Bu yüzden, yasama meclislerinin sadece sosyal teşekküllerin veya sadece fertlerin temsilcilerinden kurulu olmaması gerekir. R. Hubert, sadece siyasî temsil veya sadece korporatif temsil tahrik edilmesi halinde, toplumda gerçek ve tam bir temsil sisteminin uygulanamayacağını belirttikten sonra, siyasî iktidarın toplumdaki bütün sosyal güçlere dayanması gerektiğini ileri sürmüştür¹⁰⁷.

Ancak, R. Hubert, korporatif temsil sisteminde, hangi sosyal teşekküllerin temsil olunacağı konusunda çok genel bir kriter vermiş ve kamu menfaatini, toplum yararını gerçekleştiren her sosyal teşekkülün temsil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Kamu menfaatlerinin bulunduğu yerde, bir sosyal gücün mevcut olduğuna işaret eden ve bu sosyal gücün temsil edilmesi lüzumu üzerinde duran R. Hubert, işçi ve işveren sendikalarının, ticaret odalarının, tarım konfederasyonlarının, üretim ve tüketim kooperatiflerinin, ilim cemiyetlerinin, üniversitelerin, enstitülerin v. s. temsil edilmesini öngörmüştür¹⁰⁸.

R. Hubert, bu çeşitli sosyal teşekküllerin nasıl tesbit edileceği ve bunlardan herbirine tanınacak temsilci sayısının nasıl tâyin edileceği konusunda da, şöyle bir sistemin uygulanmasını teklif etmiştir: Devletin temel müesseseleri arasında, bilim adamlarından kurulu bir komisyona yer vermek gerekir. Bu komisyonun görevi, toplumun zamanla değişen sosyal yapısını incelemek ve sosyal yapıda meydana gelecek değişiklikleri gözönünde tutarak, temsil edilecek sosyal teşekküllerin hangileri olduğunu tesbit etmek ve bu teşekküllerden her birine ne sayıda temsilci seçme hakkının tanınacağını tâyin etmek olacaktır¹⁰⁹.

R. Hubert, fertlerin temsil edilecekleri bir meclisin yanında, sosyal teşekküllerin temsil olunacağı ikinci bir meclisin varlığını öngörmüştür. Sosyal teşekküllerin temsilcilerinin nasıl seçileceği konusunda ise, R. Hubert, bu seçimi her sosyal teşekkülün dilediği şekilde yapabileceğini kabul etmiştir. Yani her sosyal teşekkül, o teşekkülü korporatif mecliste temsil edecek kimselerin seçiminin nasıl yapılacağını, statüsünde dilediği şekilde tesbit edebilecektir. Şöyle ki, bir sosyal teşekkülü temsil yetki-

¹⁰⁶) Bk. HUBERT, a.g.e., s. 155.

¹⁰⁷) Bk. HUBERT, a.g.e., s. 155-156.

¹⁰⁸) Bk. HUBERT, a.g.e., s. 166-167.

¹⁰⁹) Bk. HUBERT, a.g.e., s. 165.

si, teşekkülün başkanına tanınabileceği gibi, o teşekkülün yetkili bir organına da verilebilir veya o sosyal teşekküle dahil fertlerin temsilcileri seçme hakkına sahip oldukları kabul edilebilir¹¹⁰.

R. Hubert, bu meclislerin görev ve yetkilerinin neler olacağını da belirtmiştir : Birinci meclise, kamu işlerinin yönetimini denetleme ve ikinci meclise de, yasama yetkisini kullanma imkânı sağlamıştır¹¹¹.

i) *Bernard LAVERGNE*

XX inci yüzyılda B. Lavergne, yasama meclislerinde siyasi temsil sistemine göre seçilen temsilcilerin yanında, sosyal teşekküllerin temsil edilmesini kabul etmiş ve meclislerde aydın kişilere de bir yer ayırmak gerektiğini savunmuştur¹¹².

B. Lavergne, savunduğu bu temsil sistemine "sosyal temsil" adını vermektedir.

Bu iktisatçı olan B. Lavergne, Devlette, hizmetlerin karşılıklı olarak alınıp verildiği bir millî kooperatif mahiyeti görmüş, toplumdaki her ferdi de, bir üretici ve aynı zamanda bir tüketici olarak bu kooperatife dahil saymıştır. Buna göre, tüketici sıfatı ile fert, her kooperatif üyesi gibi, hem müşteri hem de hissedar sıfatı taşımaktadır ve hissedar sıfatı ile kamu hizmetlerinin yönetimini denetlemek hakkına sahiptir. Öte yandan, bir tüketici olarak ferdin, yani kamu hizmetlerinden yararlanan bir kimse sıfatı ile, Devletten hangi hizmetlerin yerine getirilmesini istediğini açıklamaya hakkı vardır. İşte, bir vatandaş olarak oyunu kullanırken, ferdin bu hakkını kullandığı, ferdi menfaat ve isteklerini bu şekilde açıkladığı ileri sürülmüştür.

Fakat, ferdin tüketici olduğu kadar bir üretici olduğunu gözönünde tutan B. Lavergne, ferdin üretici sıfatı ile, Devlet mekanizmasının işleyişinde, toplumun yönetiminde, genel menfaatin tesbit ve tâyininde söz sahibi olması gerektiği noktası üzerinde durmuştur. Buna göre, üretici olarak ferdin, bir sosyal fonksiyon ifa ettiği ve bu sosyal fonksiyonun önemi derecesinde Devlet yönetiminde söz sahibi olması gerektiği belirtilmiştir.

¹¹⁰⁾ Bk. HUBERT, a.g.e., s. 170.

¹¹¹⁾ Bk. HUBERT, a.g.e., s. 172.

¹¹²⁾ Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, I. II, s. 384 vd.; LAVERGNE, Bernard. Suffrage universel et autorité de l'Etat. Leur conciliation effective par le pluralisme électoral, Paris 1949, s. 103 vd..

B. Lavergne, iki meclis sistemine taraftar olmuş ve her iki mecliste de, gerek ferdî menfaatleri, gerek genel menfaati temsil edecek kimselerin yer almasını öngörmüştür¹¹³. B. Lavergne'e göre, birinci meclis üyelerinin seçimi şu esaslara göre cereyan edecektir :

Meclis üyelerinin dörtte biri, siyasî temsil sistemine göre ve genel oy prensibi tatbik edilerek seçilecektir. Bu meclis üyelerinin dörtte biri de, meslek teşekküller tarafından seçilecektir. Bu temsilciler, mecliste meslek menfaatlerini temsil edecekler, koruyacaklar ve işçi ve işveren teşekküllerince hazırlanacak aday listeleri içinden ve teşekküllere dahil fertler tarafından seçilecektir.

B. Lavergne, mecliste çeşitli meslek kollarının temsil edilmesini sağlamak gerektiğine de işaret etmiştir. Böylece, sanayi, ticaret, tarım kollarında çalışan bütün üreticiler, memurlar, bankacılar, serbest meslek sahipleri, köylü ve işçiler v. s. temsil edilmiş olacaktır¹¹⁴.

Bu seçimlerden bir veya iki ay geçtikten, B. Lavergne'in deyimi ile, partiler arası siyasî mücadeleler yatıştıktan sonra, seçmenler tekrar sandık başına gidecekler ve bu defa kazanç amacı gütmeyen dernekler arasından üç veya dört derneğin aday listesini sandığa atacaktlardır. Bu şekilde, fert, ahlâkî ve sosyal amaçlar güden dernekler arasından beğendiklerinin temsilcilerini seçecek ve bu seçim ile de, sosyal eğilimini ve ahlâkî görüşünü belirtecektir¹¹⁵. Böylece, birinci meclisin dörtte bir üyesi daha seçilmiş olacaktır.

Meclisin geri kalan dörtte bir üyesi de, teknik alanda ve bilim kollarında ihtisas yapmış kimseler arasından seçilecektir. Bu şekilde meclise, toplum menfaatine hizmet edecek bilim adamları ve mütehassıs teknik elemanlar girmiş olacaktır. Sosyal bilimler alanında, idare, ekonomi, maliye, hukuk dallarında ve tarihî kültür ve genel kültür alanlarında ihtisas yapmış kimselerin; akademi üyelerinin, üniversiteler ve yüksek okullar öğretim üyelerinin; fizik, kimya, tıp gibi teknik bilim alanlarında mütehassıs kişilerin mecliste yer almaları sağlanacaktır. B. Lavergne, buna "teknik temsil" adını vermiştir.

B. Lavergne, seçmenlerin üç defa oy kullanmalarını öngörmüştür. Şöyle ki, siyasî parti temsilcilerini ve meslek teşekkülleri temsilcilerini seçmek için bütün seçmenler oylarını kullanacaklardır. Bilim alanında

¹¹³) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1949, s. 108-109.

¹¹⁴) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1949, s. 118 vd..

¹¹⁵) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1949, s. 122 vd..

ve teknik alanda çalışan seçmenler, meclise girecek bilim adamlarını ve elemanları seçeceklerdir, yani "teknik temsil" e katılacaklardır. Bilim alanında ve teknik alanda çalışmayan seçmenler ise, kâr amacı gütmeyen derneklerin temsilcilerinin seçimine katılacaklardır.

B. Lavergne, her iki meclisin de aynı şekilde teşekkül edebileceğini kabul etmiştir. Fakat bununla birlikte ikinci meclisin teşekkül tarzının birinciden farklı olabileceğini de belirtmiştir. Bu takdirde, ikinci meclisin yarısının siyasi parti ve meslek teşekkülleri temsilcilerinden, ikinci yarısının ise, belediye meclisleri tarafından seçileceğini ileri sürmüştür¹¹⁶.

B Lavergne, meclislerde aile teşekküllerinin de temsilini savunmuştur. Ana ve babanın, seçmen olabilmek için gerekli yaşı doldurmamış çocukların sayısı kadar fazla oy hakkına sahip olacaklarını, ana ve babanın eşit olarak bu fazla oyları bölüşeceklerini, bu şekilde küçük çocukların da ana ve babaları vasıtası ile her üç seçime katılmalarını kabul etmiştir¹¹⁷.

j) *Henri de JOUVENEL*

H. de Jouvenel, XX inci yüzyılda her alanda tatbik olunan iş bölümü esasının yasama organı içinde de gerçekleştirilmesini savunmuş, siyasi temsil sisteminin tatbiki sonucunda kurulacak meclisin yanında, teknik elemanlardan kurulu ve teknik meselelerin çözümü ile görevli ikinci bir meclisin teşkilini öngörmüştür. Bunun için, siyasi meclisin kabul edeceği kanun tasarılarını hazırlayacak ve meslek teşekküllerinin temsilcilerinden kurulu bir meclisin kurulmasını savunmuştur¹¹⁸.

k) *Jean BRETHER DE LA GRESSAYE*

Korporatif temsil teorisini savunan J. Brethe de la Gressaye, toplumun korporatif yapısı üzerinde durmuş ve bunun tabii sonucu olarak korporatif temsil sisteminin kabul edilmesi gerektiğini açıklamıştır¹¹⁹.

Ferdin toplum içindeki yerini mensup olduğu sosyal teşekkül vasıtası ile elde edebileceğine işaret eden düşünür, korporatif temsil sisteminin, siyasi temsil sistemine kıyasla üstün olduğunu ileri sürmüştür; korporatif

¹¹⁶) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1949, s. 136 vd..

¹¹⁷) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1949, s. 137.

¹¹⁸) Bk. MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., s. 363.

¹¹⁹) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1934, s. 68-69.

temsil ile, Devlet içinde denge ve düzenin, kamu işlerinin görülmesinde sürekliliğin sağlanacağını belirtmiştir¹²⁰. J. Brethe de la Gressaye, siyasî temsil sistemine göre kurulacak bir meclisin yanında korporatif mahiyette ikinci bir meclisin varlığını öngörmüştür¹²¹.

4 — İngiltere’de “Korporatif Temsil” teorisini savunan düşünür

İngiltere’de korporatif temsil teorisi ile ilgili geniş ve yaygın bir fikir hareketine rastlanmaz¹²². Sadece XIX uncu yüzyılın ikinci yarısında (1861) Stuart Mill¹²³, yasama meclislerinde bütün sosyal kuvvetlerin ve özellikle bilgi ve ehliyetin de temsil edilmesi gerektiğini savunmuş, bunun için de, üniversitelere ve buna benzer sosyal teşekküllere Avam Kamarasına temsilci seçmek hakkının tanınmasının gerekli olduğunu ileri sürmüştür.

5 — İsviçre’de “Korporatif Temsil” teorisini savunan düşünür

İsviçre’de Johann Caspar Bluntschli (1808 - 1881), seçmenlerin mesleklerine ve ifa ettikleri fonksiyonlara göre seçmen heyetlerine ayrılmasını savunmuş ve çeşitli menfaatlerin ve sosyal değerlerin yasama meclislerinde temsilinin gerçekleştirilmesi ile, siyasî temsil sistemine üstün bir temsil sisteminin kurulacağına işaret etmiştir¹²⁴.

6 — İtalya’da “Korporatif Temsil” teorisini savunan düşünürler

İtalya’da XIX uncu yüzyılın ikinci yarısından sonra, Ballaini ve Persico gibi yazarlar, toplumun sadece fertlerden kurulu olmadığını ifade etmişler ve korporatif temsil sistemine taraftar olduklarını gösteren fikirler ileri sürmüşlerdir¹²⁵.

7 — Türkiye’de “Korporatif Temsil” teorisini savunan düşünürler

a) Hüseyin Nail KUBALI

H. N. Kubalı, bir memlekette sosyal teşekküllere ve özellikle meslek teşekküllerine Devlet teşkilâtı içinde temsil edilme hakkının ta-

¹²⁰) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1934, s. 69-70.

¹²¹) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1938, s. 118.

¹²²) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 138.

¹²³) Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 137-138.

¹²⁴) Bk. MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., s. 374; LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 136-137.

¹²⁵) Bk. AGAPITIDES, a.g.e., s. 26-27.

nın tanınmamasının, o memleketin sosyal, ekonomik ve siyasî yapısına bağlı bulunduğuna ve korporatif temsil sisteminin şeklinin de, o memlekette anayasa müesseseleri hakkında kabul edilen esaslara uygun olacağına işaret ettikten sonra¹²⁶, demokratik bir memlekette yasama meclisinin toplumun sosyal yapısını aynen kendi bünyesinde aksettirmesi gerektiğini belirtmiştir.

H. N. Kubalı, korporatif temsil sisteminin, millî hâkimiyet prensibine aykırı olmadığını; korporatif temsil sisteminin kabul edilmesi ile, genel menfaate aykırı bir durum yaratılmayacağını, çünkü, meslek menfaatlerinin genel menfaati meydana getiren unsurlar arasında bulunduğunu; korporatif temsil sisteminin tatbiki sonucunda seçilecek temsilcilerin doğrudan doğruya milletin temsilcileri olarak kabul etmenin mümkün olacağını belirtmiştir¹²⁷.

Tatbikatta korporatif temsil sisteminin bazı güçlüklerle karşılaşacağını — temsil olunacak meslek teşekküllerinin tesbitinde, bunların hangi esasa göre temsil edilecekleri ve korporatif meclisin yetkilerinin ne olacağı konularında olduğu gibi — kabul eden H. N. Kubalı, bu güçlüklerin, meselenin teori alanında tartışma konusu olmasını engellemeyeceğini belirtmekte ve millî hâkimiyet ve demokrasi prensiplerine aykırı olmadığını açıkladığı korporatif temsil sisteminin, her memleketin sosyal ve siyasî yapısını ilgilendiren ve zaman ve mekâna göre değişen bir mesele olduğunu kabul etmektedir¹²⁸.

Bu bakımdan, korporatif mahiyette bir ikinci meclisin kurulmasının daha demokratik ve gerçekçi bir anlayışa dayanacağını açıklamaktadır¹²⁹.

b) *Recai Galip OKANDAN*

R. G. Okandan, Devletin temel elemanlarından insan unsurunun, gelişi güzel bir araya gelmiş fertlerden kurulu bir insan çoğunluğu, bir insan yığını mahiyetini taşımadığını belirttikten sonra¹³⁰, Devletin

¹²⁶) Bk. KUBALI, Hüseyin Nail. Esas teşkilât hukuku dersleri, İst. 1943, c. I, s. 39 9.

¹²⁷) Bk. KUBALI, a.g.e., s. 400-401.

¹²⁸) Bk. KUBALI, a.g.e., s. 404.

¹²⁹) Bk. KUBALI, Hüseyin Nail. Anayasa hukukunun genel esasları ve siyasî rejimler, İst. 1964, s. 626.

¹³⁰) Bk. OKANDAN, a.g.e., s. 695-696.

çeşitli ve sürekli bağlarla birbirlerine bağlanmış fertlerin meydana getirdikleri bir toplum düzenine dayandığını ifade etmektedir.

Toplumun korporatif yapısı üzerinde duran R. G. Okandan, Devletin, tabii biyolojik, psikolojik, sosyolojik, dinî, meslekî, coğrafi nitelikteki bağlarla birbirlerine bağlanmış bir insan topluluğundan ibaret bulunduğunu ve bunun inkâr edilemeyen bir gerçek olduğunu belirtmekte, Devletin, tabii, sosyolojik, dinî, meslekî, coğrafi mahiyetteki birliklerden, teşekküllerden meydana geldiğini kabul etmektedir. Bünye, mahiyet ve fonksiyon bakımından birbirinden farklı olan bu teşekküllerin, birliklerin en başında, toplumun selülü olarak karşılanması mümkün görülen aile yer almaktadır¹³¹. Daha sonra, fertler arasında tabii, sosyal, ekonomik, coğrafi, dinî, meslekî bağların meydana getirdiği çeşitli sosyal teşekküller gelmektedir.

Bu şekilde, Devletin başta aile olmak üzere çeşitli sosyal teşekküllerden kurulu olduğunu açıklayan, Devlette, bu çeşitli sosyal teşekküllerin bir sentezi mahiyetini gören, Devletin korporatif bir yapıya sahip bulunduğunu kabul eden¹²³ R. G. Okandan'a göre, Devletin hukukî ve siyasî düzenini ve teşkilâtını da Devleti teşkil eden birliklere dayandırmak, bu birliklerin kendilerine özgü haklarının sağlanmasını ve korunmasını Devletin görevlerinden biri olarak karşılamak gerekmektedir¹³³. Devletin hukukî ve siyasî düzenini ve teşkilâtını, gerek ferdiyetçi ve gerek korporatif görüşün icaplarını gözönünde tutarak meydana getirmek lâzımdır¹³⁴.

Bu suretle, R. G. Okandan'ın, sosyal yönden, gerek fertlere, gerek fertlerin meydana getirdikleri çeşitli sosyal teşekküllere dayandığını kabul ettiği Devletin, siyasî teşkilât ve düzeni içinde siyasî temsil sisteminin yanında korporatif temsil sistemine yer vermek gerektiği görüşü üzerinde durduğunu söyleyebiliriz.

c) *Sıddık Sami ONAR*

S. S. Onar, siyasî temsil sisteminin tatbik edilmesi ile kurulacak bir milletvekilleri meclisinin yanında, bu meclisle eşit yetkilere sahip ve çeşitli sosyal teşekküllerin temsilcilerinden müteşekkil korporatif mahiyette ikinci bir meclisin kurulmasını öngörmektedir.

¹³¹⁾ Bk. OKANDAN, a.g.e., s. 696.

¹³²⁾ Bk. OKANDAN, a.g.e., s. 697.

¹³³⁾ Bk. OKANDAN, a.g.e., s. 699.

¹³⁴⁾ Bk. OKANDAN, a.g.e., s. 700.

S. S. Onar, korporatif temsil sistemini ve bu sisteme göre kurulacak korporatif meclis meselesini memleketimizin tarihî, sosyal ve siyasî gerçeklerinin ışığı altında değerlendirmekte ve Türkiye'nin siyasî teşkilâtında milletvekilleri meclisinin yanında korporatif mahiyette bir ikinci meclisin kurulması gerektiğini delilleri ile göstermektedir.

S. S. Onar'a göre, Türkiye'de iki meclis sisteminin kabulü gerekmektedir. Çünkü, bir defa, ikinci meclis ile, "tek parti haline dönmeğe çok müsait olan ve bu yoldan meclis tahakkümü şeklinde parti idarecileri oligarşisine yol açan bir sisteme meclis içinde son verilecektir"¹³⁵. İkinci meclisin teşekkülü ile, kanunların makul, anayasaya, hukukun temel prensiplerine, kamu hizmeti ihtiyaçlarına uygunluğu ve Devletin bir hukuk Devleti olması sağlanabilecektir. İkinci olarak, ikinci meclis, "bütün halkın seçmen olmasından ve seçilme hakkını haiz bulunmasından ortaya çıkan meclis seviyesini yükseltecek ve kamu ihtiyaçlarını kavrayacak kuvvetli ve seviyeli bir parlamentonun meydana gelmesini sağlayacaktır"¹³⁶. Üçüncü olarak, bu ikinci meclis, birinci "meclisin kamu hizmetleri teşkilâtı ve personeli ve idare üzerinde, bilgi ve tecrübe noksanlığı, şahsî nüfus ve ihtiras arzuları ile yapmak istediği veya yaptığı tazyiklere son verecektir"¹³⁷.

Acaba bu ikinci meclis kimlerden teşekkül edecekti? S. S. Onar, bu ikinci meclisin, birinci meclisin teşekkül tarzına benzer bir şekilde kurulmasının bu meclisin varlığından beklenen olumlu sonuçları yaratmayacağını açıkladıktan sonra, bu ikinci meclisin kaliteyi ön plânda tutan bir meclis olması gerektiğini, ancak bu şekilde yasama organının seviyesinin yükseltilebileceğini, kamu hizmetlerinin ihtiyaçlarını kavrayacak, kuvvetli ve seviyeli bir yasama organının kurulabileceğini belirtmektedir¹³⁸. Başka deyimle, bu ikinci meclis korporatif temsil sistemine göre kurulacak bir korporatif meclis olmalıdır. Bu suretle, memleketin geleceği "sadece sayıya dayanan insicamsız ve seviye bakımından farklı pasif bir sayı çoğunluğuna" bırakılmamış olacaktır¹³⁹.

Memleketimizin tarihî gerçekleri bakımından da, S. S. Onar, memleketin mukadderatını pasif bir sayı çoğunluğuna bırakılmaması

¹³⁵) Bk. ONAR, Sıddık Sami. İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. 1-2, İst. son baskı s. 174.

¹³⁶) Bk. ONAR, a.g.e. s. 174.

¹³⁷) Bk. ONAR, a.g.e., s. 174.

¹³⁸) Bk. ONAR, a.g.e., s. 173-174.

¹³⁹) Bk. ONAR, a.g.e., s. 175.

gerektiğini açıklamaktadır. Şöyle ki, memleketimizin gelişme ve reform tarihine bir göz atıldığında, ilerici reform hareketlerinin daima küçük ve dinamik bir azınlıktan geldiği, buna karşı geniş halk kitlelerinin, yani sayı çoğunluğunu temsil eden kitlenin, hemen daima bu ilerici hareketlere karşı direndikleri görülmektedir. İlerici hareketlerin önderliğini yapan küçük azınlık çeşitli sosyal teşekküllere mensup kimselerden meydana gelmiştir. Başka deyimle, ordu, üniversiteler, idare, barolar, hâkimler, mühendisler ve mimarlar, öğretmenler ve sendikalar çoğunlukla dinamik ve reform taraftarı azınlığı temsil ederler. Tarihi gerçek genellikle sosyal teşekküllerin muhafazakâr eğilimli, gerici teşekküller olmadıklarını, aksine ilerici hareketin öncüleri ve yapıcıları olduklarını göstermektedir¹⁴⁰.

S. S. Onar, bu durumda, korporatif temsil esasına göre kurulacak korporatif mahiyetteki bir ikinci meclisin, Türkiye'nin tarihi, sosyal şartları altında gerici ve faşist eğilimli bir meclis olmayacağını, tam aksine tekâmülün ve inkilâbın asıl koruyucusu ve yapıcısı, demokrasinin gerçek temsilcisi olacağını belirtmiştir¹⁴¹.

S. S. Onar'a göre, milletvekilleri meclisinin yanında sanayi, hukuk, ilim, kültür, basın, güzel san'atlar, hekimlik, mühendislik, mimarlık, öğretmenlik ve bunun gibi diğer meslek gruplarının ve sendikaların temsil edildikleri bir meclis, Türk toplumunun gerçek ihtiyaçlarını karşılayacaktır¹⁴². Bu korporatif meclis, siyasî partiler karşısında tarafsız bir hakem rolü oynayacak ve bu şekilde yasama organı içinde itidalin, tekniğin temsil edildiği bir meclis olacaktır.

Bu korporatif meclisin, S. S. Onar, üç ayrı kaynaktan gelen üyelerden kurulu olacağını kabul etmiştir. Buna göre, korporatif mecliste bir defa, tabii üyeler yer alacaklardır. Bunlar, Cumhurbaşkanlığı ve yedi yıl anayasa mahkemesi başkanlığı yapmış kimseler olacaktır. İkinci olarak, cumhurbaşkanı tarafından tâyin edilecek onbeş üye de, bu meclise girecektir. Bunlar, müsteşarlık, genel müdürlük, valilik yapmış ve yapmakta olan yüksek memurlar, bilim, fikir, san'at, eğitim ve öğretim, askerlik, idare, diploması, maliye, iktisat, fikir ve sosyal hizmet alanlarında çalışmış kimseler arasından her sahada iki kişiyi aşmamak üzere seçilecektir¹⁴³. Bu kimseler siyasî partiler dışında siyasî iktidarın kulla-

¹⁴⁰) Bk. ONAR, a.g.e., s. 175-176.

¹⁴¹) Bk. ONAR, a.g.e., s. 176.

¹⁴²) Bk. ONAR, a.g.e., s. 177-178.

¹⁴³) Bk. ONAR, a.g.e., s. 180.

nilmasına katılacaklar ve partiler arası bir denge unsuru olarak faaliyet göstereceklerdir.

Korporatif meclisin diğer üyelerinin üçte biri, "beşyüzbin vatandaş için birer üye olmak üzere mıntikalardan" kırk yaşını doldurmuş üniversite ve yüksek okul diplomalıları arasından, yirmibeş yaşını bitirmiş ortaokul mezunları tarafından seçilecektir. Korporatif meclisin seksenbeş üyesi ise, askerî şûra, üniversiteler, etibba odaları, ticaret ve sanayi odaları, mimar ve mühendis odaları ve benzeri teşekküller ve öğretmenler birlikleri, basın teşekkülleri, çiftçi teşekkülleri v.s., kooperatifler ve sendikalar tarafından seçileceklerdir¹⁴⁴.

Böylece "parti tesirlerinin dışında kalan ve memleket fikir, iş ve emek dinamizmini temsil edecek olan" korporatif mahiyetteki ikinci bir meclisin parlamento içinde bir denge unsuru olacağı kabul edilmiş ve korporatif bir meclisin varlığının, memleketimizin gerçekleri gözönünde tutulduğunda gerekli olduğu açıklanmıştır¹⁴⁵.

§ III. "KORPORATİF TEMSİL" TEORİSİNİN TENKİDİ

Korporatif temsil teorisi çeşitli yönlerden tenkit edilmiştir. Bu teoriye yöneltilen tenkitleri üç grupta toplayabiliriz. Bir defa, korporatif temsil teorisinin millî hâkimiyet, eşitlik ve demokrasi prensiplerine aykırı olduğu ileri sürülmüş ve bu yönden tenkit olunmuştur. İkinci olarak, korporatif temsil teorisinin fayda değil, fakat mahzurlar doğurduğu belirtilmiş ve bu yönden tenkit edilmiştir. Üçüncü olarak, korporatif temsil teorisinin uygulama alanında bir çok güçlükler yarattığı ileri sürülmüş ve bu yönden tenkit olunmuştur. Şimdi, bu tenkitleri açıklamaya çalışalım.

1 — "Korporatif Temsil" teorisinin, Millî Hâkimiyet, Demokrasi ve Eşitlik prensiplerine aykırılığı yönünden tenkidi.

Korporatif temsil teorisinin millî hâkimiyet prensibine aykırı olduğu iddia edilmiştir. Gerçekten, millî hâkimiyet prensibine göre, millet, şahsiyet sahibi bir varlıktır ve hâkimiyetin tek sahibidir. Başka deyimle, hâkimiyet bir bütün olarak millet şahsına aittir. Bu durumda milletin

¹⁴⁴) Bk. ONAR, a.g.e., s. 180. S. S. Onar'ın korporatif meclisin teşekkülü hakkındaki bu görüşü, İstanbul Anayasa tasarısının 69 ve daha sonraki maddelerinde yer almıştır.

¹⁴⁵) Bk. ONAR, a.g.e., s. 182 vd..

bir parçasının, bir kısım fertlerin veya herhangi bir sosyal teşekkülün hâkimiyetin bir kısmına sahip olduğu ileri sürülemez. Hâkimiyetin temsili de, ancak hâkimiyetin sahibi olan milletin bütününün temsil edilmesi ile gerçekleşebilir. Böyle olunca, çeşitli sosyal teşekküllerin temsilini öngören korporatif temsil teorisi, millî hâkimiyet prensibine aykırı olmaktadır¹⁴⁶.

Bu tenkide cevap verilmiştir. Şöyle ki, bir defa, korporatif temsil teorisini savunan düşünürlerden pek çoğunun, esasen millî hâkimiyet prensibine uygun bir teori ileri sürdüklerini iddia etmedikleri ve millî hâkimiyet prensibini tenkit ederek, bu prensibin isbat edilememiş ve islat edilemeyen bir dogma olduğunu kabul ettikleri belirtilmiştir¹⁴⁷. İkinci olarak korporatif temsil teorisini savunan düşünürler, millî hâkimiyet teorisi kabul edilse dahi, bu hâkimiyetin tam ve eksiksiz olarak temsil edilmesi gerektiğini, oysa, milletin sadece fertlerden değil, fakat aynı zamanda sosyal teşekküllerden meydana geldiğini ve sosyal teşekküllerin temsilini sağlayan bir sistemin milleti çok daha iyi temsil edeceğini belirtmişlerdir.

Ancak korporatif temsil teorisinin millî hâkimiyet prensibine aykırı olduğu tenkidine karşı verilen bu cevaplar tatminkâr değildir. Çünkü, millî hâkimiyet prensibinin isbat edilmemiş ve isbat edilemeyen bir dogma olması ve çeşitli yönlerden tenkit edilebilmesi, korporatif temsil teorisinin millî hâkimiyet prensibine aykırı olmasına engel değildir. Gerçekten, millî hâkimiyet prensibine göre, millet kendisini teşkil eden fertlerden ve bunların iradelerinden ayrı kendine mahsus bir şahsiyete ve iradeye sahiptir ve hâkimiyetin tek sahibidir. Millete ait olan bu hâkimiyet milletin bütününü ve genel menfaati temsil eden temsilciler tarafından kullanılabilir ve hâkimiyetin parçalanması söz konusu olmaz. Bu durumda toplum içinde bir kısım fertlerin menfaatlerinin temsili ve hâkimiyetin parçalanması esasına dayanan korporatif temsil teorisi millî hâkimiyet teorisine aykırıdır.

Milletin sadece fertlerden değil, aynı zamanda sosyal teşekküllerden meydana geldiği ve sosyal teşekküllerin temsili ile, milletin daha iyi temsil olunacağı görüşüne gelince; millî hâkimiyet prensibinde, fertlerin te-

¹⁴⁶) Bk. BONNARD, a.g.e., s. 108, not kısmı; BARTHELEMY-DUEZ, a.g.e., 1926, s. 287.

¹⁴⁷) Bk. GIRAUD, Emile. La crise de la démocratie et les réformes nécessaires du pouvoir législatif, Paris 1925, s. 180-181; COUZINET, Paul. Quelques aspects de la réforme constitutionnelle de l'Etat. Syndicalisme et dictature, Ann. du dr. et des sc. soc., 2. an. 1934, No. 2-3, s. 61.

ker teker temsili değil, fakat yukarıda işaret edildiği gibi, bir bütün olarak milletin, yani fertlerin ve fertler tarafından meydana getirilen sosyal teşekküllerin üstünde yer alan millet şahsının temsili söz konusudur ve bu şekilde esasen millî hâkimiyet prensibinde bütün unsurları ile temsil edildiği kabul edilmiştir.

Korporatif temsil teorisi tenkit edilirken millî hâkimiyet prensibine aykırı olduğu kadar, demokrasi prensibine de aykırı bulunduğu ileri sürülmüştür. Demokrasi prensibine uygun bir temsil sisteminde, fertlerin, ferdi menfaatlerin, fertlerin siyasî düşünce ve inançlarının temsil edilmesi gerektiği ve bunun da ancak genel oy prensibine dayanan siyasî temsil sistemi ile gerçekleşebileceği belirtilmiştir. Halbuki, korporatif temsil teorisi sosyal teşekküllerin ve bunların menfaatlerinin temsilini öngörmektedir. Bu bakımdan, korporatif temsil teorisi demokrasi prensibine aykırı bulunmaktadır.

Fakat, korporatif temsil teorisi taraftarları bu tenkidin yerinde olmadığını belirtmişler; korporatif temsil sisteminde de, fertlerin siyasî temsil sisteminde olduğu kadar temsil olduklarını açıklamışlar ve bu iki temsil sistemi arasındaki farkın, seçmenlerin temsilcilerini seçebilmek için teşkil ettikleri seçmen heyetleri arasındaki mahiyet farkından doğduğuna değinmişlerdir. Siyasî temsil sisteminde seçmenlerin siyasî partiler içinde ve etrafında, korporatif temsil sisteminde ise sosyal teşekküller içinde toplandıkları belirtilmiş ve bu durumda, siyasî temsil sisteminde fertler ne derece temsil olunuyorlar ise, korporatif temsil sisteminde de, o derece temsil oldukları açıklanmıştır¹⁴⁸.

Bu mülâhazalarda büyük bir gerçek payının mevcut olduğunu kabul etmek gerekir. Bununla birlikte, korporatif meclis üyelerinin doğrudan doğruya sosyal teşekküller içinde yer alan fertler tarafından değil de, —çünkü gerçekten bu sistem genel oy prensibinin değişik bir şekilde tatbikinden başka bir şey değildir— sosyal teşekküllerin yetkili organları tarafından seçilmeleri esasının kabul edilmesi halinde —ki gerçek korporatif temsil sistemi bunu gerektirir— bu seçimde fertlerin rol oynadıkları ve seçimin fertler tarafından yapıldığı ve demokratik esaslara uygun olduğu her halde iddia edilemez.

Korporatif temsil teorisine karşı yapılan tenkitlerin en önemlilerinden biri de, hiç şüphesiz bu teorinin eşitlik prensibini ihlâl ettiği yolunda ileri sürülen tenkittir. Genel oy prensibinin kabul edildiği siyasî temsil

¹⁴⁸) Bk. BONNARD, a.g.e., s. 107, not 1; ONAR, a.g.e., s. 184-185.

sisteminde kanunî şartları gerçekleştiren bütün fertlerin eşit olarak oy hakkına sahip oldukları ve her ferdin oyunun hukuken aynı değerde olduğu kabul edilmiştir. Halbuki korporatif temsil teorisinde, fertlerin sosyal durumlarına göre oylarının da değerinin değişeceği belirtilmiş¹⁴⁹, keza, korporatif temsil teorisinde, seçmenlerin toplumun bir ferdi olarak değil, fakat bağlı buldukları sosyal teşekkülün üyesi olarak oylarını kullandıkları kabul olunmuştur.

Bundan başka korporatif temsil teorisinde “oyların sayılması” yerine, “oyların tartılması” esas benimsenmiştir. Buna göre, her sosyal teşekkül, toplum için arzettiği önem ve toplum içinde taşıdığı değer ölçüsünde temsil edilme hakkına sahiptir. Yani, her sosyal teşekkül bu değer ve önemine göre, az veya çok sayıda temsilci seçme imkânına sahiptir. Bu şekilde, ufak bir fert grubunu bünyesinde toplayan bir sosyal teşekkülle, geniş bir fert kitlesini ihtiva eden bir sosyal teşekkül ile aynı sayıda temsilci seçme hakkı tanınabilecektir. Meselâ işçi ve işveren sendikalarına, bu sosyal teşekküllerin toplum içinde aynı değeri taşıdıkları gerekçesi ile, aynı sayıda temsilci seçme hakkı sağlanabilecektir.

Böylece, korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi sonucunda kurulacak korporatif meclisin ancak ufak bir seçmen grubunu temsil edeceği sonucuna varmak mümkündür. Seçmen çoğunluğu yerine ufak bir seçmen grubuna dayanan bir temsil sistemi ise, gerçekte toplumda demokratik değil, fakat aristokratik bir düzenin kurulmasını sağlamış olacaktır. Bunun için, bu mülâhazaları ileri sürenler, korporatif temsil sistemine dayanan bir siyasî rejimi “korporatif aristokrasi” diye vasıflandırmanın yerinde olacağını ve aristokratik bir düzenin ise, fertlerin eşitliği prensibi ile bağdaşamayacağını belirtmişlerdir¹⁵⁰.

Ancak, korporatif temsil teorisini benimseyen bazı düşünürlerin, sosyal teşekküller tarafından seçilecek temsilcilerin sayısını tesbit ederken, sosyal teşekküllerin ihtiva ettikleri üye sayısını göz önünde tuttıkları, eşitlik prensibini ihlâl etmemeğe gayret ettikleri görülmektedir. Fakat bu çeşit temsil sistemleri ise, gerçek bir korporatif temsil sistemi olmaktan çok, genel oy prensibinin değişik bir şekilde uygulanmasından başka bir şey değildir.

* ¹⁴⁹) “Siyasî iktidarın teşekkülünde bir işsiz veya bir çobanın oy kuvveti ile, öğrenimini tamamlamış ve bir meslekte devamlı çalışmış ve bu suretle başarı imtihanı geçirmiş bir yurttaşın oy kuvvetini aynı saymanın sosyal realitelerle bağdaşamayacağı” açıklanmıştır Bk. ONAR, a.g.e., s. 185.

¹⁵⁰) Bk. GIRAUD, a.g.e., s. 182; BRUNET, a.g.e., s. 112.

Korporatif temsil teorisinin eşitlik prensibine aykırılığı yönünden yapılan diğer bir tenkit de şudur: Toplumda her hangi bir teşekkül içinde yer almayan fertler —her ne kadar bu durumdaki fertlerin sayıları çok az ise de— korportatif temsil teorisine göre temsil edilmeyecekler, buna karşılık bir kaç sosyal teşekkül içinde yer alan fertler ise bir kaç defa temsil edilme hakkını kazanmış olacaklardır¹⁵¹. İşte bu durum da eşitlik prensibine aykırıdır.

2 — “Korporatif Temsil” teorisinin fayda değil, mahzurlar yarattığı yönünden tenkidi

Korporatif temsil teorisini savunan düşünürler, bu teorisinin benimsenmesi ve korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile kurulacak korporatif meclisin, bir çok bakımlardan faydalı olacağını belirtmişler ve korporatif temsil lehinde deliller ileri sürmüşlerdir. Buna karşılık, korporatif temsil teorisini tenkit edenler, korporatif temsil sisteminden beklenen faydaların uygulama alanında her zaman gerçekleşmediğini, aksine korporatif temsil sisteminin bazı mahzurlar doğurduğunu açıklamışlardır.

Gerçekten, korporatif temsil teorisini savunan düşünürler tarafından, korporatif temsil sisteminin tatbiki sonucunda Devlet yönetiminin, teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin ellerine geçeceği ileri sürülmüştür. Çünkü, korporatif mecliste yer alacak olan sosyal teşekküller temsilcilerinin, kendi ihtisas alanlarında en ehil ve en bilgili kimseler olacakları düşünülmüştür.

Fakat, korporatif temsil sistemi ile iş başına gelen kimselerin çeşitli ihtisas alanlarındaki en ehil ve en bilgili kimseler olmayacakları söylenebilir. Çünkü, sosyal teşekküllerin temsilcilerinde, genellikle teknik bilgi ve ehliyetten çok, siyasî ehliyet ve vasıfları hâkim olacak ve bu kimseler, siyasî maharetleri sayesinde temsilci seçilebileceklerdir.

Bundan başka, teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin işbaşına gelmelerinin önemli bazı mahzurlar doğuracağı, teknik bilgi ve ehliyet sahibi üyelerden kurulu bir korporatif meclisin yanlış kararlar alma ihtimalinin mevcut olduğu hususuna iştirak etmek lâzımdır. Şöyle ki, belli bir konuda, belli bir alanda ihtisas yapmış kimselerin, genel olarak Devletin yönetimi ile ilgili meselelerin çözümünde, çeşitli ve değişik konularla ilgili kanunların yapılmasında, Devletin genel siyaset ve ekonomi mese-

¹⁵¹) Bk. GIRAUD, a.g.e., s. 176-177.

lelerinin halledilmesinde, doğru ve yerinde kararlar alabilecek gücten, ehliyet ve bilgiden yoksun olmaları ihtimal dahilindedir. Meselâ, kendi ihtisas branşında çok ehil olan bir makine mühendisinin, memleketin sosyal, siyasî ve ekonomik meselelerinin çözümünde hatalar yapma ihtimali büyük olabilir.

Kezâ, korporatif temsil teorisinde, bütün mesleklerin korporatif mecliste ayrı ayrı temsil edilmesine imkân olmadığı için, mesleklerin geniş gruplar içinde toplanması ve korporatif mecliste bu meslek gruplarının temsil edilmesi öngörülmüştür. Meselâ, korporatif mecliste sanayi, ticaret, tarım, serbest meslek kolları gibi meslek gruplarının temsil edileceği kabul edilmiştir. İşte korporatif temsil teorisini bu yönden de tenkit etmek mümkündür. Şöyle ki, bir meslek grubunda birbiri ile fazla ilgisi bulunmayan mesleklerin toplanması mümkündür. Bu durumda, teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerden kurulu bir mecliste, her temsilci kendi ihtisas alanını ilgilendiren meseleleri bilecek, fakat bunun dışındaki diğer mesleklerin teknik meselelerine az çok yabancı kalacaktır. Meselâ, sanayi kolundaki meslekleri temsil eden bir ağır sanayicinin, moda sanayiini veya gıda sanayiini ilgilendiren teknik bir mesele karşısında karar verirken hata yapma ihtimali fazla olacaktır¹⁵².

Bunun gibi, teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin Devletin yönetiminde söz sahibi olmaları halinde, genel toplum menfaatine aykırı kararlar alınması ihtimalinin büyük olduğu ve bunu da korporatif temsil sisteminden doğan önemli bir mahzur sayılması gerektiği hususunda durmak lâzımdır.

Şöyle ki, sosyal teşekküller temsilcilerinin çözmek durumunda buldukları sosyal, teknik, ekonomik problemler kendi menfaatlerini çok yakından ilgilendiren meselelerdir. Bu bakımdan sosyal teşekküller temsilcilerinin çözmek zorunda oldukları problemleri toplum menfaati açısından değil, de, bağlı buldukları sosyal teşekküllerin menfaati yönünden çözmeye çalışmaları ihtimali fazladır¹⁵³. Gerçekten, bu temsilcilerin bağlı buldukları ve menfaatlerini temsil ettikleri ve savundukları sosyal teşekküllerin menfaatleri ile, genel menfaat arasında bir ayniyet görme eğiliminde bulunmaları ve sosyal teşekküllerin menfaatlerini gerçekleştirmeğe çalışırken, toplum menfaatini de gerçekleştirdikleri inancı içinde olmaları mümkündür.

¹⁵²) Bk. GIRAUD, a. g. e., s. 195-196.

¹⁵³) Bk. BONNARD, a.g.e., s. 117; GIRAUD, a.g.e., s. 188-189; HAU-RIOU, a.g.e., s. 620.

Meselâ, tarımla ilgili faaliyette bulunan sosyal teşekküllerin temsilcileri, tarımcıların, toplum için en yararlı ekonomik faaliyeti, fonksiyonu ifa ettiklerini ve bu yüzden tarımcıların özel bir şekilde korunmaya ihtiyaçları olduğunu, meselâ vergiden muaf tutulmaları gerektiğini savunabilirler. Buna karşılık, sanayi faaliyetleriyle ilgili sosyal teşekküllerin temsilcilerinin de, gümrük himayesine ihtiyaçları bulunduğunu, bu himayenin yurt ekonomisinin gelişmesi için gerekli olduğunu ileri sürmeleri mümkündür.

Halbuki, çeşitli sosyal teşekküllerin menfaatlerini temsil eden bu temsilcilerin birbirine zıt, çelişik isteklerinin hepsinin yerine getirilmesine imkân bulunmadığı gibi, bir an için yerine getirildiği farzedilse dahi, bununla, toplumun genel menfaati sağlanmış olmayacaktır. Tam aksine, toplum menfaati özel menfaatlere feda edilmiş olacaktır. Çünkü, toplum menfaati özel menfaatlerin toplamı değildir¹⁵⁴.

Korporatif temsil teorisinin kabul edilmesi ve korporatif temsil sisteminin uygulanması ile, çeşitli sosyal teşekküller arasında menfaat çatışmalarının son bulacağı, çeşitli menfaatler arasında uzlaşmanın gerçekleşeceği düşünülmüştür. Fakat gerçekte böyle bir uzlaşmanın tahakkuk etmeyeceği söylenebilir. Çünkü, her sosyal teşekkülün kendine has menfaatleri vardır, bu sosyal teşekküllerden birinin menfaatlerinin korunması diğerlerinin menfaatlerinin az çok ihlâl edilmesi gibi bir durum yaratacaktır. Öte yandan, menfaatler arasında mücadelenin, korporatif mecliste devam edeceğinden ve meselâ, bazı sosyal teşekküller temsilcilerinin diğerleri aleyhine korporatif mecliste koalisyonlar kurma yoluna gideceklerinden şüphe etmemek gerekir¹⁵⁵. Bu menfaat mücadelesinde ise, geniş ve yaygın bir teşkilâta ve büyük malî imkânlarla sahip büyük sosyal teşekküllerin diğerlerine nazaran üstünlük sağlayacakları ve bunun da diğer sosyal teşekküller aleyhine âdil olmayan bir durum yaratacağını gözden uzak tutmamak lâzımdır.

Korporatif temsil teorisi taraftarları genellikle, toplum meselelerinin teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimseler tarafından incelenmesinin, bu meselelerin çözümünü kolaylaştırdığını, tek ve kesin bir sonuca varma imkânı doğurduğunu belirtmişlerdir. Fakat, bu iddianın da tamamen doğru olmadığı söylenebilir. Toplum meselelerinin teknik bilgi ve ehliyet sahi-

¹⁵⁴) Bk. BARTHELEMY, a.g.e., s. 289.

¹⁵⁵) Bk. HAURIOU, a.g.e., s. 620.

bi kimseler tarafından incelenmesinin bu meselelerin çözümünü kolaylaştırdığı kabul edilebilir ise de, bu inceleme sonucunda tek ve kesin çözüm yoluna varmanın mümkün olamayacağını da kabul etmek gerekir. Gerçekten en bilimsel metodlarla yürütülen bir araştırmada, değişik sonuçlar elde etmek mümkündür. Çünkü, varılan sonuçların, araştırmayı yapan kimselerin eğilimlerine göre değiştiği görülmektedir. Şöyle ki, tamamen teknik mahiyet arzeden bir mesele hemen hemen yok denecek kadar azdır, toplumu ilgilendiren her teknik meselenin sosyal, siyasî ve ekonomik bir yanı vardır, bu yüzden bu teknik meselelerin çözümünde, siyasî, sosyal ve ekonomik eğilimler rol oynayacaktır.

Korporatif temsil teorisinin mahzurlarından biri de, korporatif temsil sistemi ile kurulacak bir meclisin, sadece üreticilerin menfaatlerini koruyan, tüketicilerin menfaatlerini ihmal eden bir meclis mahiyetini taşımasıdır¹⁵⁶. Çünkü, tüketicilerin sosyal teşekküller içinde teşkilatlanmaları çok güçtür ve tüketiciler arasındaki bağlar çok gevşektir. Buna karşı, tüketicilerin de, kooperatifler içinde teşkilâtlanabilecekleri ve öte yarıdan aile teşekküllerinin temsili ile tüketicilerin menfaatlerinin de korporatif mecliste korunmasının sağlanabileceği ileri sürülebilir. Fakat, geniş malî imkânlarla sahip, gayet mükemmel teşkilâtlanmış üreticilerin korporatif mecliste daima kendi görüşlerini kabul ettirmeyi başarabileceklerini ve kendi çıkarlarını koruyacaklarını da kabul etmek gerekir.

3 — "Korporatifler Temsil" teorisinin uygulama alanında doğurduğu güçlükler yönünden tenkidi.

Korporatif temsil teorisinin ve korporatif temsil sisteminin kabulü halinde, o memleketin seçim sisteminin yeni baştan düzenlenmesi, hangi teşekküllerin, ne ölçüde ve nasıl temsil olunacaklarının tesbiti gerekir. Bu meselelerin çözümü, güç bir iş olduğu gibi, bu konularda, korporatif temsil sistemini benimseyen kanun koyucu tarafından kabul edilebilecek ölçüler de, az çok keyfî olacağından, bir takım haksızlıklara yol açabilecektir¹⁵⁷. Meselâ, tarım sektöründe meslek teşekkülleri hemen her memlekette çok az gelişmiş durumdadır. Bu vaziyette, tarım sektöründe, korporatif temsilin nasıl gerçekleştirileceği çözülmesi çok güç bir mesele olarak ortaya çıkacaktır. Özellikle bir tarım memleketinde bu problemin çözümü daha da büyük bir önem kazanır.

¹⁵⁶) Bk. GIRAUD, a.g.e., s. 191-192; HAURIOU, a.g.e., s. 622.

¹⁵⁷) Bk. COUZINET, a.g.e., s. 65; GIRAUD, a.g.e., s. 179..

Bunun gibi, bir ferdin çeşitli sosyal teşekküller içinde yer alması halinde bütün bu teşekküllerde temsil edilip edilemeyeceği de açıklanması gereken önemli bir meseledir.

Korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile kurulacak korporatif meclis yanında, siyasî temsil sistemine göre kurulacak siyasî meclisin varlığının kabul edilmesi halinde, bu iki meclisin yetkilerinin ne olacağıın tesbit ve tayini de gerekir ve asıl güçlük de burada kendini gösterir. Siyasî meclisin, siyasî meselelerle ve korporatif meclisin ekonomik ve sosyal problemlerle ilgilenmesi gerektiği söylenemez. Çünkü, hiç bir mesele bütün yönleri ile siyasî olmadığı gibi, ekonomik de değildir. Sırf ekonomiyi ilgilendiren bir meselenin çözümünde dahi, birbirine zıt ve çelişik menfaatler arasında bir değer karşılaştırması yapmak ve bu menfaatlerden birini diğerine tercih etmek gerekir. Böyle bir tercih ve değerlendirmeyi yapmak ise, ekonomiyi değil, fakat siyaseti ilgilendiren bir meseledir.

Meclisler arasında herhangi bir konuda görüş ayrılığının doğması halinde, bunun nasıl giderileceği meselesi de, önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Meclislerden birine üstünlük tanındığı takdirde, bir meclisin diğerine tâbi olması gibi bir durum yaratılabilir ki, bu da, bu sistemden beklenen sonuçların gerçekleştirilmesini engeller¹⁵⁸.

Bu şekilde çeşitli yönlerden tenkit edilen korporatif temsil teorisinin kabul edilemeyeceği ve korporatif temsil sisteminin siyasî temsil sistemine tercih edilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

İ K İ N C İ B A Ş L I K

“SİYASÎ DEVLET” İN YERİNİ ALACAK “EKONOMİK KORPORATİF DEVLET” İN KURULMASINI ÖNGÖREN TEORİLER

XIX uncu yüzyılın başlarında teknik ve sanayi alanlarında kaydedilen büyük gelişmeler karşısında, Devletlerin ve toplumların hayatına ekonomik menfaatlerin hâkim bulunduğu, Devlet ve toplum hayatını ilgilendiren bütün problemlerin, teknik ve ekonomik mahiyette meseleler olduğu fikrini savunan düşünürler, “siyasî bir müessese” olarak artık Devlete ihtiyaç kalmadığı, bundan böyle toplumların hayatında siyasete değil,

¹⁵⁸) Bk. COUZINET, a.g.e., s. 77.

ekonomiye önem vermek gerektiği, çünkü ekonominin siyasetin yerini alacağı fikri üzerinde durmuşlardır.

Ekonominin siyasetin yerini alması sonucunda kurulacak yeni toplum düzeninde, üreticilerin birinci derecede rol oynayacakları ve toplum hayatına meslek teşekküllerinin hâkim olacağı ileri sürülmüştür. Bu yeni kurulacak toplum düzeni içinde meslek teşekkülleri, toplumun temeli ve toplum hayatına yön veren organlar mahiyetini taşıyacaklardır. Yeni düzenin kurulabilmesi için de, toplumların sosyal ve siyasî yapılarında radikal, kökten ve kesin değişiklikler yapmak gerektiği savunulmuştur. Çünkü, yeni kurulacak toplum düzeninde, önemli olan "insanların yönetimi" değil, fakat "nesnelerin idaresi" olacaktır. Bu düzende, "atölye", "Devletin" yerini alacaktır.

Bu fikir etrafında korporatif Devlet görüşü ile ilgili olarak ileri sürülen teorileri üç grupta toplamayı mümkün gördük. Şimdi bu teorileri açıklamaya çalışalım.

§ I. CL - H. DE R. COMTE DE SAINT - SİMON'UN "TEKNİK DEVLET" VE PIERRE-JOSEPH PROUDHON'UN "FEDERALİZM" TEORİLERİ

1 — CL - H. de R. COMTE DE SAINT-SİMON'un "Teknik Devlet" teorisinin açıklanması ve tenkidi.

a) *Cl. - H. de R. COMTE DE SAINT-SİMON'un "Teknik Devlet" teorisinin açıklanması*

Claude - Henri de Rouvroy Comte de Saint - Simon (1760 - 1825), siyaseti, ekonomi içinde mütalâa etmiş siyaseti, "üretim bilimi" olarak tarif etmiş ve siyaset alanında toplumu yönetmekle, ekonomi alanında üretim münasebetlerini düzenlemenin aynı şeyler olduğunu iddia etmiştir¹⁵⁹.

¹⁵⁹) Bk. LEROY, Maxime. Le socialisme des producteurs. Henri de Saint-Simon, Paris 1924, s. 68 vd.; LEROY, Maxime. Les précurseurs Français du socialisme de Condorcet à Proudhon, Paris 1948, s. 81-83; LEROY, a.g.e., 1950, s. 212 vd.; BAGGE, Dominique. Les idées politiques en France sous la Restauration, Paris 1952, s. 379.

Millî hâkimiyet, eşitlik, hürriyet gibi kavramların hiç bir anlamı kalmadığını ileri süren¹⁶⁰, eskiden beri — asiller, burjuvalar ve ruhban sınıfları gibi — yapılagelen sınıf tasniflerinin artık değerini kaybettiğine inanan Comte de Saint - Simon'a göre, toplumda iki sınıf vardır ve bunlar da, çalışanlar yani üreticiler ve çalışmayanlar yani aylaklardır. Üreticilerin, toplumda lâıyk oldukları mevkii elde edebilmelerini kolaylaştırmak gerekir.

Comte de Saint - Simon'a göre, Devleti artık siyasî - hukukî bir müessesе olarak mütalâa etmek doğru değildir. Devlet, ekonomik bir bütün, ekonomik bir birimdir. Devlet, aynen büyük bir atölyeye, bir fabrikaya benzemektedir. Millet de, yüzeyi bütün yurdu kaplayan bu atölyede çalışan emekçiler durumundadır.

Devletin ekonomik bir bütün, bir müessese olarak bir atölyeye, bir fabrikaya benzetilmesinden bazı sonuçlar çıkar :

Bir defa, Devlet tıpkı büyük bir sanayi işletmesinin, bir fabrikanın idare edildiği şekilde sevk ve idare olunmalıdır. Yani, nasıl ki bir fabrikanın idaresinden başlıca amaç üretimi düzenlemek ve artırmak ise, aynı şekilde Devlet içinde de başlıca amaç üretimi artırmak, üretim ilişkilerini, yani sermaye ile emek arasındaki ilişkileri, düzenlemek olmalıdır. Bu durumda "Devleti yönetmek" kavramının hiç bir anlamı kalmamakta, onun yerine "üretimi düzenlemek" kavramı geçmektedir.

İkinci olarak, Devleti idare edecek kimselerde, bir sanayi işletmesini yönetecek olanlarda aranan vasıflar ve kabiliyetler aranacaktır. Toplumun yönetiminde, yani toplumdaki ekonomik menfaatlerin korunmasında ve gerçekleştirilmesinde, üretimin düzenlenmesinde siyaset adamları değil, fakat bilginler, san'atkârlar, sanayiciler vs., yani Comte de Saint - Simon'un deyimi ile "maddî ve manevî değerler üretenler", yaratanlar söz sahibi olacaklardır. Bu kimselerin meslekî bilgi ve ehliyetleri ipso facto toplumun yönetimine hâkim olmak yetkisini ve yeteneğini vermektedir. Böylece sadece teknik meselelerle ilgilenen teknik bilgi sahibi kimseler tarafından yönetilen bu atölye - Devlet teknik bir Devlet mahiyetini taşıyacaktır¹⁶¹.

Comte de Saint - Simon'un teknik Devlet anlayışı şöyle bir sonuç yaratmaktadır :

¹⁶⁰) Bk. FOURNIERE, E. Les théories socialistes au XXe siècle, De Babeuf à Proudhon, Paris 1904, s. 110.

¹⁶¹) Comte de Saint-Simon, üreticilerin, aylakların yerlerini alacağını söyler. Bk. BAGGE, a. g. e., s. 382-383; LEROY, a. g. e., 1950, s. 206 vd..

Devletin üreticiler tarafından yönetilmesi gerektiğine göre, üreticilerin işbaşına gelmelerini sağlayacak bir sistem kurmak; bu sistem içinde meslek teşekküllerine birinci plânda yer vermek; Devleti bu teşekküllere dayandırmak ve bu teşekküllerin Devletin yönetimini ellerine almalarını sağlamak gerekir.

Şimdi, Comte de Saint - Simon'un kurulmasını arzu ettiği bu teknik Devletin nasıl işleyeceğini açıklamaya çalışalım.

Comte de Saint - Simon, tahayyül ettiği teknik Devletin yönetiminde üç meclise görev tanımaktadır¹⁶².

Birinci meclis, "icad" veya "ihtira meclisi (Chambre d'invention) adını taşıyacaktır. Üçyüz kişiden kurulacak olan bu mecliste ikiyüz mühendis; şiir ve edebiyat alanlarında ün yapmış elli şair ve yazar; yirmibeş ressam, onbeş heykeltıraş ve mimar; on müzisyen bulunacaktır.

Comte de Saint - Simon'un bu meclisin teşkili ve yetkileri konusunda ileri sürdüğü fikirler ilginçtir : Bu meclisin ilk nüvesini vilâyetlerin başmühendisleri — seksenaltı kişi — Fransız Akademisi üyeleri — on kişi — ve güzel san'atlar enstitüleri üyelerinden ressamlar, heykeltıraşlar ve müzisyenler teşkil edeceklerdir. Meclis, ilk defa bu kadro ile toplandıktan sonra, diğer üyelerini seçecek, yani bu meclise üye olabilmek için gerekli şartları, bu meclisin yukarıda saydığımız ilk üyeleri tesbit edeceklerdir.

Bir çeşit bilim, edebiyat ve san'at âkademisi mahiyetini taşıyacak olan bu meclise, Comte de Saint - Simon, iki çeşit yetki tanımıştır : Bir defa bu meclis, amacı toplumun gelirini artırmak, refah ve mutluluğu sağlamak olan kamu hizmetleri ile ilgili projeleri¹⁶³ ve ikinci olarak da "Kamu Bayramları" ile ilgili projeleri hazırlayacaktır¹⁶⁴.

¹⁶²) Comte de Saint-Simon bu konudaki görüşlerini "Sixième lettre" başlığı altında 1819 da yayınlamağa başladığı "L'Organisateur" adlı gazetedede ortaya atmıştır.

Bu makalenin tam metni 1869 da "Oeuvres de Saint-Simon" adlı eserin IV üncü cildinin 51 inci sayfasında yer almıştır. Biz, düşünürün bu görüşlerini Lavergne'den naklen incelemek imkânını bulabildik. Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 116; DROZ, Jacques. Histoire des doctrines politiques en France, Paris 1948, s. 79.

¹⁶³) Meselâ bataklıkların kurutulması, toprakların tarıma elverişli bir hale sokulması, yol ve kanal yapımı gibi işler hakkında projeler hazırlamak bu meclisin yetkilerindedir.

¹⁶⁴) Comte de Saint-Simon, bu "Kamu Bayramları" nın iki çeşit olduğunu söyler: "Ümit Bayramları" adı verilen şenliklerde, meclisin hazırla-

İkinci meclis ise, bir "tetkik meclis" i (Chambre d'examen) hüviyetini taşıyacak ve ikiyüz fizikçi ve yüz matematikçiden kurulacaktır. Bu meclis üyelerinin ilk seçiminde de, birinci meclis üyelerinin seçiminde uygulanan usul uygulanacak, yani fizik ve matematik enstitülerinin bilim adamları, bu meclisin ilk nüvesini teşkil edecekler, bu bilim adamları daha sonra meclisin diğer üyelerini tâyin edeceklerdir.

Bu meclisin yetkilerini üç grupta toplamak mümkündür: Bir defa, bu meclis, birinci meclis tarafından hazırlanan projeleri tetkik ve kabul edecektir. Meclisin ikinci yetkisi, halkın eğitimi için projeler hazırlamak olacaktır¹⁶⁵. Üçüncü olarak, "Kamu Bayramları" ile ilgili projelere son şeklini verecektir.

Üçüncü meclis, "yürütme meclisi" veya "komün meclisi" adını (Chambre d'exécution ou des communes) taşıyacaktır. Bu mecliste bütün üretim kolları, önemlerine göre, temsil edilecektir. Bunlar arasında tarımcılar, fabrikatörler, tüccarlar, sanayiciler yer alacaklardır¹⁶⁶.

Comte de Saint-Simon bu meclis üyelerinin nasıl seçileceklerini açıklamayı ihmal etmiştir.

Bu meclisin yetkisi ise, ilk iki meclis tarafından kabul edilen projeleri uygulamaktır. Buna göre, birinci meclis tarafından hazırlanan, ikinci meclis tarafından tetkik edilen projeler üçüncü meclis tarafından tatbik olunacaktır. Bu üçüncü meclis, aynı zamanda vergi koyma ve vergi toplama yetkisine de sahip olacaktır¹⁶⁷.

Görüldüğü gibi, toplumu ve Devleti yöneteceklerin seçiminde fertlerin hiç bir rolleri olmayacaktır. Her şey fertlerin dışında ve meslek teşekküllerinin içinde cereyan edecektir. Meclislerin bir kısım üyeleri birer bilim ve meslek teşekkülü mahiyetini taşıyan enstitülerin üyeleri tarafından teşkil olunacaktır ve bunlar meclisin diğer üyelerini tâyin edeceklerdir.

—
dığı projeler halka sunulur ve anlatılır; "Anma Bayramları" adı verilen şenliklerde ise, geçmiş devirlerde halkın içinde bulunduğu kötü durum ile, o günkü iyi durumu karşılaştırılır Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 117.

¹⁶⁵) Comte de Saint-Simon, eğitim ve öğretim meselelerine büyük önem vermiştir. Bk. BOUGLE, C. et HALEVY, E. Doctrine de Saint-Simon, Nouv. édit., Paris 1924, s. 348-366.

¹⁶⁶) Bk. BOUGLE, C. L'Oeuvre d'Henri de Saint-Simon, textes choisis, Paris 1925, s. 154.

¹⁶⁷) Bk. LAVERGNE, a.g.e., s. 119.

Bu sistemde dikkatimizi çeken bir nokta, toplumda maddî değerler yaratan üreticilere, manevî değerler yaratan üreticilere kıyasla daha fazla önem verilmiş olmasıdır. Bunun gibi, Comte de Saint - Simon'a göre, teknik bilgi ve ehliyet, bir toplumu yöneteceklerde mutlaka aranması gereken vasıflar mahiyetini taşımaktadır. Bundan başka, Comte de Saint - Simon, meslek teşekkülleri ve üreticilerin menfaatleri ile toplumun genel menfaati arasında bir ayrılık ve bir çatışma olabileceğini düşünmemiştir¹⁶⁸.

b) *Cl. - H. de R. COMTE DE SAINT - SIMON'un "Teknik Devlet" teorisinin tenkidi*

Comte de Saint - Simon'un kurulmasını öngördüğü Devlet ve toplum düzeni¹⁶⁹, çeşitli yönlerden tenkit edilebilir.

Bir defa, siyasî Devletin yerini alacak olan "atölye Devlet" görüşü gerçekleşmesi mümkün olmayan bir hayalden başka bir şey değildir.

İkinci olarak, böyle bir toplum düzeninin kurulduğu bir an için kabul edilse dahi, bu sistemin aksayan yanlarının bulunduğunu kabul etmek zorunluluğu vardır. Şöyle ki, Comte de Saint - Simon, kurulmasını arzu ettiği toplum düzeni içinde maddî ve manevî değerler üreticilerinin hâkim olmalarını öngörmektedir. Toplumun ancak bu kimselerin varlığı ile değer taşıdığını kabul ve bu kimselerin yokluğu halinde toplumun cansız bir vücut haline geleceğini ifade etmektedir. Böyle olunca, toplumu ve Devleti sevk ve idare yetkisine sahip çeşitli meslek temsilcilerinin, meslek menfaatlerini ön plâna almalarını hoş yormek gerekecektir.

¹⁶⁸) Comte de Saint-Simon, parabolünde bu görüşü ortaya koymuştur. Comte de Saint-Simon, parabolünde Fransa'nın bir an içinde, bilim, san'at, ticaret, zanaat, tarım ve sanayi alanlarında en iyi üreticilerini kaybettiğini farzetmiş ve bunun sonuçları üzerinde durmuştur. Comte de Saint-Simon, Fransa'nın bu kimseleri kaybetmekle, toplum için en yararlı faaliyetleri yapan kimselerden yoksun kalacağını, maddî ve manevî kudret ve kuvvetini kaybedeceğini ve Fransız milletinin bundan böyle ruhsuz bir ceset haline geleceğini söylemiştir.

Maddî ve manevî değerler yaratan üreticilerini kaybeden bir toplumun ruhsuz bir ceset haline geleceği kabul edilince, bu üreticilerin menfaatlerinin bütün toplumun genel menfaati ile aynı şeyi ifade ettiğini kabul etmek gerekir.

¹⁶⁹) Comte de Saint-Simon'un öğrencisi ve modern pozitivizmin kurucusu Auguste Comte'un, Comte de Saint - Simon'un teknik Devlet teorisini geliştirmesi, daha olumlu bir hale sokması beklenirdi. Oysa, Auguste Comte, bu konuyu ele aldığı zaman, ya Comte de Saint - Simon'un görüşlerini daha da aşırı bir yön vererek tekrarlamış veya tamamen fantezist görüşler ileri sürmekle yetinmiştir. Bunun sebebi de, Auguste Comte'un bu

Esasen Comte de Saint - Simon da, bu temsilcilere hiç bir kayıtla bağlı kalmadan menfaatlerini diledikleri gibi gerçekleştirmek imkânını tanımış olduğundan, bu temsilcilerin meslek menfaatlerini diledikleri şekilde koruyacaklarını kabul etmek icap etmektedir.

Fakat, gözden uzak tutulmaması gereken bir nokta vardır: o da, çoğu zaman toplumun genel menfaati ile meslek menfaatleri arasında bir çatışma ve çelişme olduğudur. Meselâ, kâr ve kazanç gayesi ile hareket eden sanayicilerin menfaatleri her zaman kamu menfaati ile bağdaştığı iddia edilemez. Bu sebepten, teknik bilgi ve ehliyet sahibi olma özelliğinin ipso facto genel ve kamu menfaatinin tayininde ve gerçekleştirilmesinde üreticileri yetkili kıldığını kabul etmemek gerekir. Bunun gibi, belli bir teknik konuda bilgi ve ehliyet sahibi kimsenin ipso facto toplumun yönetimi konusunda da aynı derecede bilgi ve ehliyet sahibi olduğu her zaman iddia edilemez. Meselâ, bir astronomi bilgini, sosyal meseleleri bir hukukçu, bir sosyolog veya bir iktisatçı kadar bilemez.

Bundan başka, Comte de Saint-Simon'un kurulmasını dilediği sistem içinde, toplumu yönetecek meclislerin kendi üyelerini kendilerinin seçmesi de, bu sistemin tenkit edilmesi gereken yanlarından biri olarak kabul edilebilir.

Sağlam bilimsel temellerden yoksun ve tamamen hayal mahsulü olan bu sistemin tatbik kabiliyeti bulunmadığını söylemek gerekir.

2 — Pierre-Joseph PROUDHON'un "Federalizm" teorisinin açıklanması ve tenkidi

a) Pierre - Joseph PROUDHON'un "Federalizm" teorisinin açıklanması

Bir ihtilâl neticesinde "siyasî Devletin", Devlet otoritesinin ve hükümetin ortadan kalkmasını öngören¹⁷⁰ Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865)

meseleleri incelemeğe başladığı zaman akli dengesini kısmen kaybetmiş olmasındır Bk. LAVERGNE, a.g.e., 1933, c. I, s. 124, not 1.

Auguste Comte, bütün dünyanın üçer milyonluk beşyüz sosyokratik cumhuriyete ayrılmasını öngörmüştür. Bu cumhuriyet "patriciat social" adını taşıyan kollektif bir teşekkül tarafından yönetilecektir. Bu "patriciat social" onbin tüccar, ikiyüzbin sanayici, dörtyüzbin tarımcıdan kurulu olacaktır.

Gerçekleşmesi imkânsız bir fantezi mahiyetini taşıyan bu sistem içinde Auguste Comte, Comte de Saint - Simon'un önem verdiği san'atkârları ve bilim adamlarını bir kenara itmiş ve öngördüğü düzende sadece maddi menfaatler temsilcilerine önem vermiştir.

¹⁷⁰⁾ Bk. OKANDAN, a. g. e., s. 650.

siyasî Devletin ve hükûmetin yerini, ekonomiye dayanan bir toplum düzeninin alacağını, klâsik “siyasî” Devlet düzeninin yerine ekonomik temele dayanan “federalizm” düzeninin geçeceğini savunmuştur.

P.-J. Proudhon'un görüşlerinin dayandığı temel prensip, eşit iradeler arasında sözleşme —mütualizm— fikridir¹⁷¹. Sözleşme, iki fert veya daha çok sayıda fertler arasında bir konuda veya çeşitli ve değişik konularda iradelerin karşılıklı muabakatı ile yapılan bir anlaşmadır. İşte, P.-J. Proudhon'un federalizm görüşü de, bu esasa dayanır. P.-J. Proudhon'a göre federalizm, sözleşmelerle kurulmuş çeşitli teşekküllerin birleşmeleri ile meydana gelir. Federalizmin kurulmasındaki amaç, sözleşmelerin yapıldığı alanlara oranla çok daha geniş bir alan içinde, meselâ komün içinde, eyalette, millî veya milletlerarası alanda anlaşmazlıkları ortadan kaldırmaktır.

P.-J. Proudhon, ekonomi alanında savunduğu bütün görüşlerinin “tarım ve sanayi federalizmi” olarak özetlenebileceğini belirtmekte¹⁷², ve yine siyasî alandaki görüşlerinin de, “siyasî federalizm veya ademi merkeziyet” olarak ifade edilebileceğini açıklamaktadır. Bunun gibi, gelecek devirlerin toplum düzeni hakkındaki görüşü de, yine kendi deyimi ile, “geleşen federalizm” olarak ifade edilebilir. Geleceğin federalizmi, halklar ve milletler arasında bir federalizm olacaktır.

Fakat, P.-J. Proudhon'un öngördüğü bu federalizm, tamamen siyasî bir federalizm olmayacaktır; bu, ekonomik temele dayanan bir federalizm olacaktır. Şöyle ki, bu federalizmin temelinde karşılıklı muvafakate dayanarak kurulmuş olan korporasyonlar, komünler, sosyal teşekküller yer alacak, en üst mevkide de, bir meclis bulunacaktır, bu meclisin görevi sözleşmelere uygun hareket edilip edilmediğini denetlemek olacaktır¹⁷³.

Gelecek devirlerin toplum düzeninin temel unsuru, esas selülü olarak komünlerin, korporasyonları kabul eden P.-J. Proudhon, federasyon içinde idarî işleri yönetecek olan kimselerin fertler tarafından ve genel oy prensibinin tatbik edilmesi ile seçilmeyeceklerini, fakat toplumda çeşitli fonksiyonlar ifa eden teşekküller tarafından seçileceklerini kabul etmiştir. Gerçekten, P.-J. Proudhon'un sosyal ve siyasî görüşlerinin temelinde genel oy prensibinin uygulanması ile kurulan demokrasinin tenkidi yer

¹⁷¹) Bk. LEROY, Maxime. Histoire des idées sociales en France d'Auguste Comte à P. - J. Proudhon, 4. édit., Paris 1954, s. 287 - 209 vd..

¹⁷²) Bk. LEROY, a. g. e., 1954, s. 291.

¹⁷³) Bk. LEROY, a. g. e., 1954, s. 293.

alır¹⁷⁴. P.-J. Proudhon demokrasinin dayandığı seçim mekanizmasının gerçekleri saklayan bir yalan mekanizması olduğunu, toplumun gerçek yapısı ve fertlerin gerçek düşünceleri hakkında yanlış fikir verdiğini, seçim konusunda elde edilen oy çoğunluğuna dayanan bir rejimin ise, ancak bir azınlık tarafından kurulan bir baskı rejimi olarak mütalâa edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür¹⁷⁵.

Toplumdaki bütün sosyal teşekküllerin, çeşitli fikir ve menfaatlerin, bütün sosyal kuvvetlerin toplumun yönetiminde söz sahibi olmalarını¹⁷⁶ öngören P.-J. Proudhon, böyle bir sistemin ise nasıl gerçekleşeceğini açıklamıştır.

Toplum düzeninin sosyal, ekonomik teşekküllere dayandığını kabul eden P.-J. Proudhon, bir denetim müessesesi olarak Devletin varlığından söz etmiştir. Fakat, bu Devletin klâsik anlamda ve siyasi niteliklere sahip bir Devlet olmayacağını, bu Devletin fertlerin ve sosyal teşekküllerin sözleşmelerle gerçekleştiremeyecekleri işleri başaracağını ileri sürmüştür.

b) Pierre-Joseph PROUDHON'un "Federalizm" teorisinin tenkidi

P.-J. Proudhon'un savunduğu bu teori bir çok boşluklar ihtiva etmektedir. P.-J. Proudhon'un öngördüğü sistem anahatları belirli, kesin, açık ve seçik bir sistem olmaktan uzaktır. Belirli olarak ortaya konmamış olan bir teoriyi tenkit ise güçtür; fakat, sözleşme esasına dayanılarak kurulacak ve korporasyonlara, komünlere dayanacak federalist bir toplum düzeni, bugün için, gerçekleşmesi imkânsız bir ütopya olarak karşılanabilir.

§ II. "KORPORATİF TEKNİK DEVLET" TEORİSİ

1 — "Korporatif Teknik Devlet" teorisinin açıklanması

XX inci yüzyılda, özellikle 1914 den sonra, "Korporatif Teknik Devlet" teorisi diye adlandırabileceğimiz bir teori, Georges Valois¹⁷⁷, J. Paul-

¹⁷⁴) Bk. LEROY, a. g. e., 1954, s. 295.

¹⁷⁵) Bk. BOUGLE, C. Proudhon, Paris 1930, s. 97 vd.; LEROY, a. g. e., 1954, s. 295.

¹⁷⁶) Bk. LAVERGNE, a. g. e., 1933, c. I, s. 163 - 164.

¹⁷⁷) G. Valois, ihtilâlcî anarşizme taraftar olduktan sonra, monarşiye karşı eğilim duymuş ve daha sonra da korporatizme yönelmiştir Bk. BRET-HE DE LA GRESSAYE, a. g. e. 1930, s. 204 - 205; GOETZ - GİREY, Robert. La pensée syndicale française. Militants et théoriciens, Paris 1948, s. 73; MARTIN SAINT - LEON, a.g.e., s. 363-364.

Boncour¹⁷⁸ ve Maxime Leroy gibi düşünürler tarafından savunulmuştur. Bu teori, biraz sonra inceleyeceğimiz ihtilâlcî sendikalizm teorisi taraftarlarının red, inkâr ve tenkit ettikleri hususları red ve tenkit ederek bu teori ile benzerlik göstermektedir¹⁷⁹, Yani, bu teori yıkıcı yanı ile ihtilâlcî sendikalizm ile benzerlik gösterir, fakat yapıcı yanı ile sendikalizmden ayrılır. Şimdi bu teoriyi açıklamağa çalışalım.

Bu teori taraftarları, XIX uncu yüzyılda kaydedilen teknik gelişmenin sonucu olarak modern toplumlarda ekonomik ve teknik meselelerin, siyasî meselelere kıyasla çok daha büyük önem taşıdığı, bunun için de, bir toplumda "siyasî" iktidarın varlığına lüzum kalmadığı, ekonomik ve "teknik iktidarın" teşkil edilmesi gerektiği görüşünü savunurlar¹⁸⁰.

Fakat bu teori taraftarları, biraz sonra açıklamağa çalışacağımız ihtilâlcî sendikalizmden farklı olarak, sendika yöneticilerinin önderliğinde emekçi sınıfı tarafından girişilecek bir ihtilâl, şiddet hareketi ile "siyasî" Devletin ve "siyasî iktidarın" yıkılacağını öngörmezler. Bu düşünüllere göre, tenkit konusu olan "siyasî Devlet" zamanını doldurmuş, eskimiş ve artık toplumun gerçek ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiş bir müessesese olarak kendiliğinden, yerini "teknik Devlete" bırakacaktır. Bu teoriye göre, "siyasî Devlet" müesseselerinin yanında gelişen ekonomik toplum

¹⁷⁸) LAVERGNE, a. g. e., 1933, c. I, s. 175; MARTIN SAINT-LEON, a. g. e., s. 360.

¹⁷⁹) Meselâ, Bk. PAUL - BONCOUR, J. Le fédéralisme économique, 2. édit., Paris 1901, s. 373 vd.

¹⁸⁰) Bk. PAUL - BONCOUR, a. g. e., s. 379 vd., özellikle s. 383.

George Valois, elektriğin keşfinden sonra insanlık tarihi için yeni bir çağın açıldığını, toplumdaki bütün fertlerin istifadesine açık bulunması gereken bu enerjinin, özel teşebbüs eline bırakıldığını, bu durumda ise, malî imkânlarla sahip olanların emekçiler üzerinde hâkimiyet kurduklarını söylemiştir. Bk. GOETZ - GİREY, a. g. e., s. 73; BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1930, s. 204-205; BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1934, s. 64-65.

Öte yandan sanayi ve tarım alanlarında bilginlerin ve teknisyenlerin yaptıkları yeni buluşlar, bütün topluma mal edilmeleri gerekirken, bu buluşlardan faydalananların servet sahibi kimseler olduklarına, bu kimselerin de, bu buluşları servetlerini daha da artırmak üzere kullandıklarını belirten G. Valois, buluş sahiplerinin ise sefalet içinde yaşadıklarına işaret etmiştir.

Bu durumda, yeni gelişen şartlara uygun bir topluma düzeni kurmak zorunluğu kendini göstermiştir. Emekçiler, üreticiler kendilerini sömüren parazitlerden kurtulmalı, üreticilerin hâkim olacakları bir toplum düzeni kurulmalıdır. Emekçileri sömüren ve toplumda söz sahibi olan parazitler konusunda geniş bilgi için Bk. VALOIS, Georges, Economique, Paris 1931, s. 53 vd.

düzeni¹⁸¹ —ki bu teoriye göre bu ekonomik düzene korporasyonlar şeklinde teşkilatlanmış meslek teşekküllerinin hâkim olduğu kabul edilmiştir— günün birinde siyasî Devletin yerini alacaktır. Siyasî Devlet, içi bölünmüş bir kalıp haline gelecek ve hiç bir dayanağı olmadığından kendinden yıkılıp gidecektir.

Bu teoride biraz sonra ele alacağımız ihtilâlcî sendikalizm teorisinden farklı olarak, sınıf fikri bir kenara bırakılmış¹⁸², sınıf fikri üzerinde durulmamıştır. Bu teoride, üretici kavramından üretim araçlarına sahip olmayan ve sadece kol ve beden gücü ile çalışan ve bu gücünü sermaye sahibine kiralayan kimse anlaşılmaktadır. Gerek bedenen gerek fikren çalışan ve genel deyimle toplum için yararlı bir fonksiyon ifa eden, yararlı bir faaliyette bulunan, her fert üretici kavramı içine girmektedir¹⁸³. Bu teoride, üretici olan her ferdin, bir meslek teşekkülüne dahil olacağı kabul edilmiştir¹⁸⁴.

Bu teori taraftarlarının savundukları toplum düzeni nasıl olacak, nasıl işleyecektir?

Bu teori taraftarlarının amaçları bir “teknik” Devlet kurmaktır. Bu teknik Devletin temelini, esas dayanağını meslek teşekkülleri ve daha doğru deyimle korporasyonlar mahiyetinde teşkilatlanmış meslek teşekkülleri teşkil edecektir. Bütün üreticiler korporasyonlarda toplanacaklar, her meslek kolunun ve hatta her sanayi işletmesinin bir korporasyonu olacaktır. Korporasyonlar o meslek kolunda veya o sanayi işletmesinde bütün üreticileri— yani işçileri, işverenleri ve teknik elemanı— bir araya toplayacaktır. Fertler korporasyonlara katılıp katılmamakta serbest olacaklar, fakat bir korporasyona dahil olmayan ferde ise, toplumun yöne-

¹⁸¹) Bk. PAUL - BONCOUR, a. g. e., s. 386-390.

¹⁸²) Meselâ G. Valois, öngördüğü teknik korporatif Devlet düzeni içinde, özel teşebbüse yer vermiş, üretim araçlarının kolektivizasyonuna taraftar olmamıştır. Hattâ, ekonomik faaliyeti teşvik edici bir unsur olarak, özel teşebbüsün ve özel sermayenin himaye edilmesini savunmuştur. Fakat şu şartla ki, bir özel işletme kurmak isteyen bir müteşebbisin, kurmak istediği işletme ile ilgili projelerini bağlı bulunduğu korporasyonun, federasyon teşkilâtının tasvibine sunulması gerekir. Müteşebbise ancak bundan sonra banka kredisi verilebilir Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1930, s. 205 - 207.

¹⁸³) Bk. COUZINET, a. g. e., s. 57.

¹⁸⁴) Meselâ G. Valois, serbest meslek mensuplarının, sanayicilerin, ticaretle meşgul olanların, tarımcıların, bilim adamlarının da birer meslek teşekkülü içinde temsil olunmalarını öngörmüştür Bk. MARTIN SAINT-LEON, a.g.e., s. 363-304.

timinde söz sahibi olma imkânı tanınmayacaktır. Korporasyon ilgili olduğu meslek kolunda veya sanayi işletmesinde çalışan bütün üreticiler hakkında —bunlar ister korporasyona dahil olsunlar, ister olmasınlar— mecburî mahiyette kararlar alabilecektir. Toplumdaki bütün ekonomik meselelere bu korporasyonlar bir çözüm yolu bulacaklardır.

Bu korporasyonların teşkilâtına gelince, teknik Devlette, belli bir mahaldeki korporasyonlar mahallî korporasyon birliklerini teşkil edecekler; mahallî birlikler, bölgesel korporasyon birlikleri kuracaklardır¹⁸⁵. Bölgesel korporasyon birliklerinin yetkili organları, bölgedeki bütün ekonomik meseleleri çözmek, bu konuda gereken kararları almak yetkisine sahip olacaklardır. Bölgesel korporasyon birliklerinin birleşmesi ile federasyonlar meydana gelecektir¹⁸⁶. Yani, bir çeşit ekonomik federalizm kurulacaktır.

Yukarıda da belirtmeğe çalıştığımız gibi, bu teori taraftarları, siyasî Devletin yerini, zamanla teknik Devlete bırakacağını savunmuşlardır. Bu teknik Devletin teşkilâtı ise şöyle olacaktır:

Teknik korporatif Devlette, üyeleri, üreticiler ve emekçiler tarafından seçilecek bir meclis bulunacaktır. Bu meclisin görevi, yıllık ekonomik faaliyet plânlarını hazırlamak; bütçeyi kabul etmek, amacı üretimin gelişmesini sağlamak olan kanunları yapmaktır.

Bu meclis tarafından yapılan kanunları ve plânları tatbik edecek, teknisyenlerden kurulu bir "Teknik Büro" bulunacaktır.

Bundan başka korporasyonların temsilcilerinden kurulu ikinci bir meclis de, Teknik Büro ile işbirliği halinde plânların tatbikini sağlayacaktır¹⁸⁷.

Bu şekilde toplumun temel unsuru olarak ferdi değil, fakat korporasyonları ele alan ve sadece ekonomik meseleleri çözmek; ekonomik ilişkileri düzenlemek; yurt ekonomisini, teknik gelişmeler sonucunda ortaya çıkacak yeni şartlara uydurmak olan teknik korporatif bir Devlet kurulmuş olacak, siyasî Devlet, dayandığı siyasî-hukukî müesseseleri ile birlikte ortadan kalkacak ve o andan itibaren insanlar yönetilmeyecek, nesnelere idare olunacaktır.

¹⁸⁵) Bk. PAUL-BONCOUR, a.g.e., s. 387.

¹⁸⁶) Ekonomik federalizm hakkında geniş bilgi için Bk. PAUL-BONCOUR, a.g.e., s. 387.

¹⁸⁷) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1934, s. 65.

2 — “Korporatif Teknik Devlet” teorisinin tenkidi

Toplum hayatını sadece ekonomik temel üzerine oturtan ve ekonomik düzenin toplum hayatının çeşitli ve değişik meselelerini çözmeye yeterli olduğunu ileri süren bu teori, hatalı bir görüşten hareket etmektedir. Teknik gelişme sonucunda siyasî Devlete ihtiyaç kalmayacağını iddia etmek, gerçekten yanlış bir noktadan hareket etmektir. Çünkü, siyasî Devlet de, zamanla gelişen teknik ve ekonomik şartlara ayak uydurmuş ve müesseselerinde ve teşkilâtında yeni şartlara uygun gerekli değişiklikleri yapmıştır. Bu yüzden siyasî Devletin kendiliğinden ortadan kalkacağını düşüncem, yanlış bir görüş olur. Sadece korporasyonlar tarafından yönetilen bir toplum düzeni, bugün için ancak bir hayal, ütopya olabilir.

§ III. “İHTİLÂLCİ SENDİKALİZM” TEORİSİ

1 — “İhtilâlcî Sendikalizm” teorisinin açıklanması

İhtilâlcî sendikalizm XIX uncu yüzyılın sonlarında ve XX inci yüzyılın başlarında Pelloutier, Pouget, Griffhernes, Merrheim, Delesalle, Yvetot, Pataud¹⁸⁸ gibi işçi sendikaları yöneticileri ve Edouard Beareth, Georges Sorel¹⁸⁹, Hubert Lagardelle gibi düşünürler tarafından savunulmuştur¹⁹⁰.

İhtilâlcî sendikalizm teorisi, toplumda sosyal birim, olarak ferdi değil, işçi sendikalarını kabul eder. Çünkü, toplum aralarında hiç ilişki bulunmayan insanların meydana getirdikleri bir yığın değildir. Toplum, iş ve çalışma esası üzerine kurulmuştur. Bir toplumda insanlar arasındaki en

¹⁸⁸) Bk. GOETZ-GİREY, a.g.e., s. 38-60; PİROU, Gaetan. Les doctrines économiques en France depuis 1870, 2. édit., Paris 1930, s. 40-44.

¹⁸⁹) G. Sorel, değişik ve çeşitli düşünce akımlarına taraftar olmuştur. 1898 de Marksist olan G. Sorel, 1908 de sendikalist, daha sonra traditionaliste, 1917 de Leninist olmuştur. Marx ve Nietzsche'nin etkisinde kalmıştır. Bk. LASERRE, Paul. Georges Sorel. Théoricien de l'impérialisme, Ses idées son action, Paris 1928, s. 12-13, 18-19, 30-35, 51 vd.; CHEVALLIER, Jean-Jacques. Les Grandes oeuvres politiques de Machiavel à nos jours, Paris: 1949, s. 313-314.

¹⁹⁰) İhtilâlcî sendikalistlerin P.-J. Proudhon, Comte de Saint-Simon, M. Bakounine, K. Marx, F. Nietzsche ve H. Bergson'dan esinlendikleri kabul edilmektedir Bk. GOETZ-GİREY, a.g.e., s. 60-71. 1899-1914 yılları arasında ihtilâlcî sendikalistlerin yayın organı “Mouvement Socialiste” adlı dergi olmuştur Bk. COUZINET, a.g.e., s. 53; LAPRADELLE, Paul de. La réforme de l'Etat français, Ann. du dr. et des Sc. soc. 1934, No. 2-3, s. 407 vd.

önemli ilişkiler de, iş ve çalışma esasına dayanan ilişkilerdir. Herşeyin temeli ve esası emektir. Bütün zenginlikler kökünü ve kaynağını insan emeğinde bulur. Üretici olma vasfı, bir insanın en belirli özelliğidir.

Üreticilerden, emekçilerden kurulu sosyal teşekküller, yani sendikalar da, toplumun temel unsurunu teşkil eder. Fert de, gerçek varlık ve değerini bir sendika içinde bulur. Sendika, sosyal hayatın temel unsuru, organik birimdir. Bu durumda, işçi sendikalarına dayanan bir toplum düzeni kurmak zorunluğu kendini gösterir. Burada sendikalistlerin sadece işçilere dayanan, yani doğrudan doğruya veya dolayısı ile atölye hayatına katılan ve maddî değerler yaratanlara, "üretici" vasfını tanıdıklarına işaret etmek gerekir¹⁹¹.

Sendikalistlere göre, XIX uncu yüzyıldan bu yana teknik ilerleme sonucunda, ekonomik meseleler ve ekonomik menfaatler toplumların hayatında bütün diğer meselelere ve menfaatlere hâkim olmuştur. Böyle olunca, toplumların hayatında artık önemli olan, fertlerle siyasî iktidar arasındaki ilişkileri düzenlemek değil, fakat iş ilişkilerini, üretim ve tüketim mekanizmasını tanzim etmek, toplumda üreticilerin çeşitli faaliyetleri sonucunda elde edilen zenginliklerin paylaşılmasını düzenlemektir. Bunun için de, toplum hayatında siyasî meseleleri, siyasî tartışmaları bir kenara bırakmak gerekir.

Bu suretle, sendikalistler, siyasî bir müessese olarak Devletin varlığını red ve inkâr ettikleri gibi, demokrasi prensibini, demokrasinin siyasî temsil sistemini de red ve tenkit etmişlerdir. Bu düşünürler, XVIII inci yüzyılın sosyal ve ekonomik yapısına uygun olan, fakat XIX ve XX inci yüzyılın yeni ihtiyaçlarına vecip vermekten uzak bulunan Devlet ve siyasî iktidar anlayışının, değişen şartlarla birlikte değişmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ihtilâlcî sosyalistlere göre, XVIII inci yüzyılın "siyasî" Devleti, ekonomik ve sosyal gelişmeler karşısında, yeni ihtiyaçlara cevap veremez olmuştur. Siyasî düzen, toplumun yeni ekonomik ve sosyal yapısı ile bağdaşamamaktadır. İhtilâlcî sendikalistlere göre, XVIII inci yüzyılın "siyasî" Devletin nazarî olarak, ekonomik ve sosyal meselelere karışmaması, ekonomik meselelerin ve kuvvetlerin dışında kalması gerekiyordu. Halbuki, bu düşünürlere göre, bu "siyasî" Devlet, fiilî alanda, ekonomik gücü elinde tutanların, menfaat gruplarının emrine girmiştir. Başka deyimle, bu Devlet burjuvaların elinde emekçiler aleyhine kullanılan bir araç halini almıştır. İhtilâlcî sendikalistler,

¹⁹¹⁾ Bk. PİROU, Gaetan. Georges Sorel (1874-1922), Paris 1927, s. 33-34

bu Devlet sisteminde, iktidarı ele geçiren siyasî partilerin de, emekçileri ilgilendiren sosyal ve ekonomik meselelere yabancı kaldıklarını, genel oy sisteminin olumlu sonuçlar vermediğini ve yasama meclislerine teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin girmediğini iddia etmişlerdir. Bunlar, ekonomik eşitliğin sağlanmadığı bir toplumda ise, hukukî eşitliğin bir aldatmaca olduğunu ileri sürmüşlerdir¹⁹².

Bu durum karşısında, amacı toplumun sosyal ve ekonomik meselelerini çözmek, üretim ve tüketim mekanizmasını düzenlemek olan bir toplum düzeninin kurulması gerektiğini açıklamışlardır. Bu yeni kurulacak sosyal düzenini temelinin de, emekçiler, yani üreticiler tarafından teşkil edilecek sendikalara dayanmasını öngörmüşlerdir. Bu yeni düzen içinde siyasî müesseselerin yeri olmayacak, bu düzen tamamen ekonomik bir düzen olacak, siyasî Devletin yerini ekonomik teşkilât alacaktır. Bu ekonomik düzen içinde, ferdiyetçi toplum düzeninde olduğu gibi, mücerret — soyut — fert kavramı üzerinde durulmayacaktır. Fertler toplumda ifa ettikleri sosyal ve ekonomik fonksiyonlar açısından değerlendirilecektir. Bu ekonomik düzende işçi sendikaları toplum hayatına yön veren organlar mahiyetini taşıyacaktır. Bu şekilde, mevcut toplum düzeninde radikal değişiklikler yapılacak, "insanların yönetimi" esasına değil de, "nesnelerin idaresi" esasına dayanan bir sistem kurulacaktır. Bu düzende burjuva sınıfının malı olan¹⁹³, emekçileri, yani gerçek üreticileri sömürmek için kullanılan ve bu yüzden hiç bir zaman emekçiler lehine hareket etmesine imkân bulunmayan burjuva Devletin yeri olmayacaktır¹⁹⁴. O halde, bu yeni toplum düzeni nasıl kurulacaktır?

İhtilâlcî sendikalistler, üreticilerin, yani emekçilerin, ancak "siyasî" Devletin ortadan kalkması ile, hâkim duruma geçeceklerini düşünmüşlerdir. Bunun için de, işçi sendikaları yöneticilerinin önderliğinde emekçilerin katılacakları bir şiddet hareketi ile, "siyasî" Devletin varlığına son verilecek ve yeni ekonomik düzen bu yıkılan Devletin harabeleri üzerine kurulacak; ekonomi, siyasetin yerini alacak; Devletin yerine üretim ilişkilerini düzenleyen bir teşkilât kurulacaktır. Bütün bu olaylar, işçi sendikaları vasıtası ile gerçekleştirilecektir.

¹⁹²) Bk. COUZINET, a.g.e., s. 51-52.

¹⁹³) Devlet o derece burjuvaların malı olmuştur ki, vatan ve ordu kavramları dahi, burjuva malı haline gelmiştir. Emekçilerin nazarında ordu, burjuva Devletin gözle görünen, elle tutulan somut şekli haline almış, vatan kavramı ise, burjuva Devletin soyut şekli haline girmiştir Bk. BERTH, Edouard Les derniers aspects du socialisme, Nouv. édit., Paris 1923, s. 55.

¹⁹⁴) Bk. BERTH, a.g.e., s. 52.

Gerçekten, toplumun yapıcı unsuru ve organik selülü olarak kabul edilen işçi sendikalarının görevinin sadece emekçilerin sömürülmesine engel olmağa ve emekçilerin iş ve çalışma şartlarını düzenlemeğe çalışmak olmadığı, sendikaların bundan çok daha önemli bir görevi bulunduğu, bu görevin de, siyasî Devletin baskısından kurtulan emekçilerin, gerçek üreticilerin hâkim olacakları ekonomik bir düzen kurmak olduğu kabul edilmiştir. Bu amaca ulaşabilmek, bu görevi yerine getirebilmek için yapılacak ilk iş, emekçiler arasında birliğin kurulmasını sağlamak olacaktır. Emekçilerin kölelikten kurtulmaları için, siyasî düzene karşı tek vücut olmaları ve kendilerini güçlü ve tek kuvvet olarak hissetmeleri gerekir¹⁹⁵. Bunun için de, sendikaların Devlet teşkilâtının dışında ve siyasî partilerin etkisinden uzak kalmaları icap eder. Sendikalar hiç bir zaman siyasî partilerin ve "siyasî" Devletin hizmetine ve emrine girmemelidir¹⁹⁶. Emekçiler arasında sendikalar içinde birlik kurulduktan sonra, sendikaların doğrudan doğruya Devlete karşı harekete geçmeleri gerekmektedir. Sendikaların üzerine düşen görevlerini barışçı yollarla başarımlarına imkân yoktur. Çünkü, ihtilâlcî sendikalistlere göre, "bir nevi sosyal fatalizm" emekçilerin siyasî Devlet düzeni içinde tamamen hür olmalarını, baskıdan kurtulmalarını engellemektedir¹⁹⁷. Siyasî Devletin yıkılıp yeni toplum düzeninin kurulmasını sağlayacak araç ise, şiddete başvurulmasını sağlayan araçtır ve bu da, "genel grev" dir. Genel grev, Devlet hayatını tamamen felce uğratan, Devlete karşı, en etkili ve en olumlu mücadele aracıdır. Genel grev, sendikaların denetim ve gözetimi altında cereyan edecektir¹⁹⁸.

Genel grev kavramı bir "mit" dir¹⁹⁹. Bu mit, emekçilere kuvvet veren, onlara istedikleri zaman bütün ekonomik hayatı felce uğratabile-

¹⁹⁵) Bk. BERTH, a.g.e., 1923, s. 53-54.

¹⁹⁶) Çünkü, Devlet, bir yandan toplumda imtiyazlı sınıfları sömüren ve öte yandan, bu imtiyazlı sınıflara emekçileri sömürmek imkânını sağlayan, sömürücü bir fert grubundan başka bir şey değildir. Siyasî partiler ise; Devlet mekanizmasının sağladığı menfaatleri paylaşmak üzere kurulan "siyasî cinayet şirketleridir" Bk. GOETZ-GİREY, a.g.e., s. 64.

¹⁹⁷) Bk. BERTH, a.g.e., 1923, s. 54.

¹⁹⁸) Bk. LASEHRE, a.g.e., s. 42; SOREL, Georges. Réflexions sur la violence, 11 édit., Paris 1950, chap. IV, V; BERTH, Edouard. Les méfaits des intellectuels 2. édit., Paris 1926, s. 212 vd.

¹⁹⁹) Bu "mit" bir ütopya değildir. "Mit" fertlerde ihtiras ve heyecan yaratan bir fikirdir. "Mit" in değerini yapan husus, "mit" te mevcut olan doğru ve gerçek payı değildir. Bir "mit" in değeri, fertlerde yarattığı heyecan ve ihtirasın derecesi ile ölçülmek gerekir. XVIII ve XIX uncu yüzyıllar-

ceklerini hatırlatan, onlara ne derece güçlü olduklarının şuuruna —bilincine— varmalarını sağlayan bir fikirdir. Bu fikre inanan emekçi, kendini sömürenlere ve bunların hizmetinde bir araç olan Devlete karşı mücadeleye girişme gücünü kendinde bulabilecektir. Emekçiler, malî güc ve imkânlarla sahip olmadıkları halde, etrafa korku saçabileceklerini bilmelidirler²⁰⁰. Önemli olan genel grev fikri ile emekçilerin kendilerini güçlü hissetmeleri ve istedikleri anda dilediklerini yapabileceklerine inanmalarıdır. Genel grev mit'i emekçiler için itici, harekete geçirici bir kuvvet rolünü oynayacaktır²⁰¹.

İhtilâlcî sendikalistler, siyasî Devletin mutlaka yıkılacağına inanmışlardır. G. Sorel, "mahkûm olmuş bir uygarlığın temel direği olan Devlet, alttan gelen hareketle yıkılacaktır" demiş; E. Berth ise, "Devlet ölmüştür" hükmünü vermiştir.

Siyasî Devlet yıkıldıktan sonra ne olacaktır? Bu konuda ihtilâlcî sendikalistler kesin bilgi vermekten kaçınmışlar, ancak genel bilgi vermekle yetinmişlerdir ve Devlet yıkıldıktan sonra, üretim araçlarının sendikalara geçeceğini, işçi ve işveren ayırımının ortadan kalkacağını, sendikaların hâkimiyetine dayanan bir toplum düzeninin kurulacağını belirtmişlerdir²⁰². Bu düzende ekonomik hayat, sendikalar, sendika birlikleri ve sendika federasyonları tarafından yönetilecektir. Üretim, tüketim ve zenginliklerin dağıtımı ile ilgili iş ve faaliyetler sendikalar tarafından düzenlenecektir. Bu düzenin ise, tam bir hürriyet ve serbestî rejimini gerçekleştireceğine inanılmıştır.

Gerçekten, sendika federasyonları içinde her sendika bağımsızlığını koruyacak, federasyondan emir almayacak, kendi alanı içinde faaliyetlerini dilediği gibi düzenleyebilecektir. Böylece, sendikayı federasyona bağlayan bağlar çok gevşek olacaktır²⁰³. Kezâ, sendikaya dahil her fert de, iş ve çalışma şartları ile ilgili konuların dışında tamamen hür olacak, dilediği gibi yaşayacaktır. Sendikaların, fertlerin faaliyetlerine müdahale-

da hürriyet ve eşitlik kavramları birer "mit" mahiyetini taşımaktaydı. İhtilâlcî sendikalizm, bunların yerine yeni bir "mit" olarak "genel grev" kavramını koymuştur. Bk. BERLİA, Georges, Cours d'histoire des idées politiques, Paris 1961-1962, s. 196.

²⁰⁰) Bk. ANGEL, Pierre. Essai sur Georges Sorel. De la notion de classe à la doctrine de la violence, Paris 1936, s. 264; ASCOLİ, Max. Georges Sorel, Paris 1921, s. 34.

²⁰¹) Bk. PİROU, a.g.e., 1927, s. 35 vd..

²⁰²) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1930, s. 179-180.

²⁰³) Bk. BERTH, a.g.e., 1923, s. 67.

leri, sendikaların varlık sebebi ile sınırlı olacaktır. Daha açık deyimle, sendikanın varlık sebebi, ekonomik hayatı düzenlemek olacaktır. Ekonomik ve teknik meseleler dışında, sendikaların, üyelerinin hürriyetlerini sınırlamağa hakları ve yetkileri olmayacaktır.

Böylece, ihtilâlcî sendikalizm teorisi taraftarları, Devletsiz, siyasî partisiz, sınıfsız bir toplum düzeni tahayyül etmişlerdir. Bu toplumda, belli başlı sosyal ihtiyaçlar sendikalar tarafından karşılanacaktır.

Bu durumda sendikalizm, anarşizmi andırmaktadır. Fakat, sendikalistlere göre, anarşizm ile sendikalizm arasında fark vardır. Sendikalizm, toplumu, efendisi olmayan bir atölye şeklinde kabul eder²⁰⁴. Bu toplumda amaç, herkesin dilediği şekilde yaşamasını sağlamak değil, fakat, üretimi arttırmak, her an biraz daha mükemmele doğru giden bir üretim sistemi kurmaktır ve bu da, ancak sendikalar tarafından gerçekleştirilebilecektir.

Öte yandan, ihtilâlcî sendikalizm teorisinde üretim araçlarının kolektivizasyonu öngörülmesine rağmen, bu telâkkî, kesin ve açık olarak Devlet sosyalizmine karşıdır. Devletin varlığı hiç bir şekil ve şartta kabul edilmemiştir. Gerçekten, ihtilâlcî sendikalizmde, sendika, Devlet içinde bir meslek teşekkülü mahiyetini taşımayacak, doğrudan doğruya Devletin yerine geçecektir.

2 — "İhtilâlcî Sendikalizm" teorisinin tenkidi

İhtilâlcî sendikalizm teorisi tenkit edilmiş, toplumların hayatına sadece ekonomik ihtiyaç ve menfaatlerin hâkim olmadığı belirtilmiş, ekonominin siyasete üstün olduğunu söylemenin doğru olmadığı, bunun tarihî ve sosyolojik gerçeklere uymadığı söylenmiştir²⁰⁵.

Siyasî Devletin yerine ekonomiye dayanan bir toplum düzeninin kurulmasını istemekle, toplumdaki bütün meselelerin kendiliğinden çözülebileceğini düşünmenin de, hatalı bir görüş olduğu ileri sürülmüştür. Toplumun iç ve dış güvenliğini sağlayacak; suçluları cezalandıracak; fertleri haksız saldırılara karşı koruyacak; fertlere manevî bakımdan gelişme imkânlarını hazırlayacak bir Devlete her zaman ihtiyaç vardır; atölye, Devletin yerini tutamaz²⁰⁶. Her ne kadar sendikalistler sırf ekonomiye ve sendikalara dayanan bir toplum düzeninin kurulması ile milletlerarası ih-

²⁰⁴) Bk. BERTH, a.g.e., 1923, s. 71.

²⁰⁵) Bk. HAURİOU, a.g.e., 1923, s. 617, vd..

²⁰⁶) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1934, s. 67.

tilâfların da sona ereceğini, çünkü toplumlar sağlam temeller üzerine oturtulmadıkları için, siyasî Devletin varlığına ihtiyaç olduğunu ileri sürmüşler ise de, bütün dünya topluluklarında böyle sendikalist bir düzenin kurulabileceğini düşünmek ancak bir ütopya olabilir.

Bundan başka, bu teori taraftarları, sendikayı Devletin karşısına çıkartmışlar ve ferdin ancak siyasî Devletin yıkılması ile mutlak hürriyete kavuşacağını düşünmüşlerdir. Sendikalistlerin göz önünde tuttıkları siyasî Devlet ise, XVIII inci yüzyılın liberal Devletidir. Oysa bu liberal Devlet, zamanla ve yavaş yavaş kendi bünyesi içinde değişmiş, sosyal ve ekonomik meselelerle ilgilenen bir Devlet mahiyetini almıştır. Sendika da, Devlete karşı bir kuvvet değil, fakat Devlet içinde bir güç mahiyetini kazanmıştır.

Bunun gibi, sendikalistler, sosyal ve siyasî gelişmenin anarşizm lehine değil, fakat siyasî Devlet düzeni lehine olduğunu; her bakımdan kuvvetli bir Devlet düzeni kurmağa doğru gidildiğini görmek istememişlerdir. Bu güçlü ve hergün biraz daha kuvvetlenen ve mükemmel şekilde silâhlanan bir Devlet karşısında, sendikaların yalnız başlarına girişecekleri bir ihtilâl hareketinin ise başarıya ulaşabilmesi hemen hemen imkânsızdır. Devlet ölmemiştir ve öleceği de çok şüphelidir.

Bu yüzden, sendikaların Devletin varlığına son vererek, tamamen meslek teşekküllerine dayanan bir toplum düzeninin kurulabileceğini düşünmek bugün için, bir hayal olarak kalmağa mahkûmdur. Esasen ihtilâlcî sendikalizm teorisi de, doktrin alanında uzun süre savunulmamış, E. Berth ve G. Sorel bu görüşe taraftar olduktan kısa bir süre sonra bu teoriyi savunmaktan vazgeçmişlerdir²⁰⁷. Bunun gibi, tatbikat alanında da, bu teorinin öngördüğü prensiplerin uygulanmasının mümkün olduğu sanılmış ise de, kısa bir süre sonra, bunun imkânsız olduğu görülmüştür²⁰⁸.

²⁰⁷) Bk. GOETZ-GİREY, a.g.e., s. 71 vd.; PİROU, a.g.e., 1927, s. 44.

²⁰⁸) Sendikalizmin, 1917 Sovyet ihtilâlinde sonra, Rusya'da tatbik edilme imkânı bulabileceği düşünülmüştür. Gerçekten ihtilâlin ilk yıllarında, bir yandan komünist partisi, sendikaları işçi kitlelerinin sosyalist eğitimini yapmakla görevlendirirken, öte yandan sendika yöneticileri millileştirilen sanayi işletmelerinin idare meclislerinde ve buna ek olarak, milli ekonomî yüksek konseyi içinde toplum ekonomisinin ana hatlarının çizilmesinde söz sahibi olmuşlardır. Fakat, daha o zaman, bu müsait şartlar altında dahi, sendikalar ekonomik hayata tamamen hâkim olamamışlardır. Daha sonra ise, sendikalar komünist partisinin emrine girmişlerdir Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a.g.e., 1934, s. 66-67.

Hatta, bir an için bu teorinin uygulandığı düşünülse dahi, sendikaların ekonomik hayata hâkim olmaları ile, çeşitli üretim kollarındaki menfaatler arasındaki çatışmaların sona ermiyeceği muhakkaktır. Bu ihtilâfların, bu çatışmaların nasıl çözüleceği konusunda da, bir şey söylenmemektedir²⁰⁹. Sendikalistler, geleceğin toplum düzeni hakkında kesin bir bilgi verilmeyeceğini, kesin bilgi vermenin bilimsel olmayacağını belirtmişlerdir²¹⁰. Bir düzeni yıkmak için yapılan tenkitler haklı ve doğru olabilir, ancak unutmamak gerekir ki, eğer yıkılmak istenen düzenden daha mükemmel bir düzenin esasları açık ve seçik olarak ortaya konamıyor ise, yıkıcı yönü ile kuvvetli, fakat yapıcı yönü ile zayıf kalan bir teorinin kabul edilmesi mümkün olamaz.

Bu şekilde “Korporatif Devlet” ile ilgili teorileri açıkladıktan sonra uygulamada korporatif Devlet sistemlerini inceleyebiliriz.

²⁰⁹) Bk. GOETZ-GİREY, a.g.e., s. 74.

²¹⁰) Bk. COUZINET, a.g.e., s. 53.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORPORATİF DEVLET SİSTEMLERİ

Tezimizin üçüncü bölümünde, korporatif Devlet sistemleri üzerinde duracağız. Korporatif Devlet sistemlerini “Saf Korporatif” sistem, “Karma Korporatif” sistem, ve “Tâbi Korporatif” sistem olmak üzere üç grupta toplamış bulunuyoruz. Korporatif Devlet sistemlerinin bu şekildeki ayırımında hangi kriteri kullandığımızı, bu sistemleri hangi esasa göre “Saf”, “Karma” ve “Tâbi” olarak vasıflandırdığımızı açıklamamız gerekir.

Bu ayırımı, tezimizin birinci bölümünde, korporatif Devletin tarifini yaparken ve mahiyetini açıklarken üzerinde durduğumuz özelliklerin ve prensiplerin, bu sistemlerde tamamen veya kısmen gerçekleştirilmiş olmasına göre yaptık.

Şöyle ki, korporatif Devletin mahiyetini açıklarken, korporatif Devletin, sosyal yönden korporatif bir temele, sosyal teşekküllere dayanan bir Devlet olduğunu; ekonomik bakımdan, “korporatizm”in kabul edildiği bir Devlet olduğunu; siyasî açıdan, korporatif Devlette “korporatif temsil” sisteminin kabul edildiğini ve bütün bunların sonucu olarak da, korporatif Devletin totaliter ve otoriter bir Devlet olarak karşımıza çıktığını belirtmeğe çalıştık. İşte, korporatif Devletin bu tarifine uyan bir Devlet sistemini, “Saf Korporatif” sistem içinde mütalaa ettik. Fakat, hemen belirtelim ki, uygulamada Devlet sistemleri, teori alanında düşünülen şekillere aynen uymamakta ve yukarıda belirttiğimiz esaslar uygulamada her zaman aynen gerçekleştirilememektedir. Bununla birlikte, bir Devlet sistemini “Saf Korporatif” sistem içine sokabilmek için, önemli olan bu Devlet sisteminde, korporatif Devlet görüşünün sosyal, siyasî ve ekonomik yönleri ile benimsenmiş olması ve bu yönleri ile korporatif bir Devlet sisteminin kurulmak istenmesidir.

Gerçekten de, korporatif Devlet fikrinin dayandığı prensipleri benimseyen ve bunları uygulamaya çalışan Devletler vardır. Bu Devletlerin,

korporatif bir Devlet kurma yönündeki çabaları da, genellikle, meslek teşekküllerinin korporasyonlar şeklinde teşkilâtlandırılması; çok partili siyasî sisteme son verilerek, tek parti sisteminin kabul edilmesi ve siyasî temsil sisteminin yerine korporatif temsil sisteminin kurulması şeklinde kendini göstermiştir. Bu Devletler, gerçekte tek parti diktatörlüğüne dayanan totaliter ve otoriter Devletler olarak ortaya çıkmışlardır. Fakat yine tekrar edelim ki, korporatif Devletin mahiyetini açıklarken üzerinde durduğumuz prensipler, bu sistem içine soktuğumuz her Devlette aynı şekilde uygulanmadığı gibi, yine bu prensiplerin her Devlette, teori alanında düşünüldüğü şekli ile uygulanmadığını da kabul etmek zorunluğu vardır.

“Karma Korporatif” Devlet sisteminde ise, tezimizin birinci bölümünde açıklamağa çalıştığımız korporatif Devlet görüşü, sosyal, ekonomik ve siyasî yönleri ile bir bütün olarak ele alınmamış, sadece korporatif Devlet görüşünün siyasî yönden özelliği üzerinde durulmuştur. Bu Devlet sistemleri, genellikle, ferdiyetçi Devlet görüşünden hareket eden, fakat toplumda fertlerin yanında sosyal teşekküllerin de varlığını göz önünde tutan ve siyasî temsil sistemini korporatif temsil sistemi ile tamamlamak isteyen ve bunun için de, sosyal teşekküllerin ve özellikle meslek teşekküllerinin temsilcilerine, siyasî partilerin temsilcilerinin yanında, Devletin yönetiminde söz sahibi olmalarını sağlayan sistemdir. Karma Korporatif Devlet sistemi içine giren Devletlerde “korporatif temsil” sistemi kabul edilerek, sosyal teşekküllerin ve özellikle meslek teşekküllerinin temsilcilerine, görüşlerini ve isteklerini kanunî ve hukukî yollardan açıklamak ve menfaatlerini meşru yollardan korumak imkânı sağlanmak istenmiş ve aynı zamanda teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin yasama organları içinde yer almaları arzu olunmuştur. Bu sistem, gerek korporatif Devlet görüşünün, gerek ferdiyetçi Devlet görüşünün bazı özelliklerini bir araya toplayan bir Devlet sistemi olarak görülmektedir.

Ancak, bu karma korporatif sistem içine, sosyalist bir Devlet görüşünden hareket ederek korporatif bir meclisin kurulmasını öngören Yugoslavya’yı da sokmak zorunda kaldığımızı belirtmek isteriz. Yugoslavya’da uygulanan korporatif sistemi açıklarken üzerinde duracağımız gibi, bu Devletin, Karma Korporatif Devlet sistemini kabul ederken gerçekleştirmesini istediği amaç, yukarıda açıklamağa çalıştığımız amaçlardan farklıdır. İşte, bu örnek de, korporatif Devlet sisteminin değişik ideolojilerden hareket eden Devletler tarafından benimsenerek, uygulanabileceğini göstermekte ve korporatif Devlet sistemlerinin tasnifinde —korpora-

tif Devlet teorilerinin tasnifinde olduğu gibi— karşılaştığımız güçlüğü burada bir defa daha işaret etmemize fırsat vermektedir.

“Tâbi korporatif” sistemde ise, karma korporatif sistemde olduğu gibi, korporatif Devlet görüşü sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî yönleri ile bir bütün olarak ele alınmamaktadır. Bu Devlet sisteminde ferdiyetçi Devlet görüşünden hareket edilmekte, fakat sosyal teşekküllerin, özellikle meslek teşekküllerinin temsilcilerinden kurulu korporatif bir organa Devlet teşkilâtı içinde yer verilmektedir. Ancak karma korporatif sistemden farklı olarak, bu sistemde, sosyal teşekküllerin temsilcilerine siyasî partilerin temsilcileri ile birlikte Devletin yönetiminde doğrudan doğruya söz sahibi olma imkânı tanınmamaktadır. Sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulu organ, siyasî organlara tâbi kılınmakta ve korporatif organ, siyasî organlar nezdinde bir istişare organı olarak kabul edilmektedir.

Şimdi, bu sistemlerin çeşitli Devletler tarafından nasıl tatbik olduğunu incelemeğe çalışalım.

BİRİNCİ BAŞLIK

“SAF KORPORATİF” SİSTEM

§ I. “SAF KORPORATİF” SİSTEMİ UYGULAYAN DEVLETLER

Saf Korporatif sistemi uygulayan Devletler, birinci dünya savaşından sonra İtalya gibi faşist ve Portekiz, Avusturya ve İspanya gibi faşist eğilimli Devletlerdir.

Biz bu Devletlerin sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî yapılarını teker teker inceleyerek, bunların ne derecede Saf korporatif Devlet sisteminin esaslarına uygun bir sistem tatbik ettiklerini açıklamaya çalışacağız. Ancak hemen belirtelim ki, Saf Korporatif sistemi uygulayan bu Devletlerden, özellikle İtalyan korporatif Devlet sistemi üzerinde fazlaca duracağız. Bunun sebebi birinci dünya savaşından sonra, Saf Korporatif Devlet sisteminin dayandığı temel prensipleri ortaya koyan ve bu sistemi uygulayan ilk Devletin, İtalya olmasıdır. Portekiz, Avusturya ve İspanya Devletleri ise, ekonomik ve siyasî yapılarını İtalyan korporatif Devletini örnek olarak düzenlemeğe çalışmışlardır. İşte, bu yüzden İtalya’da uygulanan Saf Korporatif Devlet sistemine daha geniş bir yer ayırmış bulunuyoruz.

1 — 1922-1943 yıllarında İTALYA

1922 yılında faşist hareket iktidarı ele geçirdikten sonra, İtalya'da korporatif bir Devlet kurulması yolunda çaba gösterilmiştir²¹¹.

İtalyan faşist Devlet teorisyenlerinden S. Panunzio, korporatif Devlet görüşünün, faşist Devlet fikrinin temeli olduğunu belirterek, faşizmin, etimolojik anlamda korporatif Devlet demek olduğunu açıklamıştır²¹².

İtalya'da kurulan korporatif Devletin sosyal, ekonomik, siyasi ve hukukî bakımdan özelliklerini, 1922 den sonra kabul edilen kanunlara, diğer hukukî belgelere, Devlet adamlarının beyanlarına ve faşizmi savunan düşünürlerin görüşlerine dayanarak açıklamaya çalıştım.

a) *Sosyal bakımdan İtalyan Devleti, Korporatif Devlet görüşünü benimseyen bir Devlettir.*

Sosyal bakımdan İtalyan Devleti, korporatif Devlet görüşünün dayandığı esasları benimseyen bir Devlet olarak görülmektedir.

Gerçekten İtalyan korporatif Devlet görüşünde, ferdiyetçi Devlet görüşünün toplum ve fert anlayışı tenkit edilmiştir. Toplumun, fertlerin

²¹¹) İtalya'da faşizmin doğuşu ve gelişmesi konusunda ve faşizmin kurucusu Mussolini'nin şahsiyeti hakkında geniş bilgi için Bk. ROYA, Louis, Histoire de Mussolini, 4. édit., Paris 1926, s. 29 vd.; SİNANOĞLU, N. H. Faşizm ve onun Devlet sistemi, İst. 1933, s. 63 vd.; HÜSZAR, Jean. Du parti à l'État. Etude sur le fascisme, Rev. des Sc. polit. 1934, s. 503 vd.; GORGOLINI, Pietro. Le fascisme, Paris 1923, s. 1 - 146; SLOBODSKOI, S. M. Naissance et développement du fascisme italien, Rech. inter. Mai - Juin 1958, s. 22 vd.; ALATRÍ, Paolo. Les origines du fascisme et la classe dirigeante italienne, Rech. inter. Mai - Juin 1958, s. 36; BARDECHE, Maurice. Qu'est-ce que fascisme? Paris 1961, s. 16 vd.; PARÍS, Robert. Histoire du fascisme en Italie des origines à la prise du pouvoir, Cah. lib. No. 73 - 38, Paris 1962 s. 211 vd.; HİBBERT, Christopher. Mussolini. Une force de la nature, Paris 1965, s. 43 vd.; SARICA, Murat - AYBAY, Rona. Faşizm, İst. 1962; CAROCCI, Giampiero. Faşizmin tarihi. İst. 1965, s. 1 - 35; ÖZEK, Çetin. Direnen faşizm, 1. kitap, İst. 1966, s. 14 vd.; AKIN, İlhan. Devlet doktrinleri, İst. 1962, s. 247 vd.; ÖZÇELİK, Selçuk. Esas Teşkilât Hukuku Dersleri, c. I. Umumi Esaslar, İst. 1966, s. 235-236; Faşizm, Mussolini c. I, İst. 1966, s. 47 vd.; FEBVRE, Lucien. Le régime fasciste. Mise en place historique Encyc. Franç. T, X, s. 10. 84 - 3; VOLPE, Gioacchino. Histoire du mouvement, fasciste, Roma, s. 11 - 155; Mussolini kimdir? Faşizm nedir, "T" yayını, s. 5 - 9.

²¹²) "Fascio" kelimesinden gelen faşizm terimi, birleştirmek, bir araya getirmek, toplamak, dağınık kuvvetleri bir bütün haline sokmak anlamını taşımaktadır.

iradelerinin eseri olmadığı gibi sadece fertlerden meydana gelmediği, toplumun fertlerin toplamı olarak mütalâa edilemeyeceği ve amacının da, fertlerin amaçlarını gerçekleştirmek olmadığı belirtilmiş, bu tarz düşüncenin tarihî gerçeklere uygun bulunmadığı ileri sürülmüştür²¹³.

Şöyle ki, İtalyan korporatif Devlet görüşünde, toplumun, fertlerin toplamı olarak kabul edilmemesi gerektiği belirtilerek, aksi halde toplumun hayatının, o toplumda yaşayan fertlerin hayat süresine irca edilmiş olacağı, bu durumun ise, tarihî gerçeklere uygun olmadığı ve materyalist bir esasa dayandığı iddia edilmiştir²¹⁴. Çünkü, İtalyan korporatif Devlet görüşünü savunan düşünürlere göre, her neslin, kendinden önceki nesillerden alarak, gelecek nesillere nakledeceği fikir, duygu, düşünce birliği gibi manevî bir miras vardır ve bunun için, toplumların manevî hayat ve birliği üzerinde durmak gerekir.

İtalyan korporatif Devlet görüşünde, insanların daima toplum halinde yaşadıkları, insanın sosyal bir yaratık olduğu hususu gözönünde tutulmuş ve toplumların da, organik, biyolojik bir bütün oldukları kabul edilmiştir.

Bu görüş, İtalyan İş Şartının birinci maddesinde şu şekilde ifadesini bulmuştur²¹⁵; "İtalyan milleti bir organizmadır. Bu organizmanın hayatı, onu meydana getiren fertlerin ve fertlerden kurulu sosyal teşekküllerin hayatlarına kıyasla daha uzundur. Bu organizmanın amacı, onu meydana getiren fertlerin ve sosyal teşekküllerin amaçlarına kıyasla daha üstündür. Bu organizmanın sahip bulunduğu faaliyet imkânları fertlerin ve sosyal teşekküllerin sahip oldukları faaliyet imkânlarına kıyasla daha geniştir. İtalyan milleti manevî, siyasî ve ekonomik bir bütün, bir birimdir. Millet gerçek varlığına Devlet içinde ulaşır".

İtalyan İş Şartının birinci maddesinde yapılan bu millet tarifinden²¹⁶ önemli bazı sonuçlar doğmaktadır:

²¹³) TRENTIN, Silvio. Aux sources du fascisme, Paris 1931, s. 114 vd., A. Rocco'dan naklen.

²¹⁴) Bk. TRENTIN, a. g. e., s. 114, A. Rocco'dan naklen.

²¹⁵) Bk. İş Şartının metni için, MUSSOLINI, Benito. Quatre discours sur l'Etat corporatif, Rome 1935, s. 53 vd. .

²¹⁶) Bu millet tarifi İtalyan milliyetçi akım temsilcilerinden ve faşizm teorisyenlerinden Alfredo Rocco'ya aittir Bk. PLELOT, a. g. e., s. 439; FERRARI, Francesco Luigi. Le régime fasciste italien, Paris 1928, s. 61 vd. . Bu millet anlayışı, 1914 de Milano'da İtalyan milliyetçileri tarafından yapılan kongrede de aynen kabul edilmiştir Bk. AGAPITIDES, Sotiris. Le corporatisme en Italie, Paris 1935, s. 15 vd..

Bir defa, milletin, onu meydana getiren fertlerden ve sosyal teşekkül-lerden farklı, ayrı bir organizma olduğu kabul edilmiştir²¹⁷. Bu şekilde millet yaşayan bir organizma, biyolojik bir vaka olarak değerlendirilmiştir. Bu mahiyeti dolayısı ile milletin de, diğer organik yaratıklar gibi, kendine özgü hayatı olduğu; yani doğup, büyüüp ve sonra öldüğü fikri benimsenmiştir. Yalnız millet, diğer herhangi bir canlı organizmaya kıyasla daha yüce, daha üstün bir varlıktır. Çünkü, bir yandan milletin hayatı onu teşkil eden fertlerin ve sosyal teşekküllerin hayatına kıyasla daha uzundur ve fertler, sosyal teşekküller, milletin hayatında gelip geçici unsurlardır; öte yandan millet, manevî, siyasî ve ekonomik bir bütündür. Millet, bir ırkın maddî ve manevî değerlerinin üstün sentezini teşkil etmektedir.

İkinci olarak, milletin, fertlerin ve sosyal teşekküllerin amaçlarını aşan bir amaca sahip olduğu kabul edildiğinden, fertler, milletin üstün ve yüce amacının gerçekleşmesine hizmet eden birer vasıtadrlar²¹⁸. Milletin bu vasitalardan gerektiği gibi yararlanabilmesi için de, fertler için çalışmak bir "sosyal görev" olarak kabul edilmiştir (İş Şartı, mad. II).

Bu suretle İtalyan korporatif Devletinde fert, hak sahibi bir kişi olarak değil, fakat görevlerle yükümlü bir kimse olarak ele alınmıştır²¹⁹. Bu bakımdan tabii haklar diye bir kavram kabul edilmemiş; ferdin, milletin hukuken teşkilâtlanmış şekli olan Devlet tarafından bahşedilen imkânları kullanmağa yetkili bir kimse olduğu görüşü benimsenmiştir.

Bununla birlikte, fert tamamen ihmal edilmek de istenmemiştir. Gerçekten, bir milletin kuvvet ve kudretinin, o milleti meydana getiren fertlerin refah ve mutluluk derecesine sıkı surette bağlı bulunduğu kabul olunmuştur. Milletin kuvvet ve kudreti, fertlerin refah ve mutluluğunun sonucu olarak mütalaa edilmiştir. Gerçekten yukarıda işaret ettiğimiz gibi, fertler, milletin kendine özgü amaçlarını gerçekleştirecek vasıtalar olarak kabul olunduğundan, fertlerin refah derecesinin yükselmesi ile, bunların

²¹⁷) Faşist partisinin 1921 yılında Roma kongresinde kabul edilen programında da bu görüş benimsenmiştir. Bk. MASSOUL, Henri. La leçon de Mussolini. Comment meurt une démocratie, comment naît une dictature, 4 édit., Paris 1934, s. 79 - 80; COSTAMAGNA, Carlo. Les principes constitutionnels du fascisme dans la charte du travail, Rev. d'Hist. polit. et const. 1937, s. 668 ve 669, Mussolini'den naklen.

²¹⁸) TRENTIN, a. g. e., 1931, s. 114, A. Rocco'dan naklen; BARDA, Ernest. Les principales réformes fascistes. Bul. de la soc. de lég. comp., Tome 57, 1927 - 1928, s. 287.

²¹⁹) Bk. TRENTIN, a. g. e., 1931, s. 115, A. Rocco'dan naklen.

milletin amaçlarının gerçekleştirilmesine daha iyi hizmet edecekleri ileri sürülmüştür.

Bu bakımdan, İtalyan İş Şartında —ki bu Şartın 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları bildirisi ile aynı değeri taşıdığı iddia edilmiştir— korporatif Devletin, fertlerin refah ve mutluluğunu gerçekleştirmeğe çalışacağı öngörülmüştür. Başka deyimle, fert, milletin amacının gerçekleştirilmesine ne derece yardımcı oluyor ise, korporatif Devletin de, o ölçüde ferdin refah ve mutluluğunu sağlamağa çalışacağı kabul olunmuştur.

Üçüncü olarak, milletin ancak Devlet şeklinde teşkilâtlandığı zaman hukukî varlık olarak ortaya çıkabileceği görüşü benimsenmiştir²²⁰. Buna göre, milletin organik bir bütün olarak varlığını sürdürebilmesi için, Devlet şeklinde teşkilâtlanması gerekmektedir ve bu bakımdan Devlet millet demektir²²¹. Milletin üstün ve yüce varlığı Devlet içinde tecelli etmektedir. Bu tarz düşüncenin sonucu olarak, Devletin de kendine özgü hayatı olduğu, fertlerin amaçlarından farklı ve onlara üstün amaçlara sahip bulunduğu kabul edilmiştir.

Gerçekten, millet Devlet demek olduğuna göre, milletin menfaati ve amaçları Devletin menfaati ve amaçları demektir. Bu şekilde, Devlet “mutlak değer” olarak ortaya çıkmakta, buna karşılık fertlerin ve sosyal teşekküllerin “nisbî değere” sahip buldukları açıklanmaktadır²²².

Böyle bir düşünce tarzının sonucu olarak da, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, fertlerin Devlete karşı ileri sürebilecekleri haklarının bulunmadığı fikri üzerinde durularak, fertlerin ancak Devlet tarafından verilen yetkilere sahip oldukları, buna karşılık yerine getirmekle yükümlü oldukları görevlerinin mevcut olduğu ileri sürülmüştür.

İtalyan korporatif Devletinin hükümran bir Devlet olduğu, çünkü bu Devletin toplumdaki bütün kuvvetlere hükmettiği, onları sıkı bir disiplin

²²⁰) Bk. MUSSOLİNİ, Benito. Faşizm diktatörlüğü. Çev. Hüseyin Cahit, Fik. Harek., c. 11, sayı : 29.

²²¹) Roma yürüyüşünden hemen sonra Mussolini “Bizi tarihî bir görev bekliyor. Bu görev milleti Devlet haline sokmaktır. Yani ahlakî bir fikir haline getirmektir. Bu Devlet fertler arasında hiyerarşi esasına dayanacaktır” diyerek İtalyan korporatif Devletinin dayandığı prensiplerden bazılarını ortaya koymuştur Bk. MASSOUL, a.g.e., s. 113, Mussolini'den naklen.

²²²) Bk. BATTİNO, R. Les doctrines juridiques contemporaines en Italie, Paris 1939, s. 142, Mussolini'den naklen; WALİNE, Marcel. L'individualisme et le droit, Paris 1945, s. 61 - 63.

altında tuttuğu kabul edilmiştir²²³. Korporatif Devletin ahlâki, dinî, sosyal, siyasî misyonu; sosyal adaleti gerçekleştirme görevi ve ekonomik faaliyetlere müdahale yetkisi bulunduğu belirtilmiştir. Başka deyimle, Devletin fertlerin her türlü faaliyetlerine müdahale etmeğe hakkı ve yetkisi, her alanda kendine özgü doktrini, görüşü ve gerçekleştirmek zorunda bulunduğu programı vardır²²⁴.

Hükümet başkanı Mussolini bu görüşü 28 Ekim 1925 tarihli konuşmasında gayet kısa, açık ve kesin olarak şöyle ifade etmiştir: "Her şey Devlet içinde, Devlete karşı hiç bir şey, Devlet dışında hiç bir şey". Yani, Devletin dışında hiç bir değer yoktur, her şey Devletin içindedir, her şey Devlete tâbidir.

Bu görüşün sonucu olarak, hukuk ve adaletin tek kaynağının Devlet olduğu kabul edilmiş²²⁵, hürriyet de, Devletin kendi menfaatlerine uygun olduğu ölçüde, fertlere bahsettiği hareket serbestisi şeklinde mütalâa olunmuştur. Bu suretle, hürriyet, ferdi olma niteliğini kaybetmiştir. Şu anlamda ki, hürriyet de, ferdin diğer bütün faaliyetleri gibi, ancak Devlet içinde ve Devlet için kullanılabilir bir ihsan mahiyetini almıştır²²⁶. A. Rocco'nun deyimi ile, "liberal ferdiyetçi Devlet görüşünde bir prensip olan hürriyet, İtalyan korporatif Devlet görüşünde bir metod olmuştur"²²⁷.

İtalyan korporatif Devlet düzeninde, hürriyetin yerini otorite; eşitliğin yerini de, değerler arasında hiyerarşi prensibi almıştır²²⁸. Gerçekten, İtalyan korporatif Devlet görüşünde, bir ferdin Devlet içindeki yeri ve hak ve hürriyetlerinin genişliği, o ferdin ifa ettiği fonksiyona göre tayin edileceği öngörülmüştür²²⁹. Ancak, çeşitli fonksiyonların hepsinin toplum için aynı önem ve değerde olmadığı ileri sürülerek, değer ve önem bakımından farklı fonksiyonları yerine getiren fertler arasında da kaçınıl-

²²³) Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 18; A. Rocco'dan naklen. PRELOT, a. g. e., s. 451.

²²⁴) Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 18, A. Rocco'dan naklen.

²²⁵) Bk. FERRARÍ, a. g. e., s. 68 - 69.

²²⁶) Bk. DUEZ, Paul. Esquisse d'une définition réaliste des droits publics individuels, Mélanges de R. Carré de Malberg. Paris 1933, s. 124; AK-BAY, Muvaffak. Umumî amme hukuku dersleri, Ank. 1958, s. 230; KAPANİ, Münci. Kamu hürriyetleri. Doktrin ve pozitif hukuk gelişmeleri. Hürriyetlerin korunması problemi, Ank. 1964, s. 110.

²²⁷) Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 19 - 20.

²²⁸) Bk. BOTTAÍ, a. g. e., s. 41.

²²⁹) Bk. MASSOUL, a. g. e., s. 184, Mussolini'den naklen.

ması ve önlenmesi imkânsız bir eşitsizlik bulunduğu ve bu eşitsizliğin olumlu ve iyi olduğu iddia edilmiştir²³⁰.

Bu görüşleri ile İtalyan korporatif Devleti totaliter ve otoriter bir Devlet olarak ortaya çıkmıştır. Bu meseleyi, İtalyan korporatif Devletinin hukukî mahiyetini açıklarken etraflı olarak belirtmeğe çalışacağız.

b) *Ekonomik bakımdan İtalyan Devleti, Korporatif Ekonomi Sistemine dayanan bir Devlettir.*

Ekonomik yönden İtalyan Devleti korporatif ekonomi sistemine dayanan bir Devlet olarak görülmekte ve İtalyan korporatif ekonomi sisteminin özelliklerini açıklayabilmek için de, meseleyi üç yönden incelemek gerekmektedir. İlk olarak, "Faşist Sendikalizm" i açıklamak, ikinci olarak, İtalyan "Korporasyonlar" ını ele almak ve üçüncü olarak da, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin özellikleri üzerinde durmak gerekir.

İtalya'da korporatif ekonomi sistemi tedrici olarak iki safhada kurulmuştur. Bunlardan birincisi, 1922 - 1933 yılları arasında "Faşist Sendikalizm" in uygulandığı safhadır ve ikincisi ise, 1934 yılından sonra korporasyonların kurulduğu safhadır. Şimdi, İtalya'da korporatif ekonomi sisteminin kuruluşu ile ilgili bu iki safhayı açıklamaya çalışalım.

aa) *İtalya'da "Faşist Sendikalizm" Sisteminin kuruluşu*

Faşist hareket daha iktidarı ele geçirmeden önce, korporatif ekonomi sisteminin kurulacağı çeşitli belgelerle açıklanmıştır. Meselâ, 28 Ağustos 1921 de Faşist Hareketi Merkez Komitesinin yayınladığı programda ve Faşist Partisinin 27 Aralık 1921 tarihli statüsünde korporasyonların kurulacağı belirtilmiştir. Fakat, gerçek anlamda korporasyonlar ancak 1934 yılında kurulabilmiştir. 1922 - 1934 yılları arasında ise, korporasyonların kurulmasına hazırlık olmak üzere "Faşist Sendikalizm" sisteminin temelleri atılmış ve bu sistem geliştirilmiştir.

1922 - 1934 yılları arasında İtalya'da tatbik edilen ekonomi sistemi, saf korporatif ekonomi sistemi değildir. Bu sistem saf liberal ekonomi sistemi olarak da kabul edilemez. Kezâ, bu ekonomi sistemi, sosyalist bir ekonomi sistemi şeklinde de görülmemektedir²³¹.

²³⁰) Ancak çalışanların, üreticilerin, bir fonksiyon ifa edenlerin, toplum hayatına katılma, Devlet yönetiminde söz sahibi olma hakkının mevcut olduğu açıklanmıştır. Bk. Mussolini parle. Des discours et des écrits de B. Mussolini, Paris 1928, 19 Ocak 1923 tarihli konuşma.

²³¹) Mussolini, 1926 yılında Senato'da yaptığı konuşmasında, İtalyan ekonomi sisteminin anti - sosyalist bir sistem olduğunu kesinlikle belirt-

1922 - 1934 yıllarında İtalya'da karma bir ekonomi sistemi uygulanmıştır. Şöyle ki, bu dönemde, ekonomi alanında başlıca amaç, düzenli ve dengeli bir ekonomi sistemi kurmak ve üretimin arttırılmasını sağlamak olduğu açıklanmıştır. Bunun için de, bir yandan özel teşebbüs ve özel mülkiyet müesseselerinin önemi ve değeri üzerinde durulmuş, öte yandan, ekonomi alanında fert haklarının Devletin hakları ile sınırlı olduğu ileri sürülmüş ve bu alanda fert hakları karşısında Devletin hakları savunulmuştur²³².

Fakat, Devletin ekonomi alanında haklara sahip olduğu kabul edilmekle birlikte, hiç bir zaman üretim araçlarının sosyalizasyonundan söz edilmemiştir. Üretim araçlarının, bunlardan en fazla randıman elde edecek kimselerin ellerinde toplanması fikri savunulmuştur.

Bu ekonomi sistemi içinde, mülkiyet müessesesinin önemi ve değeri üzerinde durulmuş, fakat, mülkiyetin ferdi bir hak değil, millî menfaat ile sınırlı sosyal bir fonksiyon olduğu belirtilmiştir. Ne var ki, millî menfaat adına alınan tedbirler, hiç bir şekilde özel mülkiyetin esasına dokunmamıştır²³³.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi 1922 - 1934 yıllarında başlıca amaç düzenli ve dengeli bir ekonomi kurmak ve üretimi arttırmak olmuştur. İşte, "Faşist Sendikalizm" sisteminin bu amacı gerçekleştireceği iddia edilmiştir.

Faşist sendikalizm nedir? İtalya'da faşist sendikalizm sistemi, 3 Nisan 1926 tarihli ve 563 sayılı kanunla kurulmuştur²³⁴. Bu kanunla, bir

miştir Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 144. Fakat bu sistemin hiç bir şekilde işçi sınıfına karşı bir sistem olmadığı da bir çok defalar tekrarlanmıştır. Meselâ, Mussolini'nin 5 Aralık 1922 tarihli ve 31 Ağustos 1924 tarihli konuşmaları Bk. Mussolini parle, adlı eser'den.

²³²) Bk. LESCURE, Jean. Etude sociale comparée des régimes de liberté et des régimes autoritaires, Paris 1945, s. 38 vd.; PUJO, Bernard. Dix ans de fascisme. Une étude objective, Paris 1932, s. 54.

²³³) Meselâ "latifundia" adı verilen işlenmemiş geniş arazilerin değerlendirilmesi için tedbirler alınmış, fakat bu tedbirler hiç bir zaman özel mülkiyete dokunacak mahiyette olmamıştır.

²³⁴) Bu kanunun hazırlanışı hakkında Bk. BOURGİN, Georges. L'Etat corporatif en Italie, Paris 1935, s. 54 vd.. Bu kanunun tam metni için Bk. SACERDOTİ, Piero. Le corporatisme et le régime de la production et du travail en Italie, Paris 1938, ekler bölümü. Faşist sendikalizm için Bk. BIAGI. Bruno. L'Etat corporatif, Paris 1935, s. 20 vd.; BODİN DE GALEMBERT, Jacques de. Le régime corporatif Italien, Paris 1935, s. 17 vd. .

yandan kollektif iş münasebetleri sıkı disiplin altına alınmış ve öte yandan, Devletin dışında ve hattâ bazan Devlete karşı gelişen ekonomik kuvvetler Devlete tâbi kılınmıştır²³⁵.

563 sayılı kanunla, meslek dallarında gerek kol ve fikir işçileri, gerek işverenler tarafından kurulan sendikalardan ancak kanunun aradığı şartları gerçekleştirenlerin kanunen tanınacağı kabul edilmiştir²³⁶. Kanunen tanınan sendikaların ise, Devletin yardımından faydalanabilecekleri ve bunların Devletin denetimi altında faaliyette bulunacakları belirtilmiştir²³⁷.

İtalya'da kanunen tanınan sendikaların dışında, diğer sendikaların varlığı yasaklanmıştır. Gerçi, sendika kurma, prensip olarak serbesttir, fakat, Devletin, meslek dallarında kurulan çeşitli sendikalar arasından, kanunda sayılan şartları gerçekleştiren bir tanesini seçeceği ve bu sendikayı kanunen tanıyacağı kabul edildiğinden diğer sendikalar fiilî teşekküller mahiyetini taşıyacaktır.

Buna göre, ancak kanunen tanınan sendikaya, kuruluş amaçlarını gerçekleştirebilmesi için gerekli kanunî imkânların tanınacağı öngörülmüştür. Gerçekten, kanunen tanınan sendikaya ilgili olduğu meslek dalında çalışan bütün işçileri — sendika bir işçi sendikası ise — veya bütün işverenleri — eğer sendika işveren sendikası ise — temsil etme hakkı tanınmıştır. Başka deyimle, belli bir mahalde ve belli bir iş kolunda çalışan bütün işçilerin veya işverenlerin — bunlar kanunen tanınmış sendikaya kayıtlı olsunlar veya olmasınlar —, bu sendika tarafından temsil olunacakları kabul edilmiştir (mad. 5/1).

²³⁵) Bk. BOTTAİ, a. g. e., s. 38.

²³⁶) Kanunen aranan bu şartlar konusunda geniş bilgi için Bk. 563 sayılı kanun mad. 1 - 7. Meselâ bir sendikanın kanunen tanınabilmesi için, sendika yöneticilerinde faşist rejime sadakatlerini isbat etmiş olmaları şartının aranacağı, keza sendikanın milletlerarası meslek teşekküllerine bağlı olmaması ve bunlarla herhangi bir ilişkisi bulunmaması ve karma sendika mahiyetini taşıyamaması gerektiği gibi şartlar öngörülmüştür. 536 sayılı kanun kanunen tanınacak sendikaların sayısını tesbit etmemiştir, bu kanunun tatbik şeklini gösteren 1 Temmuz 1926 tarihli tüzük ise, bütün İtalya için 13 Sendika Konfederasyonunun kurulmasını öngörmüştür. Bunlardan altısı işçi, altısı işveren ve bir tanesi de serbest meslek mensupları sendika konfederasyonu olacaktır. 1934 tarihinde sendika konfederasyonlarının sayısı onüç'ten dokuza indirilmiştir. Faşist sendikaların kuruluşu ve diğer sendikaların yıkılışı ile ilgili olarak geniş bilgi için Bk. GUERİN, Daniel. Fasçisme et grand capital, II, Paris 1965, s. 180 vd. .

²³⁷) Bk. BOTTAİ, a. g. e., s. 41; DEVRIENT, Raymond. L'organisation syndicale et corporative en Italie, thèse, Lausanne 1931, s. 43 vd. .

Her meslek kolunda yalnız bir sendikaya tanınan bu temsil yetkisi, korporatif ekonomi sisteminin temel prensiplerinden birini teşkil eder. Gerçekten, korporatif ekonomi sisteminin kurulabilmesi için, bir meslek kolunda çalışan işçileri veya işverenleri temsil yetkisini inhisarında tutan tek sendika prensibinin benimsenmesi gerekir.

Bu suretle, 563 sayılı kanunla, İtalya'da korporasyonların kurulmasına hazırlık olmak üzere, tek sendika sisteminin gerçekleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Tek sendika sistemi ile, kollektif iş münasebetlerinde düzen, disiplin ve yeknesaklık sağlanmak istenmiş; her iş kolunda tek kollektif iş mukavelesi uygulanması yoluna gidilmiş ve bu şekilde, faşist rejime muhalif sendikaların fiilen bertaraf edilebilmesi mümkün olmuştur. Fakat, yukarıda da değindiğimiz gibi, faşist sendikalizmin amacı yalnız bu değildir, faşist sendikalizmin ve 563 sayılı kanunun ikinci amacı, ekonomik kuvvetlerin Devlete tâbi kılınmasıdır.

Bu ikinci amaç ise, şu şekilde gerçekleştirilmiştir : Kanunen tanınan sendikalara kamu hukuku teşekkülü mahiyeti tanınmış ve bu sendikalara geniş yetkiler verilmiştir. Kamu hukuku teşekküllerinin Devletin denetimi altında oldukları kabul edildiğinden, sendikalar üzerinde Devletin kontrol yetkisi sağlanmıştır.

Fakat, sendikalar mahiyetleri itibari ile diğer kamu hukuku teşekküllerinden farklı olduklarından, bunlar üzerinde Devletin denetimi de değişik şekilde kendini göstermiştir. Gerçekten, Devlete, sendikalar üzerinde sadece idarî ve malî kontrol hakkı verilmemiş, Devletin denetim yetkisinin sınırları çok daha geniş tutulmuştur.

Meselâ, hükûmetin, sendikaların bütün muamelelerini kontrol etmek ve bunlardan kanunlara, tüzüklere, sendikaların statülerine ve temel amaçlarına aykırı gördüklerini iptal etmek hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir²³⁸. Kezâ, hükûmete sendika yöneticileri üzerinde mutlak bir denetim hakkı sağlanmıştır. Sendika yöneticilerinin, sendikaların statülerinde öngörülen şekle uygun olarak seçileceği; fakat bu seçimin hükûmet tarafından onaylanması gerektiği ve yöneticilerin göreve başlamalarının kararname ile olacağı açıklanmıştır (mad. 7). Aynı zamanda, hükûmete, dilediği zaman sendika yöneticilerini azletme yetkisi tanınmıştır. Nihayet, hükûmete, sendikaların yönetim kurullarını feshederek yeri-

²³⁸) 1 Temmuz 1926 tarihli Tüzük, mad. 29. Bu tüzük 563 sayılı kanunun tatbik şeklini göstermektedir. Tüzüğün metni için Bk. SACERDOTI a. g. e., ek bölüm.

ne bir hükûmet komiseri tâyin etme yetkisi verildiği gibi, sendikayı dağıtma yetkisi de tanınmış (mad. 9) ve böylece Devlete sendikalar üzerinde sıkı ve devamlı kontrol imkânı sağlanmıştır.

Bu şekilde İtalya'da faşist sendika teşkilâtının ana hatlarını açıkladıktan sonra, korporasyonların kuruluşunu incelemeğe başlayabiliriz.

bb) İtalya'da "Korporasyon" sisteminin kuruluşu

1934 yılında İtalya'da faşist rejimine muhalif sendikalar bertaraf edildikten ve rejime bağlı tek sendika sistemi geliştikten sonra, korporatif ekonomi sistemine geçmenin zamanı geldiği düşünülerek korporasyonların kurulması yoluna gidilmiştir. Yalnız hemen belirtelim ki, Spirito gibi bazı düşünürler, korporasyonların, sendikaların yerini alacağı görüşünü ileri sürmüşler ise de, İtalya'da korporasyonların sendikalara dayandığı görülmüştür.

Gerçekten, İtalyan hükûmet başkanı 21 Nisan 1930 tarihli konuşmasında, "faşist sendikalizm sisteminin amacı, korporasyonların kurulmasını sağlamaktır. Sendikalizm başlı başına bir amaç olamaz. Sendikalizm, ya siyasî sosyalizm veya faşist korporatizm ile sonuçlanabilir. İş, sermaye ve teknik elemanlar arasında işbirliği ancak korporasyon içinde, yani ekonomik güçlerin tek amaca yönelmeleri ile sendikalar varlıklarını koruyabilirler. Başya deyimle, sendika ve korporasyon birbirlerine karşı bağımsızdır. Fakat biri diğerinin varlık şartıdır. Sendika olmadan korporasyon olamaz, korporasyon olmadan sendika varlığını uzun süre devam ettiremez" demiştir.

Hükûmet başkanının bu sözleri, sendikaların korporasyonları hazırlayan unsurlar olduğunu ortaya koymuş, aynı zamanda sendikaların İtalyan korporatif ekonomi sisteminin temeli olduğunu açıklamıştır.

İtalya'da korporasyonlar 1934 yılında kurulmuştur. Fakat, bu tarihten çok daha önce, gerek doktrinde²³⁹ ve gerek hukukî vesikalarda kor-

²³⁹) 1922 den sonra İtalya'da korporasyonlarla ilgili iki düşünce akımı dikkati çekmektedir. Bunlardan biri, Corradini ve Rocco tarafından temsil edilen "milliyetçi akım", diğeri, Rossoni tarafından temsil olunan "sendikalist" akımdır.

Milliyetçi akım, Devlete tâbi olacak bir ekonomi sistemini savunuyordu. Her meslek kolunda işçi ve işveren sendikalarının kurulmasını ve bu sendikaların karma sendika içinde birleştirilmesini öngörüyordu. Bu karma sendikalar, Devletin ekonomik hayata müdahalesini sağlayan ve kolaylaştıran

porasyonlar, önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur. Meselâ, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Faşist Hareket Merkez Komitesinin yayınladığı 28 Ağustos 1921 tarihli programında ve Faşist Partisinin 1921 tarihli statüsünde korporasyonların kurulmasını öngören hükümler yer almıştır²⁴⁰. Faşist hareket iktidarı ele geçirdikten sonra, Devletin ana teşkilâtında yapılacak reformları incelemekle görevli "Onsekizler Komisyonu" korporasyonlar meselesini de incelemiş ve bu konuda sendikaların kuruluşunda olduğu gibi, korporasyonların da yavaş yavaş kurulmasını kararlaştırmıştır.

Nitekim, 563 sayılı kanunun üçüncü maddesinde "Sendikalar arası Merkez Bağlantı Organları"nın varlığından söz edilmiş, fakat korporasyon mahiyetini taşıyacak olan bu Merkez Bağlantı Organlarının kurulmasının tamamen ihtiyarî olduğu belirtilmiş ve 563 sayılı kanunun tatbik şeklini gösteren 1 Temmuz 1926 tarihli tüzüğün kırkikinci maddesinde de, bu bağlantı Organlarına ilk defa "Korporasyon" adı verilmiştir. Yine, 21 Nisan 1927 tarihli İş Şartının altıncı maddesinde de, korporasyonlardan söz edilmiş, korporasyonların Devlet organı mahiyetini taşıyan teşekküller oldukları ve işçi, işveren teşekküllerini bünyelerinde birleştirecekleri açıklanmıştır. Yine, 20 Nisan 1930 tarihli "Korporasyonlar Millî Meclisi" kanununda da, korporasyonlarla ilgili bazı hükümlere yer verilmiştir.

Faşist İtalya'da gerçek anlamda korporasyonların kurulabilmesi ise, ancak 1934 yılında gerçekleşebilmiştir. Çünkü, korporasyon sendikalar üstü bir bağlantı organı mahiyetini taşıdığından, korporasyonların kurulabilmesi için, faşist sendika teşkilâtının tam olarak gelişmesi beklenmiştir. İşte bu yüzden 1934 yılına kadar İtalyan ekonomi sistemi, bu sistemin temel unsuru olan korporasyonlardan yoksun kalmıştır²⁴¹.

vasıtalar olarak kabul ediliyordu. Bu sistemde, iş ihtilâflarında son sözün Devlet tarafından söyleneceği belirtiliyor; grev ve lokavt yasak ediliyor, âdil ücretin Devlet tarafından tesbit olunacağı kabul olunuyordu.

Sendikalizm akımını ise, faşizmi benimseyen eski ihtilâlciler sendikalistler temsil ediyordu. Değişik görüşlerin savunulduğu, belirli bir programdan yoksun bir fikir akımı olarak görüşlerini. Rossoni, işçi ve işverenlerin bir sendika içinde toplanmalarını öngörüyor, fakat bu sendikanın işçiler tarafından yönetilmesini savunuyordu Bk. FRANK, Louis. Le corporatisme Italien, Arch. de phil. du dr. et de soc. jur., 1938, cah. 3 - 4, s. 131.

²⁴⁰) Bk. BLAGÍ, a. g. e., s. 16.

²⁴¹) 1934 yılına kadar kurulan tek korporasyon tiyatro korporasyonudur.

13 Kasım 1933 tarihinde, Korporasyonlar Millî Meclisi, korporasyonlarla ilgili olmak üzere şu prensipleri tesbit etmiştir: "Korporasyon, İtalyan halkının refahını sağlamak, zenginliğini arttırmak, siyasî gücünü geliştirmek amacı ile, Devletin himayesi altında, üretim güçleri arasında integral, organik ve üniter bir disiplin tesis eden bir vasıta"dır. Korporasyonların sayısı, millî ekonominin gerçek ihtiyaçlarına göre tesbit edilecektir. Korporasyonlar, Devlet temsilcilerinin, parti temsilcilerinin, işçi ve işveren teşekkülleri temsilcilerinin yer alacakları bir heyet tarafından yönetilecektir. Korporasyonların uzlaştırma ve istişare fonksiyonları olacaktır."

İşte bu esaslardan hareket edilerek, 5 Şubat 1934 tarihli ve 163 sayılı kanunla korporasyonlar kurulmuştur²⁴². Şimdi bu kanunun koyduğu hükümlerin ışığı altında İtalya'da korporasyon teşkilâtını kısaca açıklamaya çalışalım.

Gerçekten, söz konusu kanuna göre, korporasyonlar, Korporasyonlar Bakanının teklifi üzerine, Korporatif Merkez Komitesinin mütalâası alındıktan sonra, hükümet başkanının kararnamesi ile kurulacaktır (mad. 1)²⁴³. Korporasyonlara bir bakan, Devlet bakanı veya faşist partisi genel sekreteri başkanlık edecek ve korporasyon başkanı hükümet başkanının kararnamesi ile tâyin olunacaktır (mad. 2). Korporasyonun yönetim kurulunun üye sayısı ve bu üyelerin nasıl seçilecekleri hükümet başkanının kararnamesi ile tesbit edilecektir (mad. 3).

Bu suretle, siyasî organlar ile ekonomik teşekküller arasında çok sıkı bağlantılar kurulmuştur. Derhal kaydedelim ki, korporasyonların kuruluşu ile ilgili kararnamelerin hepsinde, korporasyonların, başkanı olarak hükümet başkanı gösterilmiştir. Bu da, ekonomi düzeninin ne derece siyasî düzene tâbi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Korporasyonların yetki ve fonksiyonları meselesine gelince, bunları şöyle sıralayabiliriz: Bir defa, korporasyonların istişarî yetki ve fonksiyonları vardır. Bunlar, ilgili buldukları ekonomik faaliyet alanına giren bütün meseleler hakkında mütalâalarını bildirmekle görevlidirler. Hükümet başkanı bazı meseleler hakkında korporasyonların mütalâalarına başvurmayı mecburî kılabilir. İkinci olarak, korporasyonların uzlaş-

²⁴²) Bu kanunun tam metni için Bk. SACERDOTİ, a. g. e., ek bölüm ve bu kanunun hazırlanışı sırasındaki tartışmalar hakkında Bk. AGAPİTİDES, a. g. e., s. 202 vd. .

²⁴³) Bu şekli ile madde, 1 Temmuz 1926 tarihli tüzüğün kırkikinci maddesini tadil etmiştir.

turma yetkisi de vardır. Bunlar kollektif iş ihtilâflarını çözmeğe yetkili bulunmaktadırlar (mad. 8)²⁴⁴. Üçüncü olarak, korporasyonların üretim faaliyetlerini koordine ve teşvik etme yetkileri mevcuttur. Dördüncü olarak, korporasyonların kaide koyma yetkisi vardır. Gerçekten 1934 tarihli kanunun sekizinci maddesi ile, korporasyona ekonomik münasebetleri düzenlemek ve üretimin sıkı bir düzen içinde gelişmesini sağlamak amacı ile, kaide koymak yetkisi verilmiştir. Bu hüküm ile, bizzat üretimle meşgul olanlara, temsilcileri vasıtası ile kendilerine uygulanacak kaideleri koyma imkânı sağlanmak istenmiştir. Gerçekten, maddenin ikinci fıkrasında korporasyonun bu yetkisini, ilgili bakanın teklifi veya korporasyona bağlı meslek teşekküllerinden birinin isteği üzerinde kullanabileceği açıklanmıştır.

Korporasyonun, üretimi sıkı bir disiplin içinde gelişmesini sağlama yetkisi, bütün üretime hâkim olması sonucunu doğurmaktadır. Meselâ, korporasyonun, üretim miktarını tesbit etmek, ham maddenin dağıtımını ve özel teşebbüsler arasındaki ilişkileri düzenlemek, siparişleri işletmeler arasında dağıtmak, yeni işletmeler kurulmasını yasak etmek, tüketim meselelerini çözmek gibi geniş yetkilere ve imkânlarla sahip olduğu görülmektedir. 1934 tarihli kanunun onuncu maddesine göre de, korporasyonlar ücretlerin ve fiyatların tesbitinde yetkili bulunmaktadırlar.

1934 tarihli kanunun kendisine verdiği yetkiye dayanarak hükümet başkanı Mayıs ve Haziran aylarında yayınladığı kararnameler ile yirmi iki korporasyonun kurulmasını sağlamıştır. Korporasyonların hepsinin milli karaktere sahip oldukları kabul edilmiştir. Yani, her korporasyon ilgili olduğu alandaki ekonomi faaliyetini bütün ülke çapında icra edecektir. Hükümet başkanı korporasyonların başkanlığını uhdesinde muhafaza etmiştir. Korporasyonların genel kurulunun, işçi ve işveren sendikaları temsilcilerinden ve parti temsilcilerinden kurulu olacağı kabul edilmiştir.

Korporasyonların kuruluşunu ve yetkilerini bu şekilde konumuzu ilgilendirdiği ölçüde kısaca açıkladıktan sonra, İtalya'da korporatif ekonomi sisteminin mahiyetini ve özelliklerini belirtmeğe çalışalım.

cc) İtalyan Korporatif Ekonomi Sisteminin mahiyeti ve özellikleri

İtalyan korporatif ekonomi sisteminin mahiyeti konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür²⁴⁵.

²⁴⁴) Yirmiiki korporasyonun kurulmasını öngören Mayıs-Haziran 1934 tarihlerinde yayınlanan kararnamelerde bu konu ile ilgili hükümler vardır.

²⁴⁵) Bu görüşler hakkında Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 43 vd.; NICO-

Bir görüşe göre, İtalyan korporatif ekonomi sistemi yeni bir sistem olmadığı gibi, sağlam ve kuvvetli bir temelden de yoksundur. Şöyle ki, bu görüşü savunanlardan bazılarına göre, İtalyan korporatif ekonomi sistemi, korporasyonlar teşkilâtı ile "merkantilist ekonomi" sistemine ve bazılarına göre de, nüfus ve tarım politikası ile "fizyokratların ekonomi" sistemine dönüşü ifade etmektedir.

İkinci bir görüşe göre ise, İtalyan korporatif ekonomi sistemi yepyeni bir ekonomik sistemdir. Buna göre, merkantilizmin ve fizyokratların savundukları ekonomi sisteminin hatalarını, liberalizm ortaya koymuştur. Sosyalizm ise, liberalizmin hatalarını meydana çıkarmıştır. Korporatif ekonomi sistemi ise, liberalizmin ve sosyalizmin eskimiş birer sistem olduklarını ortaya koymuş ve bu iki sistemin canlı, yaşayan taraflarını birleştirecek yepyeni bir sistem yaratmıştır. Bu görüş, İtalyan korporatif ekonomi sistemini savunan teorisyenler ve hükümet başkanı tarafından ileri sürülmüştür²⁴⁶.

LAS, André. *Italie fasciste à la recherche de l'équilibre social*. Rev. pol. et parl. 1933, c. 155, s. 129.

²⁴⁶) Arias, Spirito, Ferri, Carli, Napolitano gibi faşist korporatif ekonomi sistemini savunanlar bu görüşe taraftar olmuşlardır.

Hükümet Başkanı, Mussolini de 14 Nisan 1933 tarihli konuşmasında, İtalya'da korporatif ekonomi sisteminin kuruluş sebeplerini açıklarken bu görüşü açık ve kesin olarak savunmuştur. Bk. MUSSOLİNİ, Benito. *L'Etat corporatif*.

Mussolini 1922-1933 yılları arasında dünyayı saran ekonomik krizin, kapitalist ekonomi sisteminin yıkılmak üzere olduğunu açıklayan bir kriz mahiyetini taşıdığını ileri sürmüştü ve kapitalist ekonomi sisteminin yerine üretim ve tüketim mekanizmaları arasında denge kuracak yeni bir sistemin kurulacağını ve bunun da, korporatif ekonomi sistemi olacağını müjdelemiştir...

Mussolini, bu konuşmasında, kapitalist ekonomi sisteminin yıkılmasının önüne geçilmeyen bir âkibet olduğuna işaret etmiştir. Çünkü, Mussolini'ye göre, ekonomik toplumlar da diğer toplumlar gibi doğup, büyüyüp sonra yıpranarak yıkılmaktadırlar. Kapitalist toplum düzeninde, 1859 da Süveyş Kanalı'nın açılışına kadar gelişme devresini yaşadığını, 1870 yılında duraklama devrine giren kapitalizmin, 1918 den sonra da gerileme ve yıkılma dönemine girdiğini iddia etmiştir. Mussolini, bu yıkılma devrinde, kapitalizmin kendi kendine yetmediğine işaret etmiş, bu düzenin ayakta kalabilmesinin ancak Devletin malî yardımı ile sağlandığına değinmiştir. Bu konuda Mussolini, "Devlet yirmidört saat ekonomik hayata müdahaleden vazgeçerse, kapitalist ekonomi düzeninin bütünü ile yıkılacağını" ileri sürmüştür.

İşte, bu yıkılacak ekonomi düzeninin yerine, sosyalist bir ekonomi düzeninin de kurulamayacağına değinen Mussolini, yeni ekonomik düzenin

Üçüncü bir görüşe göre de, İtalyan korporatif ekonomi sistemi reaksiyoner bir sistemdir. Çünkü, korporatif ekonomi sisteminde, işçi sınıfına, antikapitalist bir hareketin gereksiz ve yersiz olduğu telkin edilmektedir. İşçi sınıfına hayat şartlarını düzeltebilmesi için, tek imkân, tek yol olarak emek ile sermaye unsurlarının barış içinde yaşamaları, Devletin denetimi altında korporasyonlar içinde birleşmeleri gösterilmektedir. Bu bakımdan, sosyalist düşünürler, korporatif ekonomi sistemini sosyalist hareketin gelişmesi ve yayılması için tehlikeli görmekte ve korporatif ekonomi sistemini reaksiyoner olarak nitelendirmektedirler²⁴⁷.

Dördüncü bir görüş ise, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin, Devletçiliğin bir şekli olduğunu ileri sürmüştür²⁴⁸. Son olarak, beşinci görüş de, korporatif ekonomi sisteminin sosyalizme yönelen bir ekonomi sistemi olduğunu kabul etmiştir²⁴⁹. Bu görüşe göre, Faşist İtalya'da tatbik olunan tek sendika sistemi, rejim düşmanlarının sendikadan atılması, meslek teşekküllerinin Devletin denetimi altında kurulması, Devletin üretim mekanizması ve kredi sistemi üzerinde hâkimiyet kurması gibi hususlar gözönünde tutulduğu takdirde, İtalyan korporatif ekonomi sistemi en aşırı sosyalistleri bile tatmin edecek bir sistem olarak mütalâa edilmek gerekir²⁵⁰.

Bütün bu değişik ve birbirine zıt görüşlerden İtalyan korporatif ekonomi sisteminin mahiyetini ortaya koyarak özelliklerini belirtmek gerekir²⁵¹.

İtalyan hükûmet başkanı 1934 yılında, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin, liberal ve sosyalist ekonomi sistemlerinin canlı ve yaşayan taraflarını alarak bir sentez meydana getirdiğini ileri sürmüştür. Bunun için, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin özelliklerini belirtmeğe çalış-

liberalizmin ve sosyalizmin bir sentezi olacağına işaret etmiştir Bk. 14 Kasım 1933 ve 13 Ocak 1934 tarihli konuşmalar. Bu konuşmaların tam metinleri için Bk. MUSSOLİNİ, Quatre discours sur L'Etat corporatif ve MUSSOLİNİ, L'Etat corporatif.

²⁴⁷) Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 44, karşı, PİLLER, Joseph. Corporatisme et fédéralisme, Paris, s. 31-34.

²⁴⁸) Barthélemy, bu görüşü savunmuştur Bk. AGAPÍTİDES, a.g.e., s. 45.

²⁴⁹) Le Roux, bu görüşü benimsemiştir Bk. AGAPÍTİDES a.g.e., s. 45, not 8.

²⁵⁰) Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 45.

²⁵¹) Korporatif ekonominin teknik meseleleri hakkında Bk. BACHET Noel. Economie sociale corporative, Paris 1941, s. 5 vd. .

sırken²⁵², bir yandan, bu sistemi, liberal ekonomi ve öte yandan sosyalist ekonomi sistemleri ile karşılaştırmak gerekir.

İtalyan korporatif ekonomi sisteminin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz : Bir defa, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin amacı, üretim arttırmak²⁵³ ve İtalyan milletini ekonomik yönden güçlü bir millet haline getirmektir. İkinci olarak, İtalyan korporatif ekonomi sistemi, ekonomik güçler, sosyal sınıflar arasında dayanışma, işbirliği esasına dayanmaktadır. Üçüncü olarak, İtalyan korporatif ekonomi sisteminde Devlet ekonomiye hâkimdir ve bu hâkimiyetini korporasyonlar vasıtası ile gerçekleştirmektedir. Şimdi bu hususları izaha çalışalım.

Bir defa, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin ilk amacının ferdin refahını sağlamak değil, milletin ekonomik gücünü arttırmak olduğu belirtilmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi ile, dolaylı bir şekilde ferdin refahının da sağlanacağı iddia olunmuştur. Çünkü, ferdin ancak zengin ve güçlü bir milletin üyesi olduğu takdirde refaha kavuşabileceği ileri sürülmüştür.

Bu görüş açısından, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin gerek liberalizm ve gerek sosyalizm ile çatıştığı görülür. Gerçekten, A. Rocco ve Carli gibi İtalyan milliyetçilerine göre, liberal ve sosyalist ekonomi sistemleri birbirlerine zıt prensiplerden hareket etmelerine ve birbirlerine zıt metodlar kullanmalarına rağmen, esas itibarı ile aynı amaca yönelmişlerdir. Bu amaç, ferdiyetçi bir mahiyet arz etmektedir. Yani her iki sistemde nihai amaç, ferdin refahını sağlamaktır. Sosyalist ekonomi sisteminde, bu amaca üretim araçlarının sosyalizasyonu ile ulaşılabileceği ileri sürülmesine rağmen, sonuçta liberal ekonomi sistemi ile birleşilmektedir. İşte, İtalyan milliyetçilerine göre, önemli olan amaca varmak için kullanılan vasıtalar değil, fakat doğrudan doğruya amacın kendisidir.

²⁵²) Bu açıklamamızı, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin kurucularının beyanlarına dayanarak yapmağa çalışacağız.

²⁵³) Gerçekten, bu dönemde İtalya'da ekonomi alanında en önemli mesele milli gelirin fertler arasında eşit şekilde bölünmesini sağlamak değil, fakat üretimi arttırmaktır. Bu yüzden üretim, korporatif ekonomi sisteminde en önemli meseledir. Ferdin ancak üretici olarak değer ifade ettiği kabul edilmiştir. Çalışma bir görev olarak ortaya konmuştur. Bk. MUSSOLİNİ, Quarte discours, 8 Kasım 1934 tarihli konuşma. Bu sebepten, Devletin iş ve çalışma hayatına müdahale edeceği ferde çalışma, iş imkânları hazırlayacağı, işin randımanlı, sürekli ve kesintisiz yapılmasına nezaret edeceği kabul edilmiş, grev ve lokavt yasaklanmıştır.

İtalyan korporatif ekonomi sistemini savunanlar, gerek liberalizmin gerek sosyalizmin yanlış prensiplere dayandıklarını ileri sürmüşlerdir. Şöyle ki, gerek liberal ve gerek sosyalist ekonomi sistemlerinde, bütün sosyal faaliyetlerin amaçlarının fert olduğu hususu üzerinde durularak, liberalizmde ferdin amaç ve aynı zamanda vasıta olduğu, yani, "herşey fert için ve herşey fert tarafından" prensibinin tatbik edildiği; sosyalizmin ise, ferdin amaç, toplumun ise vasıta olduğu, "herşey fert için ve herşey toplum tarafından" prensibinin uygulandığı belirtilmiştir. Liberalizmin, kuvvetlileri koruyan bir ferdiyetçilik olduğu, buna karşılık sosyalizmin, zayıfları koruyan ferdiyetçiliğe dayandığı açıklanmıştır.

Halbuki, İtalyan korporatif sistemi, bu iki sisteme de karşıdır. Çünkü, İtalyan korporatif Devlet görüşünde, millet kendine özgü amaçları olan bir organizma olarak kabul edilmekte; milletin bu amaçlarının, fertlerin amaçlarına üstün olduğu ve fertlerin milletin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için varlığı gerekli vasıtalar oldukları fikri benimsenmektedir.

Yine, gerek liberalizmin ve gerek sosyalizmin, ferdi, millî toplum dışında ele aldıkları iddia edilmiştir. Ferdi, mücerret bir değer olarak kabul eden liberalizmin, ferdin sosyal gruplarla bağlantılarını kestiği; insanlığı bir bütün olarak ele alan sosyalizmin ise, ferdi milletlerarası toplumun bir üyesi olarak telâkki ettiği belirtilmiştir.

Halbuki, korporatizmde ferdin ancak millî toplum içinde yaşayabileceği; ferdin değil, milletin bir değer ifade ettiği kabul olunmaktadır.

Yine, İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, sosyalist ekonomi sisteminin "homo economicus" kavramı reddedilmektedir. Bu sistemde "homo economicus" diye bir şey olmadığı, siyasî ve ekonomik yanları ile, inançları, itikatları, millî duyguları ile bir bütün olarak insanın mevcut olduğu kabul edilmektedir²⁵⁴.

Yine liberal ekonomi sisteminde, ferdin maddî refahını dilediği gibi gerçekleştirebilmesi için, Devletin ekonomik hayata müdahale etmesi istenmekte; sosyalist ekonomi sisteminde ise, ferdin maddî refahının sağlanması için, Devletin ekonomik hayata müdahale etmesi lüzumlu görülmektedir.

Halbuki, İtalyan korporatif ekonomi sisteminde ise, Devletin, ferdin değil fakat milletin ekonomik gücünü geliştirmek amacı ile ekono-

²⁵⁴) Bk. MUSSOLINI, a. g. e., 14 Kasım 1933 tarihli konuşma.

mik hayata müdahale etmesinin gerekli olduğu kabul edilmekte, fertlerin de, ancak güçlü ve zengin bir milletin üyeleri oldukları zaman mutlu olabilecekleri belirtilmektedir.

Bununla birlikte, İtalyan İş Şartında (mad. 1/2), korporatif ekonomi sisteminin amaçlarından birinin de, ferdin refahını sağlamak olduğu belirtilmiştir. Ancak, yukarıda değindiğimiz gibi, bu amacın milletin üstün amacı karşısında ikinci plâna düştüğü kabul edilmiştir. Fakat bir milletin kuvvet ve zenginliğinin, o milleti meydana getiren fertlerin refah ve zenginliğinin bir sonucu olduğunu da kabul etmek zorunluğu vardır. Çünkü, bilindiği gibi, korporatif Devlet görüşünde, fertler, milletin üstün amaçlarını yerine getiren vasitalardır. Böyle olunca, fertlerin refah derecelerinin yükselmesi ile, bunların milletin amacını gerçekleştirme imkânlarının da o ölçüde artacağı şüphesizdir.

Bu mülâhazaların doğruluğunu kabul eden İtalyan korporatif ekonomi sistemini savunanlar, fertlerin ekonomik faaliyetlerde bulunurken çoğu zaman millî menfaati değil, fakat kendi çıkarlarını düşündüklerine işaret etmişler ve işte, korporatif ekonomi sisteminde, Devletin, fertlerin bu egoist eğilimlerini önleyeceğini ve fertlerin faaliyetlerini, bunların millî menfaate hizmet etmelerini sağlayacak şekilde düzenleyeceğini ileri sürmüşlerdir.

Bu bakımdan, korporatif ekonomi sisteminde, önemli olan hususun, fertlerde "korporatif şuurun" gelişmesini sağlamak olduğuna işaret edilmiştir. Yani, önemli olan husus, fertlerin bütün faaliyetlerinde millî menfaati düşünerek hareket etmelerini sağlayabilmek, ferde millî menfaatin kendi menfaati olduğunu kabul ettirebilmektir.

İkinci olarak, İtalyan korporatif ekonomi sisteminin sosyal sınıflar arasında mücadele esasına değil, fakat dayanışma ve işbirliği esasına dayandığı kabul edilmiştir.

Korporatif ekonomi sisteminde, ekonomik hayatın temel unsurlarından sermaye ve emeğin birbirleri ile çatışan, çelişen unsurlar olmamaları, sermaye ve emeğin birbirlerini tamamladıkları; biri olmadan diğerrinin bir kıymet ifade edemeyeceği belirtilmiştir. Böyle olunca, bu unsurların aralarında mücadeleye girişmeden, barış ve karşılıklı dayanışma içinde yaşamaları gerektiği açıklanmıştır²⁵⁵. İtalyan korporatif ekonomi

²⁵⁵ Sosyalist görüşte, dayanışma fikri, ekonomik bakımdan kuvvetli olan sınıfların savundukları bir fikir olarak kabul edilmiştir. İtalyan düşünürlerinden Vilfredo Pareto'da "dayanışma başkalarının emeğinden ya-

sistemini savunanlar, bu sistemde, emek ve sermayenin aynı derecede önemli ve aynı decede değerli olduğu görüşünün hâkim olduğunu ileri sürmüşlerdir²⁵⁶.

Bunlara göre, liberalizmde, emek unsuru sermaye unsuruna ve sosyalizmde ise, sermaye unsuru emek unsuruna tâbi kılınmıştır. Halbuki, korporatif ekonomi sisteminde, gerek sermaye ve gerek emek unsurlarının, Devletin vesayeti altında, milletin refah ve mutluluğunun gerçekleştirilmesi için iş birliği yapacakları ileri sürülmüştür.

İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, sosyal bir gerçek olarak "sınıf" kavramına yer verilmiştir. Fakat, sınıflar arasında, sosyalizmin kabul ettiği şekilde mücadelenin değil, fakat iş ve güç birliğinin hâkim olacağı ileri sürülmüştür. Gerçekten, İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, Devletin görevi, sınıf mücadelesine son vermektir. Fakat Devlet bu görevini, sosyalist ekonomi sisteminin öngördüğü şekilde, işçi sınıfına üstünlük sağlayacak ve siyasî iktidarı işçi sınıfına vererek gerçekleştirmeyecektir. Devlet bu görevini, faşist sendikalar ve korporasyonlar vasıtası ile yerine getirecektir.

Şöyle ki, Devlet, emek ve sermaye unsurlarını temsil eden sınıflara eşit yetkiler ve görevler tanıyarak sınıflar arası mücadeleyi önliyecek; emek ve sermaye unsurlarının eşit şartlar altında temsil edilecekleri korporatif organlar —yeni korporasyonlar— vasıtası ile de, "super partes" yani sınıflar üstü hakem rolünü oynarak sınıflar arasında dayanışma ve işbirliğini gerçekleştirecektir.

Üçüncü olarak, İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, Devlet ekonomiye hâkimdir.

İtalya'da 1922 den sonra başlıca amacın kuvvetli bir Devlet kurmak olduğu görülmüştür. Ekonomi, toplumların hayatında başlı başına bir kuvvet olduğundan, bu kuvvetin Devletin dışında kalması halinde, Devlete karşı harekete geçebilecek bir güç mahiyetini alacağı ve bu durumun ise, Devlet gücünü zaafa düşüreceği düşünülmüştür. Bu sebepten, ekonomik kuvvetlerin Devletin içinde yer alması, ekonominin siyasete tâbi ve bağlı kalması gerektiği savunulmuştur.

Bu bakımdan, İtalya'da korporatif ekonomi sisteminin bir yandan liberal ekonomi sisteminden ve öte yandan da, sosyalist ekonomi siste-

rarlanmak isteyenlerin başvurdukları bir teoridir... Dayanışma, egoizmin en aşırı şeklidir" demıştır. Bk. AGAPİTİDES, a.g. e., s. 70.

²⁵⁶) Bk. Mussolini parle, 11 Mart 1926 tarihli konuşma.

minden ayrıldığı görülmektedir. Liberal ekonomi sisteminde, prensip olarak ekonominin siyasetin dışında yer aldığı kabul edilmiştir. Devlet, ekonomik kuvvetlere diledikleri şekilde hareket etmek serbestisini tanımıştır. Sosyalist ekonomi sisteminde ise, ekonomik kuvvetlerin Devlete hâkim olmaları prensibi kabul edilmiş, bu sistemde ekonominin siyasetin yerini alacağı öngörülmüştür.

Halbuki, İtalyan korporatif ekonomi sisteminde ise, bir yandan Devletin ekonomik faaliyetleri düzenleyeceği, koordine edeceği kabul edilmiş ve öte yandan, ekonomik kuvvetlerin Devlet faaliyetlerine katılmalarını sağlayan bir sistem kurulmak istenmiştir. İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, Devletin siyasî bir müessese olarak varlığını sürdüreceği; Devletin müteşebbis durumuna geçmeyeceği; ekonomik işletmelerin sorumluluğunu yüklenmeyeceği²⁵⁷, fakat ekonomik hayatı düzenleyeceği ve bu düzenlemeyi Devlet organı mahiyetini taşıyan korporasyonlar vasıtası ile yapacağı kabul olunmuştur.

İtalya'da korporatif ekonomi sistemi, sıkı bir disipline tâbi ve Devletin devamlı denetimi ve gözetimi altında faaliyette bulunan bir sistem olarak kurulmak istenmiştir. Devletin ekonomik hayata nasıl, ne şekilde ve ne zaman müdahale edeceğinin, bizzat Devlet tarafından takdir olunacağı ifade edilmiş ve korporasyonların da bu müdahaleyi sağlayan araçlar oldukları belirtilmiştir²⁵⁸.

İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, Devletin müteşebbis durumuna geçmeyeceği kabul edildiğinden, özel teşebbüse bu ekonomi sisteminde büyük yer ayrılmıştır. Özel teşebbüse ait işletmelerin, kamu işletmelerine nisbetle daha iyi randıman sağladığı, daha az masraflı olduğu belirtilmiş, fakat özel teşebbüsün kendi haline bırakıldığı zaman sırf özel menfaatlerini sağlamak amacı ile hareket ettiği ve kamu menfaatini nazara almadığı ileri sürülerek, Devletin ekonomi üzerindeki denetiminin bu mahzuru önliyeceği açıklanmıştır²⁵⁹.

²⁵⁷) Roma yürüyüşünden hemen sonra hükümet başkanı, Devletin ehil olmadığı alanlardaki yetkilerini ve imtiyazlarını bırakması gerektiğini söylemiştir Bk. Mussolini Parle. 18 Mart 1923 tarihli konuşma. Gerçekten de, Devletin tekelinde bulunan ekonomik faaliyetler daha sonra özel teşebbüse devredilmiştir Bk. GUERİN, a.g.e., s. 211 vd..

²⁵⁸) Bk. LABRIOLA, Arturo. l'Etat et la crise. Etude sur la dépression actuelle, Paris 1933, s. 275 vd., 289 vd, 301, 303.

²⁵⁹) Geniş bilgi için Bk. GUERİN, a.g.e., s. 214 vd.; MICHÉLIS, G. de La Corporation dans le monde, Paris 1935, s. 274 vd. .

Bu şekilde, İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, ekonomik faaliyetlerin fertler tarafından yönetileceği, fakat fertlerin bu faaliyetlerinden ve işletmelerinin yönetiminden Devlete karşı sorumlu olacakları kabul edilmiştir. Çünkü, millî menfaati ilgilendiren ekonomik faaliyetlerin Devlet tarafından fertlere tevdi edilen birer fonksiyon mahiyetini taşıdığı görüşü benimsenmiştir. Gerçekten, İtalyan İş Şartının VII/2 inci maddesinde, özel işletmenin, millî menfaati ilgilendiren bir fonksiyon olduğu, işletmeyi yöneten şahsın Devlete karşı sorumlu bulunduğu, açıkca belirtilmiştir. Özel teşebbüsün, korporatif ekonomi sisteminin üstün amacını gerçekleştiremeyecek durumda olduğu veya yeterli olmadığı veya Devletin üstün menfaatleri gerektirdiği zaman, Devletin özel teşebbüse müdahale edeceği kabul edilmiş ve bu müdahalenin kontrol, teşvik veya doğrudan doğruya sevk ve idare şeklinde kendini gösterebileceği açıklanmıştır (İş Şartı, mad. IX).

İtalyan korporatif ekonomi sisteminde, özel teşebbüs gibi özel mülkiyet de sosyal bir fonksiyon olarak kabul edilmiştir. Yani, mülk sahibi kimsenin, bir fonksiyon ifa eden kimse durumunda olduğu görüşü benimsenmiştir. Bu görüşün sonucu olarak, mülk sahibi fonksiyonunu gerektiği gibi yerine getirmediği takdirde, meselâ mülkünden azamî randıman almadığı veya mülkünü millî menfaate aykırı olarak kullandığı zaman, Devletin bu "fonksiyonu" o kimsenin elinden alabileceği kabul edilmiştir.

Böylece, İtalya'da korporatif ekonomi sistemi, özel mülkiyet ve özel teşebbüs müesseselerinin kabul edildiği; liberal ekonomi ve sosyalist ekonomi sistemlerinin sentezini yaptığı iddia olunan, ekonominin siyasete tâbi olduğu, Devletin, korporasyonlar vasıtası ile ekonomiye hâkim olduğu bir sistem olarak görülmektedir.

c) *Siyasî bakımdan İtalyan Devleti, Korporatif Temsil Sistemine dayanan bir Devlettir.*

* } Tek parti sisteminin benimsendiği, demokrasi prensiplerinin ve siyasî temsil sisteminin reddedildiği İtalyan korporatif Devletinde, korporatif temsil sistemine yer verildiği görülmektedir.

1922 yılında faşist hareket iktidarı ele geçirdikten sonra, 1848 İtalyan Anayasasının öngördüğü siyasî müesseseler şeklen muhafaza edilmiştir. Ancak, bu müesseselere zamanla korporatif Devlet görüşünün, varlığını gerekli kıldığı yenileri eklenmiş ve eski müesseselerden bazılarının teşekül tarzı değiştirilmiştir.

İtalya'da 1922 yılından sonra, korporatif temsil sisteminin tatbik edildiği müesseseler şunlardır: 17 Mayıs 1928 tarihinden sonra korporatif bir mahiyet alan Milletvekilleri Meclisi; Korporasyonlar Milli Meclisi; Korporatif Ekonomi Mahalli Meclisleri ve Sendikalar Arası Komiteler. Şimdi, bu korporatif müesseselerin teşekkül tarzını ve yetkilerini açıklayalım.

aa) 17 Mayıs 1928 den sonra Korporatif Meclis mahiyetini alan Milletvekilleri Meclisi.

Faşist hareket 1922 yılında iktidarı ele geçirdikten sonra, korporatif temsil sistemini uygulama yoluna gitmiştir. Bunun için, başlangıçta 4 Mart 1848 Anayasasına göre²⁶⁰, kral tarafından kaydı hayat şartı ile tayin edilen kimselerden kurulu Senato'nun korporatif meclis şekline sokulması düşünülmüştür. Fakat, sonradan bundan vazgeçilerek, Milletvekilleri Meclisine korporatif mahiyet verilmek istenmiş²⁶¹ ve bu teşekkül, 17 Mayıs 1928 tarih ve 1019 sayılı kanunla, korporatif meclis mahiyetini almıştır.

Milletvekillerinin seçimini yeni esaslara bağlayan²⁶² bu kanuna göre, meclis üyelerinin seçiminde şu sistem kabul edilmiştir:

İlk olarak, söz konusu kanunla, kanunen tanınmış millî sendikalar konfederasyonlarının, kanunen tanınmış ve ahlâkî amaç güden sosyal teşekküllerin, kanunen tanınmamış dahi olsa, millî önemi haiz kültür, eğitim, yardımlaşma ve propaganda amaçlarını güden teşekküllerin bu meclis için aday teklif edebilecekleri kabul edilmiştir (1019 sayılı kanun, mad. 3). Bu çeşitli sosyal teşekküller tarafından teklif edilecek aday sayısının toplamı, bu meclisin üye sayısının bir katı, yani sekizyüz olarak tesbit edilmiştir (mad. 3/2).

Kanunen tanınmış millî sendika konfederasyonları tarafından gösterilecek adayların seçiminin, her konfederasyonun statüsüne göre toplanacak genel kurulu tarafından yapılacağı kabul edilmiş ve her sendika konfederasyonunun seçeceği aday sayısı da kanunda gösterilmiştir (1019 sayılı kanuna ekli tablo). Sendika konfederasyonları dışında, hangi sosyal teşekküllerin aday seçmeğe hakları olduğu, özel şekilde kurulan bir komisyonun teklifi üzerine kral kararnamesi ile tesbit edilecek (mad. 4/2).

²⁶⁰) Bu anayasanın tam metni için Bk. TRENTIN, a. g. e., 1931, ek bölüm.

²⁶¹) Bk. BARTHELEMY, a. g. e., 1931, s. 58.

²⁶²) Bk. BARTHELEMY, a. g. e., 1931, s. 62; GODEFROY, Eugène. Le: Royaume d'Italie, son organisation nouvelle, Paris 1929, s. 6 vd. .

ve bu çeşitli sosyal teşekküller tarafından seçilecek aday sayısı da kararnamede gösterilecektir. Milletvekilleri Meclisi üyelerinin seçiminde birinci safha burada sona erer.

İkinci olarak, Büyük Faşist Meclisi²⁶³ tarafından çeşitli sosyal teşekküllerce teklif edilen aday listeleri içinden veya bu aday listeleri dışından —meselâ, sosyal teşekküllerin listelerinde yer alamayan bilim, san'at, edebiyat, siyaset, askerlik alanlarında ün yapmış kimseler arasından— dörtyüz kişilik bir üye listesi tanzim edilecek ve bu üye listesi resmî gazetede yayınlanacak, halka ilân olunacaktır. Milletvekilleri Meclisi üyelerinin seçiminde ikinci safha da burada sona erer.

Üçüncü olarak, Büyük Faşist Meclisi tarafından tesbit olunan üye listesinin —bütün memleket için tek liste— seçmenler tarafından tasvip olunması, seçmenlerin bu listeyi “evet” veya “hayır” diyerek kabul veya red etmeleri gerekir (mad. 6). Seçmenlerin bu listeye “evet” dememeleri halinde de, seçimlerin yenilenmesi yoluna gidilir. Bu ikinci seçim, birincide olduğu gibi tek liste üzerinden değil, fakat bir kaç liste üzerinden yapılır. Şöyle ki, beşbin seçmeni bünyesinde toplayan sosyal teşekküllerin aday listeleri düzenliyebilecekleri kabul edilmiştir. Yalnız bu listelerin dörtyüzden fazla aday ihtiva etmemesi gerekmektedir. Bu listeler seçmenlerin oyuna sunulduktan, bunlardan en fazla oy toplayan listedeki adaylar meclis üyesi seçilmiş olurlar²⁶⁴.

bb) Korporasyonlar Millî Meclisi

* İtalyan hükümet başkanı 14 Kasım 1933 deki konuşmasında, “Korporasyonlar Millî Meclisinin kısa bir süre sonra, bugünkü Milletvekilleri Meclisinin yerini alması mümkündür. Milletvekilleri Meclisi hiç bir zaman benim hoşuma gitmedi. Bugünkü şekli ile Milletvekilleri Meclisi, çağımızın gerçeklerine aykırıdır. Çünkü çok partili bir siyasî sistemin varlığını öngören bu meclis, bizim yıktığımız bir düzenin halen mevcut

²⁶³) Büyük Faşist Meclisi 9 Aralık 1928 tarih ve 2693 sayılı kanunla kurulmuştur. Bu meclis, İtalyan faşist rejiminin bütün faaliyetlerini kapsayan ve düzenleyen bir organ mahiyetini taşır (2693 sayılı kanun, md. 1). 2693 sayılı kanun daha sonra 2099 sayılı kanunla değiştirilmiştir Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1930.

²⁶⁴) 1848 tarihli anayasanın üçüncü maddesine göre, milletvekilleri meclisinin yasama gücüne sahip olduğu ve bunu Senato ve Kral ile ortaklaşa kullanacağı kabul edilmiştir. Fakat, faşist rejim ile, bu meclisin teşekkül tarzı yukarıda açıklamaya çalıştığımız şekilde değiştiği gibi, bu meclise ait yasama gücü de fiilen hükümet başkanına intikal etmiştir.

olduğunu farzeder. Biz çok partili siyasî sisteme son verdiğimizize göre, bu meclis de, artık varlık sebebini kaybetmiştir” demıştır. *

Bu konuşması ile hükümet başkanı yukarıda teşekkül tarzını açıklamaya çalıştığımız korporatif mahiyet taşıyan Milletvekilleri Meclisinin varlığına son verileceğini belirtmiştir.

Hükümet başkanının, Milletvekilleri Meclisinin yerine geçeceğini açıkladığı Korporasyonlar Millî Meclisi, korporatif meclis mahiyetini taşımaktadır. Bu meclis, Korporasyonlar Bakanlığını kuran 2 Temmuz 1926 tarih ve 1113 sayılı kararname ile kurulmuş, 14 Temmuz 1927 tarih ve 1347 sayılı kararname ile değişikliğe uğramış ve 20 Mart 1930 tarih ve 206 sayılı kanunla son şeklini almıştır.

İlk şekli ile Korporasyonlar Bakanlığına bağlı bir istişare organı mahiyetini taşıyan bu meclis, 206 sayılı kanunla İtalyan korporatif Devlet sisteminin temel organlarından biri olmuştur. Şimdi, 206 sayılı kanunun hükümlerine göre bu meclisin teşekkül tarzını ve yetkilerini açıklamaya çalışalım.

Korporasyonlar Millî Meclisinin, kendi içinde dört çeşit organı ihtiva ettiği kabul edilmiştir. Bunlar, seksiyonlar ve alt seksiyonlar, daimî özel komisyonlar, genel kurul ve korporatif merkez komitesidir²⁶⁵.

Hükümet başkanı bu meclisin başkanıdır. Korporasyonlar Millî Meclisinin yüzelli üyesi vardır. Yüzonbeş üye sendika konfederasyonlarını, yirmibeş üye faşist partisini temsil edecek ve geri kalan on üyelik de eksperlere tahsis olunacaktır. Bu meclise geniş yetkiler tanınmıştır.

Bir defa, meclisin istişarî yetkilere sahip olduğu kabul edilmiştir. 206 sayılı kanunun onuncu maddesinde, meclisin istişarî mütalâasına başvurmak mecburiyetinin mevcut olduğu haller de, yine aynı maddede dört kısımda belirtilmiştir.

İkinci olarak, Korporasyonlar Millî Meclisi kaide koyma yani tanzim yetkisine sahip bulunmaktadır. Şöyle ki, yardımlaşma meseleleri ile ilgili faaliyetleri koordine edecek kaidelerin yapılmasında, kollektif iş mukavelelerine dayanılarak kurulan iş münasebetleri ile ilgili çeşitli mevzuatı birleştirecek kaidelerin konmasında, çeşitli üretim kategorileri arasındaki kollektif ekonomik münasebetleri düzenleyecek kaidelerin yapımında korporasyonlar Millî Meclisinin yetkili olduğu kabul edilmiştir (mad. 12)²⁶⁶.

²⁶⁵) Bu kanunun tam metni için Bk. SACERDOTİ, a. g. e., ek bölüm.

²⁶⁶) Korporasyonlar Millî Meclisinin kaide koyma yetkisini kendiliğinden hareket geçerek kullanmayacağı kabul edilmiştir. Bu konuda hükümet başkanının müsaadesinin veya ilgili teşekkülün isteğinin bulunması gerekmektedir. Şöyle ki, yardımlaşma ve iş münasebetleri ile ilgili mevzuatın birleştirilmesinde hükümet başkanının müsaadesi gereklidir. Çeşitli üretim ka-

Üçüncü olarak, 206 sayılı kanunun onbirinci maddesine göre, Sendika Birlikleri, Korporasyonlar Millî Meclisinden, temsil ettikleri üreticilere tatbik edilecek ücret tarifelerinin hazırlanmasını isteme yetkisine sahiptirler. Korporasyonlar Millî Meclisine yine, meslek tüzüklerini hazırlama yetkisi de tanınmıştır.

Korporasyonlar Millî Meclisinin bu önemli yetkilerinden bir kısmı, meselâ çeşitli üretim kategorileri arasında ekonomik münasebetleri düzenlemek üzere kaide koyma yetkisi, 1934 yılında korporasyonların kurulması ile, bu sonuncuların yetki alanına girmiştir. Bu bakımdan bu meclisin önemi korporasyonların kurulması ile azalmıştır.

cc) Korporatif Ekonomi Mahallî Meclisleri

Korporatif Ekonomi Mahallî meclisleri, ilk defa 18 Nisan 1926 tarih ve 731 sayılı kanunla kurulmuştur. "Vilâyet Ekonomik Meclisleri" adını taşıyan ve her vilâyet merkezinde kurulması öngörülen bu meclislerin istisari yetkilere sahip oldukları görülmektedir. Bu meclisler, vilâyetlerin üretim faaliyetleri ile ilgili menfaatlerini temsil etmekte ve üretim faaliyetleri arasında koordinasyonu sağlamağa ve geliştirmeğe çalışmaktadırlar. Ancak, meclisler bu faaliyetlerini, millî menfati gözönünde tutarak yapacaklardır.

18 Haziran 1931 tarih ve 875 sayılı kanun ile, bu meclislere "Korporatif Ekonomi Mahallî Meclisleri" adı verilmiş ve bu meclisler üyelerinin eşit şartlar altında kısmen işçiler ve kısmen işverenler arasından seçimleri kabul edilmiş ve bu meclislerin yetkileri genişletilmiştir. Bu kanun ile meclisler, mahallî korporatif organlar mahiyetini almışlar, üretim faaliyetleri arasındaki koordinasyonu kontrol etme ve ekonomik kategoriler arasında menfaat çatışmalarını önleme yetkisine sahip olmuşlardır.

Bu meclislerin üyeleri, o vilâyetteki kanunen tanınmış işçi ve işveren teşekkülleri tarafından seçileceklerdir. Her meclis, tarım, sanayi, ticaret ve deniz nakliyatı seksiyonlarını ihtiva edecek, bu seksiyonların sayıları ve mahiyetleri her vilâyetin özellikleri göz önünde tutularak tayin olunacaktır.

dd) Sendikalar Arası Komiteler

Sendikalar arası Komiteler, Faşist Partisi tarafından kurulmuşlar ve mahallî siyasî organlar mahiyetini taşımaktadırlar. Bu Komitelerin çeşitli

tegorileri arasındaki kolektif ekonomik münasebetleri düzenleyen kaidele-
rin yapılmasında ise, ilgili teşekküllerin talebi gereklidir (mad. 12).

üretim kategorilerinin ekonomik faaliyetlerini denetleme ve bunların milli menfaate uygun şekilde hareket etmelerini sağlamak yetkileri vardır. Bu Komiteler, o mahaldeki meslek teşekküllerinin temsilcilerinden teşekkül edeceklerdir.

d) *Hukukî bakımdan İtalyan Korporatif Devleti, Totaliter ve Otoriter, bir Devlettir.*

İtalyan korporatif Devleti hukukî yönden otoriter ve totaliter bir Devlet olarak görülmektedir. Gerçekten, hükümet başkanı, 14 Kasım 1933 tarihli konuşmasında, gerçek bir korporatif Devletin varlığı için gerekli saydığı şartları şöyle sıralamıştır:

Bir defa tek parti sisteminin kurulması gereklidir. Tek parti sistemi, toplumdaki menfaat çatışmalarına, sınıf mücadelelerine son verecek, ekonomik alanda olduğu gibi siyasi alanda da, düzen ve birliği sağlayacak, fertlerin menfaat mücadelelerini bir kenara bırakarak, ortak bir inanç etrafında birleşmelerini gerçekleştirecektir. (1)

Fakat, korporatif Devletin varlığı için bu şart yeterli değildir. İkinci bir şartın da gerçekleşmesi gereklidir. Bu ikinci şart, totaliter bir Devletin kurulmasıdır. Yani fertlerin bütün faaliyetlerine müdahale etmeğe hakkı ve yetkisi olan, fertlerin her türlü menfaatlerini temsil etme imkânına sahip bulunan, fertlerin ümit ve amaçlarının kaynağı olan bir Devletin varlığına lüzum vardır. (2)

Ancak, hükümet başkanına göre, bu iki şartın varlığı yeterli değildir. Korporatif Devletin varlığı için gerekli üçüncü şart da, fertlerin bir ülkü etrafında birleşmeleridir. (3)

İşte, İtalyan hükümet başkanı ve korporatif Devletin kurucusu Mussolini bu üç şartın İtalyan Devletinde gerçekleştiğini açıklamıştır. Gerçekten de, 1922-1943 yıllarında İtalya'da yöneticilerin bütün çabaları totaliter, otoriter, antidemokratik, antiparlömanter, tek parti sistemine dayanan bir Devlet kurulması etrafında birleşmiştir.

İtalya'da korporatif Devlet, tek parti sistemine dayanmıştır²⁶⁷ ve bu parti de faşist partisidir. Gerçekten, Büyük Faşist Meclisinin 10 Kasım

²⁶⁷) Bk. DUVERGER, Maurice. Les partis politiques, Paris 1954, s. 55, 286; TRENTIN, Silvio. Antidémocratie, Paris 1930, s. 117 vd. . 18 Kasım 1923 tarihli seçim kanunu, bütün partilerin ortadan kaldırılması yolunda girişilen ilk teşebbüs olmuştur. Bk. ARMANOĞLU, Fahir. Seçim sistemleri, Ank. 1953, s. 146. *

1926 tarihinde aldığı bir karar ile faşizme muhalif bütün partilerin kapatılması ve tek partiye dayanması öngörülmüştür²⁶⁸.

Faşist partisi, klâsik demokrasi rejimlerindeki partiler ile sadece isim bakımından bir benzerlik gösterir. Gerçekten, faşist partisinin, siyasî görüş ve düşünce birliğini ifadeden çok, manevî birliği, ruh ve inanç birliğini ifade ettiği kabul edilmiştir. Bu parti sayesinde bütün İtalyanların ortak ve yüce bir ifade ve şuur içinde birleşmelerinin mümkün olacağı düşünülmüştür. Bu bakımdan faşist partisi dinî bir birliğe benzemektedir²⁶⁹. Partiye girmek tıpkı bir dini kabul etmek gibidir. Fertlerden maddî ve manevî bütün varlık ve değerleri ile kendilerini partiye vakfetmeleri istenmiştir.

Böyle bir mahiyet taşıyan partinin, Devletin ruhu, iradesi, düşünen beyni, aklı olduğu kabul edilmiştir. Partinin Devletin özünü, esasını meydana getirdiği ileri sürülmüştür. Partinin aynı zamanda millî gücün ve kudretin siyasî ve ahlâkî yönlerden teşkilâtlanmış şekli olduğu belirtilmiştir. Devlet de milletin hukuken teşkilâtlanmış şekli olarak kabul edildiğinden, bundan partinin Devlet demek olduğu savunulmuştur. Buna göre, millet Devlet demektir, Devlet parti demektir, parti hükûmet demektir, hükûmet de Duce, yani hükûmetin başkanı demektir. Nitekim, millî faşist partisinin statüsünü tesbit eden 17 Kasım 1932 tarihli kararnamenin birinci maddesine göre²⁷⁰, Millî Faşist Partisi Duce'nin yani hükûmet başkanının emrinde ve faşist Devletin hizmetinde bir milis kuvvetidir²⁷¹. Bu şekilde, parti Devlet içinde, Devletin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmiş, parti ve Devlet teşkilâtı birleştirilmiştir.

Tek parti sisteminde siyasî hayata tek kanaat, tek görüş hâkimdir. Gerçekten İtalyan hükûmet başkanı Aralık 1926 da yaptığı bir konuşmasında: "Biz muhalefetsiz bir korporatif meclis istiyoruz. Biz muhalefet istemiyoruz. Ayrıca muhalefete ihtiyacımız da yok. Sağlam bir siyasî rejimin kurulabilmesi için, muhalefet gerekli de değildir. Bizim kurduğumuz

²⁶⁸) Bk. FERRARİ, a. g. e., s. 110.

²⁶⁹) Bk. PLELOT, a. g. e., s. 458-418; PAYASLIOĞLU, Arif. Siyasî partiler, Ank. 1962, s. 61 vd.; PROCOS, J. S. Fascisme et Hitlérisme au point de vue sociologique, Paris 1337, s. 13, Bottai'den naklen.

²⁷⁰) Bk. Ann. de l'ins. inter. de dr. pub. 1933.

²⁷¹) Faşist rejimi savunanlardan Olivetti, faşist partisinin bir ordu olduğunu ve bu sebeple değişik amaçlar güden başka orduların, yani partilerin varlığından söz edilemeyeceğini açıklamıştır Bk. GUERİN, a. g. e., s. 143.

muz rejim mükemmel bir rejim olduğundan muhalefete lüzum yoktur²⁷² diyerek muhalefetsiz bir siyasî rejimin kurulmasını savunmuştur²⁷³.

Tek parti sisteminin tatbik edildiği İtalyan korporatif Devlet düzeninde, millî hâkimiyet ve kuvvetler ayrılığı prensipleri, demokrasi ve parlömanter sistemler red ve inkâr edilmiş²⁷⁴; millî hâkimiyet prensibi yerine Devletin hâkimiyeti prensibi benimsenmiştir²⁷⁵. Hükûmet başkanı, demokrasi hakkındaki görüşlerini ise "Kitle teşkilatlanmadığı sürece, benim için bir koyun sürüsünden farksızdır. Ben kitleye karşı değilim, fakat kitlenin kendi kendini yönetebileceğine inanmıyorum. Bir ferde sırf yirmibir yaşını doldurduğu için oy hakkının tanınmasını saçma buluyorum"²⁷⁶ diyerek açıklamıştır. *

Esasen tek parti sisteminde demokrasinin kurulabilmesine imkân da yoktur²⁷⁷; çünkü, demokrasi fikirler, prensipler arasında münakaşa, mücadele esasına dayanır. Fikirler ve prensipler arasından münakaşa ve mü-

²⁷²) Bk. BARTHELEMY, a. g. e., 1931, s. 42.

²⁷³) Bk. La réforme de l'Etat. Centre d'études pour la réforme de l'Etat, Paris, s. 551 Mussolini'den naklen.

Muhalefet sadece siyasî hayatta değil, fakat hiç bir alanda ve konuda kabul edilmemiştir. Gerçekten, 24 Aralık 1925 tarihli kanunla hükûmet başkanına şu geniş yetki verilmiştir: "Gerek görevleri sırasında, gerek görevleri dışında tutumları ile, görevlerini iyi bir şekilde yerine getireceklerine dair tam bir garanti veremeyen ve hükûmetin siyasî prensipleri ile bağdaşmayan bir durumda bulunan mülkî ve askerî memurların görevlerine son verir". Bu şekilde rejime muhalefet önlenmiştir. Muhalefetsiz totaliter Devlet düzeni hakkında geniş bilgi için Bk. COUDENHOVE-KALERGİ, Richard. L'homme et l'Etat totalitaire, Paris 1938, s. 107 vd. .

²⁷⁴) Bk. ÜÇOK, Coşkun. Siyasal tarih 1798-1950, 5. baskı, Ank. 1961, 336-337; PROCOS, a. g. e., s. 8, Mussolini'den naklen. Yürütme organının yasa- ma organı karşısında sorumluluğu kabul edilmediği gibi, bir seri kanunlarla hükûmetin ve özellikle hükûmet başkanının yetkileri son derece genişletilmiştir. Bu kanunlardan bazıları şunlardır: 31 Aralık 1926 tarihli kanunla hükûmet başkanına kanun kuvvetinde kararnamelerle memleketi yönetme yetkisi verilmiştir. 24 Ocak 1925 tarihli kanunla hükûmet başkanının, yürütme organı içindeki yeri fevkalâde kuvvetlendirilmiştir. Başbakan, artık "primus inter pares" değildir Bk. BATTELLİ, Maurice. Le chef du gouvernement en Italie. Rev. d'Hist. polit. et const. 1938, s. 46 vd..

²⁷⁵) Bk. TRENTİN, a.g.e., 1931 s. 118-119, Rocco'dan naklen; AKBAY, Muvaffak. Umumî Amme Hukuku Dersleri, c. I, 3. baskı, Ank. 1958, s. 229.

²⁷⁶) Bk. AGAPÍTİDES, a. g. e., s. 21.

²⁷⁷) Bk. VEDEL, Georges. Manuel élémentaire de droit constitutionnel, Paris 1949, s. 156; Tek parti sistemi hakkında Bk. TUNAYA, a.g.e., s. 204-208.

cadele olabilmesi için de, düşünce ve ifade hürriyetinin kabul edilmesi gerekir. Halbuki tek parti sisteminde, toplum hayatına tek görüş, tek fikir hâkimdir. Böyle olunca demokrasiden söz etmeğe zaten imkân yoktur. İtalyan korporatif Devlet sisteminde demokrasi tatbik edilmediği gibi, demokrasinin eskimiş, köhne bir sistem olduğu da belirtilmiştir²⁷⁸.

İtalyan korporatif Devleti totaliter bir Devlettir. Devletin gerçekten hükümlan olduğu, toplumdaki bütün kuvvetlere hükmettiği, bütün kuvvetleri, emrinde tuttuğu açıklanmıştır²⁷⁹. Nitekim Mussolini, totaliter Devlet anlayışını, "her şey Devlet içinde, Devletin dışında ve Devlete karşı hiç bir şey" diyerek gayet güzel özetlemiştir.

İtalyan korporatif Devletinde bu totaliter Devlet kutsal bir kisveye bürünmüştür. Çünkü bu totaliter Devletin, bir dogmaya dayandığı, bir inanç telkin ettiği, sadece maddî kuvveti değil, fakat aynı zamanda manevî ve ahlâkî bir kuvveti temsil ettiği kabul edilmiştir. Bu Devlet "militan Devlet", "misyoner Devlet" olarak tarif edilmiş (Davazanti) ve bu totaliter Devlet, katolik kilise ile mukayese olunmuştur (Rocco, Gentile, Turanti, Farinacci)²⁸⁰.

Kısaca, ahlâkî, siyasî, ekonomik misyonu olan bu totaliter Devlet, fertlerin maddî, manevî bütün faaliyet alanlarında söz sahibidir. Bu totaliter Devlet içinde ferdin durumu çok zayıftır. Fertlerin haklarının, hukukun ve adaletin tek kaynağı Devletin ve daha doğru deyimle Devleti yöneten tek kişinin iradesidir. Ferdin tabii haklarına yer verilmemiş, Devletin koyduğu kaidelerin meşru olup olmadıklarını tartışma imkânı tanınmamıştır. Hürriyetler de haklar gibi, Devletin, menfaatlerine uygun gördüğü ölçüde, fertlere sağladığı hareket serbestisi olarak kabul edilmiştir. Bu totaliter Devlet anlayışında ferdin yeri yoktur, fert ancak Devletin amaçlarını gerçekleştirmeğe yarayan bir vasıta'dır.

²⁷⁸) 22 Ekim 1922 tarihinde Mussolini, demokrasi hakkında şöyle demiştir: "Biz zihniyet ve metod bakımından demokrasiden ayrılıyoruz. Demokrasi, her zaman ve her yerde, her türlü şartlar altında tatbik edilebilecek değişmez prensiplerin varlığını öngörür. Fakat biz buna inanmıyoruz. Demokrasi, XIX uncu yüzyılda faydalı ve etkili olmuştur. Fakat, XX inci yüzyılda millî toplum içinde daha sıkı bir bağlılığı gerçekleştirecek bir siyasî sistem kurmak gerekir Bk. Mussolini Parle, s. 142, 284; GALAND, René. Les dictatures, thèse, Paris 1934, s. 95 vd..

²⁷⁹) Bk. PRELOT, a. g. e., s. 451.

²⁸⁰) Bk. PRELOT, a. g. e., s. 452.

2 — 1926 yılından sonra PORTEKİZ

Portekiz'de, 1926 askerî ihtilâlinde sonra korporatif Devlet kurma yoluna gidilmiştir. Nitekim, Portekiz ihtilâl hükûmetinin 30 Temmuz 1930 tarihinde yayınladığı resmî bildiri (mad. 5/m), Portekiz Devletinin korporatif bir Devlet olduğu açıklanmıştır²⁸¹. 19 Mart 1933 tarihli Portekiz Anayasasında da (mad. 5) Devletin korporatif bir Devlet olduğu kabul edilmiştir²⁸². Şimdi, Portekiz korporatif Devletinin sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî yönlerden özelliklerini açıklamaya çalışalım.

a) Sosyal bakımdan Portekiz Devleti, sosyal teşekküllere dayanan bir Devlettir.

Sosyal bakımdan Portekiz Devleti fertlere değil, fakat sosyal teşekküllere dayanan bir Devlettir. Şöyle ki, toplumun ve Devletin ilk ve temel unsurunun, selülünün fert değil, fakat aile olduğu kabul edilmiştir²⁸³. Bu Devlette, fert başlı başına bir değer ve varlık olarak karşılanmamıştır, ferdin, aile, sendika, korporasyon ve mahallî kuruluşlar gibi sosyal teşekküllerin üyesi olarak bir değer ve varlık ifade ettiği belirtilmiştir²⁸⁴. Böylece, Portekiz Devletinde fert, önce tabii bir kuruluş olan ailenin ve daha

²⁸¹) Bu bildiri ihtilâl hükûmetinin çok partili siyasî rejime karşı olduğu, memleketin selâmeti için ihtilâl ile yıkılan çok partili rejimin, hiç bir şekilde yeniden kurulması yoluna gidilmeyeceği bildirilmiştir. Çok partili rejim yerine tek partili bir siyasî rejim kurulması öngörülmüş ve fertlere "Millî Birlik" partisi adını taşıyacak bu parti içinde toplanmaları emredilmiştir.

Bildirinin, Portekiz Devletinin korporatif bir Devlet olduğunu açıklayan 5/e maddesinde şöyle denilmiştir: Sosyal Devlet korporatif bir Devlettir. Bu Devlet siyasî teşkilâtı içinde, ferdi hakları ile vatandaşları; ferdi menfaatlere üstün menfaatleri ile toplumu ve aileyi; bölgesel ve mahalli teşekkülleri; tabiatın doğan ve gelişme sonucunda ortaya çıkan imtiyazları ve yetkileri ile ahlâkî ve ekonomik korporasyonları bir araya toplar ve bunlar arasında ahenk ve denge kurar" Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1931, s. 584.

²⁸²) Anayasanın beşinci maddesi "Portekiz Devleti korporatif bir Cumhuriyettir" demektedir. Anayasanın tam metni için Bk. Ann. de l'inst. int. de dr. pub., 1934, s. 665 vd.. Bu anayasa 1935, 1936, 1937, 1938 ve 1945 tarihlerinde değişikliklere uğramıştır. Bk. MİRKİNE-GUETZEVİTÇ, a.g.e., c. II, s. 613 vd. atıflar anayasasının son şekline yapılmıştır.

²⁸³) 30 Temmuz 1930 tarihli hükûmet bildirisi, mad. 5/m; Anayasa mad. 12.

²⁸⁴) Salazar'dan naklen, Bk. JOFFRE, Alphonse. Le corporatisme portuguais, Arch. de phil. du dr. et de soc. jur., 1938, cah. 3-4, s. 181, not 1.

sonra meslekî faaliyetleri sebebi ile dahil olduğu meslek teşekküllerinin ve nihayet belli bir mahalde oturması dolayısı ile bağlı bulunduğu mahallî kuruluşların aracılığı ile toplum içinde bir varlık olarak ortaya çıkmakta ve siyasî faaliyetlere katılmağa hak kazanmaktadır.

Portekiz korporatif Devletinin sosyal yapısının temel dayanağı olan aile teşekkülünün, Portekiz ırkının korunmasını ve gelişmesini sağlayan bir unsur olduğu kabul edilmiş; aile teşekkülü sosyal eğitimin, sosyal disiplin ve düzenin temeli ve siyasî düzenin dayanağı olarak karşılanmıştır²⁸⁵. Aile teşekkülünden sonra ikinci derecede Devletin sosyal yapısının, çeşitli amaçlara hizmet eden, çeşitli fonksiyonları yerine getiren sosyal teşekküllere dayandığı kabul edilmiştir²⁸⁶.

Portekiz Devletinde, millet de, bu sosyal teşekküllerin bir sentezi olarak karşılanmış; gerek sosyal kuruluşların ve gerek sosyal kuruluşlar içinde yer alan fertlerin menfaatlerinin milletin üstün menfaatine tâbi kılınması gerektiği belirtilmiştir²⁸⁷. Milletin hukuken teşkilâtlanmış şekli olan Devletin de, milletin manevî birliğini gerçekleştirmekle, toplumda hukukî düzeni tesis etmekle²⁸⁸, çeşitli menfaatler arasında ahenk ve denge kurmakla, sosyal faaliyetleri teşvik, sevk ve idare etmekle, millî menfaati üstün kılmakla, yoksul sınıfların hayat şartlarını düzeltmekle görevli olduğu kabul edilmiştir²⁸⁹.

b) Ekonomik bakımdan Portekiz Devleti, Korporatif Ekonomi Sistemine dayanan bir Devlettir.

1926 dan sonra, Portekiz Devletinin ekonomik yapısının korporatif bir ekonomi sistemine dayandırılmak istendiği ve meslek teşekküllerinin

²⁸⁵) Adı geçen hükümet bildirisini, mad. 5/m; Anayasa mad. 12.

²⁸⁶) Bu teşekküller arasında bilimsel, edebî, artistik amaçlar güden, yardımlaşmağa, teknik eğitim, meslekî dayanışma amaçlarına hizmet eden teşekküller sayılabilir Bk. adı geçen bildiri, mad. 5/5, Anayasa mad. 16, 17.

²⁸⁷) Adı geçen bildiri, mad. 5/i.

²⁸⁸) Anayasa mad. 6/1. Devlet bu görevini yerine getirebilmek için, sosyal teşekküller ve fertler lehine "ahlâk, adalet ve kanundan doğan hakların ve garantilerin" hangileri olduğunu tesbit edecek ve bunlara saygı gösterilmesini sağlayacaktır.

²⁸⁹) Devletin bu görevlerinin yerine getirilmesinde ona yardımcı olmayan askerî ve mülkî memurların derhal işten el çektirilmelerini öngören bir kararname 1935 yılında yürürlüğe girmiştir Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1937, s. 474.

²⁹⁰) Bk. Portekiz İş Şartı, III üncü Başlık. İş Şartının metni için Bk. Ann. de l'inst. inter de dr. pub., 1934, s. 709 vd. .

korporasyonlar şeklinde teşkilâtlandırılması yoluna gidildiği görülmektedir²⁹⁰. 1933 tarihli Portekiz Anayasası, Devleti, korporatif millî bir ekonomi sisteminin kurulmasını ve geliştirilmesini teşvik etmekle görevlendirilmiştir. 1933 tarihli Portekiz İş Şartı da, korporatif ekonomi teşkilâtının temellerini atmıştır.

Portekiz'de korporatif ekonomi düzeni üç dereceli bir teşkilâta dayanır : Birinci derecede, "İşçi Sendikaları" ve "İşveren Teşekkülleri"; ikinci derecede, işçi sendikaları ve işveren teşekkülleri "Federasyonları" ve "Birlikleri"; üçüncü derecede de, "Korporasyonlar" yer alır²⁹¹. Şimdi, bu korporatif teşkilâtın özelliklerini kısaca belirtmeğe çalışalım :

Korporatif ekonomik teşkilâtın ilk basamağını teşkil eden işçi sendikaları ve işveren teşekküllerinin kuruluş şekli, amaçları, hak ve yetkileri kararnamelerle tanzim olunmuştur²⁹². Buna göre, meslek kollarında sendikaların çokluğu prensibinden ve sendika kurma serbestisinden uzaklaşarak, her meslek kolunda yalnız bir sendika kurulabileceği prensibi kabû edilmiş ve bu sendikaya da, "Millî Sendika" adı verilmiştir. Meslek kollarındaki millî sendikaların, hükümetin müsaadesi ile kurulabileceği ve bunları kamu hukuku tüzel kişiliğine sahip olacakları görüşü benimsenmiştir. Millî sendikaların, sendikaya kayıtlı olsun veya olmasın, o meslek kolunda çalışan bütün emekçileri temsil ettiği, bunlar hakkında uyulması mecburî kararlar almağa yetkili bulunduğu kabul edilmiştir²⁹³.

Millî sendikalara oldukça geniş yetkiler verilmiş, bunlara ilgili buldukları meslek kolundaki emekçilerin sosyal, ekonomik menfaatlerini korumak, kollektif iş sözleşmeleri yapmak, iş bulma büroları ve meslek okulları açmak gibi yetkiler tanınmıştır. Ancak Devlete, millî sendikalar üzerinde çok sıkı bir kontrol imkânı sağlanmıştır. Devlet, sendikaların faaliyetlerini denetlemek ve gerektiğinde sendikaları kapatabilmek yetkisine sahiptir²⁹⁴.

Korporatif ekonomi teşkilâtı içinde, işçi sendikaları ile aynı seviyede bulunan "işveren teşekkülleri" — ki bunlara Gremios denilir — hakkında, işçi sendikalarında olduğu gibi, her meslek kolunda yalnız bir işveren

²⁹¹) Bk. İş Şartı, Başlık III.

²⁹²) Bu kararnamelerden 23 Eylül 1933 tarihli ve 23. 049, 23. 050 sayılı kararnameler hakkında Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1934, s. 715 vd..

²⁹³) Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1934, s. 716.

²⁹⁴) Bk. geniş bilgi için Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1934, s. 716.

teşekküllü kurulacağı prensibi kabul edilmemiş²⁹⁵, yani "teklik" prensibinden uzaklaşmıştır.

Şöyle ki, bazı işveren teşekküllerine "mecburî" teşekküller mahiyeti tanınmıştır. Bu teşekküllerin, aynı ekonomik faaliyeti ifa eden işletmelerin işverenlerini mecburî olarak bir araya toplayacakları ve bir kararname ile hukukî varlık kazanacakları öngörülmüştür. Mecburî mahiyetteki işveren teşekküllerinin millî sendikalara nisbetle daha geniş ve farklı yetkilere sahip oldukları görülmektedir. Bu teşekküllerin de, millî sendikalar gibi, kollektif iş sözleşmesi yapmağa yetkileri vardır. Fakat, millî sendikalardan farklı olarak, bu teşekküllere Belediye ve Eyalet meclisleri üyelerinin seçimine katılma hakkı sağlandığı gibi, sosyal ve ekonomik meselelerin çözümünde hükûmete istişarî mütalâa verme yetkisi de tanınmıştır. Bundan başka, bu teşekküller, sanayi ve ticaret alanlarında hükûmet tarafından alınması gereken tedbirler hakkında görüşlerini bildirmek, hükûmetle birlikte asgarî fiyatı tesbit etmek hakkına da sahiptirler.

Mecburî mahiyetteki işveren teşekküllerinin yanında, "ihtiyarî" mahiyette işveren teşekküllerine de yer verilmiştir. İhtiyarî mahiyetteki işveren teşekkülleri, aynı ekonomik faaliyeti ifâ eden işletmelerin işverenleri tarafından kendi istekleri ile kurulan teşekküllerdir. Bu teşekküllerin hukukî varlık kazanmaları için hükûmetin müdahalesine ihtiyaç yoktur. Ancak mecburî mahiyette işveren teşekküllerinin mevcut olduğu bir ekonomik faaliyet alanında, ihtiyarî mahiyetteki teşekküllerin kurulması mümkün değildir.

İhtiyarî mahiyetteki işveren teşekkülleri de, mecburî teşekküllerin sahip oldukları sosyal, ekonomik, siyasî ve istişarî yetkilere sahiptirler.

Bu iki çeşit işveren teşekküllerinin dışında üçüncü bir işveren teşekkülü vardır ki, o da bir bölgedeki tarımcıları birleştiren "Tarım Teşekkülleri" dir. Bu teşekküller de, ancak hükûmetin müsaadesi ile kurulabilen teşekküller arasındadır ve tarımcılar arasında sosyal dayanışmayı ve işbirliğini gerçekleştirmek, tarım alanındaki ekonomik meselelere çözüm yolu bulmak gibi yetkilere sahiptirler .

Yukarıda saydığımız bu teşekküllerin dışında avukatlar, doktorlar ve mühendisler gibi serbest meslek mensuplarının meydana getirdikleri "ordre" ların varlığı da kabul edilmiştir. Bu teşekküller, sendikaların tâbi oldukları hukukî statüye tâbi kılınmak istenmiş ise de, bu teşebbüsten olum-

²⁹⁵⁾ İşveren teşekkülleri 23 Eylül 1933, 3 Aralık 1934 tarihli kararnamelerle ve 20 Mayıs 1937 tarihli kanunla kurulmuştur.

Bu sonuçlar elde edilemediği için, "ordre" ların statüleri ayrı ayrı kararnamelerle düzenlenmiştir²⁹⁶.

Korporatif ekonomi teşkilâtının ikinci basamağını, işçi ve işveren teşekküllerinin ayrı ayrı meydana getirdikleri "Federasyonlar" ve "Birlikler" teşkil eder. Her Federasyon ve Birlik ayrı bir kanunla kurulmuş ve tanzim edilmiştir: Bu teşekküllerin önemli ekonomik yetkilere sahip oldukları, üretim ve tüketim mekanizmasını düzenledikleri, asgarî fiyatları tesbit ettikleri görülür²⁹⁷.

Korporatif ekonomi teşkilâtının üçüncü ve son basamağını "Korporasyonların" teşkil ettiği kabul edilmiştir. Korporasyon, işçi ve işveren teşekküllerini bünyesinde birleştiren teşekküldür. Hükümet tarafından kurulan korporasyonlar, toplumda sınıf mücadelesine son verecekler ve gerek işçiler ve gerek işverenler hakkında kanun kuvvetinde kararlar alabileceklerdir.

Portekiz'de korporatif ekonomi teşkilâtını bu şekilde kısaca belirtmeğe çalıştıktan sonra, ekonomik teşkilâtın her safhasına Devletin hâkim olduğunu söyleyebiliriz. 1933 tarihli Anayasanın otuzbirinci maddesinde Devlete ekonomik hayatı düzenlemek hakkı tanınmış ve bu konuda Devlete bir görev yüklenmiştir. Hiç şüphesiz Devlet özel teşebbüs aleyhine herhangi bir ekonomik faaliyete girişmeyecek, tekel kurmayacak, özel teşebbüsle rekabet etmeyecektir; fakat, Devletin ekonomik hayatı düzenleme ve dilediği yöne sevk etme yetkisi ve imkânı mevcuttur. Devlet, üretim alanında ve meslek teşekkülleri arasında denge kurmak, güc birliğini sağlamakla görevlidir²⁹⁸. Devlet, bir yandan doğrudan doğruya Anayasanın ve İş Şartının tanıdığı hak ve yetkilere dayanarak ekonomik hayata müdahale etmek hakkını elde etmiş ve öte yandan meslek teşekkülleri ve korporasyonlar vasıtası ile de, ekonomik hayata hâkim olma imkânını sağlamıştır.

c) *Siyasî bakımdan Portekiz Devleti, Korporatif Temsil Sistemine dayanan bir Devlettir.*

Siyasî yönden Portekiz Devleti, korporatif temsil sisteminin kabul edildiği bir Devlet olarak görülmektedir.

Portekiz Devletinde uygulanan korporatif temsil sistemini iki bakımdan değerlendirmek mümkündür. Bir defa, idarî ve mahallî teşkilât için-

²⁹⁶) Bk. JOFFRE, a. g. e., s. 189.

²⁹⁷) Bk. JOFFRE, a. g. e., s. 191.

²⁹⁸) Bk. Portekiz İş Şartı, Başlık I.

de korporatif temsil sisteminin kabul edildiği ve ikinci olarak da, merkez teşkilâtı içinde korporatif temsil sisteminin uygulandığı görülmektedir.

İdarî ve mahallî teşkilât içinde, Komün meclislerinin üyelerini seçme hakkı aile teşekkülleri temsilcilerine, yani aile şeflerine tanınmıştır²⁹⁹. Belediye meclisleri üyelerinin korporasyonlar ve komün meclisleri, eyalet meclisleri üyelerinin ise, korporasyonlar ve belediye meclisleri tarafından seçilmeleri esası kabul edilmiştir³⁰⁰.

Merkez teşkilâtı içinde ise, korporatif bir meclisin kurulması ve bu mecliste korporasyonların ve mahallî teşekküllerin temsil edilmeleri kabul olunmuştur³⁰¹. Şimdi, bu korporatif meclisin teşekkül tarzını ve yetkilerini açıklamaya çalışalım.

Hemen şu hususu belirtelim ki, 1933 tarihli Portekiz Anayasası, korporatif meclisin yanında ikinci bir meclise yer vermiştir. Gerçekten, Anayasa Milletvekilleri Meclisinden söz etmiş ve yüzyirmi kişiden kurulu bulunan bu meclisin üyelerinin vatandaşlar tarafından seçilmelerini öngörmüştür³⁰². Korporatif meclisin ise, mahallî muhtar teşekküllerin, ahlâkî, kültürel ve ekonomik alanlarda kurulan müesseselerin temsilcilerinden meydana geleceği açıklanmıştır. Anayasa, korporatif meclisin üyelerinin seçiminin kanunla düzenleneceğini belirtmiş ve 27 Kasım 1934 tarihinde yayınlanan kanun kuvvetini haiz bir kararname de, korporatif meclisin teşekkül tarzını düzenlemiştir³⁰³.

Bu kanun kuvvetini haiz kararname ile, korporatif meclisin yirmüç bölümden kurulu olacağı kabul edilmiştir³⁰⁴. Bu bölümlerden her biri, toplumdaki belli başlı fonksiyonlardan birine tekâbül etmekte ve her bölüm içinde o bölümün ilgili bulunduğu fonksiyonu yerine getiren sosyal teşekküller temsil olunmaktadır.

Korporatif meclis üyelerinin nasıl seçileceği meselesine gelince, 1934 yılında bütün sosyal faaliyet alanlarında, bütün meslek kollarında korporasyonların kurulması işi henüz tamamlanmamış olduğundan, 27 Kasım

²⁹⁹) Bk. Anayasa mad. 19 ve tek §

³⁰⁰) Bk. Anayasa mad. 20,21.

³⁰¹) Bk. Anayasa mad. 20, 21.

³⁰²) Bk. Anayasa mad. 85.

³⁰³) 24. 683 sayılı bu kanun - kararnamenin metni için Bk. Ann. de l'inst. inter de dr. pub., 1936, s. 444.

³⁰⁴) 2 Ocak 1935 tarihli ve 24836 sayılı kararname ile meclisin bölümleri yirmidörde çıkarılmıştır, 21 Kasım 1935 tarihli ve 27221 sayılı kararname ile de yirmibeş olarak kabul edilmiştir Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1937, s. 471, 493.

1934 tarihli kanun kuvvetini haiz kararnamenin beşinci maddesinde bu durum gözönünde tutularak değişik ve çeşitli ihtimaller üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte, prensip olarak korporatif meclis üyelerinin doğrudan doğruya sosyal teşekküllerin yetkili organları tarafından seçilmeleri öngörülmüş ve bu konuda sosyal teşekküller içinde yer alan fertlere bir imkân tanınmamıştır. Başka deyimle, korporatif temsil sisteminin ruhuna uygun bir temsil sistemi kabul edilmiştir. Ancak korporatif meclisin kuruluşunda işveren teşekküllerine, işçi teşekküllerine oranla daha fazla sayıda temsilci seçme hakkının tanındığı dikkati çekmektedir.

Bu korporatif meclisin yetkisi meselesine gelince, korporatif meclisin istişarî yetkiye sahip bir organ olduğu kabul edilmiştir³⁰⁵. Şöyle ki, Milletvekilleri Meclisine sunulan bütün kanun teklif ve tasarıları hakkında, henüz bunlar Milletvekilleri Meclisinde görüşülmeden önce, korporatif meclisten istişarî mütalaa alınacağı prensibi benimsenmiştir³⁰⁶. Böylece, korporatif meclis, karar organı olan Milletvekilleri Meclisinin yanında bir istişare organı niteliğine sahiptir.

Ancak, 1935 yılından itibaren Milletvekilleri Meclisinin yasama yetkisinin kısıtlanmağa başlandığı ve buna karşılık yürütme organına yasama yetkisini kullanma konusunda geniş imkânlar sağlandığı görülmektedir. Bu yetki değişikliğine paralel olarak, yürütme organına, korporatif meclisin istişarî mütalâasına müracaat hakkı tanınmıştır³⁰⁷. Böylece, korporatif meclis istişarî organ olma niteliğini muhafaza etmiştir.

d) *Hukukî bakımdan Portekiz Devleti, Totaliter ve Otoriter bir Devlettir*

Hukukî yönden Portekiz korporatif Devleti gerek sosyal ve gerek ekonomik yapısı nazara alındığı takdirde, otoriter ve totaliter bir Devlet olarak görülmektedir. Fakat, Portekiz'de korporatif Devletin kurucusu Salazar, Portekiz korporatif Devletinin totaliter bir Devlet olmadığını iddia etmiş ve bu iddiasını isbat etmeğe çalışmıştır.

Şöyle ki, Salazar'a göre³⁰⁸, totaliter Devlette, parti ile Devlet bir bütün teşkil ederler; partiyi Devletten, Devleti partiden ayırmağa imkân

³⁰⁵) Bk. Anayasa mad. 103.

³⁰⁶) Korporatif meclis, istişarî mütalâasını normal durumlarda otuz gün içinde ve âcil durumlarda ise, milletvekilleri meclisinin tesbit edeceği süre içinde bildirmekle görevlidir. Korporatif meclis bu süreler içinde mütalâasını bildirmediği takdirde, Milletvekilleri Meclisi derhal görüşmelere başlayabilir (anayasa mad. 103).

³⁰⁷) Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1937, s. 451-453, 455 vd..

³⁰⁸) Bk. JOFFRE, a. g. e., s. 178.

yoktur. Fertlerin bütün faaliyetleri Devletin ve partinin amaçlarına tâbi kılınmıştır. Fertlerin varlık sebebi Devletin amaçlarını gerçekleştirmektedir. Devletin dışında ve Devlete karşı hak, hukuk diye bir şey yoktur. Totaliter Devlette fertlere tanınan haklar, Devletin amaçlarının gerçekleşmesine engel olmayan haklardır. Totaliter Devlet, varlık sebebini kendi içinde bulan ve bu yüzden de hiç bir kaide ile sınırlanamayan Devlettir.

İşte, Salazar, Portekiz Devletinin, bu şekilde tarif ettiği totaliter Devlet kavramına girmediğini ileri sürmektedir. Çünkü, Portekiz Devletinin, iç hukuk alanında ahlâk ve hukuk kaideleri ile, dış hukuk alanında ise, milletlerarası andlaşmalarla sınırlı olduğu kabul edilmiştir³⁰⁹.

Salazar, otoriter ve totaliter Devletleri askerî diktatörlüğe veya parti diktatörlüğüne dayanan Devletler olarak kabul etmekte ve buna karşı, "akıl ve zekânın diktatörlüğü" diye adlandırdığı bir diktatörlüğü savunmaktadır. Salazar'a göre bu diktatörlük, yani Portekiz'de uygulanan diktatörlük, siyasî alanda itidal prensibine, marazî ve saldırgan olmayan bir milliyetçiliğe dayanan bir diktatörlüktür. Bu diktatörlükte, gerek fertlerin özel hayatlarında ve gerek toplum hayatında ahlâkî değerlere büyük önem verilmekte, insan onuruna saygı gösterilmekte, milletin medeniyet yolunda kutsal bir görevi olduğu kabul edilmekte, kamu müesseselerinin eğitici rolü üzerinde durulmaktadır. Fakat, Portekiz Devletinin totaliter ve otoriter bir Devlet olmadığını ileri süren Salazar, milletin kutsal menfaatleri adına kuvvetli bir Devletin kurulması gerektiğini de belirtmektedir.

Ne var ki, Portekiz korporatif Devletinin kurucusunun, Portekiz Devletinin otoriter ve totaliter bir Devlet olmadığı yolundaki bu iddiası geççelere uymamaktadır. Bir defa, Portekiz'de 1926 dan sonra çok parti sistemine son verilmiş, Portekiz milletinin tek parti, "Millî Birlik Partisi" içinde toplanması emredilmiş ve yavaş yavaş parti ve Devlet teşkilâtı birbiri içinde erimiştir ki, bu da Salazar'ın totaliter ve otoriter Devlet tarifine uymaktadır. Sonra, Devletin bütün ekonomik ve sosyal faaliyetlere hâkim olduğu totaliter bir düzen kurulmuştur.

Otoriter bir Devlet olmadığını isbat için Devletin ahlâk ve hukuk kaideleri ile sınırlı bulunduğunu söylemek de yeterli değildir, bunun teminatının da belirtilmiş olması gerekir. Kanunları yapan ve aynı zamanda uygulayan bir yürütme gücü karşısında fertlerin hak ve hürriyetlerinin hiç

³⁰⁹) Bk. JOFFRE, a. g. e., s. 179; Anayasa mad. 4.

bir teminatı bulunmadığı muhakkaktır. Her ne kadar, 1933 Anayasasında (mad. 8/19), ferde hak ve hürriyetlerini ihlâl eden emirlere karşı mukavemet yani direnme hakkı tanınmış ise de, bu hakkın hemen arkasından ferdi hak ve hürriyetlerin bir kararname ile yürürlükten kaldırılmasının mümkün olduğu açıklanmıştır. Tek parti sistemine dayanan ve tezimizin birinci bölümünde açıklamağa çalıştığımız korporatif Devlet kavramının dayandığı esasları benimseyen antidemokratik ve antiliberal bir Devlet kurma amacını güden ve bunu yavaş yavaş gerçekleştirme yolunda çaba gösteren bir Devlet sistemini otoriter ve totaliter bir Devlet sistemi olarak kabul etmek gerekir.

3 — 1929 - 1945 yıllarında AVUSTURYA

a) 1929 Anayasasına göre, Avusturya Korporatif Devletinin özelliği

Avusturya'da parlömanter demokratik bir cumhuriyet kuran 1 Ekim 1920 Anayasası, 7 Aralık 1929 tarihinde değiştirilmiş³¹⁰ ve bu Anayasaya daha sonraki yıllarda kurulması öngörülen siyasî rejime zemin hazırlayan bir yön verilmiştir. Gerçekten, 1929 yılında asıl amaç, siyasî partilerin varlığına son vermek ve korporatif mahiyette otoriter ve totaliter bir Devlet kurmaktır. İşte, 1929 Anayasası, Avusturya Devletini bu sonuca yaklaştırmak amacı ile hazırlanmıştır³¹¹. Daha açık bir deyimle, 1929 Anayasası demokratik parlömantarizmden otoriter Devlet düzenine geçişi hazırlayan bir Anayasadır.

1929 Anayasasında, yürütme organını yasama organı karşısında kuvvetli duruma sokacak esaslara yer verilmiş³¹² ve korporatif bir meclisin kurulması öngörülmüştür.

³¹⁰) 1 Ekim 1920 Anayasasının değiştirilmesini gerekli kılan siyasî-hukukî sebepler hakkında Bk. HERRNRITT, R. L'évolution de la vie constitutionnelle en Autriche en 1933. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1934, s. 183 - 184.

³¹¹) Bk. DARESTE, F. - R. Les constitutions modernes, c. III, s. 48; HERRNRITT, a. g. e., s. 185.

³¹²) Anayasanın tam metni için Bk. DARESTE, a. g. e., c. III, s. 62 vd. . Bu konuda alınan tedbirler arasında Devlet başkanının halk tarafından seçilmesi esası kabul edilmiş (mad. 60), Devlet başkanının yetkileri genişletilmiş, başbakan ve bakanları tâyin ve azil yetkisi verilmiş (mad. 70), Milletvekilleri Meclisini toplantıya çağırma ve bu meclisi dağıtma yetkisi (mad. 28, 29) ve gerektiğinde memleketi kanun yerine kararnamelerle yönetme imkânı tanınmıştır. Öte yandan, meclisin üstün durumuna son vermek amacı ile senelik toplantı süresi kısıtlanmıştır.

Şöyle ki, 1929 Anayasasında, yasama gücü iki meclis arasında bölünmüştür. B meclislerden biri Milletvekilleri Meclisi, diğeri meslek teşekküllerinin ve "Memleketlerin" temsil edildiği Korporatif Meclistir. Yasama gücünün bu iki meclis tarafından müştereken kullanılacağı kabul edilmiştir³¹³. Bunlardan Milletvekilleri Meclisi, genel, eşit ve gizli oyla doğrudan doğruya fertler tarafından seçilen temsilcilerden kurulu bir meclistir³¹⁴. Korporatif Meclis ise, meslek teşekküllerinin temsilcileri ile "memleketler" temsilcilerinden kurulu bir meclistir³¹⁵.

Bunlardan korporatif meclisin yasama gücünün kullanılmasına iştiraki şu şekilde düzenlemiştir : Bir defa korporatif meclisin, hükümet aracılığı ile milletvekilleri meclisine kanun teklif etme yetkisi vardır³¹⁶. İkinci olarak, korporatif meclisin, milletvekilleri meclisi tarafından kabul edilen kanunlara karşı tehirî veto yetkisi vardır³¹⁷. Ancak milletvekilleri meclisinin bazı kararlarına karşı korporatif meclise veto hakkı tanınmamıştır³¹⁸.

Fakat, 1929 Anayasa düzeni, beklenen ve gerçekleşeceği umulan olumlu sonuçları doğuramamış, kuvvetli bir hükümet kurulamamış, siyasi partiler arasındaki mücadeleye son verilememiş ve bu karışık durum 1933 yılına kadar sürmüştür. 1933 de Dollfuss hükümeti, millîetvekilleri meclisi ile başkanı arasında çıkan bir anlaşmazlığı bahane ederek, anayasa düzeninin işlemez hale geldiği gerekçesi ile fevkalâde hollere mahsus 14 Temmuz 1917 tarihli kanuna dayanarak, memleketi kanun kuvvetini haiz kararnamelerle yürütmeğe başlamıştır.

Bu kararnameler, bir yandan 1929 Anayasa düzeni değiştirilerek demokratik rejimin kalıntıları temizlenmiş ve öte yandan, siyasi partilere karşı mücadeleye girişilerek, bunların faaliyetlerine son verilmiş³¹⁹, otoriter ve totaliter bir rejim kurma yoluna gidilmiştir.

³¹³) Bk. 1929 Anayasası mad. 24.

³¹⁴) Bk. 1929 Anayasası mad. 26.

³¹⁵) Bk. 1929 Anayasası mad. 35.

³¹⁶) Bk. 1929 Anayasası mad. 41/1.

³¹⁷) Korporatif meclis, sekiz hafta içinde, Milletvekilleri Meclisi tarafından kabul edilen kanunlara, gerekçelerini göstermek sureti ile itiraz edebilir (mad. 41, 42). Bu durumda kanunun yürürlüğe girebilmesi için, Milletvekilleri Meclisinin üye tam sayısının yarısının hazır bulunduğu toplantı da itirazın reddedilmesi gerekir.

³¹⁸) Bk. 1929 Anayasası mad. 42/5.

³¹⁹) Bu kararnameler için Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1934, s. 191 - 203.

Amaç, çok partili demokratik siyasî düzene son vermek, sınıflar arası mücadeleyi önlemek, sınıflar arasında uzlaşmayı sağlamak ve bunun içinde, meslek teşekküllerinin korporasyonlar şeklinde teşkilatlanmalarını sağlamak ve otoriter bir Devlet kurmaktır³²⁰. İşte, bu tarz bir Devlet düzeninin kurulmasını sağlamak amacı ile 1933 Anayasası kabul edilmiştir.

b) 1934 Anayasasına göre, Avusturya Korporatif Devletinin özelliği

24 Nisan 1934 tarihli Anayasa, Avusturya Federal Devletinin korporatif bir Devlet olduğunu açıklamaktadır³²¹. Anayasada yasama gücünün kullanılmasına iştirak eden korporatif organlar yer almaktadır.

Söyle ki, yasama faaliyetlerine katılan dört istişare organı vardır. Bunlar, Devlet konseyi, Kültürel Federal Konsey, Ekonomik Federal Konsey ve Memleketler Konseyidir. Bu istişare organlarından ikisinin, Kültürel Federal Konsey ile Ekonomik Federal Konseyin korporatif bir mahiyet taşıdığı görülür³²².

Otuz, kırk kişilik Federal Kültürel Konseyin, dinî teşekküllerin — kiliselerin ve kanun tarafından tanınmış dinî cemiyetlerin — öğretim, eğitim, kültür, bilim ve san'at teşekküllerinin temsilcilerinden kurulacağı kabul

³²⁰) 17 Şubat 1934 de, Dollfuss "küçük büyük, önemli önemsiz bütün mesleklerin, bütün sosyal faaliyetlerin temsil edileceği bir meclis kuracağız. Halkın temsil edilmesini istiyoruz, bu temsil korporatif temsil olacaktır" demiştir Bk. PİC, Paul. Le corporatisme contemporain, Rev. pol. et parl., Septembre 1934, s. 393.

³²¹) Bu anayasanın tam metni için Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1935, s. 283 vd. Anayasanın baş kısmındaki ek maddede ve anayasanın ikinci maddesinde Avusturya Devletinin korporatif mahiyeti belirtilmiştir.

Anayasanın hemen ilânından sonra, 30 Nisan 1934 tarihli fevkalâde tedbirler kanunu ile (Bu kanun için Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1935, s. 471), milletvekilleri meclisinin varlığına son verilmiş, 1929 anayasasına göre yasama gücünün kullanılmasına katılan milletvekilleri meclisinin, korporatif meclisin ve bu meclislere bağlı komisyonların yetkileri hükûmete devredilmiştir. Bk. 30 Nisan 1934 tarihli kanun mad. 3. Daha doğru bir deyimle, Devlet başkanına devredilmiştir. Çünkü, Devlet başkanı hükûmete hâkimdir, dilediği zaman başkanları azil yetkisine sahiptir Bk. 1934 tarihli Anayasa mad. 82.

³²²) Devlet konseyi üyeleri Devlet başkanı tarafından seçilir Bk. Anayasa mad. 46. Memleketler Konseyi ise, Devletin Federal karakterini aksettirecek şekilde kurulur Bk. Anayasa mad. 49.

edilmiştir³²³. Bu konsey üyelerinde, vatana — daha doğru bir deyimle rejime — bağlılıklarını isbat etmiş olmaları şartı aranmıştır.

Yetmiş, seksen kişilik Federal Ekonomik Konseyin ise, meslek teşekkülleri temsilcilerinden kurulu olacağı³²⁴ ve bu temsilcilerde de vatana — yani rejime — bağlılık şartının aranacağı kabul edilmiştir. Bu konseyde temsil olunacak meslekler gruplara ayrılmıştır ve bunlar da tarım, ormancılık, sanayi - maden, el san'atları, ticaret - ulaştırma, maliye, kredi - sigorta, serbest meslek ve kamu hizmetleri gruplarıdır. Yetmiş, seksen kişilik konsey üyeliği, bu meslek gruplarındaki meslekler arasında bölünecek ve bu taksim ameliyesi yapılırken her mesleğin ihtiva ettiği üye sayısı göz önünde tutulacaktır. Bununla birlikte, her mesleğe de en az üç temsilci seçme hakkı tanınacaktır. Meslek temsilcilerini o meslek kolundaki meslek teşekkülleri seçecektir.

Anayasadaki diğer korporatif mahiyetteki organlara gelince, bunlar Federal Diyet ve Federal Meclistir.

Gerçekten, Federal Diyet'te korporatif bir organ mahiyeti görmek mümkün ise de; bu organın korporatif niteliği zayıftır. Şöyle ki, Federal Diyet saydığımız dört istişare konseyi tarafından ve bunların kendi içlerinden seçtikleri üyelere kurulacaktır. Devlet Konseyinin kendi içinden seçtiği yirmi temsilci; Federal Kültürel Konsey tarafından seçilen on temsilci; Federal Ekonomik Konseyin seçtiği yirmi temsilci; "Memleketler" Konseyinin seçtiği on temsilci, Federal Diyet'i meydana getirecektir³²⁵.

Bu şekilde, Federal Diyet üyeleri arasında, korporatif bir organ mahiyetini taşıyan ekonomik ve Kültürel Konsey üyelerinin yer alması Federal Diyet'e doğrudan doğruya değilse bile, dolayısı ile korporatif bir organ mahiyetini sağladığı söylenebilir.

Federal Meclise gelince, bu meclis yukarıda adları geçen dört istişare konseyinin birleşmesi ile meydana geldiğinden bu meclisin de korporatif bir bünyeye sahip olduğu ileri sürülebilir³²⁶.

Bu korporatif organlara sağlanan yetkilere gelince, bu organlara kanunların yapılmasında bazı imkânlar tanınmıştır. Şöyle ki, kanun tasa-

³²³) Bk. Anayasa mad. 47.

³²⁴) Bk. Anayasa mad. 48.

³²⁵) Bk. Anayasa mad. 50.

³²⁶) Bk. Anayasa mad. 52.

ralarını hazırlamak yürütme organına ait bir yetkidir. Yürütme organı tarafından hazırlanan kanun tasarıları, ilgili buldukları konulara göre, Ekonomik Konseye, Kültürel Konseye, Memleketler Konseyine veya Devlet Konseyine gönderilir. Konsey, tasarı hakkında istişari mütalâasını belli bir süre içinde yürütme organına bildirir³²⁷. Bundan sonra tasarı, yürütme organı tarafından Federal Diyet'e tevdi edilir³²⁸. Federal Diyet tasarı üzerinde değişiklik yapmadan onu kabul veya red eder. Tasarının Federal Diyet tarafından red edilmesi halinde, yürütme organı tasarıyı halkın oyuna sunabilir³²⁹.

Bu şekilde korporatif organların yetkilerini kısaca belirttikten sonra ve Avusturya'da gerçekleştirilmek istenen korporatif Devletin özelliğini açıklamadan önce, hemen şunu belirtelim ki, 1935 yılından sonra Avusturya'da meslek teşekküllerinin korporasyonlar şeklinde teşkilatlanmaları için faaliyete geçilmiş, kanunlarla korporasyonların kurulması yoluna gidilmiş ve korporasyonlara kamu hukuku tüzel kişiliği tanınmıştır³³⁰.

Avusturya korporatif Devletin özelliğini şöyle özetleyebiliriz : Avusturya korporatif Devlet teşkilâtı içinde kurulan korporatif organlar istişari yetkilerle teçhiz edilmiştir. Amaç, siyasi partilerin varlığına son vererek otoriter bir yönetim kurmaktır. Bu yüzden, korporatif Devlet sistemi, siyasi partilere karşı bir silâh olarak kullanıldığı ve otoriter bir yönetimin kurulmasını gerçekleştirdiği ölçüde benimsenmiştir.

4 — 1933 yılından sonra İSPANYA

1933 yılından sonra İspanya'da kurulmak istenen korporatif Devlet sisteminin özelliklerini ve mahiyetini anlayabilmek ve açıklayabilmek için, 1933 yılından bu yana İspanya'da çeşitli tarihlerde ve çeşitli adlar altında yayınlanan hukukî belgeleri incelemek gerekir.

İspanya'da 26 Temmuz 1946 tarihinde yayınlanan "Veraset Kanunu" nun onuncu maddesi, İspanyolların temel kanunlarını şöyle sıralamıştır : 9 Mart 1938 tarihli İş Şartı, 17 Temmuz 1942 tarihli "Cortes" lerin kuruluş kanunu, 17 Temmuz 1945 tarihli İspanyolların Hak ve Görevlerini gösteren Şart, 22 Ekim 1945 tarihli Referandum kanunu, 26 Tem-

³²⁷⁾ Bk. Anayasa mad. 61.

³²⁸⁾ Bk. Anayasa mad. 62.

³²⁹⁾ Bk. Anayasa mad. 64.

³³⁰⁾ Bk. 12 Mart 1935 tarihli ve 84 sayılı kanun, Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1936, s. 112.

muz 1946 tarihli Veraset kanunu. Bunun gibi, Veraset kanununun yine onuncu maddesinde, gelecekte bu temel kanunların listesinin daha da genişleyebileceğine işaret edilmiştir³³¹. Bu kaynaklar dışında İspanya Devletinin korporatif mahiyetini ve özelliklerini belirten önemli bir kaynak daha vardır ki, o da, Ekim 1934 tarihinde yayınlanan, daha sonra 17 Mayıs 1938 tarihinde bazı değişikliklere uğrayan "Falanj Partisi Programı"dır³³².

Şimdi, bu hukukî belgelerde kabul edilen prensiplerin ışığı altında İspanya korporatif Devletinin mahiyetini açıklamaya, özelliklerini belirtmeğe çalışalım.

a) *Sosyal bakımdan İspanya Devleti, sosyal teşekküllere dayanan bir Devlettir.*

Sosyal yönden İspanya Devleti, fertlere değil, fakat sosyal teşekküllere dayanan bir Devlet olarak görülmektedir. Gerçekten, toplumun ve Devletin temel unsuru, ilk selülü olarak, fert değil, fakat tabii teşekkül olan aile, meslekî teşekkül olan sendika ve mahallî teşekkül olan belediyeler kabul edilmiştir³³³.

Fert, toplum ve Devlet içindeki yerini mensup olduğu bu çeşitli teşekküller vasıtası ile elde edebilecektir³³⁴. Çünkü, fert başlı başına bir değer ve varlık olarak kabul edilmemiştir. Fert, ancak Devlet içinde yeri ve

³³¹) Bu hukukî belgeler için Bk. MİRKİNE - GUETZEVİTCH, B. Les constitutions européennes, Paris 1951, T. I, s. 381 vd..

³³²) Falanj partisi programının metni için Bk. Duverger, Maurice Constitutions et documents politiques. Paris 1957, s. 498 vd.. 1958 yılında bu program "Millî Hareket Prensipleri" adını almıştır Bk. CLAUDIO JAUREZ, Structures politico-juridique du franquisme. Démocratie nouvelle. Rev. mens de pol. mond. Décembre 1964, s. 59.

İlk falanj teşkilâtı İspanya'da 1933 yılında José Antonio Primo de Rivero tarafından kurulmuş (Primo di Rivero'nun İspanya'da diktatörlüğü kuruşu hakkında Bk. BARTHELEMY, Joseph. La crise de la démocratie contemporain, Paris 1931, s. 82 vd.) ve 1934 yılında, daha önce — 1931 yılında — kurulan milliyetçi sendikalist "juntas" ile birleşmiş ve Ekim 1934 yılında yirmialtı maddelik bir ortak program kabul edilmiştir Bk. L'Espagne et la primauté du droit, Com. inter. de jur. Genève 1962, s. 6; ESEN, Büsan 1937 tarihli kararname ile tek parti halini almıştır Bk. DUVERGER, Maurice institutions politiques et droit constitutionnel, Paris 1960, s. 391.

³³³) Bk. Falanj Partisi programı mad. 6; İş Şartı mad. XI/3.

³³⁴) Bk. Falanj Partisi programı mad. 6; Referandum kanunu önsözü.

getirdiği fonksiyonların önemine göre ve bu fonksiyonlar sebebi ile bağlı olduğu sosyal teşekküllerin aracılığı ile bir varlık ve değer kazanabilecektir. Belli bir fonksiyonu olmayan ferdin ise, Devlet içinde hiç bir hakkı ve yeri olmayacaktır³³⁵.

Toplumda, pozitif kanunlara takaddüm eden, pozitif kanunlara üstün olan, devir ve ferağ edilmeyen haklara sahip bulunanlar fertler değil, fakat ahlâkî - sosyal teşekküller niteliğini taşıyan ailelerdir³³⁶. Devletin ise, toplumun ilk selülü, temel unsuru olan aile teşekkülünü korumakla görevli olduğu kabul edilmiştir³³⁷.

Devlet ferdin hizmetinde bir vasıta olarak mütalâa edilmemiş, Devlet ferdi aşan, ferdin amaçlarına üstün bir amaç ve ülkünün hizmetinde bulunan bir vasıta olarak karşılanmış ve vatanın bütünlüğünü sağlayan Devlette totaliter bir nitelik görülmüştür³³⁸.

Devletin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu üstün amaç, İspanya Devletini kuvvetli, yüce bir Devlet haline getirmiştir. Bu amaç aynı zamanda fertlerin de gerçekleşmesine çalışacakları bir ülküyü ifade etmektedir. Bu ülkü uğruna ferdi menfaatler, sınıf ve grup menfaatleri bir kenara bırakılacak, fertler bütün güçleri ile bu ülkü için çalışacaklardır³³⁹.

Bu belgelerde bir yandan insanlık onurunun, insanın şefar, haysiyet ve hürriyetinin ebedî ve dokunulmaz değerler olduğu belirtilmiş³⁴⁰ ve fakat öte yandan, ancak hür ve güçlü bir millete ve Devlete mensup ferdin gerçekten hür sayılabileceği açıklanmış ve hiç bir ferdin hürriyetini, Devletin birliği ve bütünlüğü, bağımsızlığı aleyhine kullanamayacağı ifade edilmiştir³⁴¹. Bu şekilde totaliter Devletin izlediği amacın ferde yabancı, ferdin dışında bir amaç olmadığı, tam aksine ferdin hür olabilmesi için bu amacın gerçekleşmesine çalışacağı ileri sürülmüştür. Bunun gibi, fertlere tanınan hakların da, Devletin birliğine ve bütünlüğüne aykırı olarak kullanılmayacağı kabul edilmiştir³⁴².

³³⁵) Bk. Falanj Partisi programı mad. 16.

³³⁶) Bk. İş Şartı mad. XI/3.

³³⁷) Bk. İspanyolların Hak ve Görevleri Şartı mad. 22.

³³⁸) Bk. İş Şartının önsözü.

³³⁹) Bk. Falanj Partisi programı mad. 1.

³⁴⁰) Bk. Falanj Partisi programı mad. 7.

³⁴¹) Bk. Falanj Partisi programı mad. 7 ve Millî Hareket Prensipleri, mad. IV.

³⁴²) Bk. İspanyolların Hak ve Görevleri Şartı mad. 33.

b) *Ekonomik bakımdan İspanya Devleti, Korporatif Ekonomi Sistemine dayanan bir Devlettir.*

Ekonomik yönden İspanya Devleti korporatif ekonomi sisteminin kabul edildiği bir Devlet olarak görülmektedir.

Gerçekten İş Şartının önsözünde, İspanya Devletinin “sedikalist”, başka deyimle korporatif bir Devlet olduğu açıklanmıştır. Falanj partisi programının dokuzuncu maddesinde de, İspanya, ekonomik yönden yüzeysel bütün yurdu kaplayan muazzam bir üreticiler sendikasına benzetilmiştir.

İspanyol milletin ekonomik alanda korporasyonlar — ki buna “dikey sendikalar” denilmektedir — içinde teşkilatlanması istenmiş ve bunun için de, her üretim kolunda bir korporasyon kurulması öngörülmüştür³⁴³. Korporasyonlar, millî ekonominin bütünlüğünü sağlayan vasıtalar olarak karşılanmıştır.

Korporasyonlara dayanan İspanyol ekonomi sisteminin liberal ekonomi sistemine, kapitalizme karşı olduğu kadar, marksizme karşı olduğu da belirtilmiştir³⁴⁴. Bu korporatif ekonomi sistemi içinde Devlet, kapitalist ekonomi sistemindeki Devlet gibi, sınıflar arasındaki mücadeleye ve ekonomik yönden kuvvetli olan sınıfın zayıf olan sınıfı ezmesine seyirci kalan bir Devlet olmayacaktır³⁴⁵. İspanyol korporatif ekonomi sisteminin sınıf mücadelesini ortadan kaldıracak bir sistem mahiyetini taşıdığı iddia edilmiştir. Çünkü bu sistem içinde, aynı üretim kolunda çalışan bütün üreticiler, yani işçiler, işverenler ve teknik elemanlar organik bir bütün, organik bir birim teşkil etmek üzere teşkilatlanacaklardır³⁴⁶.

* Bu ekonomi sistemi içinde Devletin yeri de belirtilmiştir: İspanyol korporatif ekonomi sisteminde, ekonomi siyasete tâbi olacaktır³⁴⁷. Başka deyimle, Devlet ekonomiye hâkim olacak ve bu hâkimiyet, korporasyonlar vasıtası ile tesis olunacaktır³⁴⁸. Devlet, ekonomik hayatı, iş ve çalışma şartlarını, bütün ekonomik faaliyetleri denetleyecek, sevk ve idare edecektir.

³⁴³) Bk. Falanj partisi programı mad. 9. Sendika teşkilâtı için Bk. TUNA, Orhan - KUTAL, Metin. Grev hakkı. Ank. 1962, s. 72.

³⁴⁴) Bk. İş Şartının önsözü, Falanj partisi programı mad. 10.

³⁴⁵) Bk. Falanj partisi programı mad. 11.

³⁴⁶) Bk. İş Şartı önsözü; İspanyolların hak ve görevleri Şartı mad. 26.

³⁴⁷) Bk. İş Şartı önsözü; L'Espagne et la primauté du droit, s. 14 vd..

³⁴⁸) Bk. İş Şartı mad. III/5, 6.

İspanyol korporatif ekonomi sisteminde korporasyonlar birer kamu hukuku teşekkülü olarak karşılanmışlardır³⁴⁹. Korporasyonlar bir üretim kolunda veya bir kamu hizmeti içinde ekonomik faaliyete katılan bütün üreticilerin tek bir teşekkül içinde, tek bir organizma içinde birleşmeleri, hiyerarşik bir düzen içinde teşkilatlanmaları ile kurulacaktır³⁵⁰. Korporatif ekonomi sistemi birlik, bütünlük ve hiyerarşi prensiplerine dayanacaktır. Korporasyonlar Devletin yönetimi, sevk ve idaresi altında kurulacaktır ve toplumda hiç bir ekonomik faaliyet ve fonksiyon korporasyon teşkilâtı dışında kalmayacaktır³⁵¹.

Bu ekonomi sisteminde korporasyonlar, üretim meseleleri ile ilgilenenler, bu konuda alınması gereken tedbirler hakkında ve ekonomik meselelerin çözümü konusunda tekliflerde bulunacaklardır. Ancak, bu tedbirlerin ve çözüm yollarının millî menfaate aykırı olmamaları gerekir³⁵². Bu ekonomi sisteminde korporasyonlar, o Devletin hizmetinde birer vasıta olarak kabul edilmişlerdir. Devlet, bu korporasyonlar vasıtası ile ekonomiye yön verecek, ekonomik hayata hâkim olacak³⁵³ ve korporasyonların başında da Devletin ve partinin ileri gelen kişileri yer alacaklardır³⁵⁴. Bu şekilde İspanya'da ekonomik yönden korporatif Devlet, Devlet ve parti ileri gelenlerinin ekonomik hayata hâkim oldukları bir Devlet olarak görülmektedir.

c) *Siyasî bakımdan İspanya Devleti, Korporatif Temsil Sistemine dayanan bir Devlettir.*

Siyasî yönden İspanya Devleti "Organik Temsil" adı altında korporatif temsil sisteminin kabul edildiği bir Devlet olarak görülmektedir.

³⁴⁹) Bk. İş Şartı mad. XII/3.

³⁵⁰) Bk. İş Şartı mad. XII/1, XII/3.

³⁵¹) Serbest meslek kollarında ve teknik meslek alanlarında da korporasyonların kurulması öngörülmüştür Bk. İş Şartı mad. XII/2.

24 Kasım 1926 tarihli kararnamede, ekonomik faaliyetlerin yirmiyedi korporatif grup içinde toplanacağı öngörülmüştür. Bu korporatif teşkilâtın en alt basamağını mahallî korporatif komiteler teşkil edecektir. İkinci basamakta ise, eyaletlerde teşkil olunacak korporatif teşekküller yer alacak ve en üst basamakta da korporasyonlar konseyi bulunacaktır Bk. PİC, a.g.e., s. 402.

³⁵²) Bk. İş Şartı mad. XII/5.

³⁵³) Bk. İş Şartı mad. XII/5.

³⁵⁴) Bk. İş Şartı mad. XII/4.

Şöyle ki, fertler Devletin faaliyetine ve siyasî hayata siyasî partilerin aracılığı ile katılmayacaklardır³⁵⁵. Fertler, siyasî hayata toplum içinde ifâ ettikleri fonksiyonlar dolayısı ile bağlı buldukları sosyal teşekküller vasıtası ile katılacaklardır. Böylece, çok partili siyasî rejime son verilmiş, bu rejimin bütün sonuçları ortadan kaldırılmış, partiler arası mücadele esasına dayanan parlömanter sistem ve siyasî temsil sistemi bertaraf edilmiştir³⁵⁶.

Şimdi, korporatif temsil esasına göre, İspanya'da kurulan ve "Cortes" adını taşıyan korporatif organın özelliğini açıklamaya çalışalım.

17 Temmuz 1942 tarihli "Cortes"lerin kuruluş kanununun önsözünde, yasama gücünün münhasıran Devlet şefine ait olduğu ve bu kanunla kurulacak "Cortes" adındaki organın, yasama gücünün kullanılmasında Devlet şefine yardımcı olacağı açıklanmıştır. Yine bu önsözde Devlet şefinin münhasıran kendine ait olan bu yetkiyi kullanırken başka bir organla işbirliği yapmasının bir otolimitasyon mahiyetini taşıdığı belirtilmiştir.

Fertler, "Cortes" adını taşıyan organ vasıtası ile Devlet işlerine iştirak edebileceklerdir. Bu organın görevi kanun tasarılarını hazırlamak ve oylamak olup, bunlara hukuk kaidesi niteliğini veren Devlet şefinin iradesidir³⁵⁷.

Fertlerin bu organ vasıtası ile Devlet işlerine ne derecede iştirak ettiklerini anlayabilmek için bu organın teşekkül tarzını açıklamak gerekir.

"Procuradores" adını taşıyan bu meclis üyelerinin üç kaynaktan geldikleri kabul edilmiştir. Bir kısım üyeler seçim sonucu bu meclise girerler; "tabii üyeler" adını taşıyan bir kısım üyeler ise, belli bir fonksiyonu ifâ etmeleri sebebi ile kendiliğinden, bu meclise dahil sayılırlar ve son olarak bir kısım üyeler de, Devlet başkanı tarafından tâyin edilirler.

Seçim sonucunda Cortes meclisine giren üyeler şunlardır : Millî sendikalar temsilcileri — ki bunların sayıları Cortes meclisi üye sayısının üçte birinden az olacaktır —, belediye meclisleri tarafından seçilen birer üye, Kraliyet Akademileri — iki üye —, Yüksek bilimsel araştırma kon-

³⁵⁵) Bk. Falanj partisi programı mad. 6.

³⁵⁶) Bk. Falanj partisi programı mad. 6; Referandum kanunu önsöz, parti sisteminin işleyişi hakkında Bk. L'Espagne et la primauté du droit, s. 10 vd..

³⁵⁷) 17 Temmuz 1942 tarihli Cortes'lerin kuruluş kanunu mad. 1.

seyi tarafından seçilen iki üye, avukatlar, doktorlar, mimarlar, eczacılar ve ticaret odaları yönetim kurulları tarafından seçilen onbeş üye.

Cortes meclisinin tabii üyeleri şunlardır: Bakanlar, Millî Hareket Konseyi Üyeleri, Falanj partisi ileri gelenleri, elli eyalet merkezinin belediye başkanları, Devlet Konseyi, Yüksek Mahkeme, Yüksek Askerî Adalet Konseyi Başkanları, Üniversiteler Rektörleri, İspanya Enstitüsü, Kraliyet Akademileri, Yüksek bilimsel araştırma konseyi ve sivil mühendisler enstitüsü başkanları³⁵⁸.

Bu üyelerin dışında, Devlet şefinin de Cortes meclisine onbeş üye tâyin etmeğe yetkisi vardır³⁵⁹.

Teşekkül tarzı bakımından kısmen korporatif mahiyette olan bu meclis yukarıda açıkladığımız gibi doğrudan doğruya yasama gücünü kullanmağa yetkisi bulunmamakta, tamamen Devlet şefine bağlı bir organ niteliğini taşımaktadır. Gerçekten, bu meclisin, başkanını, başkan vekillerini ve sekreterlerini seçmeğe yetkisi yoktur, bunlar doğrudan doğruya Devlet başkanı tarafından tâyin edilmektedir³⁶⁰. Bunun gibi, bu meclis ancak Devlet başkanının daveti üzerine toplanabilmekte ve gündemi, hükümetin ve meclis başkanının anlaşmaları sonucunda tesbit olunabilmektedir.

Böylece, bu korporatif meclis Devlet başkanının elinde ve emrinde bir vasıta haline getirilmiş olmaktadır.

d) Hukukî bakımdan İspanya Devleti, Totaliter ve Otoriter bir Devlettir.

Hukukî yönden İspanya Devleti totaliter ve otoriter bir Devlet olarak görülmektedir.

Gerçekten Devletin totaliter karakteri, vücuda getirilen hukukî belgelerde açıkça belirtilmiş; Devletin, vatanın bütünlüğü hizmetinde totaliter bir vasıta olduğu açıklanmıştır³⁶¹.

1942 yılına kadar İtalya'da ve Almanya'da kurulan otoriter ve totaliter rejimleri taklit eden İspanya Devleti, İtalya ve Almanya'nın savaşı kaybetmeğe başladıkları zaman, demokratik bir yönetim kurma eğilimi

³⁵⁸⁾ 17 Temmuz 1942 tarihli kanun mad. 2.

³⁵⁹⁾ 17 Temmuz 1942 tarihli kanun mad. 2.

³⁶⁰⁾ 17 Temmuz 1942 tarihli kanun mad. 7.

³⁶¹⁾ Bk. Falanj partisi programı mad. 6; İş Şartı önsöz.

göstermiş ve bu arada Costes'lerin kurulmasını öngören ve İspanyolların hak ve görevlerini gösteren Şart kabul edilmiştir. Fakat bu Şart İspanya korporatif Devletinin otoriter ve totaliter mahiyetinde önemli değişiklik yapmamıştır. İspanya Devleti yalnız Tanrı ve Tarih önünde sorumlu olduğu kabul edilen tek kişi tarafından yönetilen bir Devlet olma niteliğini muhafaza etmiştir. 17 Temmuz 1945 tarihinde kabul edilen ve İspanyolların hak ve görevlerini gösteren Şart, fertlere otoriter ve totaliter Devlet katışısında bir teminat sağlamadığı gibi, gerektiğinde bir kararname ile bu hak ve hürriyetlerin de tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabileceği hükmünü koymuştur³⁶².

Yalnız Tanrı ve Tarih önünde sorumlu tek kişinin yönetimine dayanan bu otoriter ve totaliter korporatif Devletin bir özelliği de, dinî ve askerî mahiyet taşıyan bir Devlet olarak kabul edilmesidir³⁶³.

§ II "SAF KORPORATİF" SİSTEMİN DEĞERİ

Birinci dünya savaşından sonra ilk defa faşizm ile İtalya'da tatbik mevkiine konan saf korporatif sistem, daha sonra İtalya'dan ilham alan Portekiz, Avusturya ve İspanya gibi Devletler tarafından da benimsenmiştir. Bu sistemin değeri hakkında bir hüküm vermek gerektiği zaman şunu söyleyebiliriz :

İtalya, Portekiz, Avusturya ve İspanya'da çeşitli sosyal, ekonomik ve siyasî sebeplerin etkisi altında kurulan totaliter diktatörlükler kendilerini meşru göstermek ve aynı zamanda ulaşmak istedikleri sosyal ve ekonomik amaçlarını, hukukî yollardan gerçekleştiriyorlarmış gibi bir inancın doğmasını sağlamak için, saf korporatif sistemi tatbik yoluna girişmişlerdir.

Gerçekten bir defa, saf korporatif Devlet sisteminin dayandığı sosyal temelden hareket edilerek fert, sosyal ve siyasî alandan silinmiştir. Fert, Devlet karşısında tabii hak ve hürriyetlerle mücehhez bir varlık ve başlı başına bir değer olarak kabul edilmediğinden, Devlet gücünün ferdi hak ve hürriyetlerle sınırlı olduğu prensibi bertaraf edilmiştir. Bu sistem içinde fert, Devletten hak ve hürriyetlerinin korunması talebinde bulunmayacak ve gerektiğinde Devletten hak ve hürriyetlerine saygı gös-

³⁶²) Bk. 17 Temmuz 1945 tarihli kanun mad. 35.

³⁶³) Bk. İş Şartı önsöz.

terilmesini isteyemeyecektir. Çünkü, fert, hak ve hürriyetlere sahip bir varlık olarak kabul edilmemiştir. Fert, hak ve hürriyetleri değil, fakat görevleri olan bir kimse durumundadır. Fert bu sistemde Devletin ve toplumun amacı olmaktan çıkmış, fert Devletin emrinde ve üstün bir amacın hizmetinde bir vasıta olarak karşılanmıştır.

Bu şekilde fert, Devlet karşısında bir değer olarak kabul edilmediği gibi, tamamen Devlete tâbi olarak, Devletin her türlü keyfî hareketine boyun eğmek zorunda bırakılmıştır. Saf korporatif sistemin dayandığı sosyal temel totaliter ve otoriter diktatörlüklere, keyfî yönetimlerini devam ettirebilmeleri konusunda geniş imkânlar sağlanmıştır.

İkinci olarak, saf korporatif sistemin dayandığı siyasî temel, yani korporatif temsil sistemi, otoriter ve totaliter bir diktatörlük kurulmak istenen memleketlerde, keyfî yönetimin kurulmasına engel olabilecek siyasî partilerin kolaylıkla ve hukukî gibi görünen yollardan ortadan kaldırılması imkânını sağlamıştır. Siyasî partiler temsilcilerinin bulunmadığı, muhalefetin yer almadığı korporatif meclisler otoriter ve totaliter diktatörlerin ellerinde ve emirlerinde diledikleri gibi kullanabildikleri bir vasıta haline gelmişlerdir. Bu şekilde, eşitlik, hürriyet, millî hâkimiyet, genel ov esasına dayanan demokrasi sistemi kolaylıkla bertaraf edilmiştir.

Üçüncü olarak, saf korporatif sistemin dayandığı ekonomik temel, Devlete ekonomi alanına hâkim olma imkânını sağlamış, diktatörlere bu alanda da tam yetki vermiştir. Korporatif ekonomi sistemi, sınıflar arasında uzlaşma ve dayanışma değil, fakat Devlet mekanizmasını elinde tutan diktatörün ve bu diktatörün dayandığı sosyal sınıfın ekonomik hayata, ekonomik faaliyetlere hâkim olmasını sağlayan bir vasıta olarak kullanılmıştır.

Korporatif ekonomi sisteminin statik karakteri, yani yeniliklere ve ileri hareketlere açık bir sistem olmaması, kurulu ekonomik düzeni aynen muhafaza amacını güden diktatörlerin dayandıkları bir sistem olmuştur. Gerçekten, korporasyon sistemi, kurulu düzenin olduğu gibi korunmasını sağlayan, meslek teşekküllerini ve sosyal sınıfları tarihî gelişme içinde belli bir andaki şekilleri ile muhafaza etmeğe çalışan statik bir sistemdir.

Bu bakımdan, saf korporatif sisteme dayanan totaliter ve otoriter diktatörlükler, gerek ferdiyetçi görüş açısından ve gerek sosyalist Devlet görüşü açısından mahkûm edilmesi gereken sistemlerdir.

İ K İ N C İ B A Ş L I K

“KARMA KORPORATİF” SİSTEM

Karma korporatif sistem, siyasî temsil sisteminin yanı sıra korporatif temsil sisteminin de kabul edildiği bir sistemdir. Yani karma korporatif sistem, siyasî partiler içinde ve etrafında toplanan fertlerin siyasî görüş ve düşüncelerini aksettiren ve ferdi menfaatlerin temsili esasına dayanan siyasî temsil sisteminin yanında, sosyal teşekküllerin ve özellikle meslek teşekküllerinin ve bu teşekküller tarafından temsil edilen ve korunan menfaatlerin temsil olunduğu bir sistem olarak görülmektedir. Karma korporatif sistemin kabul edildiği Devletlerde, genellikle korporatif Devlet görüşünün dayandığı prensiplerden sadece bazıları benimsenmekte ve bu prensipler ferdiyetçi Devlet görüşünün dayandığı prensiplerle telif edilmeğe çalışılmaktadır³⁶⁴.

Gerçekten, karma korporatif sistem içinde yer alan Devletlerde, korporatif Devlet görüşünün dayandığı sosyal prensipler aynen benimsenmemektedir. Şöyle ki, toplumun ve Devletin sosyal bakımdan temelinin, ferdiyetçi görüşte olduğu gibi, ne yalnız fertlerden ve ne de korporatif Devlet görüşünde olduğu gibi yalnız sosyal teşekküllerden kurulu olduğu kabul edilmemektedir. Karma bir görüşten hareket edilerek, toplumun ve Devletin temelinin fertlerden ve fakat aynı zamanda fertlerin meydana getirdikleri sosyal teşekküllerden kurulu olduğu görüşü benimsenmektedir. İşte böyle bir toplum anlayışına tekâbül edecek siyasî teşkilâtın tesisi yoluna gidilerek, siyasî temsil sisteminin yanında korporatif temsil sistemi de kabul edilmiştir³⁶⁵.

Karma korporatif sistemin tatbik olduğu Devletlerde, meslek teşekküllerine korporasyonlar şeklinde teşkilatlanmaları zorunluğu yüklenmediği gibi, Devletin ekonomik hayata hâkim olmasını sağlayacak bir ekonomi sistemi de tatbik olunmamaktadır.

Karma korporatif sistemin tatbik edildiği Devletler hukukî bakımdan otoriter ve totaliter Devlet mahiyetini taşımamaktadırlar.

Karma korporatif sistemde ferdiyetçi Devlet görüşü ile korporatif Devlet görüşünün dayandığı prensiplerin telif edilmesi, bu sisteme tatbikatta geniş bir uygulama alanı sağlanmıştır.

³⁶⁴) Yukarıda, genellikle, dedik, çünkü, karma korporatif sistem içine giren Yugoslavya'da marksist ideolojiden hareket edilmektedir.

³⁶⁵) Bk. HAURIOU, a. g. e., 1923, s. 617.

Karma korporatif sistem tatbikatta iki şekilde ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, bazı Devletler tek meclis sistemini kabul etmişler ve gerek korporatif temsil ve gerek siyasî temsil sistemlerine göre seçilen temsilcileri aynı meclis içinde toplamışlardır. Buna karşılık, bazı Devletler ise, iki meclis sistemini kabul ederek, korporatif temsil sistemine göre seçilen temsilcilerin — genellikle Senato adı verilen — bir mecliste, siyasî temsil sistemine göre seçilen temsilcilerin ise, Milletvekilleri Meclisi adı verilen diğer bir mecliste toplanmalarını kabul etmişlerdir.

İki meclis sisteminin kabul edildiği Devletlerde her iki meclisin yetkileri ve karşılıklı münasebetleri meseleleri de Anayasalara göre değişik şekillerde çözümlenmiştir. Şöyle ki, bazı Devletler her iki meclise eşit yetkiler tanımışlar; bazı Devletler ise, korporatif mahiyet taşıyan Senatoya, Milletvekilleri Meclisine kıyasla daha dar yetkiler vermişlerdir. Şimdi, karma korporatif sistemi tatbik eden Devletlerin korporatif meclislerin teşekkül tarzını ve bu meclislere tanınan yetkileri incelemeğe çalışalım.

§ I. TATBİKATTA "KARMA KORPORATİF" SİSTEMİ UYGULANAN DEVLETLER

1 — 1876 Anayasası ile İSPANYA

30 Haziran 1876 İspanya Anayasasında karma korporatif sistem kabul edilerek³⁶⁶, iki meclis sistemine yer verilmiş, yasama gücü bu meclislere tevdi edilmiştir (mad. 18).

"Congreso" adını taşıyan milletvekilleri meclisi üyelerinin, her ellibin vatandaşa bir milletvekili olmak üzere, seçim "juntas" leri tarafından seçilecekleri kabul edilmiştir (mad. 27)³⁶⁷. Fertlerin temsili esasına dayanılarak kurulan bu mecliste, korporatif meclis mahiyeti yoktur.

Milletvekilleri meclisinin yanında yer alan Senato ise, kısmen korporatif meclis mahiyetini taşımaktadır. Kısmen diyoruz, çünkü Senato üyelerinin hepsi değil fakat bir kısmı korporatif temsil sistemine göre seçilmektedir. Şöyle ki, üçyüzaltmış kişilik senatonun üç ayrı kaynaktan gelen üyelerden kurulu olacağı kabul edilmiştir (mad. 20). Bunlar, bir

³⁶⁶) Bu anayasanın tam metni için Bk. DARESTE, a. g. e., c. I, s. 454.

³⁶⁷) İspanya'da tatbik olunan seçim kanunları hakkında Bk. Ann. de lég. étran., 1879, s. 443, 1908, s. 516.

defa, tabii senatörler³⁶⁸; ikinci olarak, kral tarafından ömür boyunca senatör tayin edilenler³⁶⁹ — ki bu iki grup senatörlerin sayısı yüzseksen aşamaz — (mad. 20 son) ve üçüncü olarak, “Devlet Korporasyonları” tarafından seçilen senatörler³⁷⁰.

8 Şubat 1877 tarihli seçim kanunu, Anayasanın yirmiikinci maddesine dayanarak senatoya korporatif bir meclis mahiyetini verecek olan korporatif temsil sistemini şu esasa bağlamıştır³⁷¹: Dinî teşekkül olarak kilise, Arşövekler ve Evekler arasından dokuz temsilci seçecektir; Üniversiteler, tarih, güzel san’atlar, fizik, tabii bilimler, siyasi bilimler ve tıp Akademilerinden on temsilci; ekonomik bir mahiyet taşıyan teşekküller beş temsilci; eyaletler ve belediyeler de yüzelli temsilci seçeceklerdir. Bu şekilde, toplumdaki çeşitli sosyal teşekküllerin Senatoda temsili esası kabul edilmiştir.

Korporatif mahiyet taşıyan Senatonun sahip olduğu yetkilere gelince, 1876 Anayasası, Milletvekilleri Meclisi ile Senato’ya eşit yetkiler tanımıştır. Meselâ, Anayasanın kırkbirinci maddesine göre, gerek Senato ve gerek Milletvekilleri Meclisi kanun teklif etme ve kanun tasarılarını hazırlama yetkisine sahiptirler. Ancak meclisler bu yetkiyi kral ile paylaşmaktadırlar. Anayasanın kırkdördüncü maddesine göre de, meclislerden biri tarafından reddedilen veya kral tarafından onaylanmayan bir kanun tasarısının konusu ile ilgili başka bir tasarının meclise getirilmesine imkân yoktur.

1876 İspanya Anayasası 9 Aralık 1931 tarihli İspanya Cumhuriyet Anayasası ile yürürlükten kaldırılmış ve 1876 Anayasasının kabul ettiği karma korporatif sistem sona ermiştir³⁷².

³⁶⁸) Tabii senatörler Anayasanın yirmibeşinci maddesinde tesbit edilmiştir. Bunlar, rüşt yaşını dolduran İspanya tahtı varisi, yıllık geliri altmış bin pesetas olan İspanya büyükleri, ordu kumandanları ve amiraller, Hindistan patriarşı ve arşövekleri, Devlet Konseyi, Yüce Mahkeme, Sayıştay ve genel kurmay başkanlarıdır.

³⁶⁹) Anayasanın yirmibirinci maddesinde, kralın kimleri ömür boyunca senatör seçebileceği tesbit edilmiştir.

³⁷⁰) 8 Şubau 1877 tarihli senato seçim kanunu. Bk. Ann. de lég. étran., 1878.

³⁷¹) 8 Şubat 1877 tarihli Senato seçim kanunu mad. 1. Bk. Ann. de lég. étran. 1878, s. 430.

³⁷²) 1931 Anayasası hakkında geniş bilgi için Bk. POSADA, Adolfo. Nouvelle constitution espangole, Paris 1932; THOMAS, Piero. La conception.

2 — 1923 Anayasası ile ROMANYA

29 Mart 1923 tarihli Anayasa ile Romanya'da genel, eşit ve gizli oy ile seçilen Milletvekilleri Meclisinin yanında, korporatif mahiyette ikinci bir meclis kurulmuş ve Anayasada bu meclisin — Senato — seçimle iş başına gelen üyelerden ve tabii üyelerden kurulu olacağı açıklanmıştır (mad. 67)³⁷³.

Senatonun seçimle iş başına gelen — ve bu meclise korporatif meclis mahiyetini veren korporatif temsil sistemine göre — üyelerin seçimi şu şekilde olacaktır : Bir defa, departman meclisleri, şehir meclisleri ve köy meclislerinin seçimle iş başına gelen üyeleri tek bir seçmen heyeti halinde toplanarak, her departman için bir senato üyesi seçeceklerdir. (mad. 69). Bu şekilde, senatoda mahallî teşekküllerin temsili sağlanmış olacaktır. İkinci olarak, ticaret, sanayi, iş ve tarım odaları ayrı ayrı seçmen heyetleri halinde toplanarak kendi içlerinden, her seçim çevresinde bu meslek kategorilerinin her birini temsil edecek birer üye seçeceklerdir. Bu özel seçim çevrelerinin sayılarının altıyı aşamayacağı kabul edilmiştir (mad. 70). Üçüncü olarak, üniversitelerin de seçmen heyeti halinde toplanacak olan profesörler kurulu, kendi içinden bir temsilci seçecektir (mad. 71).

Bu korporatif meclisin yetkileri meselesine gelince, bu meclise Milletvekilleri Meclisi ile eşit yetkiler tanınması yoluna gidilmiştir ve yasama gücünün Milletvekilleri Meclisi ile Senato arasında ortaklaşa kullanılacağı esası kabul olunmuştur (mad. 34).

juridique des pouvoirs en droit Hispano-Portuguais et latino-américain, thèse, Genève 1938, s. 49.

1923 yılından sonra Primo du Rivero tarafından kurulan diktatörlüğün ana hatları hakkında Bk. BARTHELEMY, La crise de la démocratie représentative, Ann. de l'inst. de dr. pub., 1930, s. 85-93, 1931, s. 394 vd., 1932, s. 446 vd., 1934, s. 247.

³⁷³) Anayasanın tam metni için Bk. DARESTE, a. g. e., c. II, s. 355 vd.

Senatonun tabii üyeleri, Devlet veya kilise teşkilâtı içinde işgal ettikleri önemli mevkiler sebebi ile Senato'ya üye olan kimselerdir. Bunlar onsekiz yaşını dolduran veliaht, Metropolitler ve Evekler, dinî cemaat reisleri Akademi başkanları (mad. 72), dört yıl başkanlık yapmış kimseler, altı yıl başkanlık yapmış olanlar, Anayasada sayılan şartları haiz eski milletvekilleri, beş yıl temyiz başkanlığı yapanlar, emekli generallerden üç yıl düşman karşısında ordu kumandanlığı yapmış olanlar, barış zamanında dört yıl Genel Kurmay Başkanlığı yapmış olanlar vs. dır.

Her iki meclis üyelerinin de kanun tekliflerinde bulunma yetkileri vardır ve bir kanun tasarısı ancak, her iki mecliste ayrı ayrı görüşülüp kabul edildikten sonra kralın tasdikine sunulabilir (mad. 34 son §).

Bu şekilde Romanya'da karma korporatif sistemin 1923 Anayasasında uygulandığı görülmektedir.

3 — 1927 Anayasası ile YUNANİSTAN

1927 - 1935 yılları arasında Cumhuriyet rejimi tatbik olunan Yunanistan'da, 2 Haziran 1927 tarihli Anayasa ile karma korporatif sistem kabul edilmiştir³⁷⁴. Genel, gizli oy ile ve doğrudan doğruya fertler tarafından siyasî temsil sistemine göre seçilen Milletvekilleri Meclisinin yanında korporatif bir meclis mahiyetini taşıyan Senato kurulmuştur³⁷⁵.

Senato'nun yüzyirmi üyeden kurulu olacağı kabul edilmiştir. Senato'nun doksansekiz üyesinin doğrudan doğruya fertler tarafından³⁷⁶, on üyesinin Milletvekilleri Meclisi ve Senato'nun müşterek toplantısında³⁷⁷ ve onsekiz üyenin de meslek teşekkülleri tarafından seçileceği kabul olunmuştur.

Onsekiz Senato üyesi seçecek olan meslek teşekkülleri şunlardır : Ticaret ve sanayi odaları — iki üye —, küçük tüccar ve san'atkârlar odaları — üç üye —, armatörler odası — bir üye —, tarım odaları — beş

³⁷⁴) Anayasanın metni için Bk. DARESTE, a. g. e., c. I, s. 625 vd. .

³⁷⁵) Korporatif temsil sistemine göre korporatif bir meclisin kurulması ile, sosyal teşekküllerin ve özellikle meslek teşekküllerinin istek ve dileklerini doğrudan doğruya siyasî organ içinde savunma imkânı yaratılmış olacağı belirtilmiş ve aynı zamanda kanunların yapılışında, ekonomik ve teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin oyları alınacağından, daha olumlu sonuçlar elde edileceği açıklanmış olmasına karşılık, korporatif temsil sisteminin millî hâkimiyet prensibine aykırı olduğu, teknik bilgi sahibi mütehasıs kimselerin kendi ihtisas alanlarının dışındaki meselelere tamamen yabancı kaldıkları, bu kimselerin kararlarında objektif olmayacakları açıklanmasına rağmen anayasanın yapılışında birinci görüş hâkim olmuştur Bk. ANDREADES, Stratis. Le Sénat grec, Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1930, s. 761

Senato'nun hukukî statüsü, teşkilâtı 14 Ocak 1929 tarihli ve 3786 sayılı kanun ile belirlenmiştir Bk. DARESTE, a. g. e., c. III, s. 164 vd. .

³⁷⁶) Bk. 3786 sayılı kanun mad. 2, 3.

³⁷⁷) Bk. 3786 sayılı kanun mad. 11. Senato ve Milletvekilleri Meclisi her teşri dönem için on senatör seçerler. Bu senatörler Başbakanlık, Bakanlık, Milletvekilliği, büyük elçilik yapmış olanlar ve yüksek rütbeli subaylar, üniversite profesörleri, san'atkârlar arasından seçilir.

üye —, iş odaları — dört üye —, bilim ve san'at odaları — üç üye —. Bu meslek teşekkülleri temsilcileri, doğrudan doğruya bu teşekküllerin yetkili organları — idare kurulları ve genel kurullar — tarafından seçilecektir³⁷⁸. Ancak İş Odaları kuruluncaya kadar, İş Odaları temsilcilerinin genel iş konfederasyonunun yetkili organları tarafından seçileceği kabul edilmiştir³⁷⁹.

Korporatif bir meclis niteliğini taşıyan Senato'nun yetkilerine gelince, Senato'nun Milletvekilleri Meclisi ile eşit yetkilere sahip bulunduğu görülmektedir. Kanun teklifi konusunda her iki meclis üyelerine eşit yetkiler sağlanmış, her iki meclis de kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek imkânına sahip olmuştur. Ancak, iki meclis arasında görüş ayrılığı olduğu zaman Milletvekilleri Meclisine üstünlük sağlanmıştır. Başka deyimle, iki meclis arasında bir kanun hakkında anlaşmazlık olduğu zaman, kanun Milletvekilleri Meclisinin kabul ettiği şekli ile yürürlüğe girecektir³⁸⁰.

4 — 1937 Anayasası ile İRLANDA

1 Temmuz 1937 tarihli İranda Anayasası ile³⁸¹, karma korporatif sistem kabul edilmiş ve genel oy prensibine göre seçilen Milletvekilleri Meclisinin yanında korporatif mahiyette ikinci bir meclise yani Senoto'ya yer verilmiştir (mad. 18).

Anayasa'da Senato'nun altmış üyeden kurulu olacağı, bunlardan kırkdokuz üyenin seçim ile ve onbir üyenin de tâyin ile Senato üyesi vasfını kazanacakları kabul edilmiştir. Senato'ya korporatif meclis niteliğini sağlayan bu kırkdokuz üyenin seçimi ise şöyle olacaktır : Altı üye üniversiteler tarafından ve kırküç üye de, her seçim döneminden önce hazırlanacak beş aday listesi içinden nisbî temsil sistemine göre seçilecektir (mad. 18/5).

Bu aday listeleri Anayasada açıklanan hizmet ve fonksiyonlarda bilgi, ehliyet ve tecrübeleri ile temayüz etmiş kimselerin adlarını ihtiva ede-

³⁷⁸) 3786 sayılı kanunu tatbik şeklini gösteren 26 Ocak 1926 tarihli kararname mad. 15. Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1930, s. 843 vd..

³⁷⁹) 26 Ocak 1925 tarihli kararname mad. 17.

³⁸⁰) Geniş bilgi için Bk. 1926 Anayasası mad. 30 vd.. Yunanistan'da iki meclis konusunda geniş bilgi için Bk. DENDÍAS, Michel, Le problème de la chambre haute et la représentation des intérêts. A propos l'organisation du Sénat grec, Paris 1929.

³⁸¹) Bk. MIRKINE - GUETZEVITCH, a. g. e., II.

cek şekilde tanzim edilecektir. Bu hizmet ve fonksiyonlar ise, Anayasada şöyle sıralanmıştır (mad. 18/7) : Millî dil, edebiyat, kültür, san'at ile ilgili ve bunun gibi kanunla tesbit edilecek diğer hizmet ve fonksiyonlar, tarım ve tarımla ilgili hizmet ve görevler ve balıkçılık, teşkilâtlanmış olsun veya olmasın iş ve emek ile ilgili hizmetler, sanayi, ticaret, bankacılık, maliye, muhasebe, mühendislik ve mimarlık gibi hizmet ve fonksiyonlar; kamu idaresi ve sosyal hizmetler. Anayasaya göre, seçmenler bir liste içinden onbirden fazla ve beşten aşağı olmamak üzere seiatoya üye seçeceklerdir. Ancak, Anayasada, seçim kanun ile, senato üyelerinin seçiminin doğrudan doğruya meslek teşekküllerinin yetkili organları tarafından yapılmasının da öngörülebileceği (mad. 19) kabul edilmiştir.

Anayasada her iki meclise eşit yetki tanınmış ve iki meclisin karşılıklı ilişkileri de etraflı bir şekilde düzenlenmiştir (mad. 20 vd.).

5 — 1946 Anayasası ile Federal Alman Devleti "Lander" lerinden BAVYERA

Federal Alman Devleti "Lander" lerinden Bavyera Anayasası ile, korporatif mahiyette bir meclisin kurulması öngörülmüştür (mad. 34)³⁸². Bu Anayasaya göre, Milletvekillerinden kurulu "Langtag" meclisinin yanında Senato, sosyal, ekonomik, kültürel ve mahallî teşekküllerin temsil edildikleri bir meclis niteliğini taşımaktadır.

Şöyle ki, altmış üyeden kurulu olan Senato'nun onbir üyesi tarım ve ormancılık meslek teşekkülleri; beş üyesi sanayi ve ticaret meslek teşekkülleri; beş üyesi el san'atları meslek teşekkülleri; onbir üyesi işçi sendikaları; dört üyesi serbest meslek teşekkülleri; beş üyesi kooperatifler; beş üyesi dinî teşekküller; beş üyesi sosyal yardımlaşma teşekkülleri; üç üyesi üniversiteler ve altı üyesi de mahallî teşekküller tarafından seçilecektir (mad. 35). Anayasada, bu temsilcilerin demokratik esaslara göre hususî hukuk veya amme hukuku teşekkülü niteliğini taşıyan korporasyonlar tarafından seçilecekleri açıklanmıştır (mad. 36).

Bu korporatif meclisin yetkilerine gelince, bu meclise Milletvekilleri Meclisine kıyasla daha dar yetkiler tanınmıştır. Yasama yetkisi, Anayasanın beşinci maddesine göre sadece Milletvekilleri Meclisine verilmiştir. Bununla birlikte, korporatif meclis üyelerine doğrudan doğruya veya

³⁸²) Landtag meclisi tarafından 20 Eylül 1946 da oylanan ve Aralık 1946 tarihinde Referandum ile kabul olunan bu Anayasanın tam metni için Bk. MİRKİNE - GUETZEVİTCH, a. g. e., c. I, s. 219 vd..

hükûmetin aracılığı ile Milletvekilleri Meclisine kanun teklifinde bulunmak ve kanun tasarıları sunmak hakkı tanınmıştır. Korporatif meclis üyeleri kanun teklif ve tasarılarını hükûmetin aracılığı ile Milletvekilleri Meclisine sunma yolunu seçtikleri takdirde, hükûmete bu teklif ve tasarıları Milletvekilleri Meclisine iletme zorunluğu yüklenmiştir (mad. 39).

Korporatif meclise, bundan başka, hükûmet tarafından hazırlanan kanun tasarıları hakkında, hükûmetin isteği üzerine mütalâasını bildirmek imkânı da sağlanmıştır. Öte yandan hükûmete de, önemli meselelerde korporatif meclisin mütalâasına başvurmak zorunluğu yüklenmiştir. Meselâ, bütçe kanunu hakkında, Anayasanın tadilinin istenmesi halinde, referanduma başvurmayı gerektiren kanunlar hakkında hükûmet, korporatif meclisin mütalâasını almak zorundadır (mad. 40).

Milletvekilleri Meclisi tarafından kabul edilen kanunlar da, yayınlanmadan önce korporatif meclise sunulur ve korporatif meclisin bu kanunlar hakkındaki mütalâası alınır. Korporatif meclis kendisine sunulan kanun hakkındaki görüşünü gerekçesi ile birlikte belli bir süre içinde bildirmek zorundadır ve bu süre normal durumlarda bir ay ve âcil kanunlar için de, bir haftadır. Ancak, korporatif meclis tarafından ileri sürülen mütalâanın dikkate alınıp alınmayacağına Milletvekilleri Meclisi karar verir.

Bu suretle, bu korporatif meclisin bir karar organı olmaktan çok, bir istişare organı mahiyetini taşıdığı görülmektedir.

6 — 1953 ve 1963 Anayasaları ile YUGOSLAVYA

a) 1953 Anayasası

13 Ocak 1953 Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Anayasasının yirmidördüncü maddesi ile, korporatif mahiyette bir "Üreticiler Meclisi" nin kurulması öngörülmüştür³⁸³. Nitekim, yirmidördüncü maddeye göre, "Federal Halk Meclisi" iki meclisten teşekkül etmekte ve bunlardan "Federal Meclis" siyasî, "Üreticiler Meclisi" de korporatif mahiyete sahip bulunmaktadır.

Anayasada siyasî mahiyetteki "Federal Meclisin", iki çeşit üyeden kurulu olacağı açıklanmıştır (mad. 25). Bir defa bu mecliste, fertler ta-

³⁸³) Bu Anayasanın tam metni için Bk. LÜTEM, İlhan. Yeni Anayasalar, K. IV, s. 567 vd.

rafından genel, eşit ve tek dereceli seçim ile seçilmiş milletvekilleri yer alacaklar ve her altmışbin vatandaş bir milletvekili seçecektir. İkinci olarak, "Federal Meclis" te, Federe Cumhuriyetler Meclislerinin, Eyalet ve Bölge meclislerinin kendi üyeleri arasından seçecekleri temsilciler yer alacaklardır. Her Federe Cumhuriyet Meclisi on, her Muhtar Eyalet Meclisi bir ve her Muhtar Bölge meclisi de beş temsilci ile bu meclise katılacaklardır. Bu şekilde, Yugoslav "Federal Meclisi" nde, genel olarak federal Devletlerde iki ayrı meclis içinde toplanan temsilciler, bir meclis içinde toplanmışlardır. Bu meclis yukarıda belirttiğimiz gibi, siyasî meclis mahiyetine sahiptir.

Korporatif mahiyetteki "Üreticiler Meclisi" ne gelince, bu müessese-de toplumdaki çeşitli üretim teşekküllerinin, ekonomik işletmelerin ve tarım kooperatiflerinin temsilcileri yer almaktadır. Bu korporatif meclisin teşekkül tarzını ve yetkilerini açıklamadan önce, korporatif mahiyette bir meclisin 1953 Yugoslav Anayasasında yer almasının sebeplerini belirtmeğe çalışalım.

Birinci sebep, işçi sınıfına, Devletin ekonomik ve sosyal meselelerinin çözümünde birinci derecede yer verilmek istenmesidir. İşte bu amaçla, işçi teşekküllerine üreticiler meclisinde önemli yer verilmiştir³⁸⁴. İkinci sebep de, korporatif mahiyetteki üreticiler meclisinin, Yugoslavya'nın savunduğu siyasî görüşü ve sosyalizm anlayışını gerçekleştirecek bir organ olarak karşılanmasıdır³⁸⁵. Şöyle ki, klâsik anlamdaki Devletin, marksist Devlet görüşünün savunduğu tarzda yavaş yavaş ortadan kalkabilmesi için, toplumdaki üretim ile ilgili işlerin yönetimini ve üretimin kontrolünü doğrudan üreticilerin eline vermek ve aynı zamanda, klâsik Devlet düzeninin dayandığı merkeziyetçiliği ve bürokrasiyi yıkmak gerekecektir. İşte, üreticiler Meclisi, bu amacın gerçekleşmesini sağlayacaktır³⁸⁶.

³⁸⁴) Bk. GLADOVIĆ, Milos. Le système constitutionnel Yougoslave au XX siècle, thèse, Genève 1957, s. 190.

³⁸⁵) Bk. DUVERGER, a.g. e., 1960, s. 145.

³⁸⁶) Bk. DUVERGER, a. g. e., 1960, s. 145. Yugoslav yöneticileri, Sovyet Rusya'nın Stalin devrinde marksist-leninist prensiplerden uzaklaştığını idia etmekte, bunun sebebini de, Sovyet Rusya'da kurulan bürokratiye bağlamaktadırlar. Buna göre, Sosyet Rusya, Devletin ve Devlet mekanizmasının yavaş yavaş ortadan kaldırılması için çaba sarfedeceği yerde, imtiyazlı bir bürokrat sınıfı kurarak Devlet mekanizmasının daha da kuvvetlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Şöyle ki, Sovyet Rusya komünist partisine bir avuç kimse hâkimdir. Devlet mekanizması güçlü ve imtiyazlı bürokratlar sınıfının eline geçmiştir. Oysa Marx ve Lenine bürokrasinin

Korporatif mahiyetteki Üreticiler Meclisinin teşekkül tarzı ise şöyledir: Üreticiler Meclisi üyeleri, ekonomik teşekküllerde çalışan emekçiler — işçiler ve üreticiler — ve tarım korporatifleri üyeleri ile küçük san'atkârlar tarafından seçileceklerdir (mad. 28/11). Ancak, Üreticiler Meclisi üyeleri, kendilerini seçen emekçileri, üreticileri değil, fakat bu emekçilerin ve üreticilerin bağlı buldukları teşekkülleri temsil eyleyeceklerdir. Bu suretle, Üreticiler Meclisinde, ekonomik teşekküller, ekonomik işletmeler ve tarım kooperatifleri temsil olunacaktır.

Üreticiler Meclisinde temsilci seçme hakkına sahip üreticiler ise, üç grupta toplanmıştı : Birinci grup sanayiciler grubudur. Bu grupta, sanayi, maden, inşaat, ulaştırma, ticaret, otelcilik alanlarında ve belediye hizmetinde çalışan emekçiler; ikinci grupta, tarım kooperatiflerine üye olan köylülerle, çiftliklerde çalışan emekçiler; üçüncü grupta ise, zanaatkârlar yer alır (mad. 29). Yukarıda da söylediğimiz gibi, bu üreticiler tarafından seçilen temsilciler, kendilerini seçen üreticileri değil, bunların bağlı oldukları ekonomik teşekkülleri temsil ederler.

Her üretici grubunun, o grubun — federal plân tarafından o yıl içinde tesbit edilen — genel millî üretime iştiraki nisbetinde üreticiler meclisine üye seçmeğe hakkı vardır (mad. 29/5). Bu esastan hareket edilince, tarım grubuna nisbetle daha az sayıda üreticiyi bünyesinde toplayan sanayi grubu, daha çok sayıda temsilci ile temsil edilme hakkına ve imkânına sahip olacaktır. Çünkü, sanayi grubunun millî üretime iştiraki tarım grubuna nisbetle üstündür.

Anayasanın otuzikinci maddesinde, önemli bir hüküm konmuş, seçmenlerin, temsilcilerini azletmek hakkına sahip oldukları açıklanmıştır.

Korporatif mahiyetteki bu üreticiler meclisinin yetkilerini de üç grupta toplamak mümkündür. Bir defa, üreticiler meclisinin federal meclis ile eşit yetkilere sahip olduğu konular vardır (mad. 34). İkinci olarak, bazı kararların her iki meclisin müşterek toplantısında alınması gerekmektedir (mad. 36). Üçüncü olarak, sadece üreticiler meclisinin yetkili kılındığı konular mevcuttur (mad. 40).

Anayasada Federal meclisin ve üreticiler meclisinin karşılıklı durumlarını gösteren önemli bir hüküm yer almaktadır. Şöyle ki, her iki mecli-

tehlikeleri üzerinde durmuşlardır. İşte bu bürokrasiye karşı Yugoslavya Anayasası, yurt yönetiminde söz sahibi olacak üreticilerden kurulu bir meclisin teşekkülünü öngörmüştür.

sin de hazırlanmasına katıldıkları bir kanunun veya teşri tasarrufun yürürlüğe girebilmesi için, gerek Federal Mecliste, gerek Üreticiler Meclisinde aynı metin üzerinde görüş birliğine varılması şarttır (mad. 38). Eğer meclisler arasında görüş birliği sağlanamaz ise (mad. 38/2, 3), her iki meclis de feshedilir ve ihtilâf konusu olan mesele, halkın oyuna sunulur (mad. 38/son).

b) 1963 Anayasası

7 Nisan 1963 Yugoslavya Anayasası, işçi sınıfının, toplumun ekonomik ve sosyal meselelerinin çözümünde söz sahibi olmasını sağlamak ve aynı zamanda bürokratizmden ve merkezîyetçilikten uzak sosyalist bir demokrasinin kurulmasını gerçekleştirmek amacı ile — ve bu bakımdan 1953 Anayasasının bir aşaması olarak — yapılmıştır³⁸⁶.

Hâkimiyetin, emekçi sınıfa ait olduğu açıklanan bu Anayasada (mad. 71/1), ferde, üretici sıfatı dolayısı ile değer atfedilmiş ve ferdin, bu sıfatı sebebi ile dahil olduğu çeşitli sosyal birlikler içinde, toplum işlerinin yönetimine katılacağı kabul edilmiştir (mad. 72/2). Bu bakımdan 1963 Anayasasında emekçilerin, yani üreticilerin en geniş şekilde temsilini öngören bir sistem benimsenmiştir.

Gerçekten Federal Meclisin beş Konseyden kurulu olacağı açıklanmıştır (mad 165). Bunlar, Federal Konsey, Ekonomik Konsey, Eğitim ve Kültür Konseyi, Sağlık ve Sosyal Konsey ve Siyasî Konseylerdir. Federal Konsey, iki çeşit üyeden kurulu olup, Yugoslav Devletinin federal mahiyetini belirten organdır. Şöyle ki, bu Konseyde, bir yanda Federe Cumhuriyetlerin on ve muhtar Eyaletlerin beş temsilci ile öte yandan, Yugoslav halkının yüzyirmi üye ile temsil edilmesi öngörülmüştür. Toplumun ekonomik faaliyetlerine katılan emekçilerin, Ekonomik Konseyde; eğitim, kültür, bilim, güzel san'atlar, sağlık kuruluşlarında ve sosyal hizmetlerde çalışan emekçilerin de, Eğitim ve Kültür ve Sağlık ve Sosyal Konseylerde temsil olunmaları kabul edilmiştir. Siyasî Konsey üyelerinin ise, iş teşekkülleri organlarının üyelerinden kurulu olacağı belirtilmiştir (mad. 168).

Yasama organı olan ve Anayasada belirtilen diğer yetkileri kullanan Federal Meclis ile, bu beş Konsey arasındaki ilişkiler, iş ve güc birliği, yetki taksimi ve Konseyler arasında ihtilâfların çözüm şekli Anayasada etraflı ve geniş bir şekilde düzenlenmiştir (mad. 173 - 192).

³⁸⁶) Bu Anayasanın metni için ve Anayasanın değişik ve çeşitli yönlerden yapılan incelemesi konusunda Bk. Constitution Yugoslave de 1963. Kollektif eser.

7 — 1960 tarih ve 157, 158 sayılı kanunlar ile TÜRKİYE

27 Mayıs 1960 devriminden sonra, 13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı kanunla bir Kurucu Meclisin teşkili öngörülmüştür³⁵⁷. Yeni Anayasayı görüşüp, kabul etmek ve bir seçim kanunu hazırlamakla görevli olan Kurucu Meclisin, Millî Birlik Komitesinden ve Temsilciler Meclisinden kurulu olacağı kabul edilmiştir (mad.1).

Bu kanunda “mevcut şartlara uygun olarak milletin en geniş mânası ile temsili gayesini gözetecek ... olan” Temsilciler Meclisinin korporatif bir meclis mahiyetini taşıdığı görülmektedir (mad. 1). Şöyle ki, Temsilciler Meclisinin, Devlet başkanı ve Millî Birlik Komitesi tarafından seçilecek üyelerden, bakanlar kurulu üyelerinden, iller ve siyasî partiler, meslek teşekkülleri ve yargı organları temsilcilerinden teşekkül edeceği öngörülmüştür (mad.4).

13 Aralık 1960 tarihli ve 158 sayılı Temsilciler Meclisi seçimi kanunu da, bu temsilcilerin nasıl seçileceklerini tesbit etmiştir. Türkiye’de ilk defa korporatif bir meclis mahiyetini taşıyan bu Temsilciler Meclisinin teşekkül tarzını ve üyelerinin seçim şeklini bu kanunun öngördüğü şekilde incelemeğe çalışalım.

Gerçekten 158 sayılı kanun ile, bilim, san’at, eğitim, askerlik, diplomasi, siyaset, ekonomi ve ticaret gibi alanlarda başarı göstermiş kimseler arasından Devlet Başkanının seçeceği on ve Millî Birlik Komitesinin seçeceği onsekiz kişi Temsilciler Meclisine dahil olacaktır (mad. 2/a, 3). Yine aynı kanunla, Bakanlar Kurulu üyelerinin Temsilciler Meclisinin tabii üyeleri oldukları kabul edilmiş ve mahallî teşekküller olarak illerin ve siyasî teşekküller olarak siyasî partilerin Temsilciler Meclisinde yetmişdört üye ile temsili öngörülmüştür (mad. 5, 6).

Bundan başka, Temsilciler Meclisinde, kanunda tahdidî olarak sayılan meslek teşekküllerinin ve diğer bazı sosyal teşekküllerin de temsil olunmaları yoluna gidilmiş ve bu suretle söz konusu meclise korporatif bir nitelik sağlanmıştır. 158 sayılı kanunda temsil edilmeleri öngörülen meslekî ve sosyal teşekküller şunlardır : Altı üye ile Barolar, oniki üye ile Basın, iki üye ile Eski Muharipler Birliği, altı üye ile esnaf teşekkülleri, altı üye ile işçi sendikaları, on üye ile ticaret, sanayi vs. odaları, altı üye ile öğretmen teşekkülleri, oniki üye ile üniversiteler, oniki üye ile yargı organları, altı üye ile tarım teşekkülleri, bir üye ile gençlik teşekkülleri.

³⁵⁷) Bu kanunun tem metni için Bk. FERİDUN SERVER, Anayasalar ve Siyasal Belgeler, İst. 1962, s. 91 vd. .

157 sayılı kanunda, Temsilciler Meclisi üyelerinin, kendilerini seçen sosyal ve meslekî teşekküllerin, siyasî partilerin ve mahallî teşekküllerin temsilcileri olmadıkları, bunların milleti temsil ettikleri ve oylarını kullanırken kendilerini seçen teşekküllerden emir ve kumanda almayacakları açıklanmıştır (mad. 3). Halbuki, bilindiği gibi, korporatif temsil sisteminde, korporatif meclis üyelerinin, kendilerini seçen teşekkülleri ve bu teşekküllerin menfaatlerini temsil ettikleri prensibi kabul olunmuştur.

Bu durumda, Temsilciler Meclisi kurulurken korporatif temsil sistemi bütün sonuçları ile kabul edilmek istenmemiştir. 158 sayılı kanunun birinci maddesinde de belirtildiği gibi, günün şartlarına uygun olarak milletin en geniş manası ile temsili mümkün kılacak bir sistem tatbik edilmek istenmiş ve sosyal teşekküllerin temsiline yer veren bir seçim sisteminin, o günün siyasî şartları gözönünde tutulunca, bu amacı en iyi şekilde gerçekleştireceği düşünülmüştür.

Korporatif bir yapıya sahip olan Temsilciler Meclisine geniş yetkiler tanınmıştır. Bu meclisin görevi, yeni bir Anayasa hazırlamak, yeni bir seçim kanununu kabul etmek ve yetkilerini yeni seçilecek Türkiye Büyük Millet Meclisine devredinceye kadar yasama gücünü kullanmak, yürütme gücünü denetlemektir.

Ancak belirtelim ki, 157 sayılı kanunda, Temsilciler Meclisinin yasama gücünü Millî Birlik Komitesi ile birlikte kullanacağı öngörülmüştür (mad. 19 - 20). Bu suretle, Temsilciler Meclisinin yanında Millî Birlik Komitesi bir meclis mahiyetini taşımaktadır.

Yeni Anayasanın kabulü ile görevi sona eren Kurucu Meclis ile birlikte, korporatif mahiyetteki Temsilciler Meclisi de tarihî görevini tamamlamış olarak dağılmış ve 1961 Anayasasında, korporatif mahiyette bir meclise yer verilmemiştir.

§ II. "KARMA KORPORATİF" SİSTEM KURULMASI LEHİNDE GİRİŞİLEN TEŞEBBÜSLER

1 — Türkiye'de İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonunun, Anayasa öntasarısı

İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan Anayasa öntasarısında, korporatif mahiyette bir meclisin kurulması lehinde teşebbüse geçilmiş, fakat 1961 Anayasasında korporatif bir organa yer verilmemiştir.

Istanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan tasarrımın altmışıncı maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olmak üzere iki meclisten kurulu olacağı açıklandıktan sonra, altmışdokuzuncu maddede korporatif bir mahiyet taşıyan Cumhuriyet Senatosunun teşekkül tarzı belirtilmiştir³⁸⁸.

Tasarıda, Senatonun üç ayrı kaynaktan gelen üyelerden kurulu olacağı kabul edilmiştir. Bunlar seçimle Senato üyeliğini kazananlar; tâyin ile Senatoya dahil üyeler ve bir de tabî üyelerdir.

Şöyle ki, evvelce Cumhurbaşkanlığı yapmış olan kimselerle, yedi yıl Anayasa Mahkemesi Başkanlığı yapmış olan kimselerin, Cumhuriyet Senatosunun tabî üyeleri oldukları kabul edilmiştir (Öntasarı mad. 70).

Tâyin ile Cumhuriyet Senatosuna üye olacak kimselerin Cumhurbaşkanlığı tarafından atanacağı kabul olunmuştur. Cumhurbaşkanının, bilim, fikir, san'at, eğitim ve öğretim, askerlik, idare, diplomasi, maliye, iktisat, ticaret, teknik ve sosyal hizmetler alanlarında tanınmış kimseler arasından, her alanda iki kişiyi geçmemek üzere on kişiyi ve yüksek dereceli memurlar arasından beş kişiyi Cumhuriyet Senatosuna tâyin etmek yetkisine sahip olduğu açıklanmıştır (Öntasarı mad. 71).

Seçimle Senato üyeliğini kazanacak kimselerin seçiminde de, iki sistemin tatbik edileceği öngörülmüştür. Şöyle ki, bir defa, her beşyüzbin vatandaş için bir senato üyesi seçileceği ve kanunî şartları gerçekleştiren her ferdin bu seçimlere katılacağı kabul edilmiştir (Öntasarı mad. 72). İkinci olarak, Senatoya korporatif meclis mahiyetini verecek olan korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi ile çeşitli sosyal teşekküllere mensup seksenbeş üyenin Senatoya dahil olacıkları öngörülmüştür.

Buna göre, Yüksek Adliye Mahkemesi, Yüksek İdare Mahkemesi, Yüksek Askerî Mahkeme genel kurulları birlikte toplanarak, onbeş yıl hakimlik veya savcılık veya kanun sözcülüğü yapmış kimseler arasından Senatoya beş üye seçeceklerdir. Askerî Şûra, görevli generaller ve amiraller arasından beş üye seçecek; Üniversiteler öğretim üyeleri de, on yıl üniversite öğretim üyeliği yapmış kimseler arasından beş temsilci seçeceklerdir. Kamu teşekkülü mahiyetini taşıyan barolar, tabib odaları, ticaret ve sanayi odaları, mimar ve mühendisler odaları, eczacılar odaları gibi meslek teşekküllerine Senatoya kırk temsilci seçmek hakkı tanın-

³⁸⁸) Bu tasarrımın tam metni için Bk. FERİFUN SERVER, a. g. e., s. 167 vd. .

mıştır. Kamu teşekkülü mahiyetini taşımayan öğretmenler birlikleri, basın teşekkülleri ve sendikalar gibi meslek teşekküllerine de, Senato'ya otuz temsilci seçmek hakkı verilmiştir.

Böylece meslek teşekküllerine Senatoda yetmiş temsilci bulundurmak imkânı sağlanmıştır. Bu yetmiş üyeliğin meslek teşekkülleri arasında taksimi işi ise, yürütme organına yani Bakanlar Kuruluna tevdi edilmiştir (Öntasarı mad. 74). Şöyle ki, her seçim döneminden altı ay önce, Bakanlar Kurulu, Devlet Şûrasının ve Millî İktisat Şûrasının mütalâasını aldıktan sonra, her meslek teşekkülünün Senatoya seçeceği temsilci sayısını tesbit edecektir.

Tasarıda, Bakanlar Kurulunun her teşekkül için üye sayısını tesbit ederken hangi esastan hareket edeceği açıklanmamıştır. Şöyle ki, temsilci sayısı her meslek teşekkülünün millî ekonomi içinde taşıdığı öneme göre mi tesbit edilecektir, yoksa, her meslek teşekkülünün ihtiva ettiği üye sayısı gözönünde tutularak mı temsilci sayısı belirlenecektir? Bu konuda bir prensip kabul edilmediğinden, bunun Bakanlar Kurulunun takdirine bırakıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, Bakanlar Kurulunun her seçim dönemi için değişik bir prensipten hareket ederek her sosyal teşekkülün seçeceği temsilci sayısını tesbit etmesi mümkündür.

Bu şekilde, tasarı Senatoya korporatif bir meclis mahiyetini vermiştir. Fakat, korporatif temsil sisteminin ruhuna uymayan bir prensip de kabul edilmiştir. Gerçekten, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin kendilerini seçen çevrelerin ve teşekküllerin ve kendilerini tâyin eden makamın değil, fakat bütün milletin temsilcileri oldukları belirtilmiştir. Bu durumda, tasarının, korporatif temsil sisteminin bütün sonuçlarını kabul etmediği ve fakat, Senatoya teknik bilgi ve ehliyet sahibi kimselerin girmelerini sağlamak amacını gerçekleştirmek istediğini söyleyebiliriz.

Korporatif mahiyet verilmek istenen bu meclisin yetkileri meselesine gelince, tasarının altmışikinci maddesi, kanun koyma, değiştirme ve kaldırma yetkisini Senatoya ve Milletvekilleri Meclisine eşit olarak tanımıştır. Altmışüçüncü madde T. B. M. M.'nin yetkilerini sayarken, Senato ve Milletvekilleri Meclisi arasında bir ayırım gözetmemiştir. Bu şekilde tasarı da, her iki meclisin eşit hak ve yetkilere sahip olduğu kabul edilmiştir (Öntasarı mad. 76 - 86). Ancak, Senatoya gensoru yetkisi tanınmamıştır.

Böylece, tasarıda korporatif bir meclisin varlığı öngörülmüş ve bu meclise geniş yetkiler tanınmıştır. Fakat 1961 Anayasasında, tasarının kor-

poratif mahiyetteki Senato'nun varlığını öngören kısmı kabul edilmemiş ve böylece, Anayasada korporatif bir organa yer verilmemiştir.

2 — Fransa'da Başkan De Gaulle tarafından açıklanan tasarı

Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle, 24 Nisan 1966 tarihli bir konuşmasında "muhtemelen gelecekte mahallî kolektivitelerin ve bölgesel faaliyetlerin temsilcileri ile, ekonomik ve sosyal teşekküllerin temsilcilerinin bir meclis içinde toplanacağını" açıklamış ve "bu meclisin, kanunların, Milletvekilleri Meclisi tarafından kabulünden önce, ekonomik ve sosyal meseleleri tartışma yetkisine sahip olacağını" belirtmiştir³⁸⁹.

Milletvekilleri Meclisinin yanında korporatif mahiyette ikinci bir meclisin kurulması isteği, Fransa'da De Gaulle tarafından savunulan yeni bir fikir değildir. Daha 1946 yılında, De Gaulle, meslek teşekküllerinin, ailelerin ve kültürel mahiyet taşıyan kuruluşların temsilcilerinden müteşekkil ikinci bir meclise Devlet teşkilâtı içinde yer verilmesini düşünmüştür. Fakat, buna rağmen 1958 Anayasasında korporatif mahiyette ikinci bir meclisin varlığı öngörülmemiştir.

Ancak ne var ki, 1958 Anayasasındaki şekli ile Senato çeşitli yönlerden tenkit edilmekte, zamanı geçmiş, eskimiş ve işe yaramaz bir müesseseye olduğu ileri sürülmekte, "Fransa Cumhuriyeti ülkesindeki kolektiviteleri" gerektiği gibi temsil etmediği iddia edilmekte, Senato üyelerinin seçiminde tatbik edilen sistemin, bu meclisi Fransa'nın ufak komünlerinin temsilcilerinden kurulu bir meclis haline soktuğu belirtilmektedir³⁹⁰. Gerçekten Senato üyelerinin seçiminde tatbik olunan sistemin, nüfusu az olan tarım bölgelerini, nüfus bakımından çok yoğun olan sanayi bölgelerine nisbetle üstünlük tanıdığı ileri sürülmekte, bunun gibi, bu seçim sisteminin aynı bölge içinde, bu bölge sanayi bölgesi olsa dahi, tarımla meşgul olan seçmenlere üstünlük sağladığı iddia edilmektedir³⁹¹.

Bunun sebebi olarak da, Başkan De Gaulle'ün kendini desteklemek üzere daha çok tarım bölgesi halkının oyuna güvendiği açıklanmaktadır³⁹² ve bu yüzden 1958 Anayasasında korporatif mahiyette bir meclise yer verilmediği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte Başkan De Gaulle, 1966 da korporatif bir meclisin kurulmasından söz etmiştir.

³⁸⁹) Bk. 24-25 Nisan 1966 tarihli "Le Monde" gazetesi.

³⁹⁰) Bk. DUVERGER, a. g. e., 1960, s. 579.

³⁹¹) Bk. DUVERGER, a. g. e., 1960, s. 582.

³⁹²) Bk. FAUVET, Jacques. Un nouveau Sénat. 26 Nisan 1966 tarihli "Le Monde" gazetesi.

Ancak, 1958 Anayasasındaki şekli ile Senatoya karşı yönetilen tenkitlere ve Başkan De Gaulle'ün 1966 yılında açıkladığı isteğe rağmen, Senatonun teşekkül tarzı değiştirilerek, korporatif bir meclisin kurulması lehinde girişilecek teşebbüsün, çözülmesi güç hukukî ve siyasî meseleleri ortaya çıkaracağı muhakkaktır³²³.

§ III. "KARMA KORPORATİF" SİSTEMİN DEĞERİ

Karma korporatif sistem, değişik ideolojilerden hareket eden Devletler tarafından değişik amaçlara hizmet etmek üzere uygulanan ve XIX uncu yüzyılın sonlarından günümüze kadar tatbik alanı bulan bir sistem olarak görülmektedir. Karma korporatif sistem hakkında bir değer hükümü vermek gerektiği zaman, bu sistemin leh ve aleyhinde ileri sürülecek delilleri ve bu sistemin uygulanmasından doğan sonuçları gözönünde tutmak gerekir.

Karma korporatif sistemde, siyasî temsil sisteminin yanı sıra korporatif temsil sistemi uygulanmakta, yani siyasî partiler temsilcilerinin yanında, korporatif temsil sistemine göre seçilen temsilcilerin varlığı öngörülmektedir. Bu bakımdan, "korporatif temsil" sistemine karşı yapılan

³²³) Fransa'da korporatif mahiyette bir Senatonun kurulması ancak 1958 Anayasasının değiştirilmesi ile gerçekleşebilir. Korporatif bir Senato kurulması yoluna gidildiği takdirde, bu meclisin teşekkül tarzı 1958 Anayasasının yirmibeşinci maddesine göre, organik bir kanunla tesbit edilmesi gerekir. Anayasanın kırkaltıncı maddesi ise, böyle bir kanunun her iki meclis tarafından kabul edilmesi şartını koymaktadır. Bu durumda, 1958 Anayasasının tesbit ettiği şartlara göre kurulan Senato üyelerinin kendi varlıklarını tehlikeye koyan değişikliği kabul etmeyecekleri aşikârdır. Böyle olunca, ilk önce Anayasanın kırkaltıncı maddesinin değiştirilmesi gerekmektedir. Bunun gibi, korporatif bir Senatonun kurulması ile, 1958 Anayasasındaki Ekonomik ve Sosyal Konseyin varlığına da son verileceğinden, bunun için de Anayasanın ilgili maddelerinin değiştirilmesi gerekmektedir. Fakat, Anayasanın seksendokuzuncu maddesine göre, Anayasada yapılacak değişikliklerin Senato tarafından da kabul edilmesi zorunluğu vardır. Bu durumda da senatörlerin böyle bir tadil tasarısını kabul etmeyecekleri şüphesizdir. Bununla birlikte, De Gaulle, böyle bir tadil teklifini Anayasanın onbirinci maddesine göre, referandum ile halkın oyuna sunabilir. Fakat, bu durumda dahi, referandum sonucunun korporatif meclis lehine olacağı şüphelidir. Çünkü, senatörler kendi seçim çevrelerinde seçmenlerini referandumda "evet" demeğe teşvik etmeyeceklerdir. Kısaca, Fransa'da Başkan De Gaulle'ün isteği hilâfına korporatif mahiyette bir Senato'nun hukukî yollardan kurulması pek kolay olmayacaktır.

tenkitler, "karma korporatif" sisteme karşı da yöneltilebilir. Korporatif temsil sisteminin lehinde ve aleyhinde ileri sürülen delilleri tezimizin ikinci bölümünde, korporatif temsil teorisini incelerken ve tenkidini yaparken, açıkladığımız için, burada, bunları tekrar etmiyeceğiz. Ancak, "korporatif temsil" sistemine karşı, bu sistemin Milli Hâkimiyet, Demok̄asi ve Eşitlik prensiplerine aykırı olduğu; bu sistemin faydadan çok mahzurlar yarattığı ve uygulama alanında güçlükler doğurduğu yönünden yapılan çeşitli tenkitleri haklı bulduğumuzu belirtmek isteriz.

Karma korporatif sistemin Devletler tarafından uygulanış şekli de, korporatif temsil sistemine yapılan tenkitleri haklı gösterecek mahiyet taşımaktadır.

Bir defa, karma korporatif sistemi tatbik eden Devletlerde, korporatif mahiyetteki ikinci mecliste, sosyal teşekküllerin temsilcilerinin, meclisin tamamını değil, fakat, ancak üçte birini veya yarısını teşkil ettikleri görülmektedir. Gerçekten, korporatif meclislerde sosyal teşekküllerin temsilcilerinin yanında tabii üyelerin veya tâyin ile meclise dahil olan veya genel oy sistemine göre seçilen üyelerin de yer aldıkları dikkati çekmektedir. Bu durumda sosyal teşekküller temsilcileri bu meclisin kararları üzerinde fazla etkili olamayacaklar ve dolayısı ile karma korporatif sistemin tesisinden beklenen olumlu sonuçlar meydana gelebilecek ve bu sistem lehinde ileri sürülen müsbet deliller gerçekleşmeyecektir.

İkinci olarak, karma korporatif sistemi kabul eden Devletlerdeki korporatif meclislerde, mahallî teşekküller, meslek odaları, dinî kuruluşlar, üniversiteler ve akademiler gibi mahdut bazı sosyal teşekküllerin temsili yoluna gidildiği görülmektedir. Hiç şüphesiz, üç veya dört yüz kişilik bir meclis içinde, toplumdaki bütün sosyal teşekküllerin ve hattâ bütün meslek teşekküllerinin temsilcilerine yer vermeğe imkân yoktur. Fakat, temsil edilecek teşekküllerin sayılarını da bu derece sınırlamak da, korporatif meclisin varlığından beklenen sonuçların gerçekleşmesine imkân vermez. Meselâ, Yunanistan'da, yüzyirmi kişilik korporatif meclisin ancak onsekiz üyesinin sosyal teşekküllerin temsilcilerinin teşkil edeceği kabul edildiği gibi, bunlar içinden de, dört üyenin iş odalarını temsil edecekleri öngörülmüştür. Bu durumda, bu dört üyenin bütün emekçilerin menfaatlerini nasıl ve ne şekilde koruyabilecekleri, gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken bir meseledir.

Üçüncü olarak, karma korporatif sistemi kabul eden Devletlerin Anayasalarında, genellikle, korporatif mecliste temsil olunacak sosyal teşek-

küller tahdidi olarak tesbit edilmiştir. Bu durumda, toplumların gelişme seyri içinde belli bir dönemdeki sosyal teşekküller nazara alınmakta ve bu şekilde, korporatif meclisin teşekkül tarzı dondurulmakta, belli bir dönemdeki sosyal statüko muhafaza edilmeğe çalışılmaktadır. Ancak, bazen — İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonunun Anayasa öntasarısında olduğu gibi — hangi meslek teşekküllerinin korporatif mecliste temsil edileceği tahdidi olarak değil, fakat tâdadî olarak tesbit edilmiştir. Ne var ki, bu tasarıda da korporatif meclisin üye sayısı kesin olarak tesbit edilmiş olduğundan, hangi meslek teşekküllerinin ne sayıda üye seçeceklerinin tâyin meselesi, siyasî iktidarın takdirine bırakılmıştır. Bu, varlığından bir çok olumlu sonuçlar beklenen ve siyasî iktidarın etkisinden uzak kalacağı ve siyasî iktidar karşısında bir denge ve fren unsuru olacağı ümit edilen korporatif meclisi, siyasî iktidarın etkisi altına sokan bir hüküm olarak kabul edilmek gerekir.

Kısaca, korporatif meclisin teşekkül tarzı; üyelerinin seçim sistemi; meslek kategorileri ve toplumdaki ekonomik kuvvetler arasında denge sağlayacak bir sistemin kurulabilmesi; işçi, işveren ve tarım faaliyetleri ile ilgili teşekküllere tanınacak üye sayısının tesbiti; mahallî ve bölgesel menfaatler temsilcilerinin seçim şekli; çeşitli ekonomik menfaatler arasında kurulacak hiyerarşinin hangi esasa dayanacağı; bir meslek kolunda kurulmuş çeşitli meslek teşekkülleri arasından hangilerine o meslek kolunu korporatif mecliste temsil hakkının tanınacağı gibi problemler, çözülmesi güç ve siyasî etkilere ve baskılara açık meseleler olarak ortaya çıkmaktadır. İşaret ettiğimiz bütün bu hususların, karma korporatif sistemin teknik meseleleri olduğu ve şu veya bu yönde çözülmesinin mümkün olabileceği ileri sürülebilir. Ancak, ne var ki, bu meseleler teknik birer problem gibi görülmekle birlikte, doğrudan doğruya sistemin esasına tesir edecek ve bu sistemden beklenen olumlu sonuçların doğmasına engel olabilecek mahiyette meselelerdir. Bu bakımdan, karma korporatif sistemin uygulama alanında karşılaştığı çeşitli güçlükler, gözönünde tutulduğu zaman, bu sistemin, kendinden beklenen olumlu sonuçları doğuramayacağını söyleyebiliriz.

Ü Ç Ü N C Ü B A Ş L I K

“TÂBİ KORPORATİF” SİSTEM

Tâbi korporatif sistem, sosyal teşekküllerin ve özellikle meslek teşekkülleri ile ekonomik mahiyet taşıyan teşekküllerin temsilcilerinden ku-

rulu korporatif bir organa, Devlet teşkilâtı içinde yer veren bir sistemdir. Bu sistemde, korporatif organın, yasama gücüne sahip olmadığı, fakat siyasî organlara tâbi istişare organı mahiyetini taşıdığı görülmektedir.

Tâbi korporatif sistem, korporatif Devlet görüşünün dayandığı sosyal, ekonomik ve siyasî temellere dayanmamaktadır. Tâbi korporatif sistemde, Devlet teşkilâtı içinde korporatif bir organa yer verilmiş ve liberal ferdiyetçi Devlet sistemi, modern çağın yeni ihtiyaçlarına cevap verecek şekle sokulmak istenmiştir³⁹⁴.

Siyasî organlar nezdinde istişare organı mahiyetini taşıyan sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulu korporatif organa doktrinde ve tatbikatta genellikle, "Ekonomik ve Sosyal Konsey" adı verilmektedir. Ekonomik ve Sosyal Konseyin yasama organı veya yürütme organı veya hem yasama hem de yürütme organları nezdinde, teknik meselelerde istişare organı rolünü oynadığı görülmektedir³⁹⁵.

Bu korporatif organın fonksiyonu, siyasî organlara, teknik, ekonomik ve sosyal meseleleri ilgilendiren faaliyetlerinde yol göstermek; bu meseleler hakkında bilgi vermek, onları uyarmak; karmaşık ve karışık teknik ve ekonomik meselelerin aydınlığa kavuşmasını sağlamak; ekonomik ve sosyal alanlarda siyasî organlara yapılması ve yapılmaması gerekeni göstermektedir.

Devlet teşkilâtı içinde korporatif mahiyette bir danışma organının kurulmasına niçin lüzum görüldüğü meselesine gelince, bunun sebebinin şöyle açıklayabiliriz :

XX inci yüzyılın başlarından itibaren, özellikle 1918 den sonra, ferdiyetçi Devlet görüşüne dayanan siyasî sistemlerde, gelişen ekonomik ve sosyal olayların zorlaması ile, Devletin, serbest rekabet prensibinin ve özel teşebbüs sisteminin hâkim olduğu ekonomi alanına müdahale etmek zorunda kaldığı görülmüştür. Fakat, siyasî iktidarı kullanan kimseler genellikle teknik bilgi ve ehliyetten yoksun olduklarından, Devletin bu müdahalesinin olumlu sonuçlar doğurmadığı müşahade edil-

³⁹⁴) Bk. HAURIOU, a. g. e., 1923, s. 619.

³⁹⁵) Bk. CAPITANT, René. Le reforme du parlementarisme, Paris. 1934, s. 33; BONNARD, a. g. e., s. 115; AUBRY, Maurice. Le conseil économique, Rev. du dr. pub. et de sc. pol. en Fr. et à l'étr., 445; Aubry, bu makalesini aynı derginin 1953 ve 1957 tarihlerindeki sayılarında yayınladığı makalelerle tamamlamıştır.

miştir. Devletin ekonomik hayata müdahalesi, düzensiz ve olumsuz şekilde yapılan müdahaleler olarak kalmıştır³⁹⁶.

Devlet, ekonomi alanına müdahale ederken, sosyal meseleleri çözerken, her ne kadar bu meselelerle ilgili sosyal teşekküllere, meslek teşekküllerine danışmak lüzumunu duymuş ve zaman zaman bu teşekküllerin mütalâasına başvurmuş ise de, bundan olumlu sonuçlar elde edilememiştir. Çünkü, bu danışma şekli, belli kaidelere bağlanmamış olduğundan, Devlet yöneticileri, birbirine zıt menfaat gruplarının birbirine zıt istek ve talepleri karşısında, yurt ekonomisi için en iyi olan çözüm yolunu bulmakta güçlük çekmişler ve çoğu zaman nasıl hareket etmeleri gerektiğini tâyin edemez olmuşlardır.

İşte, bu durum karşısında, çeşitli sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulu korporatif bir istişare organının tesis edilmesi ile, Devlet yöneticilerinin, çok karmaşık, çok yönlü ve o derecede önemli ekonomik ve sosyal meselelerin çözümünde, çeşitli sosyal teşekküllerin temsilcileri ile işbirliği yapabilecekleri ve toplumun menfaatinin gerçekleştirilmesinde yetkili ve mütehassis kimselerin görüşlerine müracaat etme imkânına sahip olacakları kabul edilmiştir.

Bunun gibi, çeşitli sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulu bir organa Devlet teşkilâtı içinde yer verilmekle, bu teşekküllerin Devlet yöneticilerine dışarıdan, gizli yollardan baskı ve etki yapmalarının önlenmiş olacağı düşünülmüştür.

İşte, bu mülâhazalardan hareket edilerek, özellikle birinci dünya savaşından sonra, Devletler, anayasalarında "Ekonomik ve Sosyal Konsey" adı altında korporatif müesseselere yer vermişlerdir

§ I. TATBİKATTA "TÂBİ KORPORATİF" SİSTEMİ UYGULAYAN DEVLETLER

I — 1919 Anayasası ile ALMANYA

11 Ağustos 1919 tarihli Alman Anayasası, "İşçi Konseyleri" ve "Ekonomik Konsey" adları altında iki çeşit korporatif organın kurulmasını öngörmüştür³⁹⁷

³⁹⁶) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1934, s. 35 vd.

³⁹⁷) Anayasanın metni için Bk. DARESTE, a. g. e., c. I.

Anayasa hazırlanırken, Millî Meclisin 21 Temmuz 1919 tarihli toplantısında, bu korporatif organların varlık sebebi şu şekilde açıklanmıştır³⁹⁸ : Ekonomik hayat çelişmeler üzerine kurulmuştur, bu çelişmeler emek ile sermaye unsurları arasındaki mücadelelerden doğmaktadır, bu mücadeleleri görmemezliğe gelmeğe ve bu çatışmaları yok farzetmeğe imkân yoktur. Sermaye unsuru, ticaret ve sanayi odaları gibi kamu teşekkülü mahiyetindeki kuruluşlar vasıtası ile temsil olunmaktadır. Bu durumda emek unsurunun da aynı şekilde, bir kamu teşekkülü ile temsil edilmesini sağlamak gerekmektedir. İşte, "İşçi Konseyleri" bu amacı gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. Bu konseylerde sadece emekçilerin menfaatleri temsil olunacak ve emekçilerin ekonomik hayat üzerindeki etkileri sağlanacaktır.

Fakat, ekonomik hayatta, sınıflar ve menfaatler arasındaki çelişme ve çatışmanın yanında, bunlar arasında birlik ve beraberlik de söz konusu olmaktadır. Bu birlik ve beraberlik, gerek emekçilerin ve gerek sermaye sahiplerinin üretim meseleleri ile çok yakından ve aynı derecede ilgili olmalarından doğmaktadır. İşte, bu birlik ve beraberliği temsil edecek organ da, korporatif mahiyetteki "Ekonomik Konsey" olacaktır. Ekonomik Konseyin görevi, üretim ile ilgili çeşitli meseleleri çözmek, amacı ise üretimin artmasını sağlayacak imkânları bulmak ve üretimi sosyal mülâhazalardan hareket ederek düzenlemektir.

İşte, yukarıdaki görüşlerden hareket edilerek, 1919 Alman Anayasasında iki tip korporatif organa yer verilmiş bulunmakta ve bunlardan emekçilerin temsil edildiği işçi Konseyleri şu şekilde terekküp etmektedir : Bir defa, her işletmede bir İşçi Konseyi kurulacak (mad. 165/2); ikinci olarak, "ekonomik bölgeler" deki emekçileri içine alan Bölge (district) İşçi Konseyleri tesis olunacak (mad. 165/2); Üçüncü olarak, "İmparatorluk İşçi Konseyi" nin kurulması yoluna gidilecektir (mad. 165/2). Emekçilerin temsil olundukları bu konseylerin görevleri ve amaçları, emekçilerin sosyal ve ekonomik menfaatlerinin korunmasını sağlamaktır.

İşçi ve işveren temsilcilerinden müteşekkil Ekonomik Konseylerin kuruluş şekline gelince, Anayasada, Bölge İşçi Konseylerinin ve İmparatorluk İşçi Konseyinin, işveren teşekküllerinin temsilcileri ve halktan bazı kimselerin — bunların kimler olduğu açıklanmamıştır — iştiraki ile Bölge Ekonomik Konseyleri ve İmparatorluk Ekonomik Konseyi halinde

³⁹⁸) Bu konuda Bk. BRUNET, a. g. e., s. 273; VERMEIL, Edmond. La constitution de Weimer et le principe de la démocratie allemande, Paris 1923, s. 117 vd. .

toplanacağı açıklanmıştır (mad. 165/3). Bölge Ekonomik Konseylerinin görevi, bütün ekonomik meselelerle ilgilenmek, sosyalizasyon kanunlarının tatbikinde hükûmete yardımcı olmaktır.

Anayasada, Bölge Ekonomik Konseyleri ile, İmparatorluk Ekonomik Konseyinin, toplumdaki önemli meslek teşekkülleri temsilcilerini ihtiva edecek şekilde kurulması gerektiği ve meslek teşekküllerinin ekonomi ve sosyal bakımdan arzettikleri öneme göre temsilci seçme hakkına sahip olacakları belirtilmiştir (mad. 165/3).

İşçi ve işveren teşekküllerinin temsilcilerinden kurulu İmparatorluk Ekonomik Konseyinin sahip olduğu yetkiye gelince, bu konsey, hükûmet nezdinde istişare organı rolünü oynamaktadır (mad. 165/4). Şöyle ki, hükûmet, sosyal ve ekonomik siyasetle ilgili ve geniş tatbik alanı olan kanun tekliflerini yasama meclisine tevdi etmeden önce, İmparatorluk Ekonomik Konseyinin bu kanunlar hakkında mütalâasını almak zorundadır.

İmparatorluk Ekonomik Konseyine kanun teklifinde bulunma hakkı da tanınmıştır (mad. 165/5). Şöyle ki, konsey, sosyal ve ekonomik siyasetle ilgili ve geniş tesir alanı olan meseleler hakkında kanun tekliflerinde bulunabilir. Hükûmet, bu kanun tekliflerini benimsemese dahi, bunlara kendi görüşünü de ekliyerek, yasama meclisine tevdi etmek zorundadır. Konseye, yasama meclisinde, yapmış olduğu kanun teklifi ile ilgili olarak kendi görüşünü savunmak imkânı da verilmiştir (mad. 165/5). Bu yetkilerin dışında Anayasada İşçi Konseylerinin ve Ekonomik Konseylerin, görevleri ile ilgili meselelere ait kontrol ve idarî mahiyetteki yetkileri de vekâleten kullanabilecekleri açıklanmıştır (mad. 165/6).

Görüldüğü gibi, 1919 Anayasasında, Ekonomik Konseyler sosyal ve ekonomik hayatta önemli rol oynamağa namzet korporatif organlar olarak yer almış bulunmaktadırlar. Fakat, Anayasada öngörülen korporatif mahiyetteki bu organların kurulmadığına da işaret etmek lâzımdır. Yalnız işletmeler kademesindeki İşçi Konseyleri kurulabilmiş ve kezâ, 4 Mayıs 1920 tarihli hükûmet kararnamesi ile de, üçyüzyirmialtı üyeden mürekkep geçici mahiyette bir Ekonomik Konseyin tesisi cihetine gidilmiştir³⁹⁹. Ancak bu geçici konsey de önemli bir oynayamamıştır⁴⁰⁰.

³⁹⁹) Bu geçici konseyin teşekkül tarzı hakkında tamamlayıcı bilgi için: Bk. DARESTE, a. g. e., c. I, s. 95 not 1.

⁴⁰⁰) Bk. BRETHER DE LA GRESSAYE, a. g. e., 1934, s. 88; 1938, s. 109; Anayasanın öngörmüş olduğu şekilde ekonomik konseylerin kurulamamasının siyasî sebepleri hakkında Bk. GIRAUD, a. g. e., s. 197 not 3.

2 — 1920 Anayasası ile ÇEKOSLOVAKYA

29 Şubat 1920 tarihli Çekoslovakya Anayasası⁴⁰¹, yürütme organına, sadece sosyal ve ekonomik yönetimle ilgilenecek organlar kurma yetkisini vermiştir (mad. 90).

Bu şekilde yürütme organı nezdinde bir istişare organının kurulması öngörülmüştür.

3 — 1920 Anayasası ile SERBEST BREMEN ŞEHİRİ

18 Mayıs 1920 tarihli Serbest Bremen Şehri Anayasası ile⁴⁰², diğer Anayasalarda görüldüğü şekilde bir ekonomik ve sosyal konsey kurulmamış ve fakat kamu hukuku teşekkülü mahiyetini taşıyan meslek teşekküllerine, Ekonomik ve Sosyal Konseylerin ifâ ettikleri görevler ve yetkiler verilmiştir.

Şöyle ki, Anayasa, kamu hukuku teşekkülü mahiyetini taşıyan meslekî kuruluşları saymış ve bu kuruluşlara ilgili oldukları meslek dallarını temsil etme yetkisini tanımıştır (§§ 79 - 84). Anayasa, yine bu meslek teşekküllerinin her birine yasama ve yürütme organları nezdinde istişare organı niteliğini sağlamıştır.

Bir defa, bu meslek teşekküllerinin, temsil ettikleri ekonomik fonksiyonlara faydalı olabilecek bütün meselelerle ilgilenmek, bu meseleleri görüşmek ve bu konuda görüşlerini açıklayan raporlar hazırlamak ve bu raporları hükûmetin talebi üzerine veya kendi teşebbüsleri ile hükûmete sunma hakları mevcuttur. İkinci olarak, bu teşekküllerin görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilmeleri için, lüzumlu kanunların yapılması hususunda yetkili siyasî organlar nezdinde teşebbüse geçmek hak ve yetkileri vardır. Nihayet, yasama meclisi, bu meslek teşekküllerinin, her birinden faaliyet alanlarına giren meselelerle ilgili kanunlar hakkında görüşlerini bildirmelerini isteyebilir. Bu meslek teşekküllerinden her birinin, görüşünü açıkladığı kanunun, mecliste görüşülmesi sırasında, meclise bir temsilci göndererek görüşünü savunma hakkı vardır.

4 — 1926 Anayasası ile SERBEST HAMBURG ŞEHİRİ

7 Ocak 1921 tarihli Serbest Hamburg Şehri Anayasasının altmışaltıncı madesinde⁴⁰³, İşçi Konseylerinin ve Ekonomik Konseyin kurulması öngörülmüştür.

⁴⁰¹) Bk. DARESTE, a. g. e., c. II, s. 821 vd. .

⁴⁰²) Bk. DARESTE, a. g. e., c. I, s. 149 vd. .

⁴⁰³) Bk. DARESTE, a. g. e., c. I, s. 101 vd. .

Bu konseyler, hükûmete, ekonomik fonksiyonların yerine getirilmesi sırasında ve sosyalizasyon kanunlarının tatbiki anında yardımcı olmak üzere kurulacak olan konseylerdir. Bu konseylerin idarî bazı görevleri de yerine getirecekleri kabul edilmiştir.

5 — 1921 ve 1935 Anayasaları ile POLONYA

a) 1921 Anayasası

17 Mart 1921 tarihli Polonya Anayasasının altmışsekizinci maddesinde⁴⁰⁴, özel bir kanun ile, ekonomik hayatın çeşitli alanlarında ekonomik bağımsızlığın gerçekleştirileceği belirtildikten sonra, tarım, ticaret, sanayi, zanaat ve iş odalarının birlikte, Ekonomik Konseyi teşkil edecekleri açıklanmış ve bu Ekonomik Konseyin, ekonomik hayata yön vereceği, Devlet organları ile işbirliği yapacağı öngörülmüştür.

b) 1935 Anayasası

23 Nisan 1935 tarihli Polonya Anayasasının yetmişaltıncı maddesinde⁴⁰⁵, ekonomik hayatın çeşitli faaliyet alanlarında bağımsız ekonomik teşekküllerin kurulacağı ve bu teşekküllerin tarım, sanayi, ticaret, zanaat ve serbest meslekler odalarını ve diğer kamu hukuku teşekküllerini ihtiva edeceği kabul edilmiştir.

Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, Yüce Ekonomik Konseyin kanunla kurulacağı belirtilmiş, bu konseyin toplumun ekonomik hayatını ilgilendiren kanun projelerini inceleyeceği ve millî ekonominin çeşitli faaliyet alanları arasında denge ve ahenk husule getireceği açıklanmıştır.

6 — 1921 Anayasası ile YUGOSLAVYA

16 - 28 Haziran 1921 tarihli Yugoslav krallığı Anayasasının kırkdördüncü maddesinde⁴⁰⁶, sosyal ve ekonomik meselelerle ilgili kanunların hazırlanmasında, siyasî organlara yardımcı olacak bir Ekonomik Konseyin kurulacağı açıklanmıştır.

⁴⁰⁴) Bk. Constitution de la République de Pologne. Loi du 17 Mars 1921, Paris 1926.

⁴⁰⁵) Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1936, s. 404 vd..

⁴⁰⁶) Bk. DARESTE, a. g. e., c. II, s. 439 vd..

7 — 1948 Anayasası ile İTALYA

7 Aralık 1947 tarihinde kabul edilen ve 10 Ocak 1948 tarihinde yürürlüğe giren İtalyan Anayasasında, "Millî Ekonomi ve İş Konseyi" adı altında korporatif mahiyette bir istişare organına yer verilmiştir (mad. 99)⁴⁰⁷.

Çeşitli üretim kollarının temsilcilerinden ve uzmanlardan teşekkül eden bu Konsey üyelerinin seçiminde, üretim kollarının kalitatif ve kantitatif önemi gözönünde tutulmuştur. Şöyle ki, konsey üyelerinin seçiminde, çeşitli üretim kollarında çalışan üreticilerin sayısı ve aynı zamanda üretim dallarının millî ekonomi bakımından arzettiği önem nazara alınmaktadır.

Bu konseyin sahip olduğu yetkiye gelince, konseyin yasama ve yürütme organlarının nezdinde istişare organı niteliğini taşıdığı, kanun teklifinde bulunmağa yetkili ve ekonomik, sosyal mahiyetteki kanunların hazırlanmasında siyasi organlara yardımcı olduğu kabul edilmiştir.

8 — 1925 tarihli Kararname ve 1946, 1958 Anayasaları ile FRANSA

a) 1925 tarihli Kararname

Fransa'da 16 Ocak 1925 tarihli Kararname ile, bir Ekonomik Konsey kurulmuştur⁴⁰⁸. Kararnamede, konseyin amacının, ekonomik ve sosyal kuvvetler arasında sıkı bir dayanışma olduğu ve görevinin de ekonomik meseleleri incelemek, bu meselelerin çözüm yollarını araştırmak, bu konuda alınması gereken tedbirleri tesbit etmek ve tekliflerde bulunmak olduğu belirtilmiştir.

⁴⁰⁷) Bk. MİRKİNE - GUETZEVİTCH, a. g. e., c. II, PIERANDREİ, Franco. La constitution de la République, Rev. du dr. pub. et de la sc. pol., 1948, s. 371-372.

⁴⁰⁸) Fransa'da 1925 yılından önce ekonomik ve sosyal meselelerle ilgilecek bazı teşekküller kurulmuştur. Meselâ 1789 Fransız ihtilâlinden önce de, kralın ekonomik meseleler hakkında karar almadan evvel, "Ticaret Konseyi" adı verilen bir konseye danıştığı ileri sürülmüştür Bk. AUBRY, a. g. e., s. 416; CHENOT, Bernard. Organisation économique de l'Etat, 2. édit., Paris 1965, s. 184. Yine, 1948 yılında, Cumhuriyet devrinin geçici hükûmeti ekonomik ve sosyal meseleleri incelemek ve bu konuda hükûmete yol göstermek üzere, Louis Blanc'ın başkanlığı altında çeşitli meslek teşekküllerinin temsilcilerinden kurulu bir konsey tesis etmiştir. Nihayet 1918 den sonra da, Genel İş Konfederasyonunun (C. G. T.) ekonomik ve Sosyal Konsey kurulması lehinde taleplerde bulunduğu, fakat hükûmetin bu istek ve taleplerle ilgilenmemesi üzerine kendi içinde, etüd bürosu şeklinde Ekonomik Konsey kurulduğu görülmüştür.

Hükümet nezdinde bir istişare organı olarak kurulan konseyin teşekkül tarzına gelince, bunun kırkyedi asil ve doksanalı yedek üyesi bulunacağı, bu üyelerin Bakanlar Kurulu Başkanı tarafından tâyin edileceği kabul edilmiştir. Konsey üyelerinin, çeşitli meslek kollarında kurulmuş bulunan ve ilgili oldukları meslek dallarını "en iyi" şekilde temsil ettikleri kabul edilen meslek teşekkülleri tarafından gösterilecek adaylar arasından tâyin edilecekleri öngörülmüştür. Meslek teşekkülleri içinde teşkilâtlanmış üreticilerin yanında tüketicilerin de, bu konseyde temsil edilmeleri fikri benimsenmiştir.

Ekonomik ve sosyal meseleler hakkında ilginç incelemeler yapmış olan bu konseyin, ne var ki, tatbikatta olumlu bir etkisi olmamıştır. Bir çok meselelerde konseyin istişarî mütalâasına başvurulduğu halde, karar alınırken, bu mütalâalar gözönünde tutulmamıştır. Konseyin teşekkül tarzına hâkim olan esas da suistimal edilmiş, hükümet, konsey üyelerinin tâyininde keyfi hareketlerde bulunmuştur⁴⁰⁹.

19 Mart 1936 tarihli kanun ile⁴¹⁰, bu Ekonomik Konseyin yetkilerinde ve teşekkül tarzında değişiklikler yapılmıştır. Şöyle ki, 1936 tarihli kanunla konseyin yetkileri genişletilmiş, Konseye millî ekonomiyi ilgilendiren bütün meseleleri inceleme, kanun tasarı ve teklifleri hakkında görüşünü bildirme, kanunların nasıl tatbik edildiğini kontrol etme, üretimi düzenleyici tedbirler teklif etme gibi yetkiler sağlanmıştır (mad. 1). Bu yetkilerin dışında, ilgililerin isteği üzerine ekonomik mahiyetteki ihtilâfları çözme imkânı da konseye tanınmıştır.

Bakanlar Kurulu başkanının riyaseti altında toplanacak olan bu konseyin yirmi meslek seksiyonuna bölünmüş olarak faaliyette bulunacağı kabul edilmiştir (mad. 2)⁴¹¹. Her seksiyonun, ilgili bulunduğu meslek veya mesleklerle ilgili meseleleri incelemeğe ve bu meselelerin çözümü hakkında tekliflerde bulunmağa yetkili olduğu belirtilmiştir.

Her meslek seksiyonunda, fikir ve kol işçileri teşekkülleri ile işveren teşekküllerinin eşit sayıda temsilci bulunduracakları kabul edilmiştir (mad.3). Meslek seksiyonlarında hangi mesleklerin temsil olunacağını ve hangi mesleklerin bir seksiyon içinde toplanacağını kararname ile tes-

⁴⁰⁹) AUBRY, a. g .e., s. 418-420.

⁴¹⁰) Bu kanun tam metni için Bk. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1937, s. 349.

⁴¹¹) Bu konseyin yirmi meslek seksiyonuna ayrılmış bulunması, İtalya'daki yirmiki korporasyon teşkilâtı ile benzerlik arzemesi dikkati çekmektedir.

bit. edileceği açıklanmıştır. Yirmi meslek seksiyonu tesbit edilirken mesleklerin millî ekonomi için arzettikleri önemin ve her meslek kolunun ihtiva ettiği üretici sayısının gözönünde tutulacağı belirtilmiştir (mad. 4).

Bir meslek kolunda birden fazla işçi ve işveren teşekkülünün bulunması halinde, bunlardan hangilerinin konseye üye seçmeğe hakları olduğu hususunun bir kararname ile tsebit edileceği öngörülmüştür⁴¹². Konseyde meslek teşekküllerinin yanında üreticilerin de temsil olunacağı (mad. 6/7) ve bu arada kalabalık ailelerin de temsili kabul edilmiştir (mad. 6/7).

Hükûmetin, yasama meclisinin ve meclis komisyonlarının, ekonomik bir meselenin çözümü konusunda veya millî ekonomiyi ilgilendiren bir kanun teklifi veya tasarısı hakkında, konseyin mütalâasını almak üzere müracaat edebilecekleri kabul edilmiştir. Konseyin de resen harekete geçerek ekonomik ve sosyal bir mesele, tasarı ve teklif hakkında görüşünü açıklayabileceği belirtilmiştir⁴¹³.

b) 1946 Anayasası

26 Ekim 1946 Anayasasının yirmibeşinci maddesi ile bir Ekonomik Konsey kurulması öngörülmüştür. Ekonomik Konseyle ilgili olarak 27 Ekim 1946 tarihli organik kanun kabul edilmiş ve daha sonra, 20 Ağustos 1948 tarihli kanunda da, Ekonomik Konsey ile ilgili hükümlere yer verilmiştir.

1946 Anayasasının öngördüğü şekli ile, Ekonomik Konsey, yasama ve yürütme organları nezdinde bir istişare organı olarak kabul edilmiştir. Fakat, Ekonomik Konsey ile istişare, yasama ve yürütme organlarının isteklerine tâbi kılınmamış, bazı hallerde Ekonomik Konsey ile istişare zorunluğu konmuştur.

Şöyle ki, Anayasanın yirmibeşinci maddesine göre, Ekonomik Konseyin kendi yetki alanına giren konularla ilgili kanun teklif ve tasarılarını,

⁴¹²) Bk. 23 Temmuz 1936 tarihli Kararname. Ann. de l'inst. inter. de dr. pub., 1937, s. 355 vd..

⁴¹³) 16 Ekim 1939 tarihli Kararname ile savaş süresince, Ekonomik Konseyin faaliyetlerine ara vereceği kabul edilmiş ve bu konseyin yerine yirmibir kişiden kurulu "Ekonomik Komite" nin devamlı olarak faaliyette bulunacağı belirtilmiş, bu Komitenin hükûmetin talebi üzerine ekonomik meseleleri inceleyeceği ve ekonomik meselelere çözüm yolları arayacağı kabul edilmiştir. Fakat, daha sonra, 20 Aralık 1940 tarihli Kanun ile, bu Komitenin varlığına son verildiği gibi, Ekonomik Konseyin de mevcudiyetine son verilmiştir.

yasama meclisinde görüşülmeden önce, incelemeğe yetkili olduğu kabul edilmiştir. Bakanlar Kuruluna da, Ekonomik Konseye danışma hakkı tanınmış ve özellikle insan gücünden yararlanılması ve tabii kaynaklardan faydalanılması ile ilgili ekonomik plânlar hakkında, hükûmete, Ekonomik Konseye danışma zorunluğu yüklenilmiştir⁴¹⁵.

Ekonomik Konseye, aynı zamanda resen harekete geçerek, ekonomik, sosyal ve malî konularla ilgili meseleleri incelemek, bu konularda gerekli gördüğü araştırmaları yapmak, hükûmete ve yasama meclisine görüşlerini bildirmek, alınması gereken tedbirleri göstermek ve tekliflerde bulunmak yetkisi tanınmıştır (27 Ekim 1946 tarihli Kanun, mad. 1).

Ekonomik Konseyin, mütalaasını bildirdiği kanun teklif ve tasarılarının, yasama meclisi komisyonlarında incelendiği sırada bir temsilci ile görüşünü savunabileceği kabul edilmiş; Konseye, görüşlerini yasama meclisine de duyurabilmesi için gerekli imkânlar sağlanmıştır.

27 Ekim 1946 tarihli kanuna göre, Konsey yüzaltmışdört üyeden kurulacaktır. Bu yüzaltmışdört üyeden kırkbeşi işçileri, ücretlileri —memurları, teknisiyen ve mühendisleri en iyi şekilde temsil ettikleri kabul edilen meslek teşekkülleri tarafından seçilecektir. Otuzbeş üye, tarımcıları en iyi temsil eden tarım teşekkülleri tarafından; yirmi üye sanayi işletmelerini temsil eden teşekküller tarafından, on üye ticarî işletmeleri, on üye zanaatkârları temsil eden teşekküller tarafından, dokuz üye üretim ve tarım kooperatifleri tarafından, sekiz üye aile birlikleri tarafından seçilecektir. Nihayet onbeş üye, deniz aşırı ülkeleri, on üye Fransız fikir adamlarını, iki üye de, felâkete uğrayan kimseleri temsil edeceklerdir⁴¹⁵.

20 Mart 1951 tarihli Kanunla Ekonomik Konseyin teşekkül tarzında bazı değişiklikler yapılmış, Konseyin üye sayısı yüzaltmışdokuza çıkarılmıştır. Bu kanunda, Konseyin yalnız ve yalnız ekonomik ve sosyal meselelerle ilgili bir istişare organı olduğu, siyasî meseleler konusunda yetkilî olmadığı açıklanmıştır. Yani, buna göre, ekonomik ve siyasî yönleri olan bir kanun teklifi ve tasarısı hakkında, Konseyin istişarî mütalaa bildirme yetkisi bulunmamaktadır. Fakat ekonomik ve sosyal meselelerin genellikle siyasî bir yanı bulunduğu göz önünde tutulunca, bu konseyin sırf teknik

⁴¹⁴) 1946 Anayasası için Bk. MİRKİNE - GUETZEVİCH, a. g. e., c. II, s. 431.

⁴¹⁵) Konseyin işleyişi ve malî kaynakları hakkında geniş bilgi için Bk. AUBRY, a. g. e., s. 429 - 434.

meselelerle ilgilenen bir kuruluş şeklini aldığı kabul edilmek gerekir. Kezâ, bu kanunla Konseyin ekonomik mahiyetteki ihtilâflarda hakemlik yetkisi de kaldırılmıştır.

c) 1958 Anayasası

1958 tarihli Fransız Anayasası, altmışdokuz ilâ yetmişbirinci maddelerinde, Ekonomik ve Sosyal Konseyin kurulmasını öngörmüş ve 29 Aralık 1958 tarihli Ordonnance'da — ki bu Ordonnance 8 Ağustos 1962 tarihinde değiştirilmiştir— bu Konseyin statüsünü tesbit etmiştir⁴¹⁶.

1958 Anayasası ile kurulan ve hükûmet nezdinde bir istişare organı niteliğine sahip bulunan Konseyin kuruluş sebeplerine ve amaçlarına gelince⁴¹⁷, bir defa, Ekonomik ve Sosyal Konseyde, toplumdaki çeşitli ekonomik faaliyetler ve fonksiyonlar temsil edilecek ve bu suretle çeşitli meslek kolları arasında işbirliği sağlanacaktır. Bir yanda işçi ve işveren temsilcileri, öte yanda sanayi, ticaret, tarım vs. gibi meslek kolları arasında dayanışma ve işbirliği gerçekleştirilmiş olacaktır. Bu konseyde çeşitli meslek kategorileri temsilcileri hükûmetin ekonomik ve sosyal siyasetine katılacaklar, bu hususta söz sahibi olacaklardır.

İkinci olarak, teknik gelişmeler Devletin yeni bazı sosyal ve ekonomik tedbirler almasını gerekli ve zorunlu kılmaktadır. İşte, Konsey, Devlet tarafından alınacak bu tedbirleri inceleyecek ve bu konuda gerekli tekliflerde bulunacaktır. Nihayet, üçüncü olarak, Konsey, Fransız Birliğinin ekonomik ve sosyal gelişmesi ile ilgili meselelerin çözümünde de yardımcı olacaktır.

Yukarıda, Konseyin bir karar organı değil, bir istişare organı olduğuna değinmiştik, ancak belirtelim ki, Konsey istişare organı olarak da Devlet teşkilâtı içinde önemli ve etkili bir rol oynamaktadır ve Konseyin bu husustaki faaliyetini de iki bakımdan değerlendirmek mümkündür: Bir defa, hükûmetin, başbakanın aracılığı ile, Konseyden bazı incelemeler yapmasını, bazı konular hakkında görüşünü bildirmesini istemeğe hakkı vardır. İkinci olarak, Konsey, resen harekete geçme yetkisine de sahip bulunmaktadır. Şimdi bu hususları açıklamaya çalışalım (Organik Kanun mad. 2, 3).

⁴¹⁶) Bk. Constitution. Lois organiques et ordonnances relatives aux Pouvoirs publics, Paris 1962.

⁴¹⁷) Bk. Organik kanun, mad. 1.

Gerçekten Konseyin, hükûmetin teşebbüsü, isteği üzerine yapacağı işler şöyle sıralanabilir: Bir defa, hükûmetin Konseyin istişarı mütalaasını almak zorunda bulunduğu hususlar vardır. Şöyle ki, hükûmet, "program kanunlar" mahiyetini taşıyan kanun tasarıları ile ekonomik ve sosyal karakteri haiz "planlar" mahiyetini taşıyan kanun projeleri hakkında Konseyin mütalaasına başvurmak zorundadır. Öte yandan hükûmet bu tip kanun tasarılarının henüz hazırlık safhasında da, Konseyin yardımını talep edebilir. İkinci olarak, hükûmetin, Konseyin mütalaasını almasının ihtiyarı olduğu durumlar da vardır. Meselâ, hükûmet, konseyin faaliyet alanı içine giren, yani ekonomik ve sosyal meselelerle ve anavatan ve deniz aşırı ülkeler arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkilerle ilgili kanun ve kararname tasarıları, kanun teklifleri hakkında Konseyin istişarı mütalaasını isterse talep edebilir. İşaret ettiğimiz bu durumların her ikisinde de, Konsey, görüşünü bir temsilci vasıtası ile yasama meclisinde savunma hakkına sahiptir (Organik Kanun mad. 5).

Konseyin resen harekete geçmeğe yetkili olduğu durumlar da vardır (Organik Kanun mad. 3); Bir defa, Konsey, kuruluşundan ve varlığından beklenen amaçların gerçekleşmesini sağlayacak mahiyetteki reformlar konusunda, hükûmetin dikkatini çeker. İkinci olarak, Konsey, ekonomik ve sosyal karakteri haiz faaliyet ve programlar hakkında hükûmete mütalaasını bildirir .

Ekonomik ve Sosyal Konseyin istişarı mütalâasının etkili olmasını ve olumlu sonuçlar doğurmasını sağlayacak önemli bir hüküm de, kabul edilmiştir. Şöyle ki, Başbakanın, Ekonomik Konseyin görüşlerine ne derece uyulduğunu her yıl açıklaması gerekmektedir (Organik Kanun mad. 4).

Konseyin kimlerden kurulu olacağı ve üyelerinin nasıl seçilecekleri meselesine gelince, Konseyin şu temsilcilerden teşekkül edeceği kabul olunmuştur: Kırkbeş üye işçi, memur, teknisiyen ve mühendisleri temsil eden teşekkülleri (Organik Kanun mad. 7), kırkbir üye sanayi, ticaret, el san'atları işletmelerini, kırk üye tarım teşekküllerini temsil edecektir. Onbeş üye ekonomik, sosyal, bilim ve kültür alanlarında yetkili kişiler arasından seçilecektir. Onbeş üye sosyal faaliyetleri, altı üye çeşitli faaliyetleri, iki üye orta sınıfları temsil edecek ve yirmibeş üye de ekonomik ve sosyal meseleleri en iyi bilen kimseler arasından seçilecektir. Bu üyelerin dışında, Fransız camiasına dahil Devletler de Konseye temsilci göndereceklerdir. Bu daimî üyelerden başka, hükûmet de, yetkili, bazı kimseleri, belirli bir süre için, konseyin bazı seksiyonlarının faaliyetlerine katılmak üzere tayin yetkisine sahiptir.

Daimî üyelerin nasıl seçilecekleri meselesine gelince, bu konuda iki prensip kabul edilmiştir. Bir defa, meslek teşekküllerini temsil edecek üyeleri, meslek teşekkülleri seçeceklerdir. İkinci olarak, hükûmetin kararname ile Konsey üyelerini tayin edeceği kabul olunmuştur ki, bu üyeler, Konseyin üçtebirini teşkil edeceklerdir. Konsey üyelerini seçecek meslekî teşekküller, bir meslek kolunda kurulan teşekküller arasından o mesleği "en iyi" temsil ettiği kabul olunan teşekküllerdir (Organik Kanun mad. 7/1, 2).

§ II. TÜRKİYE'DE "TABİ KORPORTİF" SİSTEMİN KURULMASINI ÖNGÖREN TASARILAR

1 — Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsünün Anayasa öntasarısı

Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsünün hazırladığı Anayasa öntasarısının seksendokuzuncu maddesinde, "İktisat ve Çalışma Şûrası" nın kurulması öngörülmüştür.

Ankara tasarısında yer alan "İktisat ve Çalışma Şûrası", korporatif mahiyette bir istişare organı olarak kurulmak istenmiştir. Bu Şûra, üretim alanlarında, hizmet ve iş kollarında mevcut meslek teşekküllerinin temsilcilerinden ve üniversitelerden seçilecek üyelerden teşekkül edecektir.

İktisat ve Çalışma Şûrası, ekonomik ve sosyal meseleler hakkında yasa ve yürütme organlarına görüşlerini bildirecek ve bu organlar tarafından tevdi olunacak kanun tasarıları ve teklifleri hakkında mütalâasını açıklayacaktır.

2 — İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonunun Anayasa öntasarısı

İstanbul Üniversitesi Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan Anayasa öntasarısının yüzyirmidördüncü maddesinde "Millî İktisat Şûrâ" sının kurulması öngörülmüştür.

"Millî İktisat Şûrâsı" nın ekonomik ve sosyal ilimler alanlarında tanınmış ve yüksek öğretim yapmış kimseler arasından, kendileri tarafından seçilecek onbir üyeden teşekkül edeceği açıklanmıştır. Tasarıda, Şûrâ üyelerinin seçimi ile ilgili olarak yapılan "kendileri tarafından seçilen" tarzındaki açıklama, bu Şûrâ üyelerinin meslek teşekkülleri veya diğer

sosyal teşekküller tarafından seçilip seçilemeyeceklerini aydınlatamamaktadır. Şûrâ üyelerinin sosyal teşekküller ve meslek teşekkülleri tarafından seçilmeleri kabul edildiği takdirde, Şûranın onbir üyesinin nasıl seçileceği konusunda tasarıda açık bir hüküm yoktur. Bunun için, Şurâya korporatif bir mahiyet verilmek istendiği kesin olarak ileri sürülemez. Ancak, "İktisat ve sosyal ilimler alanında tanınmış ve yüksek öğrenim yapmış onbir kişi" denildiğine göre, bu üyelerin bütün meslek teşekkülleri tarafından değil de, üniversiteler ve akademiler tarafından seçilmelerinin kabul edildiği düşünülebilir.

Şûra, Devlet organlarına ve yardımcı kurallarına ekonomik ve sosyal konularda mütalâa vermek, tavsiye ve tekliflerde bulunmak, memleketin ekonomik ve sosyal politikasının, plânlanmasında ve yürütülmesinde görüşlerini yasama, yürütme organlarına ve halka bildirmek, iktisadî ve sosyal konulara ait tasarıları, kanun, karar ve tanzimî tasarruflardan lüzumlu gördükleri hakkında yasama organlarını ve halkı aydınlatmak, memleketin ekonomik ve sosyal durumu ve bunun gelişme seyri hakkında yıllık raporlar vermek gibi yetkilere sahip bulunduğu kabul edilmiştir.

§ III. "TÂBİ KORPORATİF" SİSTEMİN DEĞERİ

"Tâbi korporatif" sistemin değeri hakkında hüküm vermek gerekirse, bu hususta şunu söyleyebiliriz: Tâbi Korporatif sistemde, ferdiyetçi Devlet görüşünün dayandığı sosyal, siyasî ve ekonomik prensiplerden hareket edilmiş ve bu prensipler zamanla gelişen ve değişen ekonomik ve sosyal şartların ortaya çıkarttıkları yeni ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde tatbik edilmek istenmiştir.

Gerçekten, modern toplumlarda sosyal ve ekonomik meselelerin her geçen gün biraz daha önem kazandıkları ve kompleks bir durum aldıkları görülmektedir. Devletler de, bu meseleler karşısında ilgisiz ve tarafsız tutumlarını uzun süre muhafaza edememişler, bu ekonomik ve sosyal meseleleri çözmek üzere harekete geçmek zorunda kalmışlardır.

Fakat kısa zamanda, bu meselelerin çözümünün teknik bilgi ve ehliyeti gerektirdiği anlaşılmıştır. İşte, bir yandan sosyal ve ekonomik meselelerin Devletlerin ve toplumların hayatındaki geniş ve önemli yeri ve etkisi gözönünde tutularak, öte yandan bu meselelerin çözümünün teknik bilgiyi gerektirdiği noktası dikkate alınarak, ferdiyetçi Devlet görüşünden hareket eden Devletlerden bazıları, "Ekonomik ve sosyal

Konsey" adı verilen bir müesseseye Devlet teşkilâtı içinde yer vermek zorunluğunu duymuşlardır.

Bu konsey, Devletin siyasî müesseseleri ile toplumdaki ekonomik ve sosyal kuvvetler arasında bağlantı kurduğundan, üzerinde önemle durulması gereken bir müessese mahiyetine sahiptir. Bu konsey siyasî bir organ mahiyetini taşımamaktadır ve bir karar organı değildir, bu bakımdan karma korporatif Devlet sistemine yöneltilen tenkitler, bu sisteme karşı tesirliliğini kaybetmektedir. Kanımızca, Devlet teşkilâtı içinde korporatif mahiyette bir organa yer verilmesi gerektiği zaman, bu organın korporatif bünyeye sahip bir istişare organı şeklinde kurulması, takip edilmesi gereken en uygun yoldur.

Ancak korporatif mahiyetteki bir organın varlığından beklenen faydaların sağlanabilmesi için "Ekonomik ve Sosyal Konsey" in yetkileri ve teşekkül tarzı hakkında bazı şartların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi, Ekonomik ve Sosyal Konseyin yasama organı veya yürütme organı veya hem yasama ve hem yürütme organları nezdinde istişare organı olarak kurulması mümkündür.

Bu korporatif organ, yasama meclisi nezdinde istişare organı olarak kurulduğu zaman, bu organın varlığından ve faaliyetinden beklenen olumlu sonuçların doğabilmesi için, bir defa yasama meclisine, Ekonomik ve Sosyal Konseyin istişarî mütalâasına başvurma mecburiyeti yüklenmelidir. Yine, bu mecburiyetin yasama meclisinin, genel hukuk kaidesi mahiyetini taşıyan bütün tasarrufları hakkında hüküm ifade ettiğini kabul etmek gerekir. İkinci olarak, bu korporatif organın yasama meclisine bildireceği mütalâasının etkili olabilmesi ve olumlu sonuçlar doğurabilmesi için, bu organa görüşünü, yasama meclisinde temsilcileri vasıtası ile açıklamak ve gerektiğinde savunmak imkânının tanınması lâzımdır.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin yürütme organı nezdinde istişare organı olarak kurulduğu zaman da, bu müessesenin varlığından ve faaliyetinden beklenen olumlu sonuçların doğabilmesi için, yürütme organı tarafından hazırlanacak bütün kanun tasarıları ve yurt ekonomisini ve sosyal hayatı ilgilendiren bütün hukukî tasarrufları hakkında önceden bu konseyin mütalâasını alma mecburiyetinin kabul edilmesi gerekir.

Ancak, belirtelim ki, bu korporatif organın gerek yasama ve gerek yürütme organları nezdinde istişare organı olarak kurulması isabetli bir çözüm şekli olmakla beraber, bu organın varlığından ve faaliyetinden olumlu sonuçlar elde edebilmek için, ona, yalnız kendine sunulan mese-

İler hakkında görüşünü bildirmek yetkisini tanımakla yetinilmemelidir. Bu organa, gerekli gördüğü alanlarda kanun tasarıları hazırlama, tekliflerde bulunma, ekonomik ve sosyal alanlarda alınması gereken tedbirler hakkında görüşünü açıklama yetkileri de tanınmalıdır. Kezâ, konseye, bu teklif ve tasarılarını yasama meclisinde savunma yetkisi de verilmelidir. Hiç şüphesiz, hukukî tasarruflara son şeklini verecek olan organ siyasi organdır. Ancak, korporatif mahiyetteki Ekonomik ve Sosyal Konseye, yukarıda işaret ettiğimiz geniş yetkilerin tanınması ile, bu müessesenin varlığından çok olumlu sonuçlar elde edilebileceği de söylenebilir⁴¹⁸.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin faaliyet alanı ve yetkisi bu şekilde, anahatları ile belirtildikten sonra, bu konseyin teşekkül tarzının tesbîti de önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

Gerçekten, tatbikat alanında genellikle, Ekonomik ve Sosyal Konseyin meslek teşekküllerinin ve ekonomik mahiyet taşıyan teşekküllerin temsilcilerinden kurulması öngörülmüştür. Fakat, bu teşekküller dışında kalan toplum menfaati ile ilgili faaliyette bulunan diğer sosyal teşekküllerin temsilcilerinin de bu korporatif organda yer almalarının faydalı olacağına şüphe yoktur.

Bundan başka, bu organ, yurt ekonomisine verilecek yön konusunda söz sahibi olduğundan, konseyde yalnız üreticilerin temsil edilmesi de doğru olmayacaktır. Ekonomik ve Sosyal Konseyde tüketicilerin de, temsil edilmelerini sağlayacak bir korporatif temsil sisteminin tatbik edilmesi gerekir. Fakat burada, büyük tüketici kitlesinin bu organ içinde nasıl ve hangi teşekküller vasıtası ile temsil olunacağı da çözülmesi gereken önemli bir mesele olarak ortaya çıkar. Bu konuda tatmin edici bir çözüm yolunun bulunabilmesinin imkânsız denecek kadar güç olduğunu kabul etmek lâzımdır.

Gerçekten, tüketicilerin, Ekonomik ve Sosyal Konseyde istihlâk kooperatiflerinin temsilcileri vasıtası ile temsil edilebilmelerinin mümkün olduğu düşünülebilir ise de, bu tarz bir temsil sisteminin bütün tüketicileri temsil etmekten uzak olacağını da gözönünde bulundurmak gerekir. Tüketicilerin temsili konusunda diğer bir çözüm yolu da, kamu hizmetlerinden yararlananların, tüketici sıfatı ile korporatif organda temsil olunmalarıdır. Fakat, burada da, kamu hizmetlerinden yararlanan geniş tüketici kitlesinin nasıl ve ne şekilde temsil edilebileceği meselesi ortaya

⁴¹⁸) Bk. CAPİTANT, a. g. e., s. 33; GİRAUD, a. g. e., s. 219 - 231; BONNARD, a. g. e., s. 121.

çıkar ki, bu meselenin olumlu bir şekilde çözülmesinin imkânsız olduğunu kabul etmek lâzımdır. Bu durumda, Ekonomik ve Sosyal Konsey, üreticilerin menfaatlerinin temsil olunduğu ve korunduğu bir korporatif organ mahiyetini taşıyacaktır⁴¹⁹. Başka deyimle, Ekonomik ve Sosyal Konseyde meslek teşekkülleri temsil olunacak ve meslek menfaatleri korunacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Konsey, meslek teşekküllerinin ve ekonomik teşekküllerin temsilcilerinden kurulu olacağına göre, bu korporatif organda üye sayısı meselesinin de çözülmesi gerekir. Gerçekten, bugün modern toplumlarda mesleklerin sayısı çok fazla olduğu gibi, yeni ihtisas alanlarının açılması ile de, bu sayı her geçen gün biraz daha kabarmaktadır. Ekonomik ve Sosyal Konseyde bütün bu meslek kollarında kurulan teşekküllerin temsil edilmeleri imkânsızdır. Çünkü, bu takdirde, bu korporatif organın üye sayısının binleri aşması ihtimali vardır.

Bu durumda, mesleklerin sanayi, tarım, ticaret vs. gibi bir kaç büyük grup içinde toplanması ve bu büyük grupların da talî gruplara ayrılması, meselâ, sanayi grubunun ağır sanayii, ilâç sanayii vs. bölümlere tefriki ve bunları korporatif organda temsili ve siyasî organların da çeşitli meselelerde bunların mütalâalarına başvurmaları öngörülebilir. Bu suretle, Devlet yöneticilerinin, özel ihtisası gerektiren alanlarda, aydınlatılmaları sağlanmış olur. Fakat, bu durumda da, bütün ihtisas dallarının ekonomik konseyde temsil olunamayacağı bir gerçektir ve konseyde temsil edilecek meslekler arasında yapılacak bir ayırımın da az çok keyfî ve konseyin kuruluşu anındaki siyasî iktidarın sosyal ve ekonomik eğilimine tâbi olacağında şüphe yoktur.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin teşekkül tarzı ile ilgili diğer bir mesele de, bu korporatif organın üyelerinin seçiminde kendini gösterir. Gerçekten, bu organın varlığından beklenen olumlu sonuçların sağlanabilmesi için, üyelerinin siyasî organlar tarafından yani yasama yürütme organları tarafından seçilmemeleri gerekir. Ekonomik ve Sosyal Konseyin üyeleri, bu organda temsil edilen sosyal teşekküller tarafından seçilmelidir. Kezâ, Konseyde, işçi ve işveren teşekküllerinin ayrı ayrı temsil olmaları; işçi ve işveren teşekküllerinin eşit sayıda temsilci ile temsil edilmeleri lâzımdır. Ekonomik ve Sosyal Konsey bir karar organı olmadığı

⁴¹⁹) Tüketicilerin menfaatlerini korumak ve temsil etmek görevinin de, bu durumda, Devletin siyasî organları, yani siyasî temsil sistemi ile seçilen yasama organı tarafından yerine getirilmesi gerekir.

için, işçi ve işveren teşekküllerinin eşit sayıda temsilci ile temsil olunmalarında mahzur yoktur.

Ekonomik ve Sosyal Konsey üyelerinin, konseyde temsil edilmeleri öngörülen sosyal teşekküllerden her birinin statüsüne göre yetkili organları tarafından seçilmeleri kabul edilebileceği gibi, doğrudan doğruya sosyal teşekküllerin üyeleri tarafından seçilmeleri de kabul edilebilir.

Aynı meslek kolunda birden fazla meslek teşekkülü mevcut olduğu takdirde, bunlardan hangisine Ekonomik ve Sosyal Konseye temsilci seçme hakkının tanınacağı meselesine gelince, bu konuda, kriter olarak meslek teşekküllerinin üye sayısı nazara alınabilir. Gerçekten, bir meslek mensubuna, o meslekte kurulan teşekküllerden her hangi birine girme konusunda tam bir serbestî tanındığı takdirde, en fazla üye sayısını ihtiva eden teşekkülün, o mesleği "en iyi" temsil ettiği kabul edilebilir ve bu teşekküle Ekonomik ve Sosyal Konseye üye seçmek hakkı tanınabilir.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin teşekkül tarzını ilgilendiren diğer bir mesele de, yurdun çeşitli bölgelerinin arzettiği ekonomik ve sosyal özelliklerinin konseyin teşekkülünde nazara alınmasıdır. Gerçekten, konseyde, bu bölgelerin birbirinden farklı sosyal ve ekonomik menfaatlerinin temsil edilmesini sağlamak gerekir.

Yukarıda belirtilen esaslardan hareket edilerek kurulacak korporatif mahiyette bir istişare organının, siyasî organlara ekonomik ve sosyal meselelerin çözümünde yardımcı olacağını, Devlet işlerinin yönetiminde gerekli teknik bilgi ve ihtisası sağlayacağını ve bunu, demokratik prensiplerden uzaklaşmadan gerçekleştireceğini söyleyebiliriz.

SONUÇ

Korporatif Devlet ve özellikle XIX ve XX yüzyıllarda Avrupa'da korporatif Devlet teorileri ve Korporatif Devlet sistemleri konusunda yaptığımız bir incelemede vardığımız sonuçları şöyle açıklayabiliriz :

a) Tezimizin birinci bölümünde, Korporatif Devletin mahiyetini açıklarken ve tarifini yaparken, bu Devlet görüşünün dayandığı sosyal, ekonomik, siyasî ve hukukî temel prensipleri inceledik. Korporatif Devlet kavramının temelini teşkil eden bu esasları benimsemediğimizi belirtmek isteriz.

Çünkü, bir defa, korporatif Devlet görüşünün fert, toplum ve Devlet anlayışını kabul etmemize imkân yoktur. Hiç şüphesiz, toplum, insanların tabiatlarında varolan sosyal eğilimin, sosyal içgüdünün tabii sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkan sosyolojik ve tarihî bir olaydır. İnsanlar, sosyal içgüdünün etkisi altında zamanla gelişen ve daha mükemmel şekilde teşkilâtlanan toplumlar içinde yaşarlar. Yine belirtelim ki, toplum, aralarında, ilişki bulunmayan insanlardan müteşekkil bir yığın, bir kitle de değildir. Toplumda, tabii, biolojik, hissi, dinî, coğrafi, meslekî ve sair yakınlıkların ve menfaatlerin etkisi ve zorlaması ile meydana gelen çeşitli sosyal birliklerin varlığını da kabul etmek zorunluğudur. Bu birliklerin varlığını inkâr etmek ve toplumun sadece fertlerden meydana geldiğini söylemek, gerçekleri görmemek olur. Fakat, bundan, ferdin toplum içinde ancak bu sosyal birlikler vasıtası ile varlık ve değer kazandıklarını kabul etmeğe de imkân yoktur.

Çünkü, kanımızca, ferdi, toplum içinde başlı başına bir varlık ve değer olarak ele almak gerekir. Fert, korporatif Devlet görüşünde öngörüldüğü şekilde, Devlet denilen organik bütünün bir selülü olarak mütalâa edilemez ve edilmemek gerekir. Fert, toplumun ve Devletin meydana gelmesini sağlayan temel unsur ve aynı zamanda Devletin amacı olarak

kabul edilmelidir. Bu bakımdan fert, korporatif Devlet görüşünde olduğu gibi, Devletin üstün amacının gerçekleşmesine hizmet eden, Devlet tarafından yüklenen görevleri yerine getirmekle mükellef olan ve toplum içinde bu görevlerini ifâ edebilmesi için Devletin bazı yetkiler tanıdığı, Devletin emrinde bir "vasıta" olarak kabul edilemez. Toplumun amacı, fertlerin maddî ve manevî gelişmelerini, refah ve mutluluklarını en mükemmel şekilde gerçekleştirmektedir. Devlet de, bu amacı yerine getirmekle görevli hukukî - siyasî bir teşkilâttir.

Bu bakımdan, ferdin bir insan olarak sahip olduğu onur, onun korporatif Devlet görüşünde olduğu gibi, Devletin, daha doğrusu Devlet mekanizmasını ellerinde tutanların, diledikleri şekilde kullanabilecekleri bir "vasıta" olarak telâkki edilmesine engeldir. Fert, insanlık camiası içindeki yerini, korporatif Devlet görüşünde iddia edildiği şekilde, ifâ ettiği fonksiyonları dolayısı ile mensup olduğu çeşitli sosyal teşekküllerin aracılığı ile değil, fakat doğrudan doğruya ve başlı başına bir varlık ve değer olduğu için elde eder.

İşte, fertlerin yerine getirdikleri fonksiyonlar sebebi ile değil de, insan oldukları için sahip buldukları değer, korporatif Devlet görüşünde savunulan fertler arasında eşitsizlik ve hiyerarşi esasının yerine, fertler arasında eşitlik prensibinin kabul edilmesini gerektirir. Adalet de, Devlet tarafından her ferde eşit imkânlar ve haklar sağlanması ile gerçekleşebilir.

İkinci olarak, korporatif Devlet görüşünün korporatif ekonomik düzen anlayışını da benimsemediğimizi belirtmek isteriz. Çünkü, korporatif ekonomi sisteminde, her ne kadar ekonomik düzenin sosyal sınıflar arasında dayanışma ve işbirliği esasına dayandığı ileri sürülmüş ise de, gerçekte korporatif ekonomi sistemi, Devletin, daha doğru bir deyim ile Devlet teşkilâtını ellerinde tutan kimselerin ve bunların dayandıkları sosyal sınıfın memleketin ekonomik düzenine ve bütün ekonomik hayatına — kamu hukuku veya Devlet organı şeklinde kurulan korporasyonlar vasıtası ile — hâkim olmaları sonucunu doğurmaktadır.

Üçüncü olarak, Devletin siyasî teşkilâtı içinde fertlerin değil, fakat sosyal teşekküllerin ve bu teşekküller tarafından temsil olunan ve korunan menfaatlerin temsil edilmesi esasına dayanan korporatif Devlet görüşünün siyasî temelini teşkil eden korporatif temsil sistemini de, fertlerin, Devletin yönetiminde doğrudan doğruya söz sahibi olmalarına engel olduğu ve tezimizde açıkladığımız şekilde olumsuz sonuçlar doğurduğu için kabul etmemize imkân yoktur.

Nihayet dördüncü olarak, dayandığı sosyal, ekonomik ve siyasî temel prensiplerin sonucu olarak, korporatif Devlet görüşü, hukukî bakımdan da totaliter ve otoriter bir Devlet anlayışını savunan bir düşünce akımı olarak ortaya çıktığı için, bu görüşü benimsemediğimizi belirtmek isteriz.

b) Yaptığımız inceleme, korporatif Devlet fikri etrafında değişik ve çeşitli teorilerin toplandığını göstermiştir. Gerçekten, değişik ideolojilerden hareket eden düşünürler, korporatif Devlet görüşü ile ilgili muhtelif teorileri savunmuşlar ve değişik ideolojilerden hareket ettikleri için de, korporatif Devlet konusunda farklı sonuçlara varmışlardır. Bu da, korporatif Devlet fikrinin değişik amaçlara hizmet edebilen ve değişik şekillere sokulmağa müsait bir fikir olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu teorilerden klâsik anlamdaki Devletin varlığına son verilmesini, toplumun meslek teşekkülleri tarafından ve Devletin varlığına lüzum kalmadan yönetilmesini savunan görüşleri, günümüzün hukukî - siyasî gerçekleri ile ilgisi bulunmadığı için, kabul etmemize imkân yoktur. Bu teoriler, ancak bunları savunan düşünürlerin hayallerinde yarattıkları birer ütopya olarak kalmağa mahkûmdur.

Buna karşılık, toplumun korporatif yapısı üzerinde duran ve çeşitli sosyal teşekküllerin ve özellikle meslek teşekküllerinin temsilcilerinin Devlet teşkilâtı içinde, siyasî partilerin temsilcilerinin yanı sıra yer almalarını savunan korporatif temsil teorisi, leh ve aleyhinde önemli fikirler ile sürülen ve üzerinde durulması gereken bir görüştür. Ancak, ne var ki, bu teorinin de, tezimizde etraflıca belirtmeğe çalıştığımız gibi, çeşitli yönlerden ve kanımızca haklı olan tenkitlerle karşılaşılması, korporatif temsil teorisine katılmamıza engel olmuştur.

c) Tatbikat alanında "saf", "karma" ve "tâbi" korporatif sistemler arasında "tâbi" korporatif sistemi benimsediğimizi açıklamak isteriz. Başka deyimle, Devlet teşkilâtı içinde, siyasî organlar nezdinde istişarî yetkilere sahip bir korporatif organın kurulmasını öngören sisteme taraftarız.

İnsan şahsına saygı, hürriyet ve eşitlik esaslarına dayanan demokratik bir yönetimde, genel ve eşit oy prensiplerinin uygulanması ile siyasî temsilcilerden müteşekkil tek meclisten meydana gelecek olan yasa organı ve aynı zamanda yürütme organı nezdinde, teknik, ekonomik ve sosyal meselelerin çözümünde, adı geçen siyasî organlara yardımcı olacak, onlara yol gösterecek ve sosyal teşekküllerin temsilcilerinden yani teknik elemanlardan kurulu, korporatif bir organın meydana getirilmesinin olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyoruz.

Gerçekten, çeşitlisosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulu korporatif mahiyette bir istişare organının teşekkülü ile, Devlet yöneticilerinin çok yönlü, çok karmaşık ve o derecede önemli ekonomik ve sosyal meselelerin çözümünde, sosyal teşekküllerin temsilcileri ile işbirliği yapmaları ve toplum menfaatinin gerçekleştirilmesinde yetkili ve mütehasıs kimselere müracaat etme imkânı sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda, çeşitli sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulu bir organa Devlet içinde yer vermekle, bu teşekküllerin Devlet yöneticilerine dışarıdan gizli yollardan baskı ve etki yapmaları önlenmiş olacaktır. Bundan başka, siyasî organ mahiyetini taşımayacak olan böyle bir müessese, siyasî organlar ile toplumdaki ekonomik ve sosyal kuvvetler arasında bağlantı kurulmasını mümkün kılacaktır. Bunun gibi, saf ve karma korporatif sistemlerin karşılaştıkları tenkitler, tâbi korporatif sistemde kısmen bertaraf edilmiş olacaktır.

Tezimizde, sosyal teşekküllerin temsilcilerinden kurulacak böyle bir organın teşekkül tarzını ve yetkilerini etraflı şekilde açıklamış bulunuyoruz. Böyle bir organın kurulması yönündeki isteğimizin, memleketimizde, hukukî ve siyasî güçlüklerle karşılaşacağı muhakkaktır. Bununla birlikte, Devlet teşkilâtı içinde, demokratik esaslardan ayrılmadan korporatif mahiyette bir organa yani, sosyal teşekküllerin temsilcilerine de yer verilmek gerektiğinde, bu organın, siyasî organlar nezdinde istişarî yetkilere sahip bir müessese olarak kurulması gerektiğini ve bu sistemin tenkitlere en az yol açacak sistem olduğunu düşünüyoruz.

BİBLİOGRAFYA

- ABADAN, Nermin : Halk efkârı, Mefhum ve Tesir Sahaları, Ankara 1956.
- ABADAN, Yavuz : Amme Hukuku ve Devlet Nazariyeleri, Ankara 1952.
- AGAPİTİDES, Sotiris : Le Corporatisme en Italie, Paris 1935.
- AİMARD, Guy : Durkheim et la Science Economique. L'apport de Sociologie à la Théorie Economique Moderne, Paris 1962.
- AKBAY, Muvaffak : Umumî Amme Hukuku Dersleri, c. I, 3. baskı, Ankara 1958.
- AKIN, İlhan F. : Devlet Doktrinleri, İstanbul 1962.
- AKIN, İlhan F. : Temel hak ve özgürlükler, İstanbul 1964.
- ALATRİ, Paolo : Les Origines du Fascisme et la Classe dirigeante Italienne. Recherches Internationales, Mai-Juin 1958, No. 1.
- ANDREADES, Stratis : Le Sénat Grec. Annuaire de l'Institut International de Droit Public, 1930.
- ANGEL, Pierre : Essais sur Georges Sorel. Vers un Idéalisme constructif.
I. De la notion de classe à la doctrine de la violence, Paris 1936.
- ARMAOĞLU, Fahir H. : Seçim Sistemleri, Ank. 1953.
- ASCOLİ, Max : Georges Sorel, Paris 1921.
- AUBRY, Maurice : Le Conseil Economique. Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'Étranger, 1951.
- AUDOUİN, Raoul et
LHOSTE-LACHAUME, P. : Le Corporatisme pseudo-remède contre l'Étatisme, Paris 1962.

- BACHET, Noël : Economie Sociale Corporative, Paris 1941.
- BAGGE, Dominique : Les Idées Politiques en France sous la Restauration, Paris 1952.
- BARDA, Ernest : Les Principales Réformes Fascistes. Bulletin de la Société de Législation Comparée. Tome 57, 1927-1928, Paris 1928.
- BARDECHE, Maurice : Qu'est-ce que le Fascisme? Paris 1961.
- BARTHELEMY, Joseph et DUEZ, Paul : Traité Élémentaire de Droit Constitutionnel, Paris 1926.
- BARTHELEMY, Joseph : La Crise de la Démocratie Représentative. Annuaire de l'Institut International de Droit Public, 1930.
- BARTHELEMY, Joseph : La Crise de la Démocratie contemporaine, Paris 1931.
- BATTELLI, Maurice : Le chef du gouvernement en Italie. Revue d'Histoire Politique et Constitutionnelle, 1938.
- BATTINO, R. : Les Doctrines Juridiques Contemporaines en Italie, Paris 1939.
- BAUDIN, Louis : Le Corporatisme. Italie, Portugal, Allemagne, Espagne, France, Nouvelle édition, Paris 1942.
- BENOIST, Charles : La Crise de l'Etat Moderne. De l'organisation du suffrage universel, Paris 1898.
- BENOIST, Charles : Les Lois de la Politique Française, Paris 1928.
- BERLIA, Georges : Cours d'Histoire des Idées Politiques, Paris 1961-1962.
- BERTH, Edouard : Les Derniers Aspects du Socialisme, Nouvelle édition, Paris 1923.
- BERTH, Edouard : Les Méfaits des Intellectuels, 2. édition, Paris 1926.
- BÍAGÍ, Bruno : L'Etat Corporatif, Paris 1935.
- BODIN DE GALEMBERT, Jacques de : Le Régime Corporatif Italien, Paris 1935.
- BONNARD, Roger : Syndicalisme, Corporatisme et Etat Corporatif, Paris 1937.
- BOTTAI, Guiseppe : L'Etat Corporatif, son organisation, ses fonctions. Tomaso Sillani'nin "L'Etat Mussolinien

- et les réalisations du fascisme en Italie" adli
eserinde.
- BOUGLE, C. et
HALEVY, E. : Doctrine de St. - Simon, Nouvelle édition, Pa-
ris 1924.
- BOUGLE, C. : L'oeuvre d'Henri de Saint-Simon, Textes choi-
sis, Paris 1925.
- BOUGLE, C. : Proudhon, Paris 1930.
- BOUGLE, C. et
RAFFAULT, J. : Eléments de Sociologie, Textes choisis et ordon-
née, 2. édition, Paris 1930.
- BOURGÏN, Georges : L'Etat Corporatif en Italie, Paris 1935.
- BOUVIER-AJAM, Maurice : Le Corporatisme en France. Archives de Philo-
sophie du Droit et de Sociologie Juridique, 1938,
cahier 3-4.
- BOUVIER-AJAM, Maurice : La Doctrine Corporative, 3. édition, Paris 1941.
- BREÏLLAT-MÏLHAUD, M. : Les Libertés Publiques dans l'Italie Fasciste,
Paris 1939.
- BRETHER DE LA
GRESSAYE, Jean : Le Syndicalisme, l'organisation professionnelle
et l'Etat, Paris 1930.
- BRETHER DE LA
GRESSAYE, Jean : La Représentation Professionnelle et Corpora-
tive. Archives de Philosophie du Droit et de
Sociologie Juridique, 1934.
- BRETHER DE LA
GRESSAYE, Jean : La Corporation et l'Etat. Histoire et Doctrines.
Archives de Philosophie du Droit et de Socio-
logie Juridique, 1938, cahier 1-2.
- BRUNET, René : La Constitution Allemande du 11 Août 1919,
Paris 1921.
- BUNESCO, Valentin : Le Principe Démocratique dans les Institutions
de la Roumanie, Paris 1930 .
- CAHEN-SALVADOR,
Georges : Le Conseil National Economique, Droit social,
Septembre-Octobre 1946.
- CAPITANT, René : La Réforme du Parlementarisme, Paris 1934.

- CAROCCI, Giampiero : Faşizmin Tarihi, Çeviri: Muhittin Yılmaz, İstanbul 1965.
- CARPENTIER, Louis : L'Organisation de la Famille et le Vote Familial, Paris 1913.
- CHENOT, Bonnard : Organisation Economique de l'Etat, 2. édition, Paris 1965.
- CHEVALLIER, Jean-Jacques : Les Grandes Oeuvres Politiques de Machiavel à nos jours, Paris 1949.
- CHEVALLIER, Jean-Jacques : Cours d'Histoire des Idées Politiques, Paris 1957-1958.
- CLAUDIO-JUAREZ : Structures Politico-Juridiques du Franquisme. Démocratie Nouvelle. Revue Mensuelle de Politique Mondiale, Décembre 1964.
- Constitution de la République de Pologne. Loi du 17 Mars 1921. Traduction: H. Grappin, Paris 1926.
- Constitution. Ordonnances portant Lois Organiques et Ordonnances relatives aux Pouvoirs Publics, Paris 1962.
- Constitution Yougoslave de 1963 (Kollektiv eser). Centre Français de droit comparé. Etudes sur les constitutions actuelles. I.
- COORNEART, Emile : Les Corporations en France avant 1789, 7. édition, Paris 1941.
- Corporation Paysanne. Kollektiv eser. L. Salleron, A. Dollinger, P. Pasquet etc. Paris 1943.
- COSTAMAGNA, Carlo : Les Principes Constitutionnels du Fascisme dans la Charte du Travail. Revue d'Histoire Politiques et Constitutionnelle 1937.
- COUDENHOVE-KALERGI, Richard : L'homme et l'Etat Totalitaire. Traduction de Marcel Beaufils, Paris 1938.
- COUZINET, Paul : Quelques aspects de la Réforme Constitutionnelle de l'Etat Syndicalisme et Dictature. Annales du Droit et des Sciences Sociales, 2. Année, 1934, No. 2-3.
- CROSET, A. - L. : La France Pilote de l'Europe. Des Corporations du Moyen-Age à l'Organisation Professionnelle de l'ère nouvelle, Lyon 1941.

- DARESTE, F. - R. : Les Constitutions Modernes, 4. édition, T. I-III, Paris 1928.
- DEAT, Marcel : Corporatisme et Liberté. Archives de philosophie du Droit et de sociologie juridique, 1938, cahier 3-4 .
- DE LA CHAPELLE, Séverin: Représentation Proportionnelle en Politique.. Représentation Professionnelle sur le terrain social, Paris, bu eserin yayın tarihi belli değil.
- DENDÍAS, Michel : Le problème de la Chambre Haute et la Représentation des Interets - à propos de l'organisation du Sénat Grec, Paris 1929.
- DEVRIENT, Raymond : L'organisation Syndicale et Corporative en Italie, Thèse, Lausanne 1931.
- DROZ, Jacques : Histoire des Doctrines Politiques en France, Paris 1948.
- DUEZ, Paul : Esquisse d'une définition réaliste des droits publics individuels. Mélanges de Carré de Malberg, Paris 1933.
- DUGUÍT, Léon : Souveraineté et Liberté, Paris 1922.
- DUGUÍT, Léon : Manuel de Droit Constitutionnel, 4. édition, Paris 1923.
- DUGUÍT, Léon : Traité de Droit Constitutionnel, 3. édition, Paris 1927 .
- DUPEYROUX, Henri : La Charte du Travail en Italie. Syndicats et corporations dans l'Etat fasciste. Revue du Droit Public et de la Science politique en France et à l'Etranger, 1928.
- DURKHEIM, Emile : De la Division du Travail Social, 6. édition, Paris 1932.
- DUVERGER, Maurice : Les Partis Politiques, Paris 1954.
- DUVERGER, Maurice : Constitutions et Documents Politiques, Paris 1957.
- DUVERGER, Maurice : Institutions Politiques et Droit Constitutionnel, Paris 1960.
- ESEN, Bülent Nuri : Anayasa Hukuku, Genel Esaslar, Ankara 1963.
- Faşizm, Mussolini ve Meezza La vecchia. Çeviri: Vedat L. Ersan, c. 1. İstanbul 1966.

- FAUVET, Jacques : Un Nouveau Sénat? 26 Nisan 1966 tarihli Le Monde gazetesi.
- FEBVRE, Lucien : Le Régime Fasciste, Mise en place historique, Encyclopédie Française, T. X.
- FERİDUN, Server : Anayasalar ve Siyasal Belgeler, İstanbul 1962.
- FERRARİ, Francesco Luigi : Le Régime Fasciste Italien, Paris 1928.
- FOURNIERE, E. : Les Théories Socialistes au XIX ème siècle. De Babeuf à Proudhon, Paris 1904.
- FRANK, Louis : Le Corporatisme Italien, Archives de Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique, 1938, cahier 3-4.
- FREYER, Hans : Sosyolojiye giriş. Çeviri: Nermin Abadan, 2. baskı, Ankara 1963.
- GALAND, René : Les Dictatures, thèse, Paris 1934.
- GIRAUD, Emile : La crise de la Démocratie et les Réformes Nécessaires du Pouvoir Législatif, Paris 1925.
- GLADOVIĆ, Milos : Le Système Constitutionnel Yougoslave au XXème siècle, Thèse, Genève 1957.
- GODEFROY, Eugène;
BARDA, Ernest;
RENAUD, l'Abbé Ferdinand : Le Royaume d'Italie. Son organisation nouvelle Paris 1929.
- GOETZ-GIREY, Robert : La Pensée Syndicale Française. Militants et Théoriciens, Paris 1948.
- GORGOLINI, Pietro : Le Fascisme. Traduit de l'italien par Eugène Marsan, Paris 1923.
- GÖKALP, Ziya : Türkçülüğün Esasları. Ocaklılara armağan, Ankara 1339 (rumî tarih)
- GUERIN, Daniel : Fascisme et le Grand Capital. Sur le Fascisme II, Paris 1965.
- GUY-GRAND, Georges : Vues sur le Corporatisme. Archives de Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique, 1938, cahier 3-4.
- HAURIOU, Maurice : Précis de Droit Constitutionnel, Paris 1923.
- HERRNRITT, R. : L'évolution de la Vie Constitutionnelle en Autriche en 1933. Annuaire de l'Institut International de Droit Public, 1934.

- HİBBERT, Christopher : Mussolini. Une Force de la Nature. Traduit de l'anglais par Yves Malartic, Paris 1965.
- HİLLERET, Georges : La problème de la population en France et le vote familial, Paris 1928.
- Histoire des institutions et des faits sociaux, I. Des origines au X  me siècle, Paris 1957. Kollektif eser: Jean İmbert, Gérard Sautel v.s.
- HUBERT, René : Le Principe d'autorité dans l'organisation démocratique, Paris 1926.
- HUSZAR, Jean : Du parti à l'Etat. Etude sur le Fascisme, Revue des Sciences politiques, 1934.
- İBRAHİM FAZIL : İktisat, c. I, İstanbul.
- JOFFRE, Alphonse : Le Corporatisme Portugais. Archives de Philosophie du Droit et de Sociologie juridique, 1938, cahier 3-4.
- KAPANİ, M nci : Kamu H rriyetleri. Doktrin ve Pozitif Hukuk Gelişmeleri. H rriyetlerin Korunması Problemi, Ankara 1964.
- KUBALI, Hüseyin Nail : Esas Teřkil t Hukuku Dersleri, Nazariye ve prensipleri, c. I, İstanbul 1943.
- KUBALI, Hüseyin Nail : Anayasa Hukukunun Genel Esasları ve Siyasi Rejimler, İstanbul 1964.
- LABRİOLA, Arturo : L'Etat et la Crise. Etude sur la dépression actuelle, Paris 1933.
- LAPRADELLE, Paul de : La Réforme de l'Etat Français. Annales du Droit et des Sciences sociales 1934, No. 2-3.
- LASERRE, Paul : Georges Sorel, Théoricien de l'Imp ralisme. Ses idées, son action, Paris 1928.
- LAVERGNE, Bernard : Le Gouvernement des Démocraties Modernes. La nécessité du double suffrage universel: suffrage individuel et suffrage social, c. I-II, Paris 1933.
- LAVERGNE, Bernard : Suffrage Universel et Autorité de l'Etat. Leur conciliation effective par le pluralisme électoral, Paris 1949.
- L'Espagne et la primauté du droit. Commission Internationale de juristes. Genève 1962.

- LEROY, Maxime : Le Socialisme des Producteurs. Henri de Saint-Simon, Paris 1924.
- LEROY, Maxime : Les Précurseurs Français du Socialisme de Condorcet à Proudhon, Paris 1948.
- LEROY, Maxime : Histoire des Idées Sociales en France de Babeuf à Tocqueville, 3. édition, Paris 1950.
- LEROY, Maxime : Histoire de Idées Sociales en France d'Auguste Comte à R. - J. Proudhon, 4. édition, Paris 1954.
- LESCURE, Jean : Etude Sociale Comparée des Régimes de Libertés et des Régimes Autoritaires, Essai d'économie sociale comparée, Paris 1945.
- LÜTEM, İlhan : Yeni anayasalar, Kitap I-IV, Ankara 1953-1954
- MANOILESCO, Mihail : Le siècle du Corporatisme. Doctrine du Corporatisme Intégral et Pur, Paris 1934.
- MARTIN-SAINT-LEON, Etienne : Les Sociétés de la Nation. Etude sur les éléments constitutifs de la Nation Française, Paris 1930.
- MARTIN-SAINT-LEON, Etienne : Histoire des Corporations de Métiers, depuis leurs origines jusqu'à leurs suppressions en 1791, 4. édition, Paris 1941.
- MASSOUL, Henry : La leçon Mussolini. Comment meurt une Démocratie, comment naît une Dictature, 4. édition, Paris 1934.
- MAX D'ARCIS : Les Réalisations Corporatives en Suisse, Neuchâtel 1935.
- M. H. L. - J. : La Représentation des Professions et la Constitution Droit Social. Juillet-Août 1944.
- MICHEL, Henry : L'idées de l'Etat. Essai critique sur l'histoire des Théories Sociales et Politiques en France depuis la Révolution, 2. édition, Paris 1896.
- MICHELIS, G. De : La Corporation dans le Monde. Economie Dirigée Internationale, Paris 1935.
- MICHELIS, Paolo de : Le Rôle Economique des Corporations Fascistes en Italie, Thèse, Genève 1940.
- MIRKINE - GUETZEVITCH, B. : Les Nouvelles Tendances du Droit Constituti-

- annel, Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'Etranger, 1930.
- MİRKİNE -
GUETZEVİTCH, B. : Les Constitutions Europeennes, T. I, II, Paris 1951.
- MUSSOLİNİ, Benito : Faşizm Diktatörlüğü, çeviri: Hüseyin Cahit, Fikir Hareketleri, c. II, sayı: 29.
- MUSSOLİNİ, Benito : Quatre Discours sur l'Etat Corporatif, Rome 1935.
- MUSSOLİNİ, Benito : L'Etat corporatif, traduit par Jean Chuzeville, 2. édition.
- MUSSOLİNİ, Parle : Des Discours et des écrits de Benito Mussolini. Réunis et traduits en français par Suzanne Dauguet-Gérard, 1928.
- Mussolini Kimdir? Faşizm Nedir? "T" yayını.
- NİCOLAS, André : Italie Fasciste à la Recherche de l'Equilibre Social, Revue Politique et Parlementaire, 1933, c. 155.
- OKANDAN Recai Galip : Umumî Amme Hukuku. Devletin doğuşu, Pozitif ve Teorik gelişmesi, Unsurları, İstanbul 1966.
- ONAR, Sıddık Sami : İdare Hukukunun umumî esasları, c. I-II, son baskı.
- ÖZÇELİK, Selçuk : Esas Teşkilât Hukuku dersleri, c. I. Umumi Esaslar, İstanbul 1966.
- OZEK, Çetin : Direnen faşizm, 1. Kitap, İstanbul 1966.
- PARİS, Robert : Histoire du Fascisme en Italie. Dès origines à la prise du pouvoir, Cahiers libres, No. 37-38, Paris 1962.
- PAUL-BONCOUR, J. : Le Fédéralisme Economique, 2. édition, Paris 1901.
- PAYASLIOĞLU, Arif T. : Siyasi Partiler, Ankara 1952.
- PELLOUX, Robert : Partis Politiques dans les Constitutions d'après guerre. Revue du Droit Public et de la Science Politique, 1934.
- PİC, Paul : Le Corporatisme Contemporain, Revue politique et parlementaire Septembre 1934.

- PIERANDREI, Franco : La Constitution de la République Italienne. Revue du Droit Public et de la Science Politique, 1948.
- PILLER, Joseph : Corporation et Fédéralisme, Paris. Eserin tarihi belli değil.
- PIROU, Gaetan : Georges Sorel (1847-1922), Paris 1927.
- PIROU, Gaetan : Les Doctrines Economiques en France depuis 1870. 2. édition, Paris 1930.
- PIROU, Gaetan : Le Corporatisme. Corporatisme et Liberalisme. Corporatisme et Etatisme, Corporatisme et Syndicalisme, Paris. Eserin yayın tarihi belli değil.
- Political Economy and the Philosophy of Government, a series of essays selected from the works of M. de Sismondi.
- POSADA, Adolfo : La Nouvelle Constitution Espagnole. Le régime Constitutionnel en Espagne. Evolution, textes, commentaires, Paris 1932.
- PRELOT, Marcel : La Théorie de l'Etat dans le Droit Fasciste. Mélanges de Carré de Malberg, Paris 1933.
- PROCOS, J. S. : Fascisme et Hitlérisme au point de vue sociologique, Paris 1937.
- FUJO, Bernard : Dix ans de Fascisme. Une étude objective, Paris 1932.
- Réforme de l'Etat. Centre d'étude pour la Réforme de l'Etat, Paris.
- RÍEDMATTEN, L. de : Le Problème Social à travers l'Histoire, Paris 1945.
- ROYA, Louis : Histoire de Mussolini, 4. édition, Paris 1926.
- SACERDOTÍ, Piero : Le Corporatisme et le Régime de la Production et du Travail en Italie, Paris 1938.
- SALLERON, Louis : Naissance de l'Etat Corporatif. Dix ans de Syndicalisme Paysan, Paris 1942.
- SARICA, Murat ve AYBAY, Rona : Faşizm, İstanbul 1962.
- SAYMEN, Ferit Hakkı : Türk İş Hukuku, İstanbul 1954.
- SERREAU, René : Hegel et l'Hégélianisme, 2. édition, Paris 1965.
- SÍNANOĞLU, Nüşet Haşim: Faşizm ve Onun Devlet Sistemi, İstanbul 1933.
- SLOBODSKÍ, S. M. : Naissance et Développement du Fascisme Italien. Les Origines du Fascisme. Recherches Internationales, Mai-Juin 1958.

- SOREL, Georges : Réflexions sur la Violence, II. édition, Paris 1950.
- SPEYER, H. : La réforme de l'Etat en Belgique, Paris 1927.
- SPEYER, H. : Corporatisme ou Parlementarisme Réformé? Bruxelles, Paris 1935.
- SPIRE, Alfred : Inventaire des Socialistes Français Contemporains, Nouvelle édition, Paris 1950.
- THOMAS, Pierre : La Conception Juridique des Pouvoirs en Droit Hispano-Portuguais et Latino-Américain, Thèse, Genève 1938.
- TOPÇUOĞLU, Hâmide : Hukuk Sosyolojisi Dersleri, c. I, 2. baskı, Ankara 1963.
- TOULEMON, André : Le Suffrage Familial ou Suffrage Universel Intégral, le Vote des Femmes, Paris 1933.
- TRENTIN, Silvio : Les Transformations Récentes du Droit Public Italien. De la Charte de Charles-Albert à la Création de l'Etat Fasciste, Paris 1929.
- TRENTIN, Silvio : Antidémocratie, Paris 1930.
- TRENTIN, Silvio : Aux Sources du Fascisme, Paris 1931.
- TUNA, Orhan ve KUTAL, Metin : Grev Hakkı Başlıca meseleleri ve memleketimiz bakımından tanzimi, İstanbul 1962.
- TUNAYA, Tarık Zafer : Siyasî Müesseseler ve Anayasa Hukuku, İstanbul 1966.
- ÜÇOK, Coşkun : Siyasal tarih 1789-1950, 5. baskı, Ankara 1961.
- VALOIS, Georges : Economique, Paris 1931.
- VEDEL, Georges : Manuel Elémentaire de Droit Constitutionnel, Paris 1949.
- VERMEIL, Edmond : La Constitution de Weimar et le Principe de la Démocratie Allemande, Paris 1923.
- VILLEY, Edmond : Législation Electoral Comparée des Principaux Pays d'Europe, Paris 1900.
- VOLPE, Gioacchino : Histoire du Mouvement Fasciste, Rome, tarihi belli değil.
- WALINE, Marcel : L'Individualisme et le Droit, Paris 1945.

Fiati : 850 Kuruş